

T.C.
ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZİN ADI : Baytarnâme-i Kenân
Efendi Grameri-Fil

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

ANABİLİM DALI : Türk Dili ve Edebiyatı

TEZİ HAZIRLAYAN : Birol TÜFEKÇİ

ADIYAMAN / 2013

BAYTARNĀME-İ KENĀN EFENDİ GRAMERİ-FİİL

Biröl TÜFEKÇİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Serdar YAVUZ

Adıyaman
Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran 2013

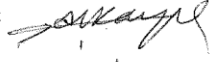
KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doç. Dr. Serdar YAVUZ danışmanlığında, Birol TÜFEKÇİ tarafından hazırlanan "Baytarnâme-i Kenân Efendi Grameri-Fiil" başlıklı çalışma 03 / 07 / 2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından ~~Çalışma~~ Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Serdar YAVUZ (Danışman) İmza :

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Fatih ALKAYIŞ İmza :

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Nadir İLHAN İmza :

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Baytarnâme-i Kenân Efendi Grameri-Fiil" başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

03 / 07 / 2013

Birol TÜFEKÇİ

ÖZET

BAYTARNĀME-İ KENĀN EFENDİ GRAMERİ-FİİL

Birol TÜFEKÇİ

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran 2013

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Serdar YAVUZ

Bütün dillerde olduğu gibi, Türkçede de fiillerin çok önemli işlevleri bulunmaktadır. Türkçemizin de fiiller bakımından zengin bir dil olduğu aşikârdır. İşte bu düşünceden yola çıkarak yapmış olduğumuz “Baytarnāme-i Kenān Efendi Grameri-Fiil” başlıklı bu çalışmamız, Türk dilinin gelişim dönemlerinde önemli bir yer tutan Eski Anadolu Türkçesi dönemi özelliklerini ihtiva eden Baytarnāme-i Kenan Efendi'deki fiilleri tespit ederek, bunları yapı ve kip bakımından tasnif etme üzerine kuruludur. Çalışmamızda öncelikle fiiller ve alt başlıkları bazı dilbilimcilerin görüşlerinden istifade edilerek açıklanmış ve değerlendirilmiştir. Daha sonra ise çalışmamıza kaynaklık eden eserden tespit ettiğimiz örnekler verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde konu, amaç ve incelemenin nasıl yapıldığı hakkında bilgiler verilerek Eski Anadolu Türkçesi ve Baytarnāme ile ilgili kısa bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde, çalışmamız hakkında bilgi verilmiş ve Türkçede fiiller konusu, yapısına göre; basit, türemiş ve birleşik fiiller olarak sıralanmış, bunlar hakkında kapsamlı bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde fiiller kiplerine göre; haber kipleri, dilek (tasarlama) kipleri ve bileşik zamanlı fiil çekimleri olarak sınıflandırılmıştır.

Dördüncü bölümde, filimsiler; isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olarak sıralanmıştır.

Beşinci bölüm ise, orijinal metin(ıpkıbasım), sonuç ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır. Sonuç bölümünde ise fiiller üzerine elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Baytarnâme 1, Türk Dili 2, Eski Anadolu Türkçesi 3, Fiil 4, Fiilimsiler 5.

ABSTRACT

Grammar- Verb Baytarname-i Kenan

Birol TÜFEKÇİ

**Department of Turkish Language and Literature
Adıyaman University Graduate School of Social Studies**

June 2013

Advisor: Yrd. Doç. Dr. Serdar YAVUZ

As with all languages, Turkish is very important function in the acts. Turkish as a language rich in verbs is also evident. Based on this idea that we have done here is “Kenan Baytarname-i master this study titled” Grammar-Verb, holds an important place in the Turkish languagedevelopment during the period of Old Anatolian Turkish eminent Works of the period, one of which contains the properties of Baytarname Kenan-i master in actions by identifying them in terms of structure and mode based on sorting. In our study, some linguists views primarily by making use of verbs and sub-headings in the study were explained and evaluated, then we have found the source of the pieces of art are examples.

Study the subject in the first part, purpose and giving information on how to examine short information about Old Anatolian Turkish and Baytarname given.

In the second part and Turkish verbs are given information about the subject of study, according to the structure simple, derived and compound verbs listed, they are given comprehensive information about.

Modes of verbs in the third chapter, according to news modes, with (design) and compound time modes are classified as verbs.

The Fourth chapter, participles, noun-verb, adjective-verb and adverb-verb order.

The fifth section of the original text(facsimile), conclusion and bibliography section. In the conclusion, the verbs are evaluated on the information obtained.

Keywords: Baytarnāme 1, Turkish Language 2, Old Anatolian Turkish 3, Verb 4, Participles 5.

ÖN SÖZ

Eski Anadolu Türkçesi, Türkçenin gelişim evreleri içinde önemli bir yere sahiptir. Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini Türkiye Türkçesinde de görebilmekteyiz. Çalışmamıza konu olan “Baytarnāme”, “Methaful-Āsār” ya da “Baytarnāme-i Kenān Efendi” olarak adlandırılan bu eser Eski Anadolu Türkçesi döneminin özelliklerini yansıtan güzide eserlerimizden birisidir. “Baytarlığa ait eser” olarak Türkçeye çevirebileceğimiz bu eser 15. ya da 16. yüzyılın başlarında kaleme alındığı bilinmektedir.

Toplam 13 babdan oluşan Baytarnāmenin 12 babı hastalıklar ve bu hastalıkların tedavilerine ayrılmıştır. Son babda (13’üncü bab) ise insanların bazı hastalıkları ve rahatsızlıklarına iyi geldiğine inanılan, şifalı olduğu kabul edilen at organları ya da bu organlardan hazırlanan bileşimlerden söz edilmiştir. İlk altı bab ile dokuz ve onuncu babların her birinde sadece birer hastalık ele alınmışken; yedi, onbir ve onikinci bablarda birden fazla hastalık anlatılmıştır. Bunlardan yedinci bab sadece ayak hastalıklarına ayrılmıştır. Ancak, onbir ve onikinci bablarda çok sayıda ve lokalizasyon açısından vücudun farklı bölgelerinde bulunabilen hastalıklar ele alınmıştır.

Tezimizin konusunu yukarıda kısaca bahsetmeye çalıştığımız eserde geçen fiiller oluşturmaktadır. Türkçe, fiiller bakımından oldukça zengin bir dildir. Bizi bu çalışmaya iten sebeplerin başında ise bu zenginlik gelmektedir. Bazı fiil yapılarının ele alınıp incelenmesinin bu işin kolayına kaçmak olduğunu düşündüğümüz için fiillere genel olarak bakmayı ve incelemeyi uygun bulduk.

Önce fiiller konusunda öne sürülen görüşler değerlendirilmiştir. Fiilin tanımı, fiillerin yapısı, kip ekleri, fiilimsi vb. özellikler için dilbilgisi ve gramer kitapları ve makaleler incelenmiştir. Daha sonra çalışmamızın önemli bir zamanını eserdeki geçen fiilleri ve ekleri tespit etmeye ayırdık ve sonra öne sürülen görüşler doğrultusunda bu fiilleri yapı ve kip bakımından tasnif etmeye çalıştık. Örnekleri ile birlikte alt başlıklar halinde düzenledik ve fiilleri alfabetik sıraya göre dizdik.

Bütün bu araştırma ve çalışmalar sonucunda ortaya koymaya çalışılan fiil sınıflandırılması göstermiş olduğu farklılık sebebiyle umarım başarılı bir çalışma olmuştur.

Bu çalışmamda değerli fikirlerinden faydalandığım, yönlendirmeleriyle çalışmama hız verdiğim, kaynak taradığım, bilgi paylaştığım, çalışmamın her aşamasında bana yardımcı olarak kolaylıklar sağlayan saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Serdar YAVUZ'a; bilginin paylaşımıyla çoğalacağı inancıyla bana tüm kitaplığından faydalanma olanağını sağlayan mesai arkadaşlarıma ve manevi desteğiyle her zaman yanımda olan, beni cesaretlendiren nişanlım Betül ŞAHİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Adıyaman 2013

Birol TÜFEKÇİ

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	Sayfa
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TRANSKRİPSİYON LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
TABLolar (ÇİZELGELER) DİZİNİ.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Konu	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Yöntem.....	2
1.4. Eski Anadolu Türkçesi Dönemi ve Dil Özellikleri.....	3
1.5. Baytarnâme-i Kenân Efendi Hakkında Bilgi.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKÇEDE FİLLER.....	14
2.1. Yapısına Göre Fiiller.....	15
2.1.1. Basit Fiiller.....	15
2.1.1.1. Tek Heceli Basit Fiiller.....	16
2.1.1.2. İki Heceli Basit Fiiller.....	28
2.1.2. Türemiş Fiiller.....	32
2.1.2.1. İsimden Türemiş Fiiller.....	33
2.1.2.2. Fiilden Türemiş Fiiller.....	39
2.1.3. Birleşik Fiiller.....	49
2.1.3.1 Birleşik Fiillerin Yazımı.....	55
2.1.3.2. İsimle Yapılan Birleşik Fiiller.....	56

2.1.3.3. Fille Yapılan Birleşik Fiiller.....	78
2.1.3.3.1. Yeterlik Birleşik Fiili.....	80
2.1.3.3.2. Tezlik Birleşik Fiili.....	81
2.1.3.3.3. Yaklaşma Birleşik Fiili.....	83
2.1.3.3.4. Süreklilik Birleşik Fiili.....	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİİL KIPLERİ.....	86
3.1. Haber Kipleri.....	88
3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	89
3.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	92
3.1.3. Şimdiki Zaman.....	96
3.1.4. Gelecek Zaman.....	98
3.1.5. Geniş Zaman ve Olumsuz Şekli.....	100
3.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri.....	112
3.2.1. İstek Kipi.....	112
3.2.2. Gereklilik Kipi.....	129
3.2.3. Şart Kipi.....	131
3.2.4. Emir Kipi.....	136
3.3. Birleşik Zaman Fiil Çekimleri.....	139
3.3.1. Hikaye Birleşik Zaman Fiil Çekimi.....	140
3.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi.....	140
3.3.1.2. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi.....	140
3.3.1.3. Şimdiki Zamanın Hikayesi.....	140
3.3.1.4. Gelecek Zamanın Hikayesi.....	140
3.3.1.5. Geniş Zamanın Hikayesi.....	141
3.3.1.6. İstek Şeklinin Hikayesi.....	141
3.3.1.7. Şart Şeklinin Hikayesi.....	142
3.3.1.8. Gereklilik Şeklinin Hikayesi.....	142

3.3.2. Rivayet Birleşik Zaman Fiil Çekimi.....	142
3.3.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	142
3.3.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti.....	143
3.3.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti.....	143
3.3.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti.....	143
3.3.2.5. İstek Şeklinin Rivayeti.....	144
3.3.2.6. Şart Şeklinin Rivayeti.....	144
3.3.2.7. Gereklilik Şeklinin Rivayeti.....	144
3.3.3. Şart Birleşik Zaman Fiil Çekimi.....	144
3.3.3.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı.....	144
3.3.3.2. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	145
3.3.3.3. Şimdiki Zamanın Şartı.....	145
3.3.3.4. Geniş Zaman ve Olumsuz Şeklinin Şartı.....	145
3.3.3.5. Gelecek Zamanın Şartı.....	149
3.3.3.6. Gereklilik Şeklinin Şartı.....	149

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. FİİLİMSİLER.....	150
4.1. Fiilimsilerin Özellikleri.....	152
4.2. İsim-Fiil.....	153
4.3. Sıfat-Fiil.....	158
4.4. Zarf-Fiil.....	170

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ	191
KAYNAKÇA.....	199
TIPKIBASIM.....	206
ÖZGEÇMİŞ.....	290

Transkripsiyon Listesi

ا	: a, ā [e, ɪ, i, u, ü]	ض	: ž
ب	: b	ط	: t
پ	: p	ظ	: ʒ
ت	: t	ع	: ‘
ث	: ť	غ	: ğ
ج	: c	ف	: f
چ	: ç	ق	: k
ح	: ħ	ك	: k
خ	: h	ل	: l
د	: d	م	: m
ذ	: z	ن	: n
ر	: r	ه	: h (a, e)
ز	: z	و	: v, ū (o, ö, u, ü)
ژ	: j	ی	: y, ī (ɪ, i)
س	: s	ع	: ‘
ش	: ŝ		
ک	: ś		

Kısaltmalar Listesi

agm.	: Adı geçen makale
AKÜ	: Afyonkarahisar Üniversitesi
AY	: Altun Yaruk
bs.	: Baskı
bkz.	: Bakınız
bz.	: Birleşik Zaman
c	: cilt
çev.	: Çeviren
DTCF	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
gz.	: Geçmiş Zaman
gzh.	: Geçmiş Zamanın Hikayesi
gzş.	: Geçmiş Zamanın Şartı
gZR.	: Geçmiş Zamanın Rivayeti
Haz.	: Hazırlayan
h.	: Hikayesi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Prof. Dr.	: Profesör Doktor
r.	: Rivayet
S	: Sayı
s.	: Sayfa
ş.	: Şart
TDAY- B	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TT	: Turfantext
Ör	: Örnek
Yay.	: Yayınları
Yrd. Doç. Dr.	: Yardımcı Doçent Doktor
z.	: Zaman

- zr. : Zamanın Rivayeti
zş. : Zamanın Şartı
zh. : Zamanın Hikayesi

Tablolar (Çizelgeler) Dizini

	Sayfa
Tablo 1. Tek Heceli Basit Fiiller.....	25
Tablo 2. İki Heceli Basit Fiiller.....	31
Tablo 3. İsimden Türemiş Fiiller.....	37
Tablo 4. Fiilden Türemiş Fiiller.....	45
Tablo 5. İsimle Yapılan Birleşik Fiiller.....	69
Tablo 6. Yeterlik Birleşik Fiili.....	81
Tablo 7. Tezlik Birleşik Fiili.....	83
Tablo 8. Süreklilik Birleşik Fiili	85
Tablo 9. Görülen Geçmiş Zaman	91
Tablo 10. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	95
Tablo 11. Şimdiki Zaman.....	97
Tablo 12. Gelecek Zaman.....	99
Tablo 13. Geniş Zaman.....	105
Tablo 14. Geniş Zamanın Olumsuzu.....	111
Tablo 15. İstek Kipi.....	122
Tablo 16. Gereklilik Kipi.....	130
Tablo 17. Şart Kipi.....	134
Tablo 18. Emir Kipi.....	138
Tablo 19. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi.....	140
Tablo 20. Geniş Zamanın Hikayesi.....	141
Tablo 21. İstek Şeklinin Hikayesi.....	142
Tablo 22. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	142
Tablo 23. Geniş Zamanın Rivayeti.....	143
Tablo 24. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı.....	144
Tablo 25. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	145
Tablo 26. Geniş Zaman ve Olumsuz Şeklinin Şartı.....	147
Tablo 27. İsim-fiil.....	156
Tablo 28. Sıfat-fiil.....	165
Tablo 29. Zarf-fiil.....	181

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

1.1. Konu

Bu çalışmada, Prof. Dr. Abdullah Özen ve Yrd. Doç. Dr. Ünal Taşkın'ın çeviri yazılı metnin yayımlandığı ve içinde toplam 13 babdan oluşan bölümün yer aldığı Baytarnâme-i Kenân Efendi adlı eserdeki fiilleri yapı ve kip bakımından değerlendirmeye, yorumlamaya ve tasnif etmeye çalıştık.

1.2. Amaç

Türkçe dünya üzerinde çok köklü geçmişe sahip ender dillerden biridir. Bugün dilimizin yazılı tarihini takip edebildiğimiz kaynaklar yaklaşık VI. yüzyıla dayanmasına rağmen Türk dilinin aslında binlerce yıllık bir geçmişe sahip olduğu ispat edilmiş gibidir¹.

Doğan Aksan'ın da yukarıda değindiği gibi Türkçe, tarihi çok eski devirlere uzanan ve söz varlığı bakımından oldukça zengin olan dillerden biridir. Bilindiği gibi geniş bir alana yayılmış ve tarihsel olarak yüzlerce yıl öncesine uzanan Türkçenin çeşitli dönemlere ayrılarak betimlenmesi bu konu üzerinde araştırma yapmak isteyenlere büyük bir kolaylık sağlamıştır. Tez çalışmamızın amacı, bütün dillerde olduğu gibi, Türkçede de fiillerin çok önemli işlevleri bulunmaktadır. Fiiller, bir cümlenin temel unsurudur. Cümlede karşımıza yüklem göreviyle çıkar. Yüklem cümlenin özne, nesne ve tümleçlerini aldığı eklerle kendi bünyesinde bulundurur. İnsanlar yazmak, konuşmak için fiilleri kullanırlar. Fiil olmadan cümle kurulamaz. Cümle olmadan da kişinin kendini ifade etmesi, dertlerini başkalarına anlatması, bireyler arası iletişimin sağlanmasını düşünmek zordur. Dilin bel kemiği diye tabir edebileceğimiz fiillerin her dilde olduğu gibi Türkçe açısından da önemli bir yer tutması ve Türkçenin de fiiller bakımından zengin bir dil olması nedeniyle bu çalışmayı ele alıyoruz. Çalışmamızda Baytarnâme'de tespit ettiğimiz fiilleri sınıflandırmaya çalıştık.

---

¹ Doğan Aksan, *En Eski Türkçe'nin İzlerinde*, Simurg Yay., İstanbul 2000, s. 138.

1.3. Yöntem

Baytarnâme’de tespit ettiğimiz fiilleri alt başlıklar halinde dilbilgisi kurallarının ışığı altında değerlendirmeye çalıştık. Çalışmamızın ilk bölümünde eserimizde tespit edilen fiiller, yapı bakımından ele alınmıştır. Bu fiiller kendi içerisinde basit, türemiş ve birleşik fiiller olmak üzere üçe ayrılmıştır. Basit fiiller (tek heceli ve iki heceli basit fiiller), türemiş fiiller (isimden ve fiilden türemiş fiiller), birleşik fiiller [İsim+ Yardımcı Fiil, Fiil+ Zarf Fiil+ Yardımcı Fiil (yeterlik, tezlik, yaklaşma, süreklilik)] alt başlıkları adı altında sıralanmıştır. İkinci bölümde ise eserimizde tespit ettiğimiz fiiller kiplerine göre alt başlıklar halinde sıralanmıştır. Haber kipleri (görülen gz., öğrenilen gz., şimdiki z., gelecek z. ve geniş zaman ve olumsuz), dilek kipleri (istek, gereklilik, şart ve emir), birleşik zamanlı fiil çekimleri [hikaye bz. (öğrenilen gzh., görülen gzh., şimdiki zh., gelecek zh., geniş zh., istek şeklinin h., şart şeklinin h. ve gereklilik şeklinin h.), rivayet bz. (öğrenilen gzh., şimdiki zr., gelecek zr., geniş zr., istek şeklinin r., şart şeklinin r., gereklilik şeklinin r.) şart birleşik zaman (öğrenilen gzş., görülen gzş., şimdiki zş., geniş z. ve Olumsuz şeklinin ş., gelecek zş., ve gereklilik ş.)] fiil çekimleri alt başlıkları halinde sıralanmıştır. Dördüncü bölümde ise fiilimsiler (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) ele alınmıştır.

Çalışmamızda numaralandırmalarda ilk bölüm (rakam ve harf) varak numarası, ikinci bölüm ise satır numarasıdır ve (12a/5) şeklinde bir formüllendirme yapılmıştır.

Fiilleri, alfabetik olarak verirken çeviri yazı alfabesinde şunlara dikkat ettik: Ğ harfini (‘) işareti ile gösterdik. Diğer harfleri verirken de şu sırayı gözettilik: g-ğ,h-ğ-h, k-k, s-s-, t-t, z-z-ž-z.

Çalışmamızda vermiş olduğumuz fiil örnekleri incelendiğinde aynı kelimenin birbirinden farklı iki ya da daha fazla yazımına rastlamaktayız. Bu durum, bilindiği gibi EAT’nin karakteristik bir özelliğidir. Biz de bu yüzden kaynak kitabımızdaki yazıma herhangi bir müdahalede bulunmadık.

1.4. Eski Anadolu Türkçesi Dönemi ve Dil Özellikleri

Eski Anadolu Türkçesi X. yüzyıldan itibaren Orta Asya'dan batıya göç eden Oğuzların, XII. yüzyılın sonlarında kendi lehçelerine dayalı olarak Anadolu'da kurup geliştirdikleri edebi yazı dilinin adıdır².

Başka bir dilbilimcimiz ise, Eski Anadolu Türkçesini, 13. ve 15. yüzyıllar arasında Anadolu, Balkanlar, Kuzey ve Güney Azerbaycan, Kuzey Irak ve Kuzey Suriye'de kullanılan ve Türkçenin Batı kolunu temsil eden Oğuz yazı dilidir şeklinde tanımlar³. Daha sonra sözlerine şöyle devam eder: “Batı Türkçesi (Anadolu sahası); Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi olmak üzere üç döneme ayrılmıştır. Eski Anadolu Türkçesi, Batı Türkçesinin ilk ve en önemli devresidir. Eski Anadolu Türkçesi, 14. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Balkanlarda da kullanılmıştır⁴.”

Reşid Rahmeti Arat, Anadolu Yazı Dilinin Tarihî İnkişafına Dair adlı yazısında Anadoludaki yazı dilinin 13. yüzyılın sonları ile 14. yüzyılın başlarına yani Anadolu Selçuklularının son devirlerinde oluştuğunu ifade etmiştir. Ancak Arat, bu yazısında, Oğuzcanın 13. yüzyıldan önceki varlığına da değinmiştir⁵.

Muharrem Ergin ise bu dönemi şu şekilde ifade eder: Eski Anadolu Türkçesi Batı Türkçesinin ilk dönemini kapsar. 13. 14. ve 15. yüzyıllardaki Türkçedir ve bu devreye Batı Türkçesinin bir oluş, bir kuruluş devresi olarak bakabiliriz⁶.

Eski Anadolu Türkçesi için genel olarak, Türk ve yabancı Türkologlar “Eski Anadolu Türkçesi” terimini kullanmışlardır. Ancak bazı Türkologların ise bu dönem için farklı adlandırmalar yaptıklarını görürüz. Saadet Çağatay bu dönemi betimlerken “Eski Osmanlıca⁷”, Faruk Kadri Timurtaş “Eski Türkiye Türkçesi⁸”, Zeynep Korkmaz “Eski Anadolu Türkçesi” veya “Eski Türkiye Türkçesi⁹” ve Ahmet Bican Ercilasun “Eski Oğuz Türkçesi¹⁰” gibi isimler kullanmışlardır.

² Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004, s. 29.

³ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 433.

⁴ Ercilasun, s. 442.

⁵ Reşid Rahmeti Arat, *Anadolu Yazı Dilinin Tarihî İnkişafına Dâir*, Makaleler, Yayın Haz.: Osman Fikri Sertkaya, c. 1, TKAE Yay., Ankara 1987, s. 225-232.

⁶ Daha detaylı bilgi için bkz. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak/ Basım/ Yayın/ Tanıtım, İstanbul 2009, s. 17-18.

⁷ Saadet Çağatay, *Eski Osmanlıca Üzerine Bazı Notlar*, Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler, DTCF Yay., Ankara 1978, s. 175-191.

⁸ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl*, Enderun Yay., s. VIII, İstanbul 1994.

⁹ Zeynep Korkmaz, *Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri*, TDAY-B, TDK Yay., 875/I, Ankara 2004, s. 100.

¹⁰ Ercilasun, s. 433.

Bu tanımlardan yola çıkarak Eski Anadolu Türkçesinin, Anadolu ve Rumeli bölgesinde devam eden, Oğuzca temelindeki Türkçe olduğunu söyleyebiliriz. Eski Anadolu Türkçesi metinlerine baktığımızda bir taraftan Eski Türkçenin izlerini taşıırken diğer taraftan köklerde ve eklerde bazı ses ve şekil ayrılıklarıyla Osmanlıca ve Türkiye Türkçesinden biraz farklı bir durum gösterir. Eski Anadolu Türkçesinde yabancı unsurlar devrin sonuna doğru girmeye başladığından yabancı unsurların etkileri pek görülmez. Daha çok Eski Türkçenin izleri görülür. Mustafa Özkan bu durumu şöyle dile getirir: “Anadolu Selçuklularının son devirlerini Beylikler dönemini ve imparatorluk haline gelmeden önceki Osmanlı devrini içine alan Eski Anadolu Türkçesi devresinde, yabancı unsurların fazla karışmadığı sade bir Türkçe kullanılmıştır. Bu dönemde meydana gelen eserlerde de Arapça, Farsça unsurlar yer almaktaydı, ancak bunların oranı pek fazla değildi. Yabancı kelimelerin nispeti XIII. yüzyıldan XV. yüzyıla doğru gittikçe çoğaldı ve XV. yüz yıldan sonra dildeki sadelik kayboldu¹¹.”

Dildeki sadeliğin kaybolmasına rağmen Eski Anadolu Türkçesinin etkisinin bir süre daha devam ettiğini Faruk Kadri Timurtaş şu şekilde dile getirir: “Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinin bütün 16. yüzyıl boyunca devam ettiğini; hatta 17. yüzyılda da kendini gösterdiğini vurgulamıştır¹².”

Bu dönemde, Türkçenin yanı sıra Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamaların kullanıldığını yukarıda belirtmiştik. Ama bu kullanım yüzyıllara göre değişen ağırlıkta olmuştur. Ayrıca birçok ağız özelliklerinin bir arada bulunması yazı dilinde tam bir standartlaşmanın olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla da bu döneme ait metinlerde, bir sözcüğün ya da ekin birden fazla biçimle kullanılması dikkati çekmektedir ve bu özelliği ise Baytarnâme-i Kenân adlı eserde sıkça görmekteyiz.

Ör:

de- (7a/15) (10a/15) (11a/1) (14b/1) (14b/1-6) (16a/6-8) (36a/8) (74a/5)

di- (4b/9) (5b/6-11) (6a/5) (7a/11) (9a/4) (10b/6) (11b/10) (13a/10-11-12-15) (13b/5) (15b/1-6) (25b/4) (29b/8) (34b/8) (35a/4) (35b/15) (36b/14) (37a/8-9) (45b/8) (46a/1-14) (47b/2) (48a/4) (50a/1-2-10-14) (51b/10) (55b/2) (59a/1) (59b/8-9) (61a/14) (76b/11) (77a/12) (78a/2) (79a/14) (79b/2)

¹¹ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000, s. 40.

¹² Faruk Kadri Timurtaş, “Batı Türkçesi”, *Türk Dünyası El Kitabı*, TKAE Yay., S. 121, Ankara 1992, c. 2, s. 1.

gid- (2a/3) (24a/7) (26a/3) (26b/3) (28b/11) (29a/9) (32b/4) (35a/15) (39b/2)
 (42a/13) (45a/1) (51a/7-13) (52a/10) (60b/3-12) (62a/9) (62b/6) (65a/3-5) (70b/5)
 (71b/5) (76b/9)

git- (12b/14) (17b/9) (28b/11) (29a/10) (34a/8) (50b/11) (51a/14) (53a/13)
 (71a/8)

it- (5a/10) (4b/12) (6a/15) (7a/6-8) (7b/10-11-15) (9b/15) (10a/1-3-15)
 (10b/12) (11a/8) (12b/3-13) (13a/8-9-15) (14b/1) (16a/5-9) (25a/4) (28b/13) (29b/10)
 (34a/4-6) (34b/12) (35a/3) (36a/3-5-9-12) (39b/13) (40a/2) (42b/13) (43a/9) (44a/15)
 (44b/6-11) (45b/14-15) (47a/1) (47b/3-4) (53a/2-11) (53b/10) (54a/14) (54b/2-9)
 (60b/10) (55a/3) (59b/14) (60b/15) (61a/6-8) (63b/1-2) (64a/3-6-8-10-13) (65a/8)
 (67b/13) (68a/7) (70b/12) (77b/4) (79a/1)

id- (1b/6-9) (2a/1-2-10-11) (3b/3-4-6) (4b/1-11) (5a/10) (5b/2-3-11) (6b/3)
 (7a/1-12-13) (7b/1-4-9) (8a/12-15) (9a/2-11) (9b/5) (10a/6) (10b/2-13-15) (11a/3-6-
 8-9) (11b/2-4-8-15) (12a/6) (12b/1-15) (14a/4) (14b/8) (15a/8-11-14-15) (15b/2-4-5-
 6) (16a/7) (16b/6-7-8) (17a/12) (17b/3) (18a/2) (18b/7) (19b/13-15) (20a/2-12-13-15)
 (21a/2-12-14) (21b/3-5) (22a/3-10-12-15) (22b/7-12) (23a/1-14) (23b/1-6-10) (24a/4)
 (24b/2-6-8-13-14) (25a/1) (25b/8-12) (26a/6-10-15) (26b/4-8) (27a/4-6-14) (27b/13-
 14) (28a/2-6-9) (28b/3-4-6-7-9-10) (29a/2-5-7) (30a/1-3-5-11) (30b/7-9-15) (31a/2-
 6-9-11-15) (31b/4-6-7) (32a/1) (33a/8) (33b/1) (34a/3-6-13) (34b/4-15) (35a/1-3-9-
 11-14) (36a/4-8-14-15) (37a/10-11-15) (37b/2-7-15) (38a/9) (39a/6-7) (39b/1-4-6-7-
 11-15) (40a/5-12-13-14) (40b/7-15) (41a/2-5-6-11) (41b/5-7-14) (42b/1-7) (43a/1-6-
 11) (43b/1-5-10-12) (44a/8-10) (44b/5-6-7-9-15) (45a/7) (45b/8-12) (46a/4-8)
 (46b/6-7-8-10-12) (47a/2-3-14) (47b/11) (48a/14) (48b/5-12) (49a/2-10-12-14)
 (51a/12) (52a/1) (53a/1) (53b/13) (54a/6-7-8-15) (55a/1) (55b/13) (56a/1-5-6-8-11-
 13) (56b/5-6) (57a/6-12) (57b/8) (58a/5-15) (58b/2-15) (59a/2-10-15) (59b/4-7)
 (60a/11-13) (60b/1) (61a/7-10-11-15) (61b/3-9-13) (62a/3-14) (62b/13) (63a/11-15)
 (63b/4-6) (64a/12) (64b/6-8) (65a/13) (65b/10-15) (66a/1-7-15) (66b/7-9-10-14)
 (67a/3-6-8) (67b/2-6-8) (68a/11) (68b/8-15) (69a/3-5-7-13) (69b/4-8-10) (70a/5-9-
 10-13-14) (71a/4-7-10-15) (71b/2-10) (72a/4-7-8-9-13) (72b/3-10-12) (73a/10-15)
 (74a/2-6-10-13) (74b/1-3-5-6-11) (75a/2-6-10) (75b/4-5-15) (76a/4-5-12) (77a/15)
 (77b/3-4) (78a/5-6-9) (79a/4-6-10-12) (79b/9-11-12-15) (80a/2-15)

dut- (6a/14) (15b/12) (27b/4-10) (29a/14) (29b/1) (40a/9) (43b/3) (55a/4-9)
(71b/14) (72a/14)

tut- (6a/6) (12b/5) (18b/12) (20a/4) (20b/4-6) (26b/8) (38a/14) (49b/2)
(64b/4) (68a/3)

şovu- (10b/5) (16b/13) (18a/3) (19a/1) (19b/5) (20a/2) (20b/3-7) (29b/2)
(41b/15) (51a/11) (54a/9) (56b/12) (67b/10) (68a/8) (68b/4-7)

şovı- (38a/7)

ķurı- (12a/1) (19a/11) (20a/7-11) (30a/5) (40b/8) (61b/6) (79b/4)

ķuru- (18b/12) (30b/14) (31a/7) (33b/6) (35a/7) (41a/3) (41b/1) (42b/9)
(50a/11-12-15) (51a/1-5) (58a/4) (61b/7) (62b/5) (66b/4) (74b/9) (75a/5-10) (75b/8-
10) (76a/4) (77b/2) (79b/11)

Eski Türkçenin devamı olarak XI. yüzyılda oluşan Orta Türkçe devresinin lehçeleri arasında Eski Anadolu Türkçesinin özel bir yeri vardır. Çünkü, müşterek Orta Asya Türkçeleri arasında benzer özelliklerin çok olmasına rağmen Eski Anadolu Türkçesinde farklı karakteristik özelliklerin çokluğu hemen incelenen metinlerde göze çarpar.

Eski Anadolu Türkçesinin dil yapısı genel olarak Oğuz Türkçesi temelindedir. Söz varlığı bakımından, Eski ve Orta Türkçenin yazı dili ile ortak yanları dışında, asıl Oğuz lehçesinin söz varlığına dayanmaktadır.

Eski Anadolu Türkçesinde görülen bazı ses özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1) Kelime başındaki k-'lerin g-' ye (k>g) dönüştüğünü görürüz. Ör: kel>gel, kör-> gör- gibi.

gel- (5b/6-14) (9a/7) (14a/7) (16b/8-13) (23a/7) (27b/3) (42b/11) (43a/6)
(43b/11) (45b/5) (46a/2) (48a/6-7) (59a/14) (59b/3) (64b/4) (67b/15) (71b/11-13)
(74b/12)

2) Kelime başı, ortası ve sonundaki bazı b-' lerin v-' ye (b>v) dönüştüğünü görürüz. Ör: bar->var-, bir-> vir- gibi.

var- (5a/14) (11b/12) (28b/15) (39a/9) (40a/7) (68a/5)

vir- (4a/8) (8a/2) (15b/14) (16b/13) (17b/15) (18a/6-7) (18b/3) (19b/6-9) (23a/12) (23b/8) (26a/13) (27b/8) (29b/7) (34b/13) (35b/11) (38a/13) (41a/3) (42a/1-4) (50b/14) (51a/2-4-5) (52b/4) (56b/6-8) (57b/11) (58a/9-10-11) (59a/9-12) (74a/14) (75b/3)

3) Kelime başındaki t-'lerin d-'ye (t>d) dönüştüğünü görürüz. Ör: til>dil, tamar> damar, ti->di-, tur->dur- gibi.

di- (4b/9) (5b/6-11) (6a/5) (7a/11) (9a/4) (10b/6) (11b/10) (13a/10-11-12-15) (13b/5) (15b/1-6) (25b/4) (29b/8) (34b/8) (35a/4) (35b/15) (36b/14) (37a/8-9) (45b/8) (46a/1-14) (47b/2) (48a/4) (50a/1-2-10-14) (51b/10) (55b/2) (59a/1) (59b/8-9) (61a/14) (76b/11) (77a/12) (78a/2) (79a/14) (79b/2)

4) Kelime köklerindeki ve eklerindeki düzlük- yuvarlık uyumunun tamamen bozulduğunu görürüz. Ör: kirpik/kirpük, demir/demür, bardınız/vardunuz gibi.

Zîrā ol atañ kim kirpükleri deve kirpügi gibi uzun ola. (6b/4)

demür (22a/2) (28b/14) (37a/9) (38b/10) (39b/4) (40a/4) (49b/9) (71a/10)

5) Eski Türkçedeki -tAçI, gAy gelecek zaman ekinin yerine -IsAr ekinin geçtiğini görürüz. Ör: alısaram, bulısarsın gibi.

6) Eski Anadolu Türkçesinde e sesinin bazı kelimelerde i'ye (e>i) döndüğünü görürüz. Ör: eyü>iyi, gey->giy-. Bu konu ile alakalı Zeynep Korkmaz'ın şu değerlendirmesi dikkat çekicidir: “Ta Eski Türkçeden beri i/e (bir-/ber-/ver-), e>i (ked- giy-) biçimindeki ikili gelişmeler yer aldığı ve ikili hecelerde aynı kelimenin hem i'li hem de e'li şekilleri görüldüğü için kapalı e konusu V. Thomsen'den başlayarak bir çok araştırmacıyı meşgul etmiştir. Ne var ki Türkçenin bütünü için her iki yöndeki değişime temel olan ortak ve asli bir kapalı e'nin varlığı konusu daha kesin bir sonuca bağlanabilmiş değildir¹³.”

ye- (7b/3) (19b/6-8) (23a/12) (23b/8) (24a/9) (29b/6) (37a/13) (38a/12) (38b/6) (42a/4) (44b/9) (50b/14) (51a/5) (52a/10) (52b/4) (55a/9) (58a/9-11) (58b/2-11-12-13-15) (59a/8) (60b/9) (61a/5) (73a/4) (74b/5-13) (75b/5) (76a/1) (76b/12) (77a/1) (78a/13)

yi- (18b/4) (29a/15) (42a/1) (s. 81-55a) (58b/5-13) (59a/9) (61a/8) (75b/3-14) (78b/1) (79b/13)

¹³ Zeynep Korkmaz, *Eski Osmanlı Kaynaklarının Yayınında Transkripsiyonla ilgili Değerlendirmeler*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Ankara 1995, c. 1, s. 484.

7) Kelime sonundaki g sesinin düşmesi sonucunda yuvarlaklaşma olayı görülür. Ör: arıg>aru, saçıg>saçu gibi.

8) Dudak ünsüzlerinden olan (b,p,m) nin etkisiyle yuvarlaklaşma olayı görülür. Ör: kirpik>kirpük, tapıg>tapu gibi.

zīrā ol atuñ kim kirpükleri... (6b/4)

9) Bazı kelimelerde s ünsüzünün ikizleşmesi görülür. Ör: ısı>ıssı

ıssı (25b/11) (30a/6) (55a/6-12) (56b/12)

yaşşı (4a/10) (6b/13-14)

10) Eski Anadolu Türkçesinde kelime başlarında y sesi görülmez. Bu özelliğin günümüzde Azerbaycan yöresinde de aynı özellikler gösterdiğine şahit oluruz. Ör: ıldız>yıldız, ımşak>yumşak, ıl>yıl gibi.

yıl (10a/11) (17b/10) (52b/9)

11) Eski Anadolu Türkçesinde b>p, n>m, t>d değişimleri görürüz. Ör: barmak>parmak, konşu>komşu, tak>dak gibi.

olub (1b/7) (2a/9) (3b/2) (4a/10) (4b/3-7) (5a/3), ölçüb (38b/12) (39a/9), pişürür (69b/10), pinüb (74b/10), toğrayub (22b/8) (59a/8) (72b/3), tamar (12a/4) (26b/15) (27a/6) (33a/1-2-3) (48a/5-7) (49b/5) (79b/1), toğrı (49b/2), dürlü /29b/13) (69a/8) (69b/11)

12) Eski Anadolu Türkçesinde k>ğ değişiminin yaygın olduğunu görürüz. Ör: aḡşam< akşam, ḡatun<katun, daḡı< takı gibi.

daḡı (6b/12) (7a/9) (11a/12) (11b/3) (12a/15) (12b/6) (13b/1) (16a/4-12-14) (16b/1) (17a/1) (17b/3-4-6-9-14) (18a/6-7-8) (18b/11-12) (19a/9) (19b/11)

13) Eski Anadolu Türkçesi metinleri damak /ñ/ sinin imlası bakımından da farklılık gösterir. Ya /ñ/ ya da /ng/ biçimiyle gösterilmiştir. Ör: Tangrı, Tañrı gibi.

14) Eski Anadolu Türkçesi döneminde bazı ses olaylarının dikkat çektiği görülmektedir. Göçüşme ile ilgili bigi “gibi”, çölmek “çömlek”, tobra “torba” gibi.

gibi (3b/13) (5b/9) (6a/2-9) (6b/5) (10a/12) (14a/11)

çölmek (19a/12) (20a/9) (20b/13) (22a/4-11) (23b/1) (24a/5) (25b/6) (27a/12) (28b/1) (51a/10) (52a/6) (57a/14) (58a/5) (60a/3) (62b/3) (65a/12) (67b/7) (68b/2) (73b/5)

15) Eski Anadolu Türkçesi döneminde ünsüz türemesi ile ilgili örneklerin olduğunu görürüz. Ör: asıg> assı, yası> yassı, isine>issine gibi.

yaşşı (4a/10) (6b/13-14)

16) Eski Anadolu Türkçesinde metatez (yer değiştirme) olayı çok yaygın olmasına rağmen bu durumun yazı diline çok az yansıdığını görürüz. Ör: kavra<kavra, hoyrad> horyat gibi.

17) Eski Anadolu Türkçesinde kelime başında az da olsa ünlü düşmesi görülür. Ör: ısıtma> sıtma gibi.

sıtma (55a/4-14)

18) y sesinin kelime sonunda düştüğünü görürüz. Ör: cuy>cu, buy<bu gibi.

bu (2a/1-11) (5b/5) (6a/7-15) (7a/6) (10a/13) (10b/10) (11a/9)...

Hatice Şahin, “Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde ses bilgisi bakımından görülen en dikkat çekici özellik düzlük - yuvarlaklık uyumunun zayıf oluşudur. Bunun nedeni, ünlülerdeki genel yuvarlaklaşma eğilimi ile bazı eklerin devamlı düz veya yuvarlak ünlü ile kalıplaşmış olmasıdır¹⁴.” der. Tabi ki bunun birçok sebebi vardır. Faruk Kadri Timurtaş bunun sebebini şöyle açıklar: “Bir kısmında dudak ünsüzlerinin, bir kısmında da Batı Türkçesindeki –ğ ve -g’lerin düşmesi rol oynamıştır. Bazı kelime eklerdeki yuvarlaklık ise hiçbir sebebe bağlanamamaktadır¹⁵.” diyerek bu duruma açıklık getirir.

Dudak ünsüzlerinin (b,m,p,v) tesiri ile yuvarlak vokal taşıyan birçok kelime vardır. Ör: demür, kirpük gibi.

Eski Türkçe döneminde var olan –ğ ve –g’lerin düşerken kendinden önceki vokalleri yuvarlaklaştırmıştır. Ör: yazı< yazığ, sacı<saçığ, alı<alığ gibi.

Baytarnâme-i Kenân Efendi adlı eserde yukarıda saydığımız özellikleri çok rahat görmekteyiz.

¹⁴ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yay., Ankara 2003, s. 38.

¹⁵ Faruk Kadri Timurtaş, *Türk Dünyası El Kitabı*, TKAE Yay., Ankara 1992, s. 122-123.

1.5. Baytarnâme-i Kenân Efendi¹⁶ Hakkında Bilgi

Üzerinde çalışma (inceleme) yaptığımız bu eser “Baytarnâme”, “Methaful-Âsâr” ya da “Baytarnâme-i Kenân Efendi” olarak adlandırılmış olup, veteriner hekimliği tarihi kapsamında incelenmiş bir eser değildir ve dil özellikleri yapılmamıştır.

Baytarnâme-i Kenân Efendi'nin Türkiye'deki, kütüphanelerde, bilinen iki nüshası vardır. Bu eserin müellif nüshası ve te'lif tarihine ilişkin bir kayıt bulunmamaktadır. Her ikisi de istinsah olan nüshalara ilişkin bibliyografik bilgiler aşağıda verilmiştir:

I) Baytarnâme (Mevlana nüshası)

Genel Bilgiler

Arşiv Numarası	: Mevlana Müzesi 1/2822
Eser Adı	: Baytâr-nâme
Yazar Adı	: Kenân Efendî
Müstensihler	: Hacı Muhammed bin el-Cac ve Ali bin el-Cac Muhammed el-Belgradi
Konu	: Veteriner hekimliği
Dili	: Türkçe
Telif Tarihi Hicri (Miladi)	: Yok
İstinsah Tarihi Hicri (Miladi)	: 1158 (1745) ¹⁷
İstinsah Yeri	: İstanbul
Bulunduğu Yer	: Konya Mevlana Müzesi Kitaplığı
Koleksiyon	: Türkiye Kütüphanelerinde bulunan Tıp Yazmaları

¹⁶ Abdullah Özen, Ünal Taşkın, *Baytarnâme-i Kenân Efendi*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2010, s. 10. (Bu araştırma kapsamında incelenen iki nüshada eserin adı “Baytarnâme” olarak verilmiştir. Ancak, Türkiye'deki kütüphanelerde bulunan Türkçe baytarnâmelerin birçoğu için aynı isim kullanılmaktadır. Bu ismin aynen kullanılması, gelecekte yapılacak çalışmalarda karışıklığa neden olabilecektir. Bu karışıklığa meydan vermemek için Arkeoloji Müzesi Kitaplığında bulunan nüshasının iç kapak (1^a) sayfasında geçen ve sonradan eklenmiş olması kuvvetle muhtemel olan, “*Baytarnâme-i Kenan Efendi*” notundan yola çıkılarak, bu kitabın adı “*Baytarnâme-i Kenan Efendi*” olarak kabul edilmiştir.)

¹⁷ Bu tarih A. Süheyl Ünver'in 1939 tarihli makalesinde 1258 (1845) olarak bildirilmiştir.

Özellikleri

Boyut (Dış-İç)	:193x115-144x72 mm.
Yaprak	: 1b-80b
Satır	: 15
Yazı Türü	: Nesih

II) Baytarnâme-i Kenân Efendi (Methaful-Âsâr) (Arkeoloji nüshası)**Genel Bilgiler**

Arşiv Numarası	: Methaful-Âsâr 739
Eser Adı	: Baytâr-nâme
Yazar Adı	: Kenân Efendî
Müstensih	: Bilinmiyor
Konu	: Veteriner hekimliği
Dili	: Türkçe
Telif Tarihi Hicri (Miladi)	: Yok
İstinsah Tarihi Hicri (Miladi)	: Yok
İstinsah Yeri	: Bilinmiyor
Bulunduğu Yer	: İstanbul Arkeoloji Müzesi Kitaplığı
Koleksiyon	: Türkiye Kütüphanelerinde bulunan Tıp Yazmaları

Özellikleri

Boyut (Dış-İç)	: 195x128-150x80 mm.
Yaprak	: 76 (1b-76b)
Satır	: 15
Yazı Türü	: Nesih

Baytarnâmenin müellifinin ise, Osmanlı Sultanı I'inci Ahmed'in hattatı Kenan Efendi olduğu bildirilmektedir. Bazı kaynaklar Belgradlı Kenan Efendi olarak bildirmiş olsalar da, Belgradlı olan kişi, Konya Mevlana Müzesi Kitaplığındaki nüshanın müstensihlerinden Ali bin el-Cac Muhammed el-Belgradî'dir. Kenân Efendi'nin ise 17. yüzyılın başlarında yaşadığı bildirilmektedir. I'inci Ahmed'in

1603-1617 yılları arasında saltanat sürdüğü düşünülürken, eserin 17'ci yüzyılın başlarında telif edilmiş olması gerekir. Fakat, eserde, Kadızade Efendi tarafından yazılarak Sultan II'nci Osman'a taktim edildiğine değinilmiş, bu padişahın ise 1618-1622 yılları arasında saltanat sürdüğü dikkate alındığında bu eserin 1622'den sonra kaleme alınmış olma ihtimali de oraya çıkar. Bütün bu bilgilerden Kenān Efendi'nin bu eseri I'inci Ahmed'in hattatlığını yaptığı dönemlerden daha sonra yazmış olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu çıkarımlar ilgili bölümlerin müstensihler tarafından eklenmemiş olması durumunda geçerlidir¹⁸.

Kütüphane kayıtları ve eserin içerisindeki bilgiler bu eserin derlenmiş olduğu ihtimalini de göstermektedir. Baytarnāmenin atlarda görülen hastalıklar ve bu hastalıkların tedavilerine ilişkin kısımlarında ele alınan sakağı, hünnam, sancı, öksürük, ishal, idrar tutukluğu, kan işeme, soluğan, nefha, atın bacaklarının tutulması, atın ayağına su inmesi, arpa tutması, omuz şişmesi, cidavi, sıraca, tabak, bıçılğan, örik, tırnak çatlağı, topuk çalması, mih değmesi başlıkları altında verilen bilgiler, baytarnāme araştırmaları kapsamında belli kısımları incelenmiş ve tahminen 15 ya da 16'ncı yüzyıla ait olduğu ileri sürülen Türkçe baytarnāmeye¹⁹ büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Sözü edilen tarihlendirmenin doğru kabul edilmesi durumunda, Kenan Efendi'nin de 17'nci yüzyılda yaşamış olduğu hesaba katılırsa, Kenan Efendi'nin bu baytarnāmeyi, başta yukarıda sözü edilen baytarnāme olmak üzere, bu alanda yazılmış diğer kaynaklardan derlemiş olma ihtimali güçlenmektedir. Ancak, bu sorunun kesin yanıtının Türkçe yazılmış baytarnāmeler üzerinde yürütülen çalışmaların tamamen bitmesi durumunda verilmesi mümkündür²⁰.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında ve kütüphane kayıtlarında muhtemelen, Arkeoloji nüshasının hicri 11'inci yüzyıla ait olduğu tahmin edilmektedir. Eserin tarihlendirilmesinde yanlışlara sebep olan bu tahminler Kenān Efendi'nin hicri 11'inci yüzyılın başlarında yaşamasından kaynaklanmaktadır. Bu tarih arkeoloji nüshasının tarihi olarak kabul edilmiştir. Oysa baytarnāmenin içindeki bölümlerde açıkça ifade edildiği gibi elimizde bulunan her iki nüsha da istinsah nüshalardır. Dolayısıyla, hicri 11'inci yüzyılın başlarına uzanan bir tarihlendirme ancak müellif

¹⁸ Özen, Taşkın, s. 13.

¹⁹ Nihal Erk, Ferruh Dinçer, "XV'inci ya da XVI'nci Yüzyıla Ait Olduğu Sanılan Bir Baytarnāme İncelemesi", Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, S. 2, c. 14, 1967.

²⁰ Özen, Taşkın, s. 13.

nüshasının²¹ tarihlendirilmesi için geçerli olabilir. Bunlara ilaveten, güçlü bir varsayım olmamakla beraber, Arkeoloji nüshasındaki eksik kısımlardan yola çıkarak, Mevlana nüshasının daha eski olduğunu düşünebiliriz. Bu durumda ise, Arkeoloji nüshasının miladi 1745 yılından sonra yazılmış olabileceği ihtimali ortaya çıkmaktadır²².

Baytarnâmelerin içerik örgüsü ise genelde Türkçe baytarnâmelerde kullanılan şekil gibidir. Dualarla başlayan eserin ilk kısmında iyi atın özellikleri, atların donları, nişaneleri, ve bu konulara ilişkin hikaye ve rivayetlerden oluşur. Birinci bab da atların hastalıkları, bu hastalıkların nedenleri, belirtileri ve tedavilerine ilişkin bilgiler yer alır. Toplam 13 babdan oluşan eserin 12 babı hastalıklar ve bu hastalıkların tedavilerine ayrılmıştır. Son bab ise insanların bazı hastalıkları ve rahatsızlıklarına iyi geldiğine inanılan, şifalı olduğu kabul edilen at organları ya da bu organlardan hazırlanan bileşimlerden söz edilmiştir. İlk altı bab ile dokuz ve onuncu babların her birinde sadece birer hastalık ele alınmışken; yedi, onbir ve onikinci bablarda birden fazla hastalık anlatılmıştır. Bunlardan yedinci bab sadece ayak hastalıklarına ayrılmıştır. Ancak, onbir ve onikinci bablarda çok sayıda ve lokalizasyon açısından vücudun farklı bölgelerinde bulunabilen hastalıklar ele alınmıştır²³.

---

²¹ Özen, Taşkın, s. 14. (Kenân Efendi'nin elinden çıkan ilk nüsha kastedilmektedir. Ancak, Kenan Efendi'nin baytarlık yaptığına dair bir kanıt bulunamadığı ve eserin bütünüyle kaynaklardan derlenmiş olma ihtimalini, yani te'lif olmama ihtimalini göz önünde bulundurmak gerekir. Bu durumda "müellif nüshası" tabiri yanıltıcı olacaktır.)

²² Özen, Taşkın, s. 14.

²³ Burada geçen bilgiler hakkında detaylı bilgi için bkz. Özen, Taşkın, s. 10-14.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Türkçede Fiiller

Türkçe, fiiller bakımından zengin bir dildir ve fiiller cümlenin temel unsurudur. Cümlede karşımıza yüklem göreviyle çıkar. Bu yüzden birçok araştırmacının bu kavram üzerinde çok sayıda çalışmasının olduğu bilinmektedir. Aşağıda bu araştırmacılardan ve çalışmalarından bazıları zikredilmiştir.

Yıllardan beri fiillerle ilgili bildiğimiz tanım şudur: Cümlede iş, oluş ve hareket bildiren kelimelere fiil denir.

Türkçenin temel sözcük türlerinden biri olan fiiller Türkçe Sözlük'te ise "Olumlu veya olumsuz olarak çekimli durumda zaman kavramı taşıyan veya zaman kavramı ile birlikte kişi kavramı veren kelime, eylem²⁴" olarak tanımlanmıştır.

Dilciler tarafından ise fiilin değişik tariflerinin yapıldığını görmekteyiz.

Muharrem Ergin fiilleri, hareketleri karşılayan kelimeler, hareketleri ise nesnelere zaman ve mekan içindeki her türlü faaliyetleri olarak değerlendirmektedir.²⁵

Hikmet Dizdaroğlu ise, fiilin eylem bildiren sözcük olduğunu ve her fiilde eylem, zaman ve şahıs bildiren üç kavramın bulunduğu işaret eder²⁶.

Zeynep Korkmaz da fiillerin iş ve hareket bildiren sözcükler olduğunu, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamı içinde nesne ve kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildirdiğini belirtir²⁷.

Tahsin Banguoğlu ise, "Bir kılış, bir oluş veya durumu, toplu bir deyimle olup biteni anlatan kelimeye fiil denir²⁸." demektedir.

Hanifi Vural ve Tuncay Böler ise fiilleri hareketleri karşılayan kelimelerdir şeklinde tanımladıktan sonra fiillerle ilgili şu ifadeler yer verir: "Hareketler kişilerin, nesnelere zaman ve mekan içindeki yer değiştirmeleri, oluşları, kılışları,

---

²⁴ *Türkçe Sözlük*, (10. bs.), TDK Yay., Ankara 2005, s. 700.

²⁵ Ergin, s. 280.

²⁶ Hikmet Dizdaroğlu, *Türkçede Fiiller*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1963, s. 5.

²⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinde Fiil Çatsı Üzerine Görüşler*, TDAY-B, TDK Yay., Ankara 2003, s. 527.

²⁸ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 408.

duruşları özetle her türlü faaliyetleridir. Öyleyse fiiller oluş, kılış, kılınış ve durum gösteren dil öğeleridir²⁹.” der.

Nurettin Demir ve Emine Yılmaz ise fiilleri “Hareket, oluş, kılış bildiren kelimeler” şeklinde tanımladıktan sonra fiillerin ad soylu kelimelerden ayrıldıkları en önemli yönlerinin kök ve gövdelerinin sonlarına aldıkları çekim eklerinin farklı olmasını belirtmiştir³⁰.

Eylemler, kılış, kılınış bildiren ve zamanı belirleyen sözcüklerdir³¹.

H. İbrahim Delice ise makalesinde fiil teriminin daha çok kelime türleri arasında yer aldığını ve daha çok hareket isimlerinin karşılığı olarak gramercilerin çalışmalarında kullanıldığını ve bireylerin zihinlerinde bu kullanımıyla canlandığını belirtir³².

Bu tanımlardan yola çıkarak fiili; iş, kılış, oluş, hareketleri karşılayan ve olayları zaman ve şahıs bildirerek ifade eden sözcük türü olarak tanımlayabiliriz.

2.1. Yapısına Göre Fiiller

Haydar Ediskun, fiillerin yapısının gramer kitaplarında basit, türemiş ve birleşik fiiller olarak gruplandırıldığını belirtir³³.

H. İbrahim Delice: “Sözcüklerin bir anlam için birleşmesinin ötesinde biri diğerinin anlamını netleştirmek, sınırlandırmak, açıklamak işlevi için kullanılırsa o dizi öbek fiil olarak sınıflandırılır³⁴.” görüşünü savunmuştur.

Sadettin Özçelik ise “Fiiller de yapı bakımından isimler gibi basit, türemiş ve birleşik olmak üzere üç türdürler³⁵.” demektedir.

2.1.1. Basit fiiller

Anlamı ve yapısı bozulmadan parçalanamayan bir ya da iki heceli fiillerdir: ög-, sög-, bin-, okı-, kel- gibi.

²⁹ Hanifi Vural, Tuncay Böler, *Ses ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yay., İstanbul 2011, s. 225.

³⁰ Nurettin Demir, Emine Yılmaz, *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2009, s. 199.

³¹ Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yay., Ankara 2010, s. 361.

³² H. İbrahim Delice, *Yüklem Olarak Türkçede Fiil*, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S. XXVI, Aralık, Sivas 2002, s. 185.

³³ Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s. 224.

³⁴ Delice, s. 192.

³⁵ Sadettin Özçelik, Münir Erten, *Türkiye Türkçesi Dilbilgisi*, Diyarbakır 2005, s. 133.

Zeynep Korkmaz göre ise “Kendi içlerinde daha basit anlamlı ögelere ayrılamayan kök fiillerdir. Fiil kökü, doğrudan fiilin anlattığı kavramı taşır: al-, git-, gör-, koş-, sat- gibi³⁶.”

Kök durumunda olan fiiller için, dilbilgisi kaynaklarında basit fiiller, yalın fiiller, yalınç fiiller terimleri kullanılmış ve birbirine yakın tanımlar verilmiştir³⁷.

Kök fiiller, Türkçenin temel söz varlığının temelini oluştururlar. Ancak bazı fiiller, kök hâlinde görülmesine rağmen, Eski Türkçede başka köklerden türemişlerdir: “gel-” < “ke-l-”, “geç-” < “ke-ç-” gibi. Bunlar günümüz Türkçesinde kök olarak kabul edilir³⁸.

H. İbrahim Deliceye göre ise, bünyesinde sadece bir anlamı barındıran kök ve bünyesinde bir yapım ekinin varlığı sezilmeyen gövde kelimelerden oluşan fiildir³⁹.

Basit fiiller kök halindeki fiillerdir: al-, bak-, çek- ye- gibi⁴⁰.

Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Fiiller adlı eserinde, kök fiiller bütün şivelerde ya bir hareket ya da bir oluş, durum bildiren tek heceden ibarettir. Esasen Türk dilinde bütün kelimeler tek heceden ibaret köke dayandığı için, kök fiillerin de öyle olması tabiidir. Bu itibarla Türkçede mevcut birden fazla heceli bütün fiiller ya bir kök fiilin yapım eki ile genişlemiş şeklidir, ya da yapım eki ile isimden türemiştir⁴¹.

Basit fiiller, yapım eki almamış, daha küçük parçaya bölünemeyen, anlamlı en küçük fiil şekline denir ayrıca bu fiiller kök durumundadırlar.

2.1.1.1. Tek heceli basit fiiller

Türkçe Sözlük’te yer alan, anlamlı en küçük parçadaki fiillerdir.

Hanifi Vural ve Tuncay Böler ise bu gruba giren fiiller hakkında şunları söyler: “Aslında fiil olan; başka bir kelimedenden türememiş, başka bir kelime ile birleşmemiş fiillerdir: at-, aç-, yi- vb.⁴²”

Eserde tespit ettiğimiz tek heceli basit fiiller ile ilgili örnekler şunlardır:

³⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yay., Ankara 2003, s. 528.

³⁷ Ahmet Akçataş, *Türkiye Türkçesinde Fiil Kökleri Arası İlişkilerde Ekili Unsurlar Üzerine*, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010, s. 141.

³⁸ Akçataş, *agm.*, s. 141.

³⁹ Delice, s. 188.

⁴⁰ Özçelik, Erten, s. 133.

⁴¹ Necmettin Hacıeminoğlu, *Yapı Bakımından Türk Dilinde Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1991, s. 15.

⁴² Hanifi Vural, Tuncay Böler, *Ses ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yay., İstanbul 2011, s. 272.

A

aç- (4a/3) (6a/7) (7b/11) (13a/12) (26b/14) (27b/10) (42b/9) (48b/7) (56a/6) (59a/10)
(62b/5) (66a/11) (72a/5) (72b/14) (73b/8)

ağ- (29b/13) (33a/4) (42a/14) (43b/4) (44a/5-6-8) (48a/11) (52b/14) (55a/13) (55b/5)
(71a/12) (71b/8) (79a/6-13-14) (79b/2)

al- (4a/8) (12a/15) (13b/4) (15b/15) (17a/5) (17b/5-10) (18b/6-12) (19b/11-12)
(20a/8-11) (20b/11) (21a/1) (21b/3-4-15) (23b/13) (25a/6) (25b/3) (26b/12) (27a/1)
(28a/7-11) (29b/4) (30b/8) (31b/3-4-8) (32a/1-6) (32b/5-14) (33a/4-7-15) (34a/13)
(36a/14-15) (37a/5-6) (38a/15) (38b/1) (39a/5-7) (40b/4) (42b/8) (43b/1-12) (48b/3)
(49a/7) (51a/1-8) (52a/13) (53a/12-14) (53b/6) (54a/3) (55a/11) (55b/11-14) (56b/14)
(57a/13) (57b/5-6) (58a/4-14) (59a/7) (59b/6) (60a/2-14) (60b/14) (61b/13) (64b/6-
14) (65a/10) (65b/5) (66a/3) (67a/5) (68b/14) (69a/12) (70a/13) (70b/8-14-15)
(71a/13) (72b/1) (73a/6-11-14) (74a/15) (74b/12) (75a/14) (75b/13) (78b/6-14)
(79a/6-11) (79b/7-15)

aş- (37a/13) (52a/8) (52b/4)

aş- (7a/9) (15a/14) (16a/2) (54b/3-4)

at- (20a/1) (20b/1)

az- (39b/11) (40a/1)

B

bağ- (49b/1-11) (54b/1)

baş- (12b/10-11) (33b/9-10) (40a/9) (49b/5) (53b/15) (62a/2) (79a/8) (79b/3)

bat- (71a/12)

bil- (3b/5-15) (13a/14) (28b/13) (33b/10-12) (34a/8) (47a/14) (47b/1) (63a/6)
(70b/11) (71b/6)

bin- (3b/3) (4a/7) (6a/15) (18a/4-13) (21a/9) (26a/11) (36b/12) (40b/1) (52b/12)
(55a/1-3) (63b/2)

bit- (43a/5) (50a/8) (54b/9) (60a/8-9) (60b/5-6) (61a/2-4-10) (61b/2) (64b/5-11-13)
(67b/15)

biş- (18a/9) (22b/7) (44b/8) (76a/9) (78a/12)

boz- (44a/1) (57a/11)

bul- (4a/14) (7b/13) (9a/14) (9b/6) (17a/11) (17b/1-10-14) (18a/7-11-15) (18b/10)
 (19a/3-9-15) (19b/3-9) (20a/6) (20b/3) (21a/10) (21b/1) (22a/7) (22b/1-4) (23a/3)
 (23b/11) (24a/2-11-14) (24b/9) (25a/2) (26b/13) (29a/6) (29b/7) (30a/11) (30b/11)
 (31b/6) (32a/9) (32b/2-15) (34a/11) (34b/8) (35a/4) (35b/3) (37a/3-10) (37b/4-5-14)
 (38a/3-10-13) (38b/5) (39a/4) (40b/2) (41a/7) (41b/2) (42a/2-9) (43a/15) (44b/12)
 (45b/1) (46a/6) (49a/2-3-4) (49b/1-3-5) (50a/7-13-15) (50b/10) (51a/6) (51b/4-14)
 (52a/10-14) (52b/6-15) (53b/4-14) (54a/10-12-13) (54b/1-5-15) (55a/2) (56b/7-10)
 (57a/6) (57b/8) (58a/15) (58b/5) (60a/7-10) (60b/10) (61a/7) (61b/4-11-15) (62a/3-7-
 11-15) (62b/8) (65a/2) (67a/1-4) (67b/2-13) (68b/12) (69a/5-8) (69b/2-12-13) (70a/2-
 11) (70b/2) (71a/7) (71b/9) (72a/5) (73a/9) (73b/2) (74a/4) (76b/8) (77a/8) (77b/1-2-
 7-11) (78a/10) (78b/12) (79b/5-13) (80a/3)

bük- (21a/5)

Ç

çal- (36a/13)

çek- (11b/13) (27b/9) (29b/3) (33b/13) (34a/7) (37a/2) (39b/14) (43b/11) (52a/5)
 (53b/10) (54a/11) (79a/14) (39b/14) (55a/15) (56a/12) (60b/2-13)

çık- (10b/3) (14a/14) (15b/15) (10b/3) (73b/5)

çık- (2a/10) (16a/3) (17b/1) (19b/12) (20a/8) (24b/5) (25a/14) (28a/2) (29b/11)
 (30a/2) (33b/14-15) (34a/12) (34b/13) (35a/2) (37b/11) (38b/1-3) (39b/9) (41a/13)
 (42a/11) (42b/1) (49b/8) (50a/9) (51b/1-10) (56a/6) (60b/7-11) (61a/12) (63a/11)
 (64b/7) (66a/7) (67b/5) (68b/3) (70a/4) (74a/1) (74b/14) (75b/15) (78b/6)

çırp- (60b/11)

çök- (61a/9)

çöz- (41b/1)

D

de- (7a/15) (10a/15) (11a/1) (14b/1) (14b/1-6) (16a/6-8) (36a/8) (74a/5)

deg- (33b/8-14) (34a/9) (17a/4) (33b/8-14)

del- (54b/3) (71a/11)

der- (16b/12) (17a/10) (17b/14) (18a/5-14) (18b/3) (52b/13) (56a/1) (56b/4-5)
 (74b/10)

deş- (26a/13) (26b/1) (48a/10) (72a/15) (79b/1)

di- (4b/9) (5b/6-11) (6a/5) (7a/11) (9a/4) (10b/6) (11b/10) (13a/10-11-12-15) (13b/5)
 (15b/1-6) (25b/4) (29b/8) (34b/8) (35a/4) (35b/15) (36b/14) (37a/8-9) (45b/8) (46a/1-
 14) (47b/2) (48a/4) (50a/1-2-10-14) (51b/10) (55b/2) (59a/1) (59b/8-9) (61a/14)
 (76b/11) (77a/12) (78a/2) (79a/14) (79b/2)

din- (79a/14) (79b/2)

dög- (17b/4) (37b/12) (38a/1) (48b/2) (51a/9) (51b/12) (62a/6) (64b/15) (65a/6)
 (65b/5) (66a/4-5) (70b/15)

dök- (17a/8) (17b/8) (18a/4) (18b/9) (19a/2) (19b/2) (21a/4) (23a/2) (23b/8) (24a/1-
 10) (25a/15) (30a/15) (32b/9) (48a/8) (49b/11) (51a/1) (51b/2) (57a/2) (57b/1)
 (67b/1) (76b/1) (77a/14)

dön- (20b/9) (21a/8) (44a/6)

dut- (6a/14) (15b/12) (27b/4-10) (29a/14) (29b/1) (40a/9) (43b/3) (55a/4-9) (71b/14)
 (72a/14)

dur- (73a/12)

düş- (5b/6) (29b/15) (46b/15)

düz- (40a/4)

E

ek- (37b/4) (53b/9) (54a/10) (54b/9) (62a/15) (69a/13) (69b/6) (75a/9) (79b/3)

et- (15b/14) (33a/10)

ez- (17a/6) (18a/10-12) (21b/6) (22a/6) (22b/10) (23b/15) (27b/13) (31a/5) (35a/9)
 (42b/6) (56b/9) (60a/12) (69a/10) (70a/9-14) (72b/8) (73a/7-14) (73b/11) (76a/15)

G

geç- (10b/4) (16a/3) (19b/5) (20b/7) (40a/6) (41a/13-15) (69b/6) (71b/1)

gel- (5b/6-14) (9a/7) (14a/7) (16b/8-13) (23a/7) (27b/3) (42b/11) (43a/6) (43b/11)
 (45b/5) (46a/2) (48a/6-7) (59a/14) (59b/3) (64b/4) (67b/15) (71b/11-13) (74b/12)

get- (5b/13) (38b/9) (41a/4) (43a/6) (46a/12) (63a/6) (72a/6) (75b/9)

gez- (17a/9) (26a/12) (68b/11) (74a/8) (74b/10)

gid- (2a/3) (24a/7) (26a/3) (26b/3) (28b/11) (29a/9) (32b/4) (35a/15) (39b/2) (42a/13) (45a/1) (51a/7-13) (52a/10) (60b/3-12) (62a/9) (62b/6) (65a/3-5) (70b/5) (71b/5) (76b/9)

git- (12b/14) (17b/9) (28b/11) (29a/10) (34a/8) (50b/11) (51a/14) (53a/13) (71a/8)

gir- (37b/1) (40a/10) (43b/15)

gö- (5b/8) (15b/1-14) (25a/5) (29a/3) (31a/11) (35b/8) (42b/4-5) (63a/14) (64a/11-15) (66a/14) (72b/14) (73b/10) (75b/7) (76b/15) (79a/4)

İ

iç- (20b/3) (21b/1) (22a/6) (24a/14) (24b/7) (25a/1-7) (27b/5) (29b/3) (38b/4) (41b/6) (42a/6) (44b/14) (52a/13) (52b/11) (55b/7) (57b/10) (58b/10) (61b/11-14) (67a/13) (70a/11) (70b/1) (72a/4) (76b/4-11) (77a/4) (77b/6)

it- (5a/10) (4b/12) (6a/15) (7a/6-8) (7b/10-11-15) (9b/15) (10a/1-3-15) (10b/12) (11a/8) (12b/3-13) (13a/8-9-15) (14b/1) (16a/5-9) (25a/4) (28b/13) (29b/10) (34a/4-6) (34b/12) (35a/3) (36a/3-5-9-12) (39b/13) (40a/2) (42b/13) (43a/9) (44a/15) (44b/6-11) (45b/14-15) (47a/1) (47b/3-4) (53a/2-11) (53b/10) (54a/14) (54b/2-9) (60b/10) (55a/3) (59b/14) (60b/15) (61a/6-8) (63b/1-2) (64a/3-6-8-10-13) (65a/8) (67b/13) (68a/7) (70b/12) (77b/4) (79a/1)

id- (1b/6-9) (2a/1-2-10-11) (3b/3-4-6) (4b/1-11) (5a/10) (5b/2-3-11) (6b/3) (7a/1-12-13) (7b/1-4-9) (8a/12-15) (9a/2-11) (9b/5) (10a/6) (10b/2-13-15) (11a/3-6-8-9) (11b/2-4-8-15) (12a/6) (12b/1-15) (14a/4) (14b/8) (15a/8-11-14-15) (15b/2-4-5-6) (16a/7) (16b/6-7-8) (17a/12) (17b/3) (18a/2) (18b/7) (19b/13-15) (20a/2-12-13-15) (21a/2-12-14) (21b/3-5) (22a/3-10-12-15) (22b/7-12) (23a/1-14) (23b/1-6-10) (24a/4) (24b/2-6-8-13-14) (25a/1) (25b/8-12) (26a/6-10-15) (26b/4-8) (27a/4-6-14) (27b/13-14) (28a/2-6-9) (28b/3-4-6-7-9-10) (29a/2-5-7) (30a/1-3-5-11) (30b/7-9-15) (31a/2-6-9-11-15) (31b/4-6-7) (32a/1) (33a/8) (33b/1) (34a/3-6-13) (34b/4-15) (35a/1-3-9-11-14) (36a/4-8-14-15) (37a/10-11-15) (37b/2-7-15) (38a/9) (39a/6-7) (39b/1-4-6-7-11-15) (40a/5-12-13-14) (40b/7-15) (41a/2-5-6-11) (41b/5-7-14) (42b/1-7) (43a/1-6-11) (43b/1-5-10-12) (44a/8-10) (44b/5-6-7-9-15) (45a/7) (45b/8-12) (46a/4-8) (46b/6-7-8-10-12) (47a/2-3-14) (47b/11) (48a/14) (48b/5-12) (49a/2-10-12-14) (51a/12) (52a/1) (53a/1) (53b/13) (54a/6-7-8-15) (55a/1) (55b/13) (56a/1-5-6-8-11-13) (56b/5-6) (57a/6-12) (57b/8) (58a/5-15) (58b/2-15) (59a/2-10-15) (59b/4-7)

(60a/11-13) (60b/1) (61a/7-10-11-15) (61b/3-9-13) (62a/3-14) (62b/13) (63a/11-15)
 (63b/4-6) (64a/12) (64b/6-8) (65a/13) (65b/10-15) (66a/1-7-15) (66b/7-9-10-14)
 (67a/3-6-8) (67b/2-6-8) (68a/11) (68b/8-15) (69a/3-5-7-13) (69b/4-8-10) (70a/5-9-
 10-13-14) (71a/4-7-10-15) (71b/2-10) (72a/4-7-8-9-13) (72b/3-10-12) (73a/10-15)
 (74a/2-6-10-13) (74b/1-3-5-6-11) (75a/2-6-10) (75b/4-5-15) (76a/4-5-12) (77a/15)
 (77b/3-4) (78a/5-6-9) (79a/4-6-10-12) (79b/9-11-12-15) (80a/2-15)
 in- (18b/8-15) (19a/14) (20b/14) (21a/5) (18b/15) (20b/14) (24a/8) (27b/7) (28b/2)
 (31b/7) (32b/) (48a/5) (54b/5) (56a/9) (62b/3) (65b/13) (67b/10) (71b/7) (72a/13)
 (72b/13)

K

kes- (36b/13) (43b/2-15) (44a/5) (48b/15) (49b/4) (54a/2) (62a/6) (67b/3) (68a/6)
 (79b/1-5-14)

Ķ

ķal- (12b/9-10) (15a/6-14) (24a/7) (25a/8) (26a/3-5) (37a/2) (39b/13) (51a/6-7)
 (53a/2) (55a/10) (56b/2) (60a/8) (61a/2-15) (62b/7-9) (70a/4) (71a/9-15)
 ķar- (17a/6) (17b/7) (18b/7) (19b/14) (21a/1-3-14) (21b/4-6) (22b/12-14) (23a/5)
 (23b/6) (25a/6) (26a/14) (27a/4) (28a/14) (28b/5) (29a/4) (31a/1-6-10) (32a/3-8)
 (32b/1) (33b/4) (35a/11) (36b/1-6) (38a/2) (40b/5) (41b/13) (49a/11-13) (50b/13)
 (51b/13) (55b/10) (56b/15) (57b/7) (58a/6) (60a/14) (61a/7) (61b/13) (64b/8)
 (65a/15) (66a/4) (66b/9) (69b/1) (70a/8-15) (71a/3) (72a/3) (73b/9-12-15) (74b/14-
 15) (75a/14) (76a/4-13) (76b/15) (78a/1) (79b/10)
 ķat- (17b/6-7) (18a/12) (19a/1) (20a/13) (22a/5) (26a/15) (26b/10) (28a/8) (29a/3)
 (37a/11) (42b/7) (55b/5) (58a/14) (58b/5-13) (59a/8) (60b/9) (66a/1) (70a/9) (71a/14)
 (72a/4) (74b/2-3) (78b/7)
 ķaz- (50a/6) (56a/10)
 ķil- (9b/14) (64a/7)
 ķir- (73b/14) (77a/14)
 ķiz- (21a/9) (38b/13) (39a/14) (40a/8-9) (62a/2)
 ķop- (48b/8)
 ķoŗ- (6b/9) (7a/9) (23a/10) (52b/13)

kov- (2a/11) (4a/15) (39b/9)

koy- (17b/1) (18a/9) (19a/6-15) (24b/3) (26a/6) (29a/12) (30a/14) (33a/15) (34a/8-14) (34b/17) (38a/2) (39b/5) (42a/1-6) (42b/9) (43a/12) (44a/3) (49a/13) (49b/10) (53b/9) (55b/5) (56a/11) (58a/8) (61b/9) (64b/15) (67b/7) (69a/3-7) (70a/10-15) (72a/14) (72b/7) (73b/6-7-12) (75a/1)

O

ol- (1b/7-8-10) (2a/8-9-10) (2b/1) (3b/2-8-10-13-15) (4a/1-2-3-4-6-10-11-12-13-14) (5a/1-24-6-8-9-13-14) (3b/2-13-15)...

ov- (17b/2) (20a/3) (30a/7) (32a/4) (57b/4) (59a/14) (68a/10-12-14) (74b/12) (79a/8)

oy- (24b/5) (34a/11-13) (34b/5)

Ö

öl- (13a/12-14) (25a/7) (37b/1) (39b/7) (64b/5)

ölç- (38b/12-15) (39a/9)

P

piş- (32a/1) (44a/4) (69b/10) (75b/14-15)

pin- (74b/10)

S

sev- (8b/10) (40a/1)

sız- (24b/14)

sil- (30a/8)

sök- (39b/12) (42a/2) (54a/13) (55a/3)

sür- (15b/13) (25b/10) (26a/8) (26b/12) (29b/10) (30b/10-11) (31a/7) (32b/15) (33a/9) (33b/6-9) (35a/2) (36b/9) (37a/13) (39a/12-13-15) (42b/10-12-13) (44a/6-11-14) (44b/11) (49a/15) (53b/4) (60b/8) (64b/10-12) (65b/1) (66a/10-15) (66b/11) (67b/13) (68a/2) (68b/6) (71a/6) (73a/8) (76a/14) (77a/5-8-11-15) (78a/76-10)

süz- (18a/3) (18b/15) (19a/14) (20b/15) (22a/4) (23b/2) (24a/8) (24b/6) (38b/1) (43b/8) (48b/4) (55b/4) (57a/15) (58a/7) (58a/13) (61b/11) (71a/1)

Ş

şaç- (41b/12)

şal- (26b/7)

şar- (20a/5) (22a/14) (26b/2-13) (27a/15) (27b/15) (31b/9) (37b/5-8) (40a/15) (40b/8) (42b/12) (53b/14) (57a/4) (60a/5) (60b/2) (62b/8) (66a/10) (66b/12) (68a/14) (68b/7-10) (69b/7) (79a/9) (79b/4)

şıķ- (17b/4) (26b/2) (33b/11) (34a/2) (67a/7) (78b/6)

şok- (17b/1-3) (21a/7)

şoy- (32b/12) (62a/5)

Ş

şiş- (16b/15) (23a/13) (25b/1-14) (27b/8) (36b/15) (37a/1) (37b/6) (42a/12) (52a/12) (53a/8) (57b/13-14) (58a/12) (60a/1) (77a/7)

T

taķ- (77b/13)

tol- (23a/13) (34b/5-10) (44a/7) (57b/13)

tut- (6a/6) (12b/5) (18b/12) (20a/4) (20b/4-6) (26b/8) (38a/14) (49b/2) (64b/4) (68a/3)

tur- (5a/15) (16b/15) (19a/6) (19b/9-10) (21a/6) (22a/15) (22b/10) (24b/4) (25b/10) (26a/8-11) (26b/3) (27a/8-15) (28a/1-4-10) (28b/4-12) (29b/4) (30a/9-14) (30b/1) (31a/3-7) (31b/6-9) (32a/14) (33a/5) (33b/9) (34b/6) (35a/5-15) (35b/1) (40b/1-9) (42b/9) (48b/7) (50a/11) (53a/15) (53b/11) (58b/9-14) (59b/15) (60a/5) (60b/4-15) (61b/15) (62b/5) (65a/4) (66a/13) (68a/15) (68b/9) (69b/9) (71a/9) (71b/5) (72a/10) (72b/14) (74a/3) (79a/7-10-12)

U

ur- (15b/2-3) (17b/12) (21b/11) (22a/14) (22b/2) (27a/15) (28a/2) (28b/3-8-10) (29a/6-8) (29b/6) (31a/2-11) (31b/11) (32a/4-8-12) (32b/4-6) (34a/7) (35a/15) (35b/2) (36b/3) (37a/13) (37b/5) (38a/3-7-8) (38b/14-15) (40a/15) (48b/15) (49b/15) (51a/12) (51b/14) (53a/15) (53b/4-14) (54b/4) (56b/3) (60a/4) (60b/1-4) (61b/1)

(62a/7-15) (62b/4-7) (65a/5-7) (65b/1) (66b/13) (69b/3) (71b/4) (72a/10) (72b/13)
(73a/1) (74a/2) (79b/3)

V

var- (5a/14) (11b/12) (28b/15) (39a/9) (40a/7) (68a/5)

vir- (4a/8) (8a/2) (15b/14) (16b/13) (17b/15) (18a/6-7) (18b/3) (19b/6-9) (23a/12)
(23b/8) (26a/13) (27b/8) (29b/7) (34b/13) (35b/11) (38a/13) (41a/3) (42a/1-4)
(50b/14) (51a/2-4-5) (52b/4) (56b/6-8) (57b/11) (58a/9-10-11) (59a/9-12) (74a/14)
(75b/3)

Y

yağ- (30b/15) (31b/15) (33a/15) (37a/4-5) (41b/4) (65a/10) (67b/4) (78a/4) (79a/11)
(79b/8)

yan- (69b/5)

yap- (26b/1) (27a/7) (38b/11) (61b/1) (65a/1) (69a/6-14)

yat- (4b/2) (5b/5) (16b/15) (17a/3-15) (21a/5) (40b/15) (61b/15)

yar- (35a/6) (37b/4-9-13) (49b/6-14) (62a/5) (68a/6) (77a/10)

yay- (32b/8) (42a/12) (43a/5) (49b/2) (56b/4) (67a/4) (78a/5)

ye- (7b/3) (19b/6-8) (23a/12) (23b/8) (24a/9) (29b/6) (37a/13) (38a/12) (38b/6)
(42a/4) (44b/9) (50b/14) (51a/5) (52a/10) (52b/4) (55a/9) (58a/9-11) (58b/2-11-12-
13-15) (59a/8) (60b/9) (61a/5) (73a/4) (74b/5-13) (75b/5) (76a/1) (76b/12) (77a/1)
(78a/13)

yi- (18b/4) (29a/15) (42a/1) (58b/5-13) (59a/9) (61a/8) (75b/3-14) (78b/1) (79b/13)

yor- (6a/11) (23a/11) (52b/13) (71b/6)

yu- (17b/2) (25b/11) (26a/9) (27b/1) (30a/6-7) (30b/13) (31a/8) (31b/14) (32b/10)
(35a/13) (36b/8) (49a/5) (54a/1-9) (57a/3) (62a/12) (65a/15) (65b/9-13) (66b/11)
(67b/11) (68b/10) (69b/5) (74a/8) (74b/9-13) (75a/8)

yut- (20b/2)

Tabloda ise, eserde geçen tek heceli basit fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 1: Tek Heceli Basit Fiiller

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
aç-	15
ağ-	17
al-	102
aş-	3
aş-	5
at-	2
az-	2
bak-	3
baş-	10
bat-	1
bil-	12
bin-	13
bit-	15
biş-	5
boz-	2
bul-	138
bük-	1
çal-	1
çek-	17
çık-	5
çık	40
çırp-	1
çök-	1
çöz-	1
de-	10
deg-	6
del-	2
der-	11
deş-	5

di-	43
din-	2
dög-	13
dök-	23
dön-	3
dut-	12
dur-	1
düş-	3
düz-	1
ek-	9
et-	2
ez-	21
geç-	9
gel-	22
get-	8
gez-	5
gid-	23
git-	9
gir-	3
gö-	18
iç-	28
it-	69
id-	343
in-	21
kes-	13
kal-	23
kar-	63
kat-	25
kaz-	2
kıl-	2
kir-	2

kıız-	6
kop-	1
koş-	4
kov	3
koy-	38
ol-	753
ov-	11
oy-	4
öl-	6
ölç-	3
piş-	5
pin-	1
sev-	2
sız-	1
sil-	1
sök-	4
sür-	46
süz-	17
şaç-	1
şal-	1
şar-	23
şık-	6
şok-	2
şoy-	2
şiş-	16
tak-	1
tol-	5
tut-	11
tur-	63
ur-	62
var-	6

vir-	36
yak-	11
yan-	1
yap-	7
yat-	8
yar-	9
yay-	7
ye-	35
yi-	9
yor-	4
yu-	28
yut-	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde tek heceli basit fiiller ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eserde en çok geçen basit fiiller şunlardır: al-, bul-, di-, dök-, id-, it-, ol-, tur, ur-, vir-, yu-.

Eserde en az geçen basit fiiller ise şunlardan oluşur: aş-, at-, az-, bat-, boz, bük-, çal-, çırp-, çök-, çöz-, dur-, düş-, düz-, kıan-, kıop-, pin-, sil-, saç-, şal-, şız-, tak-, yan-, yap-,yut-.

Yukarıdaki örneklerde kelime başındaki t-' lerin d-' ye (t>d) dönüştüğünü ama bazı t'lerin ise aynen kaldıklarını görürüz. Ör: ti>di-, tır- > tır vb.

Eski Anadolu Türkçesinde e sesinin bazı kelimelerde i' ye (e> i) döndüğünü görürüz. Ör: eyü>iyi, gey->giy-. Eserimizde ise bu değişikliği rahatça görebiliriz.

2.1.1.2. İki heceli basit fiiller

Bu fiil grubuna bir ekle türediği bilinen ancak kökü bulunmayan fiiller alınmıştır. Örnek: okı-, ditre-, ağrı-, okşa-, sıçra-, gibi.

Eserde, tespit ettiğimiz iki heceli basit fiiller şunlardır:

A

ara- (37a/9)

arı- (29a/9) (34a/13) (54a/3)

Ç

çevir- (21a/8) (50a/8)

çürü- (43a/4)

D

daya- (68b/4)

E

eyle- (2a/13) (3b/5) (15b/4) (29a/4) (30b/2) (35b/4) (39b/14) (40b/6) (41b/3-10)
(42a/10) (45b/4) (46b/12) (47b/5-7) (56b/6) (64a/14) (70b/13)

ele- (7b/1-2) (54a/7) (21b/3) (22b/4) (69b/6)

eri- (18b/7) (22a/11) (32a/7) (41b/11) (49a/10) (49b/8) (56b/14) (57a/5) (67a/9)
(71a/1) (72b/6) (73a/13) (75b/14)

I

ılı- (17a/7) (18a/7-9) (19b/2) (21b/5) (23b/7) (38b/4) (56b/6)

ısı- (17a/7) (18a/6) (21a/15) (22a/14) (25b/9) (27b/1) (28b/3) (29b/5) (31a/15)
(31b/8-14) (32b/6) (33a/7-9) (34a/14) (35a/12) (36a/7) (37b/7) (38a/5) (52a/8)
(52b/2) (55b/10) (57a/3) (60b/3) (67b/11) (68b/9) (70b/10) (74a/1-7) (75a/7)

ışı- (18a/15)

İ

işe- (71b/15) (76a/5)

K

kapa- (37b/14) (56b/1) (73b/7) (56b/1)

kaşa- (18a/6) (21a/4) (61b/12) (66b/14)

kaşı- (68a/7)

kavuş- (70b/6)

kurı- (12a/1) (19a/11) (20a/7-11) (30a/5) (40b/8) (61b/6) (79b/4)

ķuru- (18b/12) (30b/14) (31a/7) (33b/6) (35a/7) (41a/3) (41b/1) (42b/9) (50a/11-12-15) (51a/1-5) (58a/4) (61b/7) (62b/5) (66b/4) (74b/9) (75a/5-10) (75b/8-10) (76a/4) (77b/2) (79b/11)

O

oķu- (51a/15) (51b/2-3)

S

semir- (58b/11) (74a/5) (74b/7)

Ŗ

Ŗovu- (10b/5) (16b/13) (18a/3) (19a/1) (19b/5) (20a/2) (20b/3-7) (29b/2) (41b/15) (51a/11) (54a/9) (56b/12) (67b/10) (68a/8) (68b/4-7)

Ŗovı- (38a/7)

Ŧ

Ŧara- (72b/9)

U

uyu- (53b/7) (59b/13)

Ü

üşü- (55a/8)

Y

yala- (61a/3)

yürü- (7a/9) (14a/11) (18a/5-14) (21a/9) (27b/9-10) (29b/1) (31b/13) (36b/10) (42a/13) (57b/15)

Tabloda ise, eserde geķen iki heceli basit fiillerin geķme sıklığı verilmiŖtir.

Tablo 2: İki Heceli Basit Fiiller

Fil	Eserde Geçme Sıklığı
ara-	1
arı-	3
çevir-	2
çürü-	1
daya-	1
eyle-	18
ele-	6
eri-	13
ılı-	8
ısı-	30
ışı-	1
işe-	2
kapa-	4
kaşa-	4
kaşı-	1
kavuş-	1
kurı-	8
kur-	25
oku-	3
semir-	3
şovu-	17
şovı-	1
tura-	1
uyu-	2
üşü-	1
yala-	1
yürü-	12

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde iki heceli basit fiiller ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eser, veteriner hekimliği açısından incelendiğinde, eserde en çok geçen iki heceli basit fiiller şunlardır: eyle-, eri-, ısı-, kayna-, kuru-, şovu-, yürü-. Bu fiillerin çoğu veteriner biliminde kullanılabilen fiillerdir.

Eserde en az geçen iki heceli basit fiiller ise şunlardır: ara-, çürü-, daya-, ılı-, kavuş-, şovı-, tara-, üşü-, yala-.

2.1.2. Türemiş fiiller

Türkçe, yapı bakımından sondan eklemeli bir dil olduğu için yapım eklerinin dilimizde önemli bir yeri vardır. Fiil ya da isim köklerine yapım eki getirilerek türetilen fiillere de türemiş yapılı fiil denir. Türemiş fiiller, yapım eklerinden en az bir tanesini alan fiillerdir. Yapım eklerinden bir tanesi alan fiiller ise gövde durumundaki fiillerdir.

Necmettin Hacıeminoğlu ise bu konuda Türkçenin gerek kullanım şekilleri ve ifade imkânı, gerekse çeşit ve sayı itibarıyla, fiilce zengin bir dil olduğunu belirtir ve kök fiillerin dilimizde sınırlı olduğunu söyler. Türk Dilinin yeni kelimeler teşkil etmeye elverişli olduğunu belirtir ve bu durumun ise türetme yolu ile sonradan giderildiğini belirtir⁴³.

Zeynep Korkmaz'a göre "Adlarla ya da fiil kök ve gövdelerine çeşitli türetme ekleri getirilerek kurulmuş olan fiillerdir⁴⁴."

Fiil ya da isim kök ve gövdelerinden, fiil yapan eklerle türetilen fiillerdir⁴⁵.

H. İbrahim Delice: "Fiillerin fiil yapım eki olarak gösterilen çatı eklerinin yeni kelime yapmadığı; ancak, cümlede zorunlu bulunması gereken unsurları belirlemeye yaradığını belirtmiştir⁴⁶."

Örnekler: inandır-, yeşert-, benze-, sağla-...

Dolayısıyla türemiş yapılı fiiller, isim köklerine getirilen yapım ekleriyle türetilen yeni fiillerdir.

İsim veya fiil kök ve gövdelerinden yapım ekleriyle kurulmuş fiillerdir: kana-, gözle-, kırıl- gibi⁴⁷.

Yapım ekleri Eski Türkçede olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de başlıca

⁴³ Hacıeminoğlu, s. 30.

⁴⁴ Korkmaz, s. 529.

⁴⁵ Özçelik, Erten, s. 133.

⁴⁶ Delice, s. 189.

⁴⁷ Vural, Böler, s. 272.

dört gruba ayrılır:

- 1- İsimden isim yapan ekler
- 2- İsimden fiil yapan ekler
- 3- Fiilden isim yapan ekler
- 4- Fiilden fiil yapan ekler

Bizim konumuzu isimden fiil ve fiilden fiil yapan ekler oluşturduğu için burada yalnızca bu ekleri ele alacağız.

2.1.2.1. İsimden türemiş fiiller

İsimden fiil yapan ekler, isim kök ve gövdelerinden fiil yapan eklerdir⁴⁸.

Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklenirler ve isimden fiil yapan ekler isimden isim yapan eklerden ve fiilden isim yapan eklerden sonra gelebilirler. Bu ekler genellikle köklerden fiil yaparlar. Gövdelerden fiil yapan ekler azdır. Bunun sebebi gövdelere gelen türetme eklerinin az ve işlek olmamalarındandır.

Bu ekler, eklendikleri isim kök ve gövdelerini “olma, oluş, bildirme”, “yapma, yapış, bildirme” özelliğinde birer fiile dönüştürürler⁴⁹. Bu tanımdan yola çıkarak fiillerin anlamlarının olma veya yapma ifade ettiklerini söyleyebiliriz.

Addan eylem yapma ekleri (deriving verb form noun), ad kök ya da gövdelerinden, köken anlamıyla bağlantılı yeni eylem gövdeleri yapan eklerdir⁵⁰.

Muharrem Ergin, “İsimden fiil yapan ekler arasında fonksiyon farkı yoktur, işleklik farkı vardır demektedir⁵¹.

Necmettin Hacıeminoğlu ise ekler, “Fiil haline getirdikleri isimlerin asıl anlamlarında, genellikle her hangi bir değişiklik yapmazlar⁵².”

Eserde, tespit ettiğimiz isimden türemiş fiiller ile ilgili örnekler şunlardır:

A

arpala- (70a/7) (70b/3-9-11)

ar kıla- (61a/1)

⁴⁸ Muammer Gürbüz, *Türk Dili Kompozisyon ve Diksiyon* (Ders Notları), Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara 2009, s. 59.

⁴⁹ Korkmaz, s. 110.

⁵⁰ Eker, s. 322.

⁵¹ Ergin, s. 180.

⁵² Hacıeminoğlu, s. 173.

arıqla- (74a/5)

arıd- (34a/13) (54a/3)

arın- (29a/9)

ayrıl- (48a/7)

B

bağla- (16b/14) (19b/8) (26b/2) (27a/7-8) (27b/15) (28a/2) (30a/9-13) (31b/9)
 (32a/14) (32b/6) (33b/6) (34a/15) (34b/6) (35a/14) (36b/9-12) (37b/10-13) (38a/8)
 (39a/10-11) (40a/15) (40b/8-9) (41a/2-7) (42b/2-12) (48a/13) (49b/13) (50a/9-10)
 (53a/3-15) (55a/6) (56a/13) (57a/4) (60a/4) (60b/2-6) (62a/7) (62b/4-8) (66a/10)
 (66b/12) (69b/7) (74a/3) (74b/13) (77b/12) (79a/9) (79b/4)

başla- (42a/15) (44a/5) (60b/5) (67b/5)

beñze- (3b/10-11-12) (4a/9-10) (4b/7-8-13-14) (5a/3) (5b/9) (6a/1) (6b/7) (50a/5)
 (59a/7)

boğazla- (32b/13) (43b/3) (44b/5) (44b/5)

Ç

çatla- (35a/6) (77a/10)

D

ditre- (17b/9) (55a/5-8) (55b/15)

G

gözed- (27a/8) (61a/10) (66b/14)

Ĥ

ĥazırta- (49b/9)

Ĥ

ĥızlān- (70a/7)

ĥorla- (77b/9-10)

I

ısla- (20a/4) (22b/5-9) (26b/13) (30b/6)

ısla-d- (20a/4) (22b/5-9) (23b/8-14) (26b/13) (35a/8) (37b/12) (48b/3) (53b/8)
(58a/10) (58b/9) (65b/12) (69b/3) (77b/3) (78b/5)

K

kefenle- (11a/7) (16a/5)

Ķ

ķabar- (33a/8-10) (37a/1) (57b/14) (64b/14) (65a/2) (78a/8)

ķalaķ-la-n- (17a/2)

ķalburla- (74a/9)

ķana- (30b/14) (68a/6) (71a/6)

ķanatlan- (55a/11)

ķarşıla- (15a/7)

ķurud- (41a/3) (74b/9) (75a/5-10) (75b/8-10) (76a/4) (77b/2) (79b/11)

ķurıd- (79b/4)

ķuvvetlen- (74b/7)

N

na‘lla-n- (34a/1)

nekerlen- (2a/7) (6a/12)

O

otlat- (43a/12)

oyna- (30a/2) (34b/11-12) (35a/1)

Ö

ögren- (47b/1)

öksür- (18b/1-2) (19a/4) (67a/2) (73a/3)

R

rende- (59a/13)

S

sanculan (16b/14)

Ş

şabunla- (17a/14) (21a/7) (31b/14) (67b/11)

şanculan- (70a/12)

T

tazele- (73b/1)

tersle- (20b/8)

Ṭ

ṭağla- (28b/15) (29a/1) (39b/4) (40b/3-7) (42b/5) (49b/10-12) (53b/2-3) (54b/7)
(60b/14) (61a/13)

ṭamla- (44a/4) (78b/9-11)

ṭavlan- (58b/11) (74a/5) (74b/8)

ṭavılanma- (58b/6)

U

ulaş- (48a/14) (49b/2) (53a/4)

Ü

üfür- (52a/2)

Y

yarala- (62a/5) (37b/4) (49b/6)

yarelen- (68b/13)

yoğur- (19b/14) (22b/6) (30a/6) (48b/5) (57b/5) (65b/6) (67a/9) (69a/4) (74b/3)

yumrula- (26a/13) (37a/2) (42b/10)

Tabloda ise, eserde geçen isimden türemiş fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 3: İsimden Türemiş Fiiller

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
arpala-	4
arşıla-	1
arıkla-	1
arıl-	2
arın-	1
ayrıl-	1
bağla-	53
başla-	4
beñze	15
boğazla-	4
çatla-	2
ditre-	4
gözed-	3
hazırla-	1
hızlan-	1
horla-	2
ısla-	5
ışlad-	16
kefenle-	2
kabar-	7
kalaklan-	1
kalburla-	1
kana-	3
kanatlan-	1
karşıla-	1
kurud-	9

kuvvetlen-	1
na‘llan-	1
nekerlen-	2
otlat-	1
oyna-	4
öğren-	1
öksür-	5
rendelet-	1
sanculan	1
şabunla-	4
şanculan-	1
tazelet-	1
terslet-	1
tağla-	13
taçla-	3
taçlan-	3
taçılan-	1
ulaş-	3
üfür-	1
yarala-	3
yarelen-	1
yumrula-	3

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde isimden türemiş fiiller ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eser, veteriner hekimliği açısından incelendiğinde en çok geçen isimden türemiş fiiller şunlardır: arpala-, bağla-, başla-, beñze-, boğazla-, gözed-, kefenle-, kabara-, oyna-. Bu fiillerin çoğu ise hekimlikte ve hayvanlar ile ilgili durumlarda kullanılan kelimelerdir.(arpala-, bağla-, boğazla-...)

Eserde en az geçen isimden türemiş fiiller şunlardır: çatla-, tazelet-, terslet-, otla-, öğren-, rendelet-.

Örnekleri incelediğimizde en çok -la-, -le- isimden fiil yapma ekinin kullanıldığını görmekteyiz. Muharrem Ergin, bu ekimizin isimden fiil yapım ekleri içinde en işlek ek olduğunu belirtir⁵³.

Birkaç örnekte ise -a-, -e- ekimiz kullanılmıştır.

Örneğin eskiden beri isimden fiil yapım eki olan -al-, -el- eki hiç kullanılmamıştır.

2.1.2.2. *Fılden türemiş fiiller*

Fiil kök ve gövdelerinden yeni fiiller yapan eklerdir. “Bu ekler fiil köklerine, fiilden yapılmış fiil gövdelerine ve isimden yapılmış fiil gövdelerine gelirler. Yani fiilden fiil yapma ekleri isimden fiil yapma eklerinden ve fiilden fiil yapma eklerinden sonra gelebilirler⁵⁴.”

Eylemden eylem yapma (deriving verb from verb) ekleri, eylem tabanlarından yine eylem yapan eklerdir. Bu eklerin çatı adı verilen özel görünümüleri (aspect) vardır.

Zeynep Korkmaz, “Bu gruptaki eklerin bir kısmı hemen hemen her fiile gelebilecek işlekliktedir. Bu fiillerin sayıları az fakat işleklik dereceleri oldukça geniştir⁵⁵.” demektedir.

Eserde, tespit ettiğimiz fiilden türemiş fiiller ile ilgili örnekler şunlardır:

A

açıl- (26b/14) (27b/10) (42a/15) (55a/3) (72a/5)

alın- (22b/5) (27a/6) (51a/1) (55b/14) (58a/4)

alışdur- (60a/14) (73a/14)

alışdır- (30b/8)

alma- (4a/8) (12a/15) (52b/5)

aķıd- (18a/13) (33a/4) (55b/5) (43b/4) (55b/5) (71b/8)

aķıtma- (21b/15) (44a/8)

azdır- (39b/11)

⁵³ Ergin, s. 180.

⁵⁴ Ergin, s. 200.

⁵⁵ Korkmaz, s. 123.

B

başdur- (79a/8) (79b/3)

batur- (71a/12)

bilme- (33b/10) (47a/14) (71b/6)

bilin- (28b/13) (47b/1)

binme- (6a/15) (40b/1) (55a/1)

bişür- (18a/9) (22b/7) (44b/8) (76a/9) (78a/12)

bitme- (60a/8) (60b/5) (64b/5)

bitür- (64b/13) (54b/9)

bozıl- (57a/11)

bula- (29a/6) (67b/13)

bulun- (9a/14) (17b/1) (18b/10) (38b/5) (49b/5) (56b/7) (61a/7) (71b/9) (77b/2)

Ç

çalka- (17b/7) (21a/3) (22b/15) (67a/11) (69a/3) (70a/10) (72a/2) (74a/9)

çalkala- (70a/10) (72a/2) (74a/9)

çıkır- (2a/10) (10b/3) (16a/3) (17b/1) (24b/5) (29b/11) (30a/2) (41a/13) (49b/8)
(50a/9) (64b/7) (66a/7) (67b/5) (68b/3) (70a/4) (74a/1) (75b/15) (78b/6)

çekme- (43b/11) (54a/11)

cekür- (21b/3)

çözme- (41b/1)

D

depre- (25b/2) (27a/8)

derle- (16b/12) (17a/10) (18a/5-14) (18b/3) (52b/13) (56a/1) (74b/10)

derlet- (56a/1)

derled- (18a/5) (74b/10)

deşil- (26b/1) (29b/12) (48a/10) (72a/15) (79b/1)

devşir- (24a/4) (75a/5)

dinme- (79b/2)

ditre- (17b/9)

ditred- (55a/5-8)

doğun- (16a/3) (40b/10)

dökil- (51a/1)

dökül- (25a/14) (32b/9) (48a/8) (49b/11) (67b/1)

dönder- (21a/8)

dutul- (27b/4-10) (29b/1) (71b/14)

E

elen- (7b/2)

etdir- (15b/14)

erid- (22a/11) (32a/7) (41b/11) (49a/10) (49b/8) (56b/14) (57a/5) (71a/1) (72b/6)
(75b/14)

ezil- (60a/12)

G

geçir- (71b/1)

geçür- (40a/6) (41a/13-15)

gelin- (14a/7)

getür- (5b/13) (43a/7) (46a/12) (63a/6)

gezdür- (17a/9) (68b/11) (74a/8) (74b/10)

gider- (26b/3) (35a/15) (60b/3) (62b/6)

giderme- (2a/3) (26b/3)

görül- (5b/8) (64a/15)

görün- (42b/4-5)

I

ılıd- (18a/7)

ııııd- (17a/7) (18a/6) (21a/15) (24a/1) (31a/15) (34a/14)

ıııııd- (78b/8) (79a/8)

ıııt-dır- (55a/8)

ıııla- (18a/15)

İ

içir- (57b/10)

içür- (20b/3) (21b/1-7) (22a/6) (24a/14) (24b/7) (25a/1-7) (27b/5) (29b/3) (38b/4)
 (41b/6) (42a/6) (43b/9) (44b/14) (52a/13) (52b/11) (55b/7) (58b/10) (61b/11-14)
 (67a/13) (70a/11) (70b/1) (72a/4) (76b/4) (77a/4)

içürme- (29b/3)

indür- (18b/15) (19a/14) (24a/8) (28b/2) (56a/9) (62b/3) (65b/13) (67b/10)

inme- (71b/7)

itdür- (64a/6)

itme- (5a/10) (10a/15) (13a/15) (14b/1) (16a/5) (35a/3) (42b/13) (44a/15) (44b/6-11)
 (53a/2-11) (53b/10) (60b/15) (63b/2) /64a/8-10) (65a/8) (68a/7) (70b/12) (77b/4)
 (79a/1)

işidil- (64a/15)

K

kesme- (48b/15) (62a/6)

kesil- (22a/6) (79b/1-14)

Ķ

ķaldır- (25a/8) (55a/10)

ķaldur- (12b/9-10) (37a/2)

ķalma- (26a/5) (51a/6) (62b/9) (71a/15)

ķapan- (37b/14) (56b/1)

ķarişdır- (21b/4) (22b/14) (23a/5) (23b/6) (58a/6)

ķariş-dır- ıl- (58a/6)

ķariş-dur- (17a/6) (19b/14) (22b/12) (25a/5) (26a/14) (28a/14) (28b/5) (29a/4)
 (31a/1-6) (31b/5) (32a/3-8) (32b/1) (33b/4) (35a/11) (36b/1-6) (38a/2) (40b/5)
 (49a/13) (50b/13) (56b/15) (64b/8) (65a/15) (66a/4) (66b/9) (69b/1) (70a/8-15)
 (71a/3) (72a/3) (73b/9-12) (74b/14-15) (76a/4-13) (76b/15) (78a/1) (79b/10)

ķariştır- (25a/1) (21a/14)

ķariştur- (27a/4)

ķāş(ı)an- (17a/1) (20b/6-9) (21a/4-6) (21b/9-11)

kayna- (17b/11) (18a/3) (18b/14) (19a/13) (20a/10) (20b/14) (22a/4) (23b/2) (24a/6)
 (25b/7) (26a/2-4) (26b/9) (27a/12) (27b/12) (28a/8) (28b/2-6) (32a/14) (32b/5)
 (38a/7-8-15) (38b/2-3) (51a/10) (52a/7) (52b/2-11) (53b/12) (55b/4-9) (56a/9)
 (57a/15) (58a/6-13) (60a/4) (61b/10) (62a/10) (62b/3) (65a/7-12) (65b/13) (67b/8)
 (68b/2) (71a/14) (78b/7)

kaynad- (18b/14) (19a/13) (20a/10) (20b/14) (22a/4) (28a/8) (28b/2-6) (38a/7-8-15)
 (52b/2-11) (57a/15) (60a/4) (61b/10) (62a/10) (65a/7-12) (68b/2) (78b/7)

kızır- (30b/14) (33a/10)

kızdır- (38b/13) (39a/14) (40a/8)

kızdır- (62a/2)

kıma- (29a/12)

koşdur- (23a/10) (52b/13)

O

oldur- (55a/7)

olun- (2a/15) (3b/8) (5a/14) (8b/4-11) (9a/5) (9b/7-13) (11a/5-9-13-15) (12a/7)
 (12b/6) (13b/13) (14a/1) (14b/3-10) (15a/4) (15b/11) (23a/6) (25a/10) (28a/13-15)
 (31b/11) (42a/15) (44a/7-13) (44b/2-3) (45a/5-7-8) (45b/6) (48b/11-13) (50b/1)
 (51a/14) (51b/5) (54b/13) (56b/12) (57a/7) (57b/3) (59b/2) (60b/7) (61a/12) (61b/5)
 (64a/1-11) (64b/2) (66b/6) (67b/14) (68a/1) (68b/12) (69b/14) (71b/7-12) (74a/11)
 (76b/10) (80a/5-14-15) (80b/1)

ovala- (32a/4) (59a/14)

oyul- (34a/13) (34b/5)

Ö

öldür- (25a/7) (39b/7) (64b/5)

öksür- (67a/2) (19a/4) (18b/1-2) (73a/3)

ört- (20a/5) (39a/12) (56a/15) (67a/8) (68b/7) (73b/8)

P

pişür- (44a/4) (69b/10) (75b/14-15)

S

segir- (21b/12-13) (23a/11)

segirt- (21b/12-13) (23a/11)

sevindirt- (8b/10)

sıķıl- (43a/2)

sökül- (42a/2) (54a) (55a/3)

sürme- (64b/12)

Ş

şakın- (34b/1) (37b/2)

şarkıd- (55a/10)

şovud- (41b/15)

şovukla- (68a/8)

şoyul- (32b/12)

Ṭ

ṭogur- (76b/4)

ṭoldur- (34b/5)

ṭutul- (20b/4-6) (26b/8)

U

uyuş- (59b/13)

Ü

üşüd- (55a/8)

ürper- (55a/8)

V

virme- (51a/4) (56b/8) (75b/3)

Y

yalad- (61a/3)

yapdur- (38b/11)
 yapış-dur- (26b/1) (65a/1-3) (69a/14)
 yarıl- (35a/6) (37b/9) (77a/10)
 yatur- (17a/15)
 yayıl- (32b/8) (42a/12) (43a/5) (49b/2) (56b/4) (78a/5)
 yedir- (38a/12) (75b/11)
 yedür- (7b/3) (38b/6) (42a/4) (44b/9) (51a/5) (58b/15) (60b/9) (73a/4) (74b/5)
 (76a/6-10) (77a/1)
 yeme- (58b/2)
 yidür- (58b/5) (59a/9)
 yordur- (52b/13)
 yorul- (6a/11) (71b/6)
 yutdur- (20b/2)
 yürüd- (18a/5-14) (21a/9) (36b/10)

Tabloda ise, eserde geçen fiilden türemiş fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 4: Fiilden Türemiş Fiiller

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
açıl-	5
alın-	5
alışdur-	2
alma-	3
akıd-	6
aqıtma-	2
azdır-	1
başdur-	2
batur-	1
bilme-	3
bin-	2
binme-	3
bişür-	5

bitme-	3
bitür-	2
bozıl-	1
bula	2
bulun-	9
çalka-	8
çalkala-	3
çıkar-	18
çekme-	2
çekür-	1
çözme-	1
depre-	2
derle-	8
derlet	1
derled-	2
deşil-	5
devşir-	2
dinme-	1
ditre-	1
ditred-	1
doğun-	2
dökil-	1
dökül-	5
dönder-	1
dutul-	4
elen-	1
etdir-	1
erid-	10
ezil-	1
geçir-	1
geçür-	3

gelin-	1
getür-	3
gezdür-	4
gider-	4
giderme-	2
görül-	2
görün-	2
ılıd-	1
ısıd-	6
ıssıd-	2
ısıtdır-	1
ışıla-	1
içir-	1
içür-	26
içürme-	1
indür-	8
itdür-	1
itme-	22
işidil-	1
kesme-	2
kesil-	3
kaldır-	2
kaldur-	3
kalma-	4
kapan-	2
karışdır-	5
karışdırıl-	1
karışdur-	41
karıştır-	2
karıştur-	1
kaş(ı)an-	7

ķayna-	45
ķaynad-	21
ķızar	2
ķızdur-	3
ķızdır-	1
ķoma-	1
ķoşdur-	2
oldur-	1
olun-	63
ovala-	2
oyul-	2
öldür-	3
öksür-	5
ört-	6
pişür-	4
segir-	3
segirt-	3
sıķıl	1
sökül-	3
sürme-	1
şakın-	2
şarkıd-	1
şovud-	1
şovukla-	1
şoyul-	1
toğur-	1
toldur-	1
tuţul-	3
uyuş-	1
üşüd-	1
ürper-	1

virme-	3
yalad-	1
yapdur	1
yapışdur-	4
yarıl-	3
yatur-	1
yayıl-	6
yedir-	2
yedür-	11
yeme-	1
yidür-	2
yordur-	1
yorul-	2
yutdur-	1
yürüd-	4

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde fiilden türemiş fiiller ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eser veteriner hekimliği açısından incelendiğinde en çok geçen fiilden fiil yapım ekleri şunlardır: çıkar-, erid-, içir-, itme-, karışdur-, kayna-, kaynad-, olun-, yedür-. Bu fiiller hayvanlar ile ilgili durumlarda da sık kullanılan fiillerimizdir.

Eserde, en az geçen fiilden fiil yapım ekleri ise şunlardır: akitma-, akma-azdır, batur-, bilme-, bilin-, bilün-, binme-, derlet-, derled-, çekme-, çekür-, çözme-, bitme-, bitür-, bozıl-, bula- vb.

2.1.3. Birleşik fiiller

Fiiller cümledeki görevleri bakımından asıl fiiller ve yardımcı fiiller olarak ikiye ayrılır. Yardımcı fiillerin cümle içinde isim veya fiil soylu sözcüklerle kullanılmasıyla da birleşik fiiller meydana gelir.

Türkçe Sözlükte birleşik fiil “İsim soyundan bir kelime ile biçim veya anlam bakımından kaynaşıp bütünleşen fiil” şeklinde tanımlanmış ve “kaybol-”, “hasta ol-” gibi örnekler verilmiştir⁵⁶.

Birleşik fiillerin tanımına baktığımızda bu kavramın dilciler tarafından değişik tariflerinin yapıldığını görmekteyiz.

Leyla Karahan birleşik fiili “Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yana gelen kelimeler topluluğudur.” şeklinde tanımlar ve daha sonra birleşik fiilleri ikiye ayırır: “Bir hareketi karşılayan birleşik fiiller ve bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller” ve daha sonra et-,eyle-, ol-, kıl-, yap-, bulun- gibi yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiilleri “bir hareketi karşılayan birleşik fiiller⁵⁷” içerisinde incelemektedir.

Muharrem Ergin ise, birleşik fiili “bir yardımcı fiille bir ismin veya bir fiil şeklinin meydana getirdiği kelime grubudur” şeklinde tanımlarken birleşik fiilleri başına getirilen unsura göre “isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller” ve “fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller⁵⁸” olarak ikiye ayırır.

Zeynep Korkmaz’a göre “Birleşik fiiller, bir ad ile bir yardımcı fiilin, iki ayrı fiil şeklinin yahut da ad soylu bir veya birden çok kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiil türleridir.” Korkmaz birleşik fiilleri kendi içinde dört gruba ayırmıştır. “Birinci grupta yer alanlar, bir ad ya da bir sıfat ile et-, ol- yardımcı fiillerinin veya esas fiil olma dışında yardımcı fiil olarak da kullanılan “bul-, bulun-, buyur-, eyle-, kıl-, yap-” fiillerinin birleştirilmesi yoluyla kurulan birleşik fiillerdir⁵⁹.” der.

Korkmaz ikinci gruba aldığı birleşik fiilleri “karmaşık fiil” şeklinde adlandırarak “Bunlar değişik zaman kesimi içindeki sıfat-fiillerin, ol- yardımcı fiili ile birleşmesinden oluşmuştur⁶⁰.” der.

Yine Zeynep Korkmaz başka bir birleşik fiil tanımında ise “İsim soylu bir kelimeyle “et-, eyle-, ol-” yardımcı fiillerinin birleşmesinden veya iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türüdür⁶¹.” ifadelerini kullanır.

⁵⁶ *Türkçe Sözlük*, s. 283.

⁵⁷ Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, (12. bs.), Akçağ Yay., Ankara 2007, s. 73.

⁵⁸ Ergin, s. 386.

⁵⁹ Korkmaz, s. 150.

⁶⁰ Korkmaz, s. 15.

⁶¹ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 1992, s. 27.

Necmettin Hacıeminoğlu ise, birleşik fiilleri “fiil+fiil olanlar” ve “isim+fiil olanlar⁶²” olarak iki grupta inceler.

Kutadgu Bilig Grameri-Fiil adlı eserinde Ahmet B. Ercilasun birleşik fiil kavramıyla ilgili görüşlerini şöyle açıkladığını görürüz: “Birleşik fiil bir kelime grubudur. Kelime gruplarında esas, manaca bir bütünlük teşkil etmek ve cümle içinde tek kelime muamelesi görmektir. Kelime gruplarına iştirak eden asıl manalarından az veya çok farklı, yeni ve tek bir mana ifade etmek üzere bir araya gelirler. Birleşik fiilde de bu böyledir. İster bir tarafı isim, ister bir tarafı fiil olsun her birleşik fiil, bir tek kavramı karşılar. Hareket, oluş ifade eden bir kavramı karşılamak için basit ve türemiş fiillerden nasıl istifade ediyorsak, birleşik fiillerden de aynı şekilde faydalanırız. Yani bir kavramı anlatma ve fonksiyon bakımından basit ve türemiş fiillerle birleşik fiiller arasında hiçbir fark yoktur. Basit fiilin yapısında sadece kök ve ek, birleşik fiilin yapısında iki veya daha fazla kelime vardır⁶³.”

Yine Ahmet B. Ercilasun, “bir kelime grubudur” dediği birleşik fiilleri iki kategoriye ayırmıştır:

1. “Bir tarafı isim bir tarafı fiil olan birleşik fiiller”

2. “İki tarafı fiil olan birleşik fiiller”. Ercilasun, bu yapılarda esas olanın “manaca bir bütünlük teşkil etmek ve cümle içinde tek kelime muamelesi görmek” olduğunu belirtmiş ve “kelime gruplarına iştirak eden unsurlar, asıl manalarından az veya çok farklı, yeni ve tek bir mana ifade etmek üzere bir araya gelirler⁶⁴” diyerek sözcük gruplarının oluşum maksadını da ortaya koyduğunu görürüz.

Haydar Ediskun’un, Türk Dilbilgisi adlı eserinde birleşik fiilleri 4 öbekte topladığını görürüz:

1. İki ya da daha fazla fiille oluşmuş birleşik fiiller.

2. Sadece sıfat-fiil ve ol- yardımcı fiilinden oluşmuş birleşik fiiller der ve bunları kullandıkları sıfat-fiillere göre başlama, bitirme ve davranma fiilleri diye üç bölüme ayırır.

3. İsim+ et-, eyle-, kıl-, buyur- ve ol- yardımcı fiillerinden oluşan birleşik fiiller.

⁶² Hacıeminoğlu, s. 268.

⁶³ Ahmet Bican Ercilasun, *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*, Gazi Üniversitesi Yay., Ankara 1984, s. 48.

⁶⁴ Ercilasun, s. 48.

4. Anlamca kaynaşmış birleşik fiiller diyerek bu bölümde deyimlere yer verir⁶⁵.

Türk Dili Grameri adlı eseri çeviren Ali Ulvi Elöve; Jean Deny, bir hareketi tasvir eden birleşik fiilleri 1. Karmaşık fiiller 2. Mürekkep fiiller şeklinde iki bölümde inceler. Mürekkep fiiller, bir isimle onun ardından gelen bir fiilden teşkil edilir. Karmaşık fiiller ise; ikincisi yardımcı olarak kullanılan, bir küme suretindeki fiillerdir⁶⁶. der.

M. Kaya Bilgegil, Türkçe Dilbilgisi adlı kitabında, birleşik fiilleri “yardımcı fiillerle teşkil olunan birleşik fiiller” ve “iki fiilin birleşmesiyle oluşan birleşik fiiller” başlığı altında toplayarak birinci bölümde “et-, eyle-, ol-, kıl-, buyur-” yardımcı fiillerini ele alarak “İşte yardımcı fiiller, Türkçe isimler, sıfatlar, sıfat-fiiller mastarlardan sonra gelerek birleşik fiil teşkilini sağlar⁶⁷.” demektedir.

Tahsin Banguoğlu, Ana Hatları ile Türk Grameri adlı kitabında sadece tasvirî fiilleri konu eder⁶⁸. Türkçenin Grameri adlı eserinde ise birleşik fiil tabanlarını zarf öbeği kalıbında olanlar, çekim öbeği kalıbında olanlar, bağlam öbeği kalıbında olanlar olmak üzere üçe ayırır⁶⁹.

Tahir N. Gencan ise, birleşik fiilleri “yardımcı fiille yapılan birleşik fiiller” ve “özel birleşik fiiller” şeklinde adlandırmış ve isim+ol- kuruluşundaki yapıyı 1.grupta ele almıştır⁷⁰.

A.Von Gabain birleşik fiillerden “fiil birleşmeleri” diye bahseder ve sözlerine şöyle devam eder: Birbirine bağlı iki fiilin birleşerek tek bir oluş anlatmasıyla oluşan birleşik fiilleri “esas manayı taşıyan bir fiil ile bir yardımcı fiilden oluşanlar”, “bir esas fiil ile bir deskriptif fiilden oluşanlar” ve “esas fiil ile modal bir yardımcı fiilden oluşanlar” olmak üzere üç ana grupta toplar⁷¹.

⁶⁵ Ediskun, s. 285.

⁶⁶ Jean Deny, *Türk Dili Grameri-Osmanlı Lehçesi*, (1. bs.), (Çev. Ali Ulvi Elöve), Maarif Matbası, İstanbul 1941, s. 476.

⁶⁷ M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergâh Yayınevi, İstanbul 1982, s. 280-282.

⁶⁸ Tahsin Banguoğlu, *Ana Hatları ile Türk Grameri*, İstanbul 1940, s. 52.

⁶⁹ Banguoğlu, s. 310-318.

⁷⁰ Tahir Nejat Gencan, *Dilbilgisi*, TDK Yay., İstanbul 1966, s. 210-219.

⁷¹ A.Von Gabain, *Türkçe’de Fiil Birleşmeleri*, TDAY-B, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s. 16.

Lars Johanson, birleşik fiilleri “bir fiil sözlük birimle kendisinden hemen sonra gelen gramatikalleşmiş bir fiilin çok genel bir işlevle birleşmesidir⁷².” biçiminde tanımlamıştır.

Hülya Savran “Bir isim ile bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiillerde, yardımcı fiil olarak kullanılan fiillerin başlıcaları ol- et- eyle- buyur- kıl- bul- vb.dir. Hasta oldum, kabul etti, arz eyledim. Bu tür birleşik fiillerde isim ögesi sıfat-fiil de olabilir: Söyleyecek oldum vb.⁷³” ifadelerini kullanır.

H.İbrahim Delice'nin “Yüklem Olarak Türkçede Fiil” adlı yazısını incelediğimizde Delice, birleşik fiilleri öbek fiiller başlığı altında toplamış. “Bu tür fiiller kendi anlamından uzaklaşmış yardımcı fiillerle kurulan gelivermek, düşeyazmak gibi tasvir fiillerinde bile yapısal ayrıklık mevcuttur. Asıl fiil ile yardımcı fiil arasına ya zarf-fiil eki ya da bir kip eki kendi işlevi ile getirilmektedir. Oysa birleşik kelimelerin birleşenlerini herhangi bir ekle ayırmak, farklı farklı çekimlemek mümkün değildir. Bunun için birleşik fiil yerine öbek fiil ismini kullanmaktadır⁷⁴.”

Birleşik fiillerin olumlu kullanımlarının yanında olumsuz kullanımlarıyla da karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bu durumu Gülsel Sev şu şekilde dile getirmiştir:

“Dilimizde bazı birleşik fiiller sadece olumsuz şekliyle kullanılmaktadır; aldırış etme-, eksik etme-, fayda etme-gibi.⁷⁵”

Faruk Kadri Timurtaş'ın ise, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yer alan birleşik fiilleri dört gruba ayırdığını görmekteyiz:

1. “Birleşik sigalar (Her zaman ve siganın hikāye, rivayet, şart şekilleri).”
2. “Yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller”: it-, kıl-, eyle-, ol-.
3. “Tasvirî fiiller”.
4. İsim, sıfat ve zarflarla meydana getirilenler⁷⁶.

⁷² Lars Johanson, *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*, (Çev. Nurettin Demir), TDK Yay., Ankara 2007, s. 89.

⁷³ Hülya Savran, “*Bir İsim İle Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller Üzerine Yeni Görüşler*”, *Türk Dili II*, S. 596, Ağustos, 2001, s. 140.

⁷⁴ Delice, s. 192.

⁷⁵ Gülsel Sev, *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*, Ankara 2001, TDK Yay., s. 455.

⁷⁶ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, (3. bs.), Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 159.

Vecihe Hatipoğlu, tasvir fiilleri iki eylem kökünden kurulan ulaçlı birleşik eylemler (tasvirî fiiller) şeklinde tanımlayarak zarf-fiilli bu yapıları kendi içinde ayırmıştır⁷⁷.

Dilek Ergöneç Akbaba, Türkçede birleşik fiilleri, 1. İsim+yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller, 2. Fiilimsi+yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller olmak üzere ikiye ayırmıştır⁷⁸.

Mustafa Özkan, et-, eyle-, kıl-, ol- yardımcı fiillerine bir de bulun- yardımcı fiilini eklemiş ve Eski Anadolu Türkçesinde geçen yardımcı fiillerle ilgi şu bilgiyi de vermiştir: “Aslında yardımcı fiil olmamakla birlikte bul-, dut-, gel-, gör-, var-, vir-, tur-, ur- fiillerinin oynadığı rol de hemen hemen yardımcı fiillerinki gibidir⁷⁹.” der.

Nurettin Koç ise, birleşik fiilleri, “yardımcı eylemlerle kurulmuş” olanlar, “iki eylemle kurulmuş” olanlar ve “deyimleşmiş” olanlar olmak üzere üçe ayırdığını görmekteyiz⁸⁰.

Mehmet Kara ise birleşik fiilleri, “Bir yardımcı fiilin isim ögesi veya esas fiille bir araya gelerek oluşturduğu kelime grubudur.” şeklinde tanımlar ve birleşik fiilleri ikiye ayırır: 1. Bir isim ögesiyle yardımcı fiilin bir araya gelmesiyle kurulan birleşik fiiller (arzu et-, buyruk ver-, giryaaan eyle-...), 2. Bir esas fiille yardımcı fiilin bir araya gelmesiyle kurulan birleşik fiiller (alıp bil-, geçip bil-, goyber-...)⁸¹.

Bilindiği gibi dilimize etkisi en fazla etkisi olan yabancı kelimeler Arapça ve Farsça kelimelerdir ve bu durum dilimizdeki birleşik fiilleri de etkilemiştir. Mehmet Yılmaz bu durumu”Batı Türkçesi grubunda yer alan Klasik Osmanlıcada Türkçenin basit fiil kökleri yerine Arapça ve Farsça kelimelerle Türkçe yardımcı fiillerden meydana getirilmiş birleşik fiiller kullanılmıştır. Türkçe bugün de yaşamakta olan sayısız yabancı köklü birleşik fiillerle dolmuştur⁸².” sözleri ile bu durumu ifade etmiştir.

⁷⁷ Vecihe Hatipoğlu, *Türkçenin Söz Dizimi*, DTCF Yay., Ankara 1982, s. 45.

⁷⁸ Dilek Ergöneç Akbaba, *Türkiye Türkçesinde Yapısında İsim-Fiil Bulunan Birleşik Fiiller*, *Dil Araştırmaları Dergisi*, S. 1, Güz, 2007, c. 1, s. 1-13.

⁷⁹ Özkan, s. 147.

⁸⁰ Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1990, s. 275.

⁸¹ Mehmet Kara, *Türkmence Giriş-Gramer-Metinler-Sözlük*, (2. bs.), Akçağ Yay., Ankara 2001, s. 57-58.

⁸² Mehmet Yılmaz, *Arapça Bir Kelimeyle Türkçe'nin Yardımcı Fiilleri Şeklinde Kurulan Birleşik Fiiller*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1988.

Andrey N. Kononov, bir tarafı isim bir tarafı yardımcı fiil olan birleşik fiilleri “analitik tipli” birleşik fiiller, iki tarafı da fiil olan birleşik fiilleri ise “sintetik tipli” birleşik fiiller kabul eder⁸³.

Karl H. Menges, Türkçede fiil terkiibini iki grupta inceler. 1. grup “isim-fiil zamanı (nomina-verbaletem-poris), İngilizcedeki “to be” anlamı taşıyan yardımcı fiille meydana getirilen terkiiptir”. 2. grup “işlevini bir gerundium –ki bunlar sadece -a ve -p gerundiumudur- ve bir yardımcı fiille yerine getiren isim-fiil terkipleridir”. Burada tasvir fiilleri kastedilmektedir. Tur- “dur-, ikamet et-, ol-”, yorı-(Karakalpak> cür-) “koş-, yürü-”, ber- (Türkiye Türkçesi> ver-), yat-, qal-, qoy- “koy-, yerleştir-”, sal-”bırak-”, ket- “git-” ve bunlar gibi çok sayıda fiil bu grupta sayılabilir. Menges’e göre bu kategorideki yardımcı fiiller, bir fiilin muhtelif şekillerini ifade ederler ve böylece aslî görünüş niteliğindedirler. Bu iki grup ele alındığında ilk gruptaki yardımcı fiiller, ikinci gruptakilere göre daha yaygındır⁸⁴. Menges de isim-fiille kurulan birleşik fiilleri örnekleri arasında göstermemiştir.

Yukarıda dilbilgisi üzerine yapılan birleşik fiil tanımlarını değerlendirdiğimizde birleşik fiil tasnif ve yorumlarının tamamen bir bütünlük ve birlik sağladığı söylenemez. Ancak bu tanımlardan yola çıkarak şunu söyleyebiliriz: Birleşik fiili, bir eylem ve bir sözcüğün genellikle kalıplaşmış olarak oluşturduğu ve bazılarının gerçek anlamından tamamen uzaklaştığı eylem topluluğu olarak tanımlayabiliriz. Bu tanımları da şu şekilde özetleyebiliriz.

- a) Eylem ve yardımcı eylemden oluşan birleşik fiiller
- b) Deyim haline gelmiş olanlardan oluşan birleşik fiiller
- c) Ad soylu bir sözcük ve yardımcı eylemden oluşan birleşik fiiller.

2.1.3.1. Birleşik fiillerin yazımı

Birleşik fiillerin yazımıyla ilgili olarak Yazım Kılavuzu’nda “Et- ve ol-yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine veya ses türemesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır: emretmek⁸⁵” açıklaması yer almaktadır. Hamza Zülfikar da “Yardımcı fiille birlikte kullanılan af, ret, zan gibi Arapça kelimelerin kökenlerinden

⁸³ Andrey N. Kononov, *Grammatika Sovremnenogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka*, Moskova 1956, s. 548.

⁸⁴ Karl H. Menges, *Türk Dillerinde Fiil Terkiibi*, (Çev. Eyüp Bacanlı), Türk Kültürü, S. 474, 2002, s. 615-620.

⁸⁵ *Yazım Kılavuzu*, TDK Yay., Ankara 2008, s. 21.

gelen bir özellik bu yapılarda ses artması olmuş, bu durumda da kelimeleri birleşik yazmak yerleşmiştir⁸⁶.” der.

Yazım Kılavuzunda ayrı yazılan birleşik fiiller ile ilgili olarak ise “etmek, edilmek, eylemek, kılmak, kılınmak, olmak, olunmak, yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller herhangi bir ses düşmesine veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır: alt etmek, arz etmek⁸⁷” denilmektedir.

Bizim tasnifimizin ise iki ana başlığı bulunmaktadır:

1. İsimle yapılan Birleşik fiiller (İsim+ Yardımcı Fiil)
2. Fiille yapılan Birleşik fiiller (Fiil+ Zarf Fiil+ Yardımcı Fiil)

2.1.3.2. İsimle yapılan birleşik fiiller

İsim ya da isim soylu bir sözcük ile yardımcı fiiller bir araya gelerek birleşik fiilleri oluşturur.

Faruk Kadri Timurtaş, Eski Anadolu Türkçesindeki yardımcı fiilleri it-, kıl-, eyle-, ol- olarak belirttiğini görmekteyiz ve “Bunlardan it-, kıl- ve eyle- ile yapılanlar geçişli, ol- ile yapılanlar geçişsiz manaya sahiptir. Aslında yardımcı fiiller olmamakla beraber bul-, ur- ve dut- fiillerinin oynadığı rol de hemen hemen yardımcı fiillerinki gibidir⁸⁸.” demektedir.

Beşir Göğüş, en çok kullanılan yardımcı fiiller için “etmek, olmak, yapmak, bulunmaktır; eskimiş olmakla beraber ‘eylemek, kılmak’ fiillerini de bunlar arasında sayabiliriz. ‘Buyurmak’ fiili de büyüklere bağlı işlerde yardımcı fiil olarak kullanılır: ‘Teşrif etti’ yerine ‘teşrif buyurdu’ gibi⁸⁹.” demektedir.

Hamza Zülfikar, “adların, özellikle yabancı kökenli adların fiil biçimlerini oluşturmak için ya onlara fiilden yapılmış bir ek getirilir ya da etmek, olmak, kılmak ve eylemek fiillerinden biriyle fiil biçimleri elde edilir.” diyerek, eylemek ve kılmak yardımcı fiillerinin kullanımının yaşadığımız çağda azaldığını, etmek ve olmak yardımcı fiillerinin en sık kullanılan iki yardımcı fiiller olduğunu, belirtmiştir. “İlki

⁸⁶ Zeynep Korkmaz, Hamza Zülfikar, Mehmet Akalın, Ahmet Bican Ercilasun, İsmail Parlatır, Tuncer Gülensoy, Necati Birinci, “*Birleşik Kelime*”, Yüksek Öğretim Öğrencileri için Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, Ankara 2001, s. 168.

⁸⁷ Yazım Kılavuzu, s. 25.

⁸⁸ Timurtaş, s. 133-134.

⁸⁹ Beşir Göğüş, *Türkçede Bileşik Kelimelerin Oluşumu*, TDAY-B 1962, Ankara 1988, s. 257.

etken, ikincisi edilgen kavramları karşılamak üzere bir başka isimle birleşik fiil oluşturur⁹⁰.” demiştir.

A.Von Gabain, yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiillerin ise “fiil birleşmeleri” ile alakalı olamayacağını belirtir ve “tamir et-, tamir kıl-, tamir eyle-” örneklerini vererek “Burada daha çok müteradif manalı transitiv fiiller kastediliyor. Hakikaten, tamir gibi yabancı kelimeler mastar, yani verbal isimdir ve fiiller de bir çeşit yardımcı fiilden başka bir şey değildir.” der ve bunlara “sözde yardımcı fiiller⁹¹” der.

Muhittin Bilgin, Türkçede yardımcı fiillerin sayısını 19 olarak belirtmiş ve bunların şunlar olduğunu belirtmiştir: ol-, et-,eyle-, kıl-, buyur-, gör-, at-, yap-, gel-, git-, geç-, kaç-, bul-, kal-, bil-, ver-, dur-, koy- ve yaz-⁹².

Tahir Nejat Gencan da “Dilbilgisi” adlı kitabında “Ad soylu sözcüklere iş, devim, oluş, kılış, yargı anlamı katan; asıl görevi bu olan sözcüklere yardımcı eylem denir. Yardımcı eylemlerin başlıcaları şunlardır: etmek, eylemek, olmak, kılmak...⁹³” demektedir.

Zeynep Korkmaz, ise yardımcı fiilleri “bir isim ile birleşerek onu fiilleştiren ol-, i-<er ve tur- gibi gerçek yardımcı fiiller” ve “aslında bir esas fiil olduğu halde yavaş yavaş bu özelliğini kaybedip esas fiile bazı anlam incelikleri katmak suretiyle yardımcı fiil haline gelmiş bulunan fiiller⁹⁴” olmak üzere ikiye ayırır.

Şinasi Tekin ise Eski Türkçedeki yardımcı fiilleri, “esas” ve “tarifi (tasvirî) yardımcı fiiller olmak üzere ikiye ayırır. er-, bol er-, bol- ve pek az olarak da tur-biçiminde sıraladığı esas yardımcı fiilleri ise üç gruba ayırmıştır:

1. İsim cümlelerinin yüklemine oluşturmak için isim ve benzerleri ile birleşenler: bilge kağan ermiş...
2. Bazı zarf-fiil ve isim-fiillerle birleşerek “gereklilik” bildiren ve bazı hâllerde de “tarifi” yardımcı fiil görevini görenler: örü bol- “kaldırabil-”...
3. Birleşik çekiminde kullanılanlar.

⁹⁰ Hamza Zülfikar, *Dünden Bugüne Türkçe’de Kaç Yardımcı Fiil Var?*, *Türk Dili*, S. 689, Mayıs, 2009, s. 435-443.

⁹¹ Gabain, s. 26.

⁹² Zülfikar, *agm.*, *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, Anı Yay., Ankara 2005, s.436.

⁹³ Tahir Nejat Gencan, *Dilbilgisi*, Ayraç Yay., Ankara 2001, s. 352.

⁹⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinde ‘İktidar’ ve ‘İmkân’ Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri*, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay, Ankara 1995, c. I, s. 607.

Tasviri yardımcı fiilleri, zarf-fiil eki almış fiil sözlük birimlerin “manalarını yakından tarif, tayin ve tasvir ederler” biçiminde tanımlamıştır (kılı u-, körü bil-...).

Şinasi Tekin, bir kısım yardımcı fiillerin esas anlamlarını kaybedip fiil sözlük birimin anlamında değişiklik yapma görevini gördüklerini belirtmiştir (altayu tur- “aldatıp dur-”, ayu bir-...) ⁹⁵.

Hüseyin Cahit ise, yardımcı fiilleri et-, eyle-, ol- ve kıl- olarak verir ve daha sonra şunları söyler: “Et- ile eyle- arasında hiç fark yoktur. Birbirini takip eden cümlelerde tekrardan içtinap için biri diğerinin yerine kullanılır ⁹⁶”.

Eserde tespit ettiğimiz isimle kurulan birleşik fiiller ile ilgili örnekleri şunlardır:

A

aḥmer ol- (78a/4)

aḥz id- (44b/5)

asān ol- (8b/12)

aşikār ol- (46a/10)

‘acāyib gel- (46a/2)

‘amel id- (31b/11) (38a/9) (39b/1-6) (40b/15)

‘arż id- (46a/8)

‘arız ol- (76b/5)

‘azīmet id- (8a/12)

‘ubūr ve mūrūr id- (8a/14)

‘urūc id- (10a/6)

B

ba‘īd ol- (12a/15)

bā‘is ol- (34a/3)

beyān id- (16b/7) (36a/4)

beyān it- (16a/9)

bey‘ id- (55a/1)

bey‘ it- (55a/3)

⁹⁵ Şinasi Tekin, “Eski Türkçe”, *Türk Dünyası El Kitabı*, TKAE Yay., Ankara 1992, s. 98.

⁹⁶ Zülfikar, *agm.*, *Türkçe Sarf ve Nahiv*, (Haz. Leyla Karahan, Dilek Ergönerç Akbaba), Ankara 2000, s. 436.

bī- barş ol- (44b/1)

bi-fā'īde ol- (54b/11)

binā id- (11a/8)

bünyād it- (11a/8)

C

cem' ol- (15b/10) (44a/7) (54b/8) (80b/1)

cem' id- (s. 38-10b) (22a/3) (23b/1) (40a/12) (56a/5) (58a/5) (72b/10)

cem' it- (64a/3)

cidd ü sa'y id- (56b/5)

D

def' ol- (7b/3) (17b/15) (20a/7) (21a/11) (22b/1) (23b/9) (26a/9) (26b/5-7) (27b/2-5)
 (28a/6) (28b/4) (29a/11) (30a/10-11) (31a/3-4) (31b/1-11) (32b/6-12) (33b/7) (34a/8)
 (34b/8) (35a/4) (35b/1-3) (36a/7) (36b/3-10) (37b/8) (38a/3-9) (38b/6) (39a/4)
 (39b/10) (40b/2-11) (41a/3-8-15) (42a/2) (42b/14) (44b/12) (49a/4) (50a/12)...

def' ve ref' ol- (67a/1)

defn eyle- (11a/7) (16a/5)

def' id- (26b/3) (75a/10) (75b/5) (78a/6)

def' it- (45b/15)

derc ve cem' ol- (80b/1)

E

edā it- (34a/4)

ekl id- (5b/2) (43a/6) (59a/15)

emīn ve sālim ol- (6a/13) (75b/6) (77b/14) (79a/2)

eyü ol- (27a/10) (29a/13) (39b/6) (61b/1)

F

fā'ide id- (77a/15)

fā'ide it- (40a/2)

felāḥ bul- (55a/2)

feth it- (7b/10)

fehm ol- (25a/10)

fetiḥ ve teshīr it- (10b/11)

fetiḥ it- (10a/3)

fevā id- (50b/10)

fevt it- (10a/15)

fevt ol- (11a/5) (46a/15)

firār eyle- (5a/11)

firār id- (45a/7) (76b/2)

G

güşāde ol- (58b/14)

Ġ

ġāfil ol- (34b/11)

ġubār ol- (41b/13)

H

helāk it- (47a/1)

helāk id- (4a/15) (15b/3) (39b/7) (44b/6)

hücum id- (15a/11)

hücūm ve ḥurūc id- (47a/2)

Ḥ

ḥab id- (76a/4)

ḥal ol- (21a/2) (22b/15) (49a/11) /66a/4) (67a/11) (68b/3)

ḥall ol- (23b/15) (48b/12) (42b/6)

ḥal id- (20a/13) (22a/12) (23b/6) (24b/6) (25a/1) (27b/13) (28b/7) (37a/11) (48b/5)
(66b/8) (70a/10-14) (72b/3) (74b/3)

ḥall id- (26a/7) (28a/9) (40a/13) (42b/7) (71a/3-14)

ḥamle id- (15b/2)

ḥāmle ol- (76b/4)

hareket id- (26b/8)

hareket it- (53b/10)

hāşıl ol- (44b/2)

haşıl id- (76b/8)

hazz it- (53a/11)

heste ol- (57a/8) (57b/1) (58b/2)

hıfz id- (7a/13) (28a/3) (30b/9) (43b/5) (44a/10) (49a/14) (54a/7) (59a/2-10) (59a/2)
(61a/11) (66a/7) (67a/8) (69b/8) (75a/6) (76a/5) (77b/2) (79a/6) (79b/15)

hıfz ol- (74a/11) (48b/13)

hikāyet ve nakl ve rivāyet id- (10b/13)

hoş ol- (18a/7) (15)

H

halāş ol- (17b/1) (18b/9) (19a/3) (19b/3) (20a/5) (20b/2) (21b/7) (22b/3) (24a/10)
(24b/8) (31a/3) (39b/10) (41b/9) (42b/14) (50a/13) (57b/2-8) (61a/4) (67a/4) (70b/8)
(76a/2-7-10-14) (76b/6-10) (77a/5-8) (77a/5-8) (77b/6-10) (78a/10-13) (78b/12)
(80a/3)

hāşıl ol- (23a/12) (24b/6) (26b/4) (35b/13) (41b/8) (43a/6) (61b/1)

hāşıl id- (34a/2)

hazır id- (43b/1)

havf id- (43a/1) (43b/10)

halt id- (48b/4)

hazer id- (37a/15) (43a/11)

hazer it- (47b/4)

hazır ve āmāde ol- (14a/3)

hazır id- (39a/6)

hiṭāb id- (15a/15)

hoş ol- (76a/14)

İ

iktizā id- (1b/9)

ihāṭa id- (30a/1) (69b/4) (78a/4)

ihmāl it- (35a/3) (70b/11) (77b/4)
 ihmāl id- (42a/15)
 ihtimām id- (9a/1) (22a/15) (35a/3) (66b/13) (70b/12) (74b/6)
 ihtimām buyur- (8a/4)
 ihtimām ve sa'y id- (39b/15)
 ihtişār eyle- (2a/13)
 iħrāc it- (44b/5)
 iħrāq id- (36a/14) (41b/14)
 iħrāk ol- (60b/12)
 ileyh-i bi'l-benān ol- (9b/10)
 ittifāk id- (1b/6)
 İşāl eyle- (8b/7)
 isti'māl id- (77b/3)
 imtilā ol- (57b/9-11)
 ināyet ve iħsān ol- (9b/13)
 işābet id- (45b/11)
 işābet it- (78b/15)
 ishāl ol- (79b/13)
 istikāmet bul- (46a/6)
 ittifāk it- (1b/6) (47b/3)
 izhār id- (63a/11)

K

kāmil ol- (47b/12)
 kifāyet id- (44a/8)

Ķ

ķabūl it- (39b/13)
 ķāhil ol- (57b/14)
 ķalil id- (s. 34-6a)
 ķalil ve kūtāh ol- (13a/6)
 ķasem id- (15b/6)

arr vir- (8a/2)
 av ol- (6b/10)
 uŐur it- (16a/5)
 uvvet bul- (76b/8)

L

lhik ol- (14a/13)
 laŐif ol- (33b/5)

M

maŐfz ol- (77b/15)
 maŐv ol- (60a/6) (76a/10)
 maŐlub ve maŐhr ol- (47a/4)
 maŐŐud ol- (46a/15)
 maŐlt id- (22a/11) (22b/12)
 maŐlŐ id- (78a/9)
 maŐrifet eyle- (47b/4)
 mazhar id- (34a/5)
 merŐub ve memdŐ ol- (47b/14)
 merŐamet it- (64a/10)
 merhem ol- (66a/6) (72a/8) (73a/14)
 merzk ol- (47b/15)
 mbtel ol- (40b/14) (43a/8) (52a/5-15) (52b/8) (55a/14) (61a/12) (75b/6) (77b/7)
 (78a/12)
 myesser ol- (8a/10) (13a/2-5) (16b/9) (21a/10) (21b/8) (23a/3) (23b/11) (25a/2)
 (25b/13) (26a/10) (27a/9) (28a/10) (29a/10) (31a/12) (31b/6) (36a/5-6-10) (40b/11)
 (52a/4) (66b/1) (73a/2) (77a/12) (79b/14) (80a/7)
 mesrr ve Őafyb ol- (8b/7)
 merŐm ol- (10a/5)
 mmtz ve serfirz ol- (9a/9)
 msmaŐa it- (53a/2)
 meŐhr ve mcerreb ol- (13a/10)

müşābih ol- (57a/1)
 müşāhede it- (13a/8)
 müşāhede id- (63a/15) (79a/4)
 mürūr it- (63b/1)
 mu‘alece id- (56a/1)
 muhib ol- (1b/8)
 muhabbet it- (64a/8)
 muhafaza id- (68b/8)
 muhtāc ol- (1b/10) (73a/1)
 mu‘teber ve mübārek ol- (11b/14)
 murād ol- (74a/5)
 mürāca‘at it- (36a/5)
 müdevver id- (40a/5)
 mükerrer ol- (38b/3)
 müdāvemet id- (75a/2)

N

naql ve rivāyet ol- (56b/11)
 naql ve hikāyet id- (7b/4)
 naql ve hikāyet ve şahīh rivāyet eyle- (13b/7)
 nazif ol- (75a/4)
 nāfi‘ ol- (75b/11) (77a/5) (78b/12)
 nezr id- (41a/2)

P

pāk it- (61a/5)
 pāk id- (34a/13)
 pāre pāre id- (58b/15) (75b/14)
 pervāz ve teyerān id- (15a/13)
 pertik ol- (73a/9)
 pürcefā ol- (35b/11)
 püryān id- (75b/4)

R

rāġīb ol- (1b/7) (47b/9) (63a/7)

rakīb ol- (13a/13) rākib ol- (16a/11) rākīb ol- (63a/9)

rast gel- (43a/6)

redd ve def' id- (15a/8)

rivāyet id- (16a/7)

rükub id- (12b/15)

S

saḥķ id- (18a/2) (19b/13) (48b/12) (49a/12) (52a/1) (54a/6) (60a/11) (61a/15) (61b/3-9-13) (65a/13) (65b/10-15) (66a/1) (66b/7-10) (67b/6) (69a/2) (70a/9-13) (70b/14) (72a/7) (74b/1) (75a/6) (76a/12) (79b/9)

saḥķ ve ḥazır id- (22a/10)

saḥķ ol- (22b/14) (28a/12)

sākıt ol- (39b/12)

saķim ol- (57a/10)

sālim ol- (6a/13) (44b/1) (45a/1) (77b/14)

sebeb ol- (47a/7)

semiz ol- (76b/10)

semüz ol- (75a/2)

serḥoş id- (43b/9)

sezā ol- (13a/4)

şu vir- (74a/14)

sürü' id- (70a/5)

Ş

şabr it- (7a/8)

şāf id- (17b/3)

şāf ol- (74a/9)

şāfi ol- (75b/1)

şahķ id- (35a/11) (36a/14) (37a/10)

şakıl ol- (57b/15)

şihhat bul- (19a/3) (24a/2) (34b/8) (35b/3) (37b/5-14) (38a/3-13) (38b/4) (39a/4)
 (40b/2) (41b/2) (44b/12) (49a/2) (52a/10-14) (52b/6) (53b/4-14) (54a/10-12-13)
 (54b/14) (56b/10) (58a/15) (60a/7) (60b/10) (61b/4) (62a/3-11) (62b/8) (65a/7)
 (65b/1) (67a/1) (68b/11) (69a/7) (69b/12-13) (70a/2) (71a/7) (72a/4) (77b/1) (79/13b)
 (80a/3)

şihhat ve ‘āfiyet bul- (52b/14)

şihhat ve şafāda ol- (79a/3)

Ş

şakḳ id- (24b/2) (31b/8)

şefa‘at it- (64a/13)

şerīf ve hürmetli ol- (75b/9)

şifā bul- (19b/2-9) (20a/6) (20b/2) (21a/10) (21b/1) (22b/4) (23a/3) (23b/11) (24a/14)
 (24b/9) (25a/2) (25b/13) (29b/7) (30a/11) (30b/11) (31b/6) (32a/9) (32b/2-15)
 (37a/3) (41a/7)....

şitāf id- (74b/11)

şifā ol- (35b/10) (78b/2)

T

ta‘affün id- (61a/10)

ta‘yin it- (36a/8)

taḥammül id- (7a/1) (25b/8) (62b/12)

taḥammül it- (5a/10) (54a/14)

taḥaşşun it- (9b/15)

taḥḳīḳ et- (43a/9)

taḥşīl id- (47a/14)

taḥrīr ve tesvīd ve taşīr olun- (80a/13)

ta‘zīm ve ihtirām id- (80a/15)

taḳrīb it- (45b/14)

tama‘ id- (54a/15)

ta‘ḳib id- (2a/10)

ta‘lim it- (63b/2)

taḥhīr it- (61a/7)
 tavṣīf eyle- (45b/4)
 tebdīl id- (58b/1)
 tecribe id- (12a/6)
 tecribe it- (12b/3-12) (25a/4)
 tedārik id- (39b/11)
 tefe‘ül id- (46a/4)
 te‘essüf id- (5b/3)
 te‘hīr id- (18b/7)
 te‘sir id- (48a/14)
 te‘sir it- (59b/14)
 te‘sīr it- (53a/3)
 terbiye id- (74b/6)
 terk id- (36b/13) (44a/8)
 terk it- (42b/13) (44b/11)
 temām ol- (80a/6)
 tevfiḳ ve temyiz it- (13a/9)
 tīmār it- (54b/2-9)
 tīmār id- (74a/6)
 tıraş id- (72a/9)
 turāb ol- (43a/4)

Ṭ

ṭaleb eyle- (13a/1)
 ṭaleb id- (59b/4)
 ṭar ol- (33b/13)
 ṭayerān id- (15b/5)

U

uyuz ol- (65a/9) (70b/13)

V

vāḳi' ol- (10a/9-11) (15a/2) (25a/9) (34a/6) (62b/13) (64b/3)

vaḳt id- (74a/13)

vaşf-ı zıkr eyle- (11b/6)

vāşıl ol- (11a/6) (46a/3)

vaşıyyet it- (6a/15)

vaż' id- (49a/10) (56a/6) (60a/13) (67a/6) (67b/8) (68b/15) (69a/5) (72b/12)

vūsül bul- (9b/5)

Y

yād ol- (14b/3)

yaḳı id- (22a/13) (27a/6-14) (27b/14) (28a/9) (28b/7-9) (31a/2-11) (35a/14) (53b/13)
(69a/11) (72a/8) (73a/15) (74a/2) (80a/2)

yükrük ol- (2a/9)

Z

zāil ol- (28a/4)

zā'il ol (45a/1) (60a/7)

zaḫmet vir- (17b/15) (34b/13) (35b/11) (75b/3)

zaḫmet çek- (20b/9) (27b/9) (37a/2) (39b/14) (52a/5) (54a/11) (55a/14)

ziyāde ol- (17a/4) (39a/1) (42a/7)

Z

zāḫir ve aşıḳār ol- (14b/11)

zāḫir ol- (52a/12)

zuhūr id- (16b/8) (23a/14) (41a/6) (63b/4) (65a/8) (66a/14) (67a/3)

zuhūr eyle- (42a/10)

Z

zuhūr eyle- (41b/3)

Tabloda ise, eserde geçen isimle (isim+yardımcı fiil) yapılan birleşik fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 5: İsimle Yapılan Birleşik Fiiller

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
aḥmer ol-	1
aḥz id-	1
asān ol-	1
aşikār ol-	1
acāyib gel-	1
‘amel id-	5
‘arż id-	1
‘arız ol-	1
‘azīmet id-	1
‘ubūr ve mūrūr id-	1
‘urūc id-	1
ba‘īd ol-	1
bā‘is ol-	1
beyān id-	2
beyān it-	1
bey‘ id-	1
bī- barş ol-	1
bi-fā‘ide ol-	1
bünyād it-	1
cem‘ ol-	4
cem‘ id-	6
cem‘ it-	1
cidd ü sa‘y id-	1
def‘ ol-	52
def‘ ve ref‘ ol-	1

defn eyle-	2
def ^ç id-	4
def ^ç it	1
derc ve cem ^ç ol-	1
edā it-	1
ekl id-	3
emīn ve sālīm ol-	4
eyü ol-	4
fā ^ç ide id-	1
fā ^ç ide it-	1
felāḥ bul-	1
feth it-	1
fehm ol-	1
fetiḥ ve teshīr it-	1
fetiḥ it-	1
fevā id-	1
fevt it-	1
fevt ol-	2
fīrār eyle-	1
fīrār id-	2
güşāde ol-	1
gāfil ol-	1
gubār ol-	1
helāk it-	1
helāk id-	4
hücum id-	1
hücüm ve ḥurūc id-	1
ḥab id-	1
ḥal ol-	6
ḥall ol-	3
ḥal id-	14

ḥall id-	6
ḥamle id-	1
ḥāmīle ol-	1
ḥareket id-	1
ḥareket it-	1
ḥāşıl ol-	1
ḥaşıl id-	1
ḥazz it-	1
ḥeste ol-	3
ḥıfz id-	19
ḥıfz ol-	2
ḥikāyet ve naql ve rivāyet id-	1
ḥoş ol-	1
ḥalāş ol-	36
ḥāşıl ol-	7
ḥāşıl id-	1
ḥazır id-	1
ḥavf id-	2
ḥalt id-	1
ḥazer id-	2
ḥazır ve āmāde ol-	1
ḥazır id-	1
ḥitāb id-	1
ḥoş ol-	1
iktizā id-	1
iḥāṭa id-	3
iḥmāl it-	3
iḥmāl id-	1
iḥtimām id-	6
iḥtimām buyur-	1

ih̄timām ve sa‘y id-	1
iḥtiṣār eyle-	1
iḥrāc it-	1
iḥrāk id-	2
iḥrāk ol-	1
ileyh-i bi’l-benān ol-	1
ittifāk id-	1
iṣāl eyle-	1
isti‘māl id-	1
imtilā ol-	2
ināyet ve iḥsān ol-	1
iṣābet id-	1
iṣābet it-	1
ishāl ol-	1
istiḳāmet bul-	1
ittifāk it-	2
iẓhār id-	1
kāmīl ol-	1
kifāyet id-	1
ḳabūl et-	1
ḳāhīl ol-	1
ḳalīl id-	1
ḳalīl ve kūtāh ol-	1
ḳasem id-	1
ḳarār vir-	1
ḳavī ol-	1
ḳuṣūr it-	1
ḳuvvet bul-	1
lāḥīḳ ol-	1
laṭīf ol-	1
maḥfūz ol-	1

maḥv ol-	2
maḡlub ve maḡhūr ol-	1
maḡsūd ol-	1
maḡlūt id-	2
maḡlūt id-	1
ma‘rifet eyle-	1
maẓhar id-	1
merḡub ve memdūḡ ol-	1
merḡamet it-	1
merhem ol-	1
merzūk ol-	1
mūbtelā ol-	10
mūyesser ol-	26
mesrūr ve şafāyāb ol-	1
merḡūm ol-	1
mūmtāz ve serfirāz ol-	1
mūsāmaḡa it-	1
meşḡūr ve mücerreb ol	1
müşābih ol-	1
müşāhede it-	1
müşāhede id-	2
mürūr it-	1
mu‘alece id-	1
muḡib ol-	1
muḡabbet it-	1
muḡafaza id-	1
muḡtāc ol-	2
mu‘teber ve mūbārek ol-	1
murād ol-	1
mūrāca‘at it-	1
mūdevver id-	1

mükerrer ol-	1
müdāvemmet id-	1
naql ve rivāyet ol-	1
naql ve hikāyet id-	1
naql ve hikāyet ve şahīḥ rivāyet eyle-	1
nazif ol-	1
nāfi ‘ ol-	3
nezr id-	1
pāk it-	1
pāk id-	1
pāre pāre id-	2
pervāz ve ṭeyerān id-	1
pertik ol-	1
pürcefā ol-	1
püryān id-	1
rāḡīb ol-	3
rakīb ol-	1
rākib ol-	1
rākīb ol-	1
rast gel-	1
redd ve def‘ id-	1
rivāyet id-	1
rükub id-	1
saḥḥ id-	27
saḥḥ ve ḥazır id-	1
saḥḥ ol-	2
sākıt ol-	1
saḳim ol-	1
salim ol-	4
sebeb ol-	1

semi ol-	1
semüz ol-	1
serhoş id-	1
sezā ol-	1
su vir-	1
sürü' id-	1
şabr it-	1
şāf id-	1
şāf ol-	1
şāfi ol-	1
şaḥḳ ve ḥazır id-	1
şaḥḳ id-	25
şaḥḳ ol-	2
şāḳıt ol-	1
şaḳıl ol-	1
şālim ol-	2
şihḥat bul-	44
şihḥat ve 'āfiyet bul-	1
şihḥat ve şafāda ol-	1
şakḳ id-	2
şefa'at it-	1
şerīf ve ḥürmetli ol-	1
şifā bul-	51
şitāf id-	1
şifā ol-	2
ta'affün id-	1
ta'yin it-	1
taḥammül id-	3
taḥammül it-	2
taḥaşşun it-	1
taḥḳīḳ et-	1

taḥṣīl id-	1
taḥrīr ve tesvīd ve taṣṭīr olun-	1
ta'zīm ve iḥtirām id-	1
taḳrīb it-	1
tama' id-	1
ta'ḳib id-	1
ta'lim it-	1
taḥhīr it-	1
tavṣīf eyle-	1
tebdīl id-	1
tecribe id-	1
tecribe it-	3
tedārik id-	1
tefe'ül id-	1
te'essüf id-	1
te'hir id-	1
te'sir id-	1
te'sir it-	1
te'sīr it-	1
terbiye id-	1
terk id-	2
terk it-	2
temām ol-	1
tevfīḳ ve temyiz it-	1
tımār it-	2
tımār id-	1
tıraş id-	1
turāb ol-	1
ṭaleb eyle-	1
ṭaleb id-	1

tar ol-	1
tayerān id-	1
uyuz ol-	2
vāqi‘ ol-	7
vaqt id-	1
vaşf-ı zıkr eyle-	1
vāşıl ol-	2
vaşiyet it-	1
vaz‘ id-	8
vūsül bul-	1
yād ol-	1
yaqı id-	16
yükrük ol-	1
zāil ol-	1
zā‘il ol-	2
zaḥmet vir-	4
zaḥmet çek-	7
ziyāde ol-	3
zāhir ve aşikār ol-	1
zāhir ol-	1
zuhūr id-	6
zuhūr eyle-	1
zuhūr eyle-	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde isimle yapılan birleşik fiiller ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eser veteriner hekimliği ile ilgili olduğu için en çok kullanılan birleşik fiillerimiz arasında şıḥhat bul-, şifā bul-, müyesser ol- vb. gibi hekimlik ile ilgili kelimeler bulunmaktadır.

Eserde, en çok kullanılan yardımcı fiil ise ol- yardımcı fiilidir. Türkçenin ana yardımcı fiillerinden olan ol- yardımcı fiili bilindiği üzere hem günümüzde hem de Eski Anadolu Türkçesi döneminde çokça kullanılan bir yardımcı fiildir.

Hülya Savran makalesinde ol- yardımcı fiilinin bütün zaman ekleri ile çekimlenebildiğini belirtmektedir⁹⁷.

Eserde en çok kullanılan ve Türkçenin ana yardımcı fiillerinden biri olan diğer yardımcı fiilimiz ise it- yardımcı fiildir. Eserde ise oldukça fazla bir yer tutmaktadır.

Asıl yardımcı fiillerimizden olan bul- yardımcı fiili ise eserimizde yedi yerde kullanılmıştır.

Asıl fiil olmasına karşın yardımcı fiil olarak da kullanılan gel- yardımcı fiili ile kurulmuş bir örneğimiz vardır.

Eski Anadolu Türkçesi döneminde çokça kullanılan bir yardımcı fiilimiz ise eyle- yardımcı fiildir. Eserimizde sekiz yerde karşımıza çıkmaktadır. Bu gün ise kalıplaşmış olup sadece birkaç örnekte kullanılmaktadır.

Yardımcı fiillerimizden çek- yardımcı fiilimiz ise eserimizde bir yerde kullanılmıştır.

Eserde al- yardımcı fiili, asıl yardımcı fiillerimizden olmasına karşın hiç kullanılmamıştır.

Daha çok Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan ana yardımcı fiillerimizden biri olmasına rağmen kıl- yardımcı fiili eserimizde kullanılmamıştır. Bugün ise; kalıplaşmış olarak sadece birkaç örneği bulunmaktadır.

Eserde en az geçen yardımcı eylemimiz ise günümüzde de fazla kullanılmayan eyle-, gel-, ver- yardımcı eylemleridir ve eserimizde birkaç yerde karşımıza çıkmaktadır.

2.1.3.3. Fiille yapılan birleşik fiiller

Bu gruba giren fiilleri iki fiilin birleşmesinden oluşan yapılardır şeklinde tanımlayabiliriz. Türkçenin kıvraklığı üzerine kurulmuş bir yapıdır ve bu yapıda yardımcı fiil, asıl fiile bir zarf-fiil eki vasıtası ile bağlanır, asıl fiilin anlamını tasvir eden bir yapıya bürünür ve yeni bir anlam özelliği kazanır. Bu nedenle bu birleşik fiil yapısına “tasvir fiilleri” de diyebiliriz. Tasvir özelliği taşıyan yardımcı fiiller olarak bil-, çık-, dur-, gel-, gör-, kal-, var-, vir-, yaz- fiilleri kullanılır.

---

⁹⁷ Savran, s. 141.

Yardımcı fiillerin almış oldukları ekler ve üstlendikleri işlevler ise şu şekildedir: -ebil- (yeterlilik), -ivir- (tezlik), -agel-, akal-, -ako-, utur- (süreklilik), -eyaz-, (yaklaşma).

Nadir İlhan makalesinde, günümüz gramer kitapları ile çeşitli tarihî metinler ve çağdaş lehçeler üzerine yapılan çalışmalarda birleşik fiillerin bir bölümünü tasviri fiiller (yeterlik-süreklilik-tezlik ve yakınlık)'in oluşturduğunu söyler. Ama iki fiil arasında yer alan a/e, ı/i, u/ü gibi seslerin isimlendirilmesi ve işlevi konusunda ise tam bir fikir birliğinin olmadığını da belirtir⁹⁸.

Leyla Karahan, birinci unsur fiil olan birleşik fiiller içerisinde değerlendirdiği bu tür birleşik fiillerle ilgili olarak şu bilgileri vermektedir. “Bu tip birleşik fiillerde, birinci unsur yardımcı fiile zarf-fiil ekleriyle bağlanır. Asıl mânâsını kaybetmiş olan yardımcı fiil, birinci unsurun gösterdiği hareketin tarzını ifade eder⁹⁹.”

İsmet Cemiloğlu da fiil + yardımcı fiil kalıbıyla kurulan birleşik fiillerle ilgili olarak şunları söyler. “Böyle birleşik fiillerde, asıl fiil, yardımcı fiile ünlü zarf-fiil ekleriyle bağlanmaktadır. Asıl manasını kaybetmiş olan yardımcı fiil, birinci unsurun gösterdiği hareketin tarzını ifade etmektedir¹⁰⁰.”

Kemal Yavuz ve arkadaşları tarafından hazırlanan eserde birleşik fiillerin bu türü ile ilgili şu bilgilere rastlanılmaktadır. “Bunlar fiil + yardımcı fiil kuruluşlu bir yapıya sahiptir. Bil-, ver-, gel-, koy- vb fiilleri, fiille birleşik fiil yapan belli başlı yardımcı fiillerdir. Yalnız bu fiiller asıl fiile getirilirken başlarına zarf-fiil eki alırlar. Bunlar yaptıkları birleşik fiilde yabancı fiil görevi yanında çekim unsuru olarak görev alırlar¹⁰¹.”

Turgut Günay da Rize İli Ağızları adlı çalışmasında “fiillere gelen yardımcı fiiller başlığı altında tasviri fiillerden bahsetmektedir. Bu fiillerin kuruluşlarından bahsederken sadece yeterlik fiilinde u- yardımcı fiilinin yeterlik anlatımını üzerine alan zarf-fiil ekiyle kurulduğunu dile getirmekte diğer birleşik fiillerdeki ünlüden söz etmemektedir¹⁰².

⁹⁸ Nadir İlhan, *Birleşik Fiil Kuruluşunda A-I-U Ünlüleri*, Türk Dili, S. 596, Ağustos, 2001, s. 1.

⁹⁹ Leylâ Karahan, *Erzurumlu Darîr Kısası-i Yûsuf Yusuf u Züleyhâ*, TDK Yay., Ankara 1994, s. 114.

¹⁰⁰ İsmet Cemiloğlu, *14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, TDK Yay., Ankara 1994, s. 29.

¹⁰¹ Kemal Yavuz, Kazım Yetiş, Necat Birinci, *Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri*, Bayrak Yay., İstanbul 1996, s.147.

¹⁰² Turgut Günay, *Rize İli Ağızları* (İnceleme-Metinler-Sözlük), Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1978, s. 180-181.

Mehmet Hengirmen birleşik fiillerden “yeterlik, tezlik ve sürerlik fiillerini” “ulaçlı birleşik eylemler¹⁰³” adıyla adlandırmaktadır.

Haydar Ediskun da birleşik fiilleri dört öbekten oluşmuş kabul eder ve bunların birinci öbeğinde yer alan fiilleri şöyle sıralar:

“Birinci öbek: İki yada daha çok fiilden oluşmuş bileşik fiiller:

a) Yeterlik fiilleri b) Tezlik fiilleri c) Sürerlik fiilleri ç) Yaklaşma fiilleri d) Beklenmezlik fiilleri e) Gereksime fiilleri f) Yapmacık fiilleri¹⁰⁴.”

M. Kaya Bilgegil de Türkçe Dilbilgisi adlı kitabında bu fiillerle ilgili olarak çeşitli bilgiler vermektedir. Bilgegil bu fiilleri yeterlik fiili, tezlik fiili, sürerlik fiili ve yaklaşma fiili olarak isimlendirmektedir¹⁰⁵.

Savaş Şahin ise makalesinde, tasviri fiillerin esas bir fiil ile ona zarf-fiil ekiyle bağlanan bir yardımcı fiilden oluştuğunu ve bu birleşik fiildeki esas fiilin anlamını koruduğunu, yardımcı fiilin ise anlamını kaybettiğini, bir zarf-fiil ekinin ise asıl fiil ile yardımcı fiili birbirine bağladığını ifade eder¹⁰⁶.

2.1.3.3.1. Yeterlik birleşik fiili

Fiil tabanlarına, bir geniş düz sesliden (a, e) sonra bil- fiili getirilerek yapılır: Gezebil-, görebil-¹⁰⁷ Fiile “yeterlik, olasılık” gibi anlamlar kazandırır. Bu ekler fiile eklenerek yapanın eylemi gerçekleştirmeye gücü yeteceğine ya da gücü yeteceği ihtimaline sahip olduğunu bildirir.

A. Bican Ercilasun, Eski Türkçe döneminde gücü yetmek anlamı taşıyan bir u- “muktedir olmak” fiilinin varlığından bahseder. Kim artatı udaçı erti. “Kim bozabilecek idi.” (Kültigin Yazıtı, Doğu, 22. satır). Bu yardımcı fiilin ise, Eski Türkçe’de bir hareketi yapmaya muktedir olma ya da olmama anlamı taşıdığını, Orhun Yazıtlarında da hem olumlu hem de olumsuz şeklinin kullanıldığını belirtir¹⁰⁸.

M. Kaya Bilgegil’e göre yeterlik fiilleri yapanın eylemdeki gücünü ifade eden fiillerdir. Bu fiiller bazen imkân ve ihtimal fikrini de taşırlar¹⁰⁹.

¹⁰³ Hengirmen, s. 268.

¹⁰⁴ Ediskun, s. 228.

¹⁰⁵ Bilgegil, s. 280-283.

¹⁰⁶ Savaş Şahin, *Türkmen Türkçesinde Tasvir Fiilleri ve Tasvir Fiillerinde Kullanılan Yardımcı Fiiller*, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 3, s. 178.

¹⁰⁷ Dizdaroğlu, s. 31.

¹⁰⁸ Ercilasun, *Kutadgu Bilig Grameri- Fiil*, s. 85-86.

¹⁰⁹ Bilgegil, s. 280-281.

Necati Demir ise yeterlik fiillerini olabirlik, hâkimiyet, güç, bir işi yapabilme yetki ve yeteneği olarak ifade eder¹¹⁰. Adından da anlaşılacağı üzere fiillere yeterlik ve olasılık anlamları katar.

Eserde, tespit ettiğimiz yeterlik fiilleri ile ilgili örnekler şunlardır:

B

bağlayabil- (49b/13)

D

derliyebil- (56b/5)

Y

yürüyemez (29b/1)

Tabloda ise, eserde geçen yeterlik birleşik fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 6: Yeterlik Birleşik Fiili

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
bağlayabil-	1
derliyebil-	1
yürüyemez	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde yeterlik birleşik fiili ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Tabloda dikkat çeken kullanım yeterlik birleşik fiilinin olumsuzu ile yapılan çekimdir. Ayrıca eserde yeterlik birleşik fiili kullanımı sınırlı sayıdadır.

2.1.3.3.2. Tezlik birleşik fiili

“Fiil tabanlarına göre bir dar ünlü (ı, i, u, ü) ile birlikte vermek fiili getirilerek yapılır: Bırakıver-, yapıver-, içiver-, atıver-¹¹¹”. Fiile “tezlik, birdenbirelik” anlamları katar.

¹¹⁰ Necati Demir, *Eski Türkiye Türkçesinde Tasvir Fiilleri*, Zeynep Korkmaz Armağanı, Ankara 2004, s. 104.

¹¹¹ Gencan, s. 266.

Nesrin Bayraktar, “Türkçede Fiilimsiler” adlı kitabında “koy-” fiilinin Türkiye Türkçesinde tezlik anlamında kullanıldığını belirtmiştir¹¹².” Alkoy- kelimesini de buna örnek olarak vermiştir. Türkiye Türkçesinde ise alkoy- fiili belli bir süre bir yerde tutmak anlamında olduğuna göre tezlik fiili yerine, süreklilik fiili anlamındadır.

Ayrıca Tahir Nejat Gencan, “Dilbilgisi” kitabında “çıkagel-” kelimesinin tezlik anlamında kullanıldığını belirtmiştir.¹¹³ çıkagel- (Beklenmedik bir anda gelmek, gelivermek)

M. Kaya Bilgegil’e göre eylemin, süratle veya ani olarak vukuunu ifade eden fiiller tezlik fiili adını alır. Yazara göre tezlik fiili, anlamı değiştirilecek fiile ı, i, u, ü seslerinden uygun olanı katıldıktan sonra iver- fiiline amaca uygun kip ve sahis eki getirilerek oluşturulur¹¹⁴.

Necati Demir, tezlik fiillerinin düşünülmeden, tereddütsüz, başarıyla ve çabuk bitirilen hareketleri anlattığını belirtir¹¹⁵.

Nurettin Demir, “Birleşik Fiiller ve Vurgu” çalışmasında tezlik fiilinin var olan anlamlarından başka “Bir şeyin başka birisi için yapıldığını bildirdiğini, ancak kibar olmayan bir şekilde” olduğunu ifade etmiştir¹¹⁶. Adından da anlaşılacağı üzere fiillere tezlik, bir işi beklenmedik bir anda yapma vb. anlamlar katar.

Esrimizde tespit ettiğimiz tezlik birleşik fiili ile ilgili örnekler şunlardır:

E

eylevir- (56b/6)

K

koyuvir- (29a/12) (43a/12)

Tabloda ise, eserde geçen tezlik birleşik fiilinin geçme sıklığı verilmiştir.

¹¹² Nesrin Bayraktar, *Türkçede Fiilimsiler*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 277.

¹¹³ Gencan, s. 212.

¹¹⁴ Bilgegil, s. 281.

¹¹⁵ Demir, s. 110.

¹¹⁶ Nurettin Demir, *Birleşik Fiiller ve Vurgu*, TDAY-B, TDK Yay., Ankara 2000, s. 231.

Tablo 7: Tezlik Birleşik Fiili

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
eylevir-	1
koşuyvir-	2

2.1.3.3.3. Yaklaşma birleşik fiili

Temel fiile -A- zarf fiili ve “yaz-” yardımcı fiilinın ulanması ile yapılır. Türkçe'nin eski dönemlerinden beri kullanılan yaklaşma fiilleri günümüzde sadece ağızlarda varlığını sürdürmektedir. Yazı dilinde ise “az kalsın, az kaldı” zarflarına yer verilmektedir¹¹⁷.

Yaklaşma fiilleri, temel fiilin bildirdiği eylemin az kalsın gerçekleşeceğini ama gerçekleşmediği anlamını kazandırır: Öleyaz-, düşeyaz- gibi

M. Kaya Bilgegil'e göre eylemin gerçekleşmesine az kaldığını ifade eden birleşik fiiller bu çerçeveye girer. Anlamı değişikliğe uğrayacak fiilin istek kipi geniş zamanı üçüncü teklik şahsından sonra yaz- getirmek suretiyle oluşturulur: düşe yazdı, ağlaya yazdı, kıra yazdı gibi¹¹⁸.

Necati Demir de yaklaşma fiillerini sonuçlanmasına veya gerçekleşmesine az kalan veya yarıda sona eren hareketleri bildirmek için kullanılan birleşik fiil türü olarak tanımlamaktadır. Yazara göre bu birleşik fiil türünün az sayıda örneği bulunmaktadır. –A Dur- biçimindeki kullanımı süreklilik bildirmekle birlikte bıyığı bite tur- bıyığı bitmeğe başlamak, bıyığı bitmek üzere olmak anlamlarını içerir¹¹⁹.

Eserde tespit edilememiştir.

2.1.3.3.4. Süreklilik birleşik fiili

Esas fiillerden sonra - (y)A-, - (y)ı veya - (y)ıp zarf-fiillerinden biri getirilip, “dur-, gel-, kal-, gör-, git-, koy- (ko-)” yardımcı fiillerden birinin getirilmesi ile oluşturulur. Asıl fiilin bildirdiği eylemin belli bir süre devam ettiği, belli bir

¹¹⁷ Dizdaroğlu, s. 33.

¹¹⁸ Bilgegil, s. 281.

¹¹⁹ Demir, s. 108.

zamandan beri yapıldığı veya şu anda yapılmakta olduğu anlamları vardır. Bakakal-, bekleyedur-, oturakal-, ağlayagör-, bakıp dur-, oynayıp dur- gibi¹²⁰.

M. Kaya Bilgegi'e göre eylemin devamını ifade eden fiiller sürerlik fiili olarak adlandırılır. Bir fiilin istek kipi üçüncü teklik şahsından sonra git-, gel-, dur-, kal-, gör- fiillerinden biri getirilerek oluşturulur. Yazara göre üç çeşit sürerlik fiili vardır:

a) Eylemin geçmiş zamandan sözün söylendiği ana kadar devamını ifade eder; istek kipinin geniş zaman ekinin üçüncü şahsından sonra gel- fiiline -DI'lı veya -mİŞ'lı geçmiş zaman eklerinden biri veya git- fiiline geniş zaman eki getirilerek yapılır: Yazıla gelmiş, söylene gider, okuna geldi gibi.

b) Eylemin, gelecek zamanda devamını ifade eder. İstek kipinin geniş zaman üçüncü teklik şahsından sonra dur-, koy-, kal-, git- fiillerinden uygun olanını getirmekle yapılır: Kırıla gitsin, otura dursun, baka kaldı, oyalaya koy gibi.

c) Öznenin, eylemde devamını ifade eder; istek kipi geniş zamanının üçüncü teklik şahsından sonra gör- fiili getirmek suretiyle yapılır: Ağlayı gör, isteye görsün, yazmaya görelim gibi¹²¹.

Necati Demir'e göre sürerlik fiili vakaların aralıksız, sürekli ve kararlı bir biçimde devam ettiğini bildirir. Alışkanlıklar ve uzun süre devam eden hareketler de sürerlik fiilleriyle dile getirilir. Öbür birleşik fiillere göre çeşiti daha fazladır: -A bAk-, -A bAt-, -A çIkAr-, -A dur-, -A gel-, -A git-, -Agör-, -A kal-, -A koy-, -U sür-, -A vAr-, -A yorı- kullanılışları mevcuttur¹²². Adından da anlaşılacağı üzere fiillere sürerlilik ve eylemin devamını ifade eden anlamlar katar.

Eserde, tespit ettiğimiz süreklilik birleşik fiili ile ilgili örnekler şunlardır:

A

aşakoy- (5a/9) (52a/8)

B

bağa kal- (15a/14)

¹²⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinde Fiil Çatısı Üzerine Görüşler*, TDAY-B, TDK Yay., Ankara 2003, s. 152.

¹²¹ Bilgegil, s. 281.

¹²² Necati Demir, s. 111-114.

O

olagel- (6a/7)

Tabloda ise, eserde geçen süreklilik birleşik fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 8: Süreklilik Birleşik Fiili

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
aşakoy-	2
bağa kal-	1
olagel-	1

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Fiil Kipleri

Fiil kiplerine geçmeden önce zaman ve kip kavramının ne anlama geldiğini bilmemiz daha doğru olacaktır.

Zamanın tanımını birçok ilim adamı kendi alanlarına göre yapmışlardır.

Türkçe Sözlükte şu şekilde tanımlanır: 1. Bir iş veya oluşun içinde geçtiği veya geçmekte olduğu süre, Vakit. 2. Bu sürenin belirli bir parçası, vakit. 3. Belirlenmiş olan an. 4. Çağ, mevsim 5. Bir işe ayrılmış veya iş için alışılmış saatler. 6. Dönem, devir. 7. Bir süre ile ilgili durum ve şartlar. 8. Fiillerin belirttikleri geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman kavramı. 9. jeol. Yer kabuğunun geçirdiği gelişimde belirlenen ve fosillere göre dörde ayrılan geniş evrelerden her biri. 10. asar. Güneş ve yıldızların öğlene göre açılma uzaklığına karşılık bir ölçü¹²³.

Zamanı, dilbilgisi açısından inceleyen dilbilgisi araştırmacılarının ise bu konuda şu açıklamaları yaptıklarını görürüz.

Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü adlı eserinde zamanları verdikten sonra fiildeki zamanı basit ve birleşik zaman diye ikiye ayırır: “Çekimli fiilin karşıladığı kılış veya oluşun içinde geçtiği zaman dilim: Şimdiki zaman, geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman vb. fiildeki zaman basit zaman ve birleşik zaman olarak ikiye ayrılır¹²⁴.”

Yine Zeynep Korkmaz, “Fiilde zaman, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın, bası ve sonu belli olmayan zaman çizgisinin neresinde gerçekleştiğini bildiren bir gramer kategorisidir¹²⁵.”

Fuat Bozkurt, “Zaman, belleğimizin yarattığı; başlangıcı, sonu belirsiz soyut bir süre. Dilbilgisinde zaman, eylemin yapılmakta olduğunu, yapıldığını, yapılacağını bildiren soyut süre kavramı yalnızca¹²⁶.”

---

¹²³ *Türkçe Sözlük*, 1998, s. 2495.

¹²⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2003, s. 249.

¹²⁵ Korkmaz, s. 570.

¹²⁶ Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi*, Hatiboğlu Yay., Ankara 2000, s. 21.

Doğan Aksan, “Eylemde zaman; bu kavram, eylemin içinde olduğu zamanı gösterir. Eylemin temel ana konusunu içerir. Eylem bir oluş, kılınış, yargı bildirirken zamanı da bildirir¹²⁷.”

Muharrem Ergin, “Zaman, fiilin gösterdiği hareketin hangi zamanda yapıldığını veya olduğunu ifade eden gramer kategorisidir¹²⁸.”

Ertuğrul Yaman, “Yapılan isin, hareketin veya oluşan zaman adı verilen sonsuz çizginin üzerinde gerçekleştiği noktalar dizisine “fiilin zamanları” denilmektedir¹²⁹.”

Ahmet Akçataş, “İlk anlamıyla zaman, iki olay arasındaki aralığın miktarını belirleyen ölçüdür¹³⁰.”

Zaman kavramını yukarıdaki bilgilerden hareketle şu şekilde tanımlayabiliriz: Zaman, fiilin vaktini bildiren gramer kategorisidir.

Kip kavramının ne anlama geldiği ise dilbilgisi araştırmacıları tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır.

Türkçe Sözlükte, “Kip, fiillerde belirli bir zamanla birlikte konuşanın, dinleyenin ve hakkında konuşulunun teklik veya çokluk olarak belirtilmiş biçimi¹³¹.” şeklinde tanımlanmıştır.

Fuat Bozkurt, “Türkçe “kalıp” sözcüğüdür. “Örnek, model, biçim, kalıp, anlamına gelir; kip+i> gibi biçiminden ortaya çıkmıştır. ‘kalıbı, biçimi, örneği demektir. Dilbilgisi terimi olarak işlevi ve tanımı oldukça zordur¹³².” diye bahsederken devamında kılınış kavramıyla açıklar. Bozkurt, kipi tanımladığı yazısının devamında “Kiple zaman kavramını birbirinden ayrı düşünmeli. Kip, zaman demek değil. Kip, zamanın üstünde bir kavram. Her zamanda kip bulunur, ama her kipte zaman bulunmaz. Bildirme kipleri zaman kavramı taşırlar. Ancak isteme kiplerinde kesin zaman kavramı bulunmaz. Kip, çekilmiş bir eylemde konuşucunun ruhunun yansımasıdır¹³³.” der.

Yine Fuat Bozkurt “... kip belli bir eke, kesin bir biçime bağlı değildir. Eylemin bildirdiği devinim, oluşun, kılışın konuşan açısından ne türde, ne yolda

¹²⁷ Doğan Aksan, Neşe Atabay, İbrahim Kutluk, *Özel, Sevgi, Sözcük Türleri*, TDK Yay., Ankara 1983, s. 232.

¹²⁸ Ergin, s. 133–134.

¹²⁹ Ertuğrul Yaman, *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları*, TDK Yay., Ankara 1999, s. 21.

¹³⁰ Ahmet Akçataş, *Türkiye Türkçesinde Süreye Bağlı Zaman-Bakışta Kılınış*, AKÜ Yay., Afyonkarahisar 2005, s. 2.

¹³¹ *Türkçe Sözlük*, 1998, s. 1326.

¹³² Bozkurt, s. 11.

¹³³ Bozkurt, s. 11.

yansıtıldığını gösterir. Kipin sınırlarını çizmek zor¹³⁴.” sözleriyle kipin kapsamını açıklar.

Zeynep Korkmaz “Kök ve gövde durumundaki fiilin bildirdiği oluş ve kılısın; konuşan, dinleyen ya da kendisinden söz edilen şahıslar açısından ne biçimde, ne tarzda yansıtıldığını gösteren bir gramer kalıbı, bir anlatım biçimi. başladım, başlıyorsun, tatlandırmış, yuvarlanacaklar vb. Türkçede kipler bildirme kipleri ve tasarlama kipleri olarak ikiye ayrılır¹³⁵” şeklinde tanımlar.

Zeynep Korkmaz, şekil bilgisi adlı kitabında “fiilde kip”ten bahseder ve “kip” için gramerlerimizde verilen tanımlar ve yapılan açıklamalar oldukça bulanık ve karışıktır¹³⁶.” diyen Korkmaz ardından değerlendirmelerine şöyle devam eder: “Sonuç olarak diyebiliriz ki, fiiller şekil, zaman ve şahsa bağlı bir yargıya dönüşebilmek için belirli anlatım kalıplarına girerler. İşte bu anlatım kalıplarına kip, bu kavramı karşılayan ekler de kip ekleri diyoruz” der.

Muharrem Ergin, Üniversiteliler İçin Türk Dili adlı eserinde kip eklerini şekil ve zaman ekleri başlığı altında incelenmiş ve “Şekil ve zaman ekleri fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan ekleridir¹³⁷.” ifadesini kullanmıştır.

3.1. Haber Kipleri

Muharrem Ergin, “Bildirme kipleri gerçek hareketleri haber veren kalıplardır: geldi, geliyor gibi¹³⁸” derken bildirme kiplerinin zamanı ifade ettiğini beyan eder.

Zeynep Korkmaz, Bildirme kipini “ Adından da anlaşılacağı üzere bu kipler yapılmış, yapılmakta veya yapılacak olan işleri haber verme yargı halinde bildirme niteliği taşıyan kipleridir. Geçişli geçişsiz, olumlu, olumsuz kök ve gövde halindeki bütün fiilleri kapsarlar. Bu kipleri kurmak üzere getirilen ekler, hem kipin ifadesi olan şekil ve kalıbı hem de zamanı içlerine alırlar. Bu kiplerde başlıca beş ayrı zaman yer almıştır.

¹³⁴ Bozkurt, s. 11.

¹³⁵ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2003, s. 148.

¹³⁶ Korkmaz, s. 569.

¹³⁷ Muharrem Ergin, *Türk Dili*, (Üniversiteler için), Bayrak Yay., İstanbul 1995, s. 318.

¹³⁸ Ergin, s. 319.

- I- Görülen Geçmiş Zaman
- II- Duyulan Geçmiş Zaman
- III- Şimdiki Zaman
- IV- Gelecek Zaman
- V- Geniş Zaman¹³⁹.”

3.1.1. Görülen geçmiş zaman

Türkçemizde iki geçmiş zaman çekimi vardır. Bunlar görülen ve öğrenilen geçmiş zamandır. Görülen geçmiş zaman görülen ve bildirilen bir zamanı bildirir. Bu durumu Günay Karaağaç şu şekilde dile getirir: “Görülen geçmiş zamanın kesin bir zaman olmasının yanında, gerçekleşen olma ve yapmanın dil kullanıcısı tarafından görünüp bilindiği de dile getirir¹⁴⁰.”

“Eski Türkçede, görülen geçmiş zaman eki –dI biçiminde çoğunlukla düz dar ünlülü idi. Ünsüz benzeşmesine bağlı olmaksızın –tI biçimi de bulunan görülen geçmiş zaman çekimi iyelik kökenli şahıs ekleri ile yapılmaktaydı¹⁴¹.”

Örnek: Süledim, uda basdımız.

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman çekimi ise şu şekildedir:

- bildü- m
- ñ
- -
- k
- ñüz
- ler¹⁴²

Örnekte görüldüğü gibi en belirgin değişim, 1. ve 2. teklik ve çokluk şahıslarda görülen ve Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerinden sayılan ünlü yuvarlaklaşmasıdır.

Eserde, tespit ettiğimiz görülen geçmiş zaman ile ilgili örnekler şunlardır:

¹³⁹ Korkmaz, s. 583-584.

¹⁴⁰ Günay Karaağaç, *Türkçenin Söz Dizimi*, Kesit Yay., İstanbul 2011, s. 113.

¹⁴¹ Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, Simurg Yay., Ankara 2000, s. 183-184.

¹⁴² Mustafa Sarı, *Türkçede Art Zamanlı Değişmeler*, Pegem A Yay., Ankara 2007, s. 139.

Ç

çıkardı (16a/3)

D

didi (46a/14)

didiki (45b/8)

E

eyledi (15b/6)

eyledik (2a/13)

eylediler (64a/14)

eyledüm (16a/1)

G

geldik (23a/7)

gelindi (14a/7)

getürdük (46a/12)

İ

idi (16a/8-12) (63a/14) (64a/3-4)

itdürdiler (64a/6)

K

kaldı (15a/6) (15b/3)

O

oldı (15b/5) (46b/13) (47a/7) (80a/7)

oldılar (64a/8)

oldum (16a/1)

olundu (15a/4) (50b/1) (80a/5)

Tabloda ise, eserde görülen geçmiş zamanla ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 9: Görülen Geçmiş Zaman

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
çıkardı	1
didi	1
didiki	1
eyledi	1
eyledik	1
eylediler	1
eyledüm	1
geldik	1
gelindi	1
getürdük	1
idi	4
itdürdiler	1
kaldı	1
oldı	4
oldılar	1
oldum	1
olundu	3

Yukarıdaki tabloyu görülen geçmiş zaman ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Örneklerde de görüldüğü gibi en belirgin değişim, 1. ve 2. teklik ve çokluk şahıslarda görülen ve Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerinden sayılan ünlü yuvarlaklaşmasıdır.

3.1.2. Öğrenilen geçmiş zaman

Türk dili tarihinde ses ve biçim bakımından en çok değişikliğe uğramış eklerden biri de öğrenilen geçmiş zaman eki ve 1. Teklik şahıs çekimidir.

Öğrenilen geçmiş zaman eki bugün –mış, -miş, -muş, -müş şeklindedir. Eski Türkçede ise ekin sadece düz şekilleri olan –mış, -miş biçimleri vardı. Batı Türkçesinde de ilk devirlerde böyle yalnız düz şekilli olmuştur: gör-miş, ol-mış gibi.

Eski Anadolu Türkçesinden başka Osmanlıcanın ilk devirlerinde de hep bu şekil devam etmiş ekin yuvarlak şekilleri Osmanlıcanın sonlarına doğru ortaya çıkmış ve bugünkü çok şekillilik meydana gelmiştir¹⁴³ der. Öğrenilen geçmiş zamanın çekimi zamir kökenli şahıs ekleri ile yapılmaktadır.

Öğrenilen geçmiş zaman kesin bir zaman olması yanında, gerçekleşen olma ve yapmanın dil kullanıcısı tarafından bilinmeyip sonradan öğrenildiğini bildirir¹⁴⁴.

Eski Anadolu Türkçesinde şahıs eki yerine kullanılan zamirler eklemiştir. Örnek: unıt- fiilinin öğrenilen geçmiş zaman çekimi Eski Anadolu Türkçesinde şu şekildedir:

unıtmıŝ - van/-vanın/-vam/-am/-ın,
 - sın
 - -
 - uz
 - sıZ
 - lar

Örnekte görüldüğü gibi en büyük değişiklik 1. Teklik şahıs çekiminde ortaya çıkmıştır. –vAn, -vAm, -vAnIn biçimleri daha çok Eski Anadolu Türkçesinin erken dönemlerinde yazılan eserlerinde görülmektedir. 1. Teklik şahıs çekiminde en yaygın kullanılan ekler ise, -In ve –Am ekleridir¹⁴⁵.

Eserde, tespit ettiğimiz öğrenilen geçmiş zamanla ilgili örnekler şunlardır:

A

alınmış (22b/5) (51a/1) (58a/4)

arpalamışdur (70b/11)

¹⁴³ Ergin, s. 300.

¹⁴⁴ Karağaç, s. 116.

¹⁴⁵ Sarı, s. 141.

B

bulmuşlardur (50b/10)

bulunmuş (61a/7)

bunalmışdur (33b/15)

buyurmuşlardur (1b/6)

buyurmuşlarki (8b/8)

bitmişdür (61a/2)

Ç

çıkılmış (73b/5)

çıkılmış (20a/8)

D

degmişdir (33b/14)

derlemiş (16b/12) (18b/3)

dimişlerdür (11b/10) (13a/15) (13b/5) (35b/15)

dökilmiş (51a/1)

E

eylemişdür (35b/4)

eylemişki (13b/7)

G

görülmişdür (5b/8) (64a/15)

İ

itmiş (34a/4)

itmişler (16a/9)

itmişlerdür (4b/12) (6a/15) (7a/6) (7b/11) (10a/3) (12b/3-13) (13a/9) (25a/4) (36a/3-9-12) (43a/9) (47b/3) (64a/3)

itmişdür (10a/1) (10b/12) (59b/14)

imiş (11a/11)

işidilmiş (64a/15)

Ķ

ķarışdırılmış (58a/6)

N

na‘llanmışdur (34a/1)

O

olagelmişdir (6a/7)

olmamışdır (8a/10)

olmuş (8a/5) (15b/7) (31a/7) (64a/14)

olmuşdur (13a/11) (44b/3) (47a/9) (55b/14) (62b/13) (64b/3)

olmuştur (5a/13)

olmuşlardur (10a/7) (47b/13) (63b/15)

olunmuşdur (3b/8) (5a/14) (12a/7) (57b/3) (61b/5) (71b/7)

olunmuşdur (56b/12) (57a/7) (80a/14) (80b/1)

olunmuşdurki (56b/12)

S

sızmış (24b/14)

U

uyuşmuşdır (59b/13)

Tabloda ise, eserde geçen öğrenilen geçmiş zamanla ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 10: Öğrenilen Geçmiş Zaman

Fiiil	Eserde Geçme Sıklığı
alınmış	3
arpalamışdur	1
bulmuşlardur	1
bulunmuş	1
bunalmışdur	1
buyurmuşlardur	1
buyurmuşlarki	1
bitmişdür	1
çıkılmış	2
degmişdir	1
derlemiş	1
dimişlerdür	4
dökilmiş	1
eylemişdür	1
eylemişki	1
görölmişdür	2
itmiş	1
itmişler	1
itmişlerdür	15
itmişdür	3
imiş	1
işidilmiş	1
karışdırılmış	1
na‘llanmışdur	1
olagelmışdir	1
olmamışdır	1
olmuş	4
olmuşdur	6

olmuştur	1
olmuşlardır	3
olunmuştur	6
olunmuştur	4
olunmuşdurki	1
sızmış	1
uyuşmuştur	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde öğrenilen geçmiş zaman ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eserde, ekin sadece 2. teklik şahıs ve 3. çokluk şahıs çekimleri vardır. Diğer şahıs çekimleri ise eserimizde tespit edilememiştir. Örneklerde görüldüğü gibi Eski Anadolu Türkçesinin erken dönemlerinde yazılan eserlerinde görülen 1. teklik şahıs çekimindeki değişiklik eserimizde yoktur. Bu bilgidен yola çıkarak eserin Eski Anadolu Türkçesinin son dönemlerinde kaleme alındığı sonucuna varabiliriz.

3.1.3. Şimdiki zaman

Şimdiki zaman eki hem şekil hem de zaman ifade eden eklerden biridir. Şekil eki olarak bildirme, zaman eki olarak da şimdiki zamanı ifade eder. Yani eylemin şimdiki zamanda ortaya çıktığını ifade eden zaman ekidir.

Bugün Türkiye Türkçesinde şimdiki zamanı ifade etmek için kullanılan –yor eki, Eski Türkçede yorı- fiilinin geniş zaman çekimi olan yorır kelimesinin ekleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Örnek: gelü yorır, gide yorır örneklerinde olduğu gibi. Batı Türkçesinin başında yorı- fiili, geniş zaman ile bağlandığı asıl fiilin şimdiki zamanını ifade eden bir yardımcı fiil olarak kullanılmaktaydı. Eski Anadolu Türkçesinde bu biçimiyle kullanılan kelime, Osmanlı Türkçesinde habloloji (hece yutulması) yoluyla ekleşmiş ve bugünkü biçimi ortaya çıkmıştır¹⁴⁶.

Eserde, -makda/-mekde eki şimdiki zaman fonksiyonunda kullanılmıştır.

Eserde tespit ettiğimiz şimdiki zamanla ilgili örnekler şunlardır:

¹⁴⁶ Ergin, s. 296.

B

bulmağda (45b/1)

E

etmekdedür (33a/10)

İ

itmekde (7a/8)

itmekdeyüz (45b/14)

Ğ

ğovmağda (2a/11)

Y

yürümekde (27b/9)

Tabloda ise, eserde geçen şimdiki zamanla ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 11: Şimdiki Zaman

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
bulmağda	1
etmekdedür	1
itmekde	1
itmekdeyüz	1
ğovmağda	1
yürümekde	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde şimdiki zaman ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

-makda/-mekde eki şimdiki zaman fonksiyonunda kullanılmıştır. Eserde, ekin kullanım sıklığı birkaç örnekle sınırlıdır.

3.1.4. Gelecek zaman

Gelecek zaman ekleri eylemin gelecek bir zamanda gerçekleşeceğini ifade eden eklerdir.

Gelecek zaman kavramını ifade etmek için tarih boyunca kullanılan ekler şunlardır: -GU, -GAy, -GA, -A, -DAÇI, - (y)IsAr, - (y)AcAk¹⁴⁷.

Talat Tekin ise Orhon Türkçesi Grameri adlı çalışmasında ise gelecek zaman için kullanılan şu eklere yer vermiştir: -sIk, -DAÇI, -çI, -gAy¹⁴⁸.

Örnek: “kün orto yütürüp tün orto kanta negüde bul-gay ol” (Gün ortasında yitirip gece yarısı nerede bulacak)

Muharrem Ergin ise, Eski Türkçede en yaygın biçimde kullanılan gelecek zaman ekinin –Gay olduğunu bildirir¹⁴⁹. Daha sonra –GA biçimi de ortaya çıkan bu ek, Batı Türkçesinde / ğ, g / seslerinin düşmesi sonucunda –A şeklini almıştır.

Zeynep Korkmaz ise Eski Anadolu Türkçesinde –A ekinin Eski Türkçede –GA biçiminde Oğuzca bir unsur olduğunu bildirir¹⁵⁰.

Eski Anadolu Türkçesinde ise gelecek zaman eki için –(y)IsAr eki kullanılmıştır. Ayrıca bu dönemde gelecek zamanı karşılamak üzere –(y)AsI sıfat-fiil ekinde de yararlanılmıştır¹⁵¹.

Sinan Uygur makalesinde, -(y)IsAr gelecek zaman ekinin tasvir fiilinin kalıplaşmasından oluştuğunu ve ekin çok heceli bir yapıya sahip olduğunu belirtir. Aynı zamanda ekin sıfat-fiil olarak kullanılmadığını, dolayısıyla şimdiki zaman eki -(I)yor eki ile hem işlev kayması hem de yapı olarak benzerlik gösterdiğini belirtir¹⁵².

-(y)IsAr ekine, Oğuzcanın en eski eseri olan Ali'nin Kıssa-i Yusuf'unda rastlanmaktadır¹⁵³.

Gelecek zaman için günümüzde kullanılan -(y)AcAk eki 15. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkmış ve -(y)IsAr ekinin yerini almıştır. 13. yüzyıl ile 16. yüzyıl arasında -(y)AsI gelecek zaman bildiren sıfat-fiil eki, -sA gerek birleşik yapısı

¹⁴⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkçede –acak, –ecek Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine*, Türk Dili Araştırmaları I, TDK Yay., Ankara 1959, s. 3-11.

¹⁴⁸ Tekin, s. 186-190.

¹⁴⁹ Ergin, s. 303.

¹⁵⁰ Zeynep Korkmaz, “*Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler*” Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, TDK Yay., Ankara 1995, s. 205-216.

¹⁵¹ Ergin, s. 304.

¹⁵² Sinan Uygur, *-(y)IsAr Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 2/4 Fall 2007, s. 1193.

¹⁵³ Zeynep Korkmaz, “*Kâşkarlı Mahmud ve Oğuz Türkçesi*” *Türk Dili*, Divanü Lûgat-it-Türk Özel Sayısı, S. 253, Ekim 1972, s. 18.

ve zaman kayması sonucu gelecek zaman kavramını karşılayan -(y)A istek kipiyle birlikte kullanılan -(y)IsAr eki, dönemin en işlek gelecek zaman ekidir¹⁵⁴ ve Eski Anadolu Türkçesinin belirgin özelliklerinden birini teşkil etmektedir.

Eski Anadolu Türkçesinde bil- fiilinin gelecek zaman çekimi şu şekilde yapılır:

bil – iser - ven/-venin/-vem/-em/-in

- sin

- -

- vüz/üz

- siz

- ler¹⁵⁵

Eserde gelecek zaman çekimi Türkiye Türkçesinde olduğu gibi –ecek/-acak eki ile çekimlenmiştir.

Eserde, tespit ettiğimiz gelecek zamanla ilgili örnekler şunlardır:

Ṭ

taḥammül idecek (25b/8)

toḳınıcaḳ (53a/10)

Tabloda ise, eserde geçen gelecek zamanla ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 12: Gelecek Zaman

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
taḥammül idecek	1
toḳınıcaḳ	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde gelecek zaman ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

¹⁵⁴ Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara 1997, s. 100.

¹⁵⁵ Ergin, s. 304.

-(y)IsAr eki ile çekimlenen gelecek zaman ekinin eserde kullanılmadığını, ekin Türkiye Türkçesi ile uygunluk gösterdiğini görürüz. Eserde, birkaç örnekte kullanılmıştır.

3.1.5. Geniş zaman ve olumsuz şekli

“ Eski Türkçede üç türlü geniş zaman eki bulunmaktadır.

a) –Ur (bil-ür, başla-y-ur, tile-y-ür)

b) –Ar (tut-ar, kes-er)

c) –r (ti-r, başla-r, bil-i-r) biçimindedir.

Bu üç biçim Eski Anadolu Türkçesinde de devam etmiş; Osmanlı Türkçesinde –Ur biçimi kullanımdan düşmüş ve yerini –r biçimine bırakmıştır¹⁵⁶.”

Geniş zaman ekimiz zamir kökenli şahıs eklerini alır. Eski Türkçede çekimli fiilden sonra gelen zamirler şahıs eklerini karşılamakta idi.

Örnek: Ben ança ter men “ Ben şöyle derim” (Tonyukuk Yazıtı)

Neke tezer biz “ Niye kaçıyoruz?” (Tonyukuk Yazıtı)

... türük begler kop bilir siz “... Türk beyleri, hep bilirsiniz.” (Kül Tigin yazıtı, Doğu yüzü)¹⁵⁷

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, Eski Türkçede şahıs eki yerini tutan zamirler, açıkça yazılmıştır.

Bu zamirler Eski Anadolu Türkçesinde ekleşmiş ve kendinden önceki kelimeye bitişik yazılmıştır. Örneğin gel- fiilinin çekimi şu şekilde yapılır:

gelür- ven/-vem/-venin/-em/-in,

-sin

- -

-üz

-siz

-ler¹⁵⁸

¹⁵⁶ Ergin, s. 292.

¹⁵⁷ Tekin, s. 187. (Talat Tekin bu ekin Eski Türkçede hem geniş zaman hem de şimdiki zamanı karşıladığını belirtir. Güner Gülsevin de –r geniş zaman ekinin Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zamanı karşılamak için de kullanıldığını bildiri.)

¹⁵⁸ Sarı, s. 135.

Eserde, tespit ettiğimiz geniş zamanla ilgili örnekler şunlardır:

A

açılır (27b/10)
 aqsar (42a/13)
 aqsar (29b/13) (48a/11) (55a/13)
 alur (55a/11) (70b/8)
 ayrılır (48a/7)
 azar (40a/1)
 azdırur (39b/11)

B

bağlar (42b/2)
 bağlarlar (16b/14)
 başarılar (62a/2)
 başlar (42a/15)
 beñzer (50a/5) (59a/7)
 biter (61a/10)
 bozılır (57a/11)
 budur (2b/2) (12b/9) (16a/14) (16b/12-14) (18b/5) (19b/7) (23a/10)...
 bulur (19b/9) (24a/14) (35a/4) (37b/14) (42a/2) (54b/5) (56b/10)
 bulurum (4a/14)
 bükür (21a/5)

Ç

çatlar (35a/6)
 çıkarur (29b/11) (30a/2)
 çıkar (s. 53-25a) (34b/13) (37b/11) (39b/9) (42a/11) (42b/1)
 çıkarlar (63a/11)
 çeker (20b/10) (27b/9) (37a/2) (55a/15)
 çekerler (39b/14)
 çöker (61a/9)

D

deşilür (29b/12) (48a/10)

dirler (4b/9) (5b/11) (6a/5) (13a/10) (25a/13) (s. 57-29b/8-9) (35a/4) (36b/14) (37a/8-9) (50a/1-2) (59a/1) (59b/8-9) (76b/11)

döner (17a/3)

dökülür (25a/14) (32b/9) (48a/8) (67b/1)

duşar (55a/9)

dutarlar (6a/14)

dutulur (27b/10) (29b/1)

E

etdirirler (15b/14)

G

gāgirir (57b/13)

gelür (42b/11) (48a/6-8) (67b/15)

getürür (5b/13) (43a/7)

gider (26a/3) (29a/9) (39b/2) (70b/5)

I

ıııtdırır (55a/8)

İ

içer (57b/10)

içerler (76b/11)

içirirler (57b/10)

ider (6b/3) (7a/1) (11b/5) (23a/14) (30a/1) (31a/15) (41a/6-7) (43b/10) (44a/8) (45a/7)...

iderler (3b/6) (4b/1) (5b/12) (7b/4) (63a/11) (59a/2) (75a/10) (75b/5) (76b/2) (77a/15) (78a/6)

iderüm (4b/1)

iner (48a/5-6) (54b/5)

inler (21a/5)

ister (54b/2) (64a/8)

K

keser (79a/10) (79b/5) (62a/4)

Ķ

ķabarır (37a/1) (57b/14)

ķalaklanur (17a/2)

ķalur (39b/13) (70a/4)

ķaldırur (25a/8)

ķanatlanur (55a/11)

ķaşar (34b/11)

ķırar (77a/14)

ķocunur (53a/11)

ķovar (39b/9)

ķuvvetlenür (74b/7)

N

nekerlenür (6a/12)

O

olur (3b/10-15) (4a/1-2-3-4-11-14) (4b/4) (5a/1) (6a/11-12) (6b/5-6-10-11) (7a/10) (8b/12) (11b/3-5-10-14) (12a/1-5-10) (12b/12) (13a/5) (13b/4) (14b/6) (15a/15) (16a/15) (16b/3-4) (17a/1-2-4-9-13) (17b/2) (18b/4) (19b/5-7) (21a/6) (21b/6-13) (23a/4-12) (24b/11) (25a/9-15) (25b/1-2) (26a/10) (27b/2-9-10) (28a/6) (28b/2-4-12) (29a/10-13-14) (29b/12-9-13-15) (30a/1) (31a/12) (31b/1-11) (32a/5) (33b/5-7-10-12-13) (34a/2-6-10) (35a/5) (35b/13-14) (36a/6) (36b/4) (37a/1-3-8) (37b/10) (38b/3) (39a/9) (39b/1-6-10) (43a/2-4-8) (44a/2) (45a/4) (47b/9-15) (48a/9-10-12) (49b/7) (50a/4-6-7) (50b/15) (51b/11) (53a/9) (53b/11-15) (54/11) (54b/6-8-12-13) (55a/12-13) (57b/11-13-15) (59a/5-6) (61a/7) (64b/7) (69b/12) (70a/4) (70b/10) (74b/8) (75a/3-4) (78a/4) (79b/5) 150...

olurum (46a/3)
olunur (15b/11) (76b/10)
oñulur (69b/13)
ovalar (32a/4) (59a/14)

Ö

öldürür (25a/7) (39b/7)
ölür (s. 64-37b)

P

pişürür (69b/10)

S

sanculanur (16b/14)
sökülür (42a/2) (54a/13)
sürür (29b/10-11)

Ş

şarkıdır (55a/10)
şıkar (34a/2)
şolur (17a/3)

Ş

şişer (16b/15) (23a/13) (27b/8) (36a/15) (37a/1) (52a/12) (57b/13-14) (58a/12)
(60a/1)

Ṭ

ṭolar (34b/10)
ṭolaşır (50b/15)
ṭutarlar (6a/6)
ṭurur (6b/15) (19b/9) (28b/12)

U

ulaşur (53a/4)

Ü

ürperir (55a/8)

V

vardur (3b/8) (29b/8) (36b/14) (37a/7) (49b/15) (50b/8-9) (78a/3)

virir (4a/8) (34b/13) (59a/12)

virirler (16b/13) (57b/11) (58a/10)

virür (15b/14) (35b/11)

virürler (27b/8)

Y

yağar (78a/4)

yaralar (37b/4) (49b/6) (62a/5)

yarar (77b/4)

yayılur (42a/12)

yerler (76b/12)

yir (55a/9)

yokdur (2a/13) (25a/10) (33a/2) (43b/10) (44a/12) (59b/14) (80a/5)

yumrulanur (37a/2)

yürür (42a/13)

Tabloda ise, eserde geçen geniş zamanla ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 13: Geniş Zaman

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
açılır	1
ağsar	1
ağar	3

alur	2
ayrılır	1
azar	1
azdırur	1
bağlar	1
bağlarlar	1
başarlar	1
başlar	1
beñzer	2
biter	1
bozılır	1
budur	44
bulur	7
buluru	1
büker	1
çatlar	1
çıkarur	2
çıkar	6
çıkarlar	1
çeker	4
çekerler	1
çöker	1
deşilür	2
dırlar	17
döñer	1
dökülür	4
duñar	1
dutarlar	1
dutulur	1
etdirirler	1
gāgirir	1

gelür	4
getürür	1
gider	4
ısıtdırır	1
içer	1
içerler	1
içirirler	1
ider	20
iderler	11
iderüm	1
iner	2
inler	1
ister	1
keser	3
ķabarır	2
ķalaklanur	1
ķalur	2
ķaldırur	1
ķanatlanur	1
ķaşar	1
ķırar	1
ķocunur	1
ķovar	1
ķuvvetlenür	1
nekerlenür	1
olur	150
olurum	1
olunur	2
oñulur	1
ovalar	2
ölür	1

öldürür	2
pişürür	1
sanculanur	1
sökülür	1
sürür	1
şarkıdır	1
şolur	1
şıkar	1
şışer	10
tolar	1
tolaşır	1
turur	3
tutarlar	1
ulaşur	1
ürperir	1
vardur	8
virir	3
virirler	3
virür	2
virürler	1
yaqar	1
yaralar	3
yarar	1
yayılır	1
yerler	1
yir	1
yokdur	7
yumrulanur	1
yürür	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde eserde, geniş zaman ekinin her üç biçiminde (-Ur, -Ar, -r) kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca ek-fiil ile ilgili kullanımlarda vardır.

Geniş zamanın olumsuzluğu:

Bilindiği gibi Türkiye Türkçesinde geniş zaman fiilinin olumsuzluğu –mAz eki ile yapılmaktadır. Muharrem Ergin bu ekin , -mA olumsuzluk eki ve –z fiilden isim yapan ekin birleşmesi ile oluştuğunu, eskiden beri bu ekin olumsuz sıfat-fiil eki olduğunu belirtmektedir. –mA ekinin, geniş zamanın 1.teklik şahıs olumsuzluk çekimi için kullanılması, Eski Anadolu Türkçesinden sonra ortaya çıkmıştır. Osmanlı Türkçesinde ise hem –mAz hem de –mA biçimleri birlikte kullanılmış ve dönemin sonunda yerini tamamıyla –mA'ya bırakmıştır¹⁵⁹.

Eski Türkçede geniş zamanın olumsuz biçimi şu şekildedir:

Açsar tosık ömez sen bir todsar aşçık ömez sen “Açıkırsan doyacağını düşünmezsin, bir de doysan acıkacağını düşünmezsin” (Bilge Kagan yazıtı, Kuzey yüzü)¹⁶⁰

Eski Anadolu Türkçesi dönemine geldiğimizde ise bu biçim şu şekilde karşımıza çıkar:

gelmez- ven/vem/venin/em/in

- sin

- -

- züz

- siz

- ler¹⁶¹

Eserde, tespit ettiğimiz geniş zamanın olumsuzluğu ile ilgili örnekler şunlardır:

¹⁵⁹ Ergin, s. 295.

¹⁶⁰ Tekin, s. 188. (Talat Tekin bu eki şimdiki zamanın olumsuzluğu biçiminde değerlendirir.)

¹⁶¹ Sarı, s. 138.

B

başmaz (33b/9)

binilmez (4a/7)

bulmaz (54b/15) (55a/2)

D

depredimez (25b/1)

G

gelmez (5b/14)

H

hırlamaz (77b/10)

İ

itmez (28b/13) (39b/13) (40a/2) (54a/14) (63b/1) (64a/13)

itmezler (61a/6-8)

K

kaldırmaz (55a/10)

kalmaz (26a/3) (53a/2)

kâşânmaz (17a/1) (21a/6)

Oolmaz (5a/2-6-8) (5b/13) (6a/13) (7a/2) (25a/8) (34a/4) (47b/7-8) (56b/13) (58b/7)
(66b/2) (69b/14)

olunmaz (8b/11)

oñulmaz (54a/12)

S

sevmez (40a/1)

İ

turmaz (19b/10)

V

varmaz (78b/11)

Tabloda ise, eserde geçen geniş zamanın olumsuzu ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 14: Geniş Zamanın Olumsuzu

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
başmaz	1
binilmez	1
bulmaz	2
depredimez	1
gelmez	1
horlamaz	1
itmez	6
itmezler	2
kalmaz	2
kaldırmaz	1
kâşânmaz	2
olmaz	14
olunmaz	1
oñulmaz	1
sevmez	1
turmaz	1
varmaz	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde geniş zaman ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eserde, ol- ve it- fiillerinin diğer fiillere göre daha fazla sıklıkta kullanıldığını görmekteyiz. Eserin veteriner hekimliği ile ilgili olması bu iki fiilin eserin tamamında da çok sıklıkta kullanıldığını göstermektedir.

Eserde kip eklerinin içinde en çok kullanılan kip eki geniş zaman ve olumsuz şeklidir. Çünkü eser, edebi bir kaygı güdülmeden, bilimsel bir dil ile yazıldığı için geniş zaman, diğer zamanlara göre daha fazla kullanılmıştır.

3.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri

Dilek kipleri şekil bildiren kip ekleridir. Bunlar zaman ifade etmezler. Fiilin bildirdiği hareketin yapılış tarzını bildirirler.

Henüz gerçekleşmemiş, tasarı halinde olan/tasarlanan/, arzu edilen, bir şarta bağlanan veya olması istenilen durumları ifade etmek için kullanılan kip ekleridir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi tasarlama kiplerinde bildirme kiplerinden farklı olarak zaman ifadesi olmayıp bu kipleri yapan şekil ekleri sadece bir takım şekillerle ifade edilirler ve tasarlamanın istek, gereklilik veya emir şeklinde ortaya çıktığını gösterirler¹⁶².

Türkçede dört tasarlama kipi vardır: İstek, şart, gereklilik ve emir.

3.2.1. İstek kipi

Bu ekimizde sadece şekil ifade eden bir ekimiz olup tasarlama kiplerinden istek şeklini meydana getirir.¹⁶³ Bu ekimiz yapılacak olan hareketin gerçekleşmesi istendiğini ifade eder.

Eski Türkçemizde istek kipi için hususi bir ek yoktur ve bu nedenle istek anlamı çeşitli şekillere verilmiştir. Gelecek zaman içerisinde istek anlamının da olması dolayısıyla Eski Türkçede istek anlamında gelecek zaman kipleri ve emir kiplerinin bazı şahısları kullanılmıştır. Özellikle emir kipinin 1. teklik ve çokluk şahsı istek anlamında oldukça fazla kullanılmıştır. Bugün Batı Türkçesinde de istek kipinin 1. teklik ve çokluk şahıslarının olmamasının nedeni Eski Türkçeden beri emir 1. teklik ve çokluk şahıs eklerinin istek fonksiyonunda da kullanılmasıdır. Bundan

¹⁶² Vural, Böler, s. 247.

¹⁶³ Ergin, s. 310.

dolayı bugün 1. teklik ve çokluk şahıslarda emir ve istek anlamı birbirine karışmıştır¹⁶⁴.

Ekimiz Karahanlı, Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesinde -gAy, -gA şeklinde Eski Türkçedeki anlam ve fonksiyonunda kullanılmaktadır. Batı Türkçesine geçince kurallı olarak baştaki “g-” seslerini düşüren ek -A şekline dönüşmekle kalmamış aynı zamanda gelecek zaman fonksiyonunu da kaybetmiştir. Söz konusu ek Türkiye Türkçesinin bugün umumi istek kipi olarak karşımıza çıkar¹⁶⁵.

Eski Türkçede it- filinin çekimi şu biçimde yapılır.

it- ge(y) - men

- sen

- (ol)

- biz

- siz

- (o)lar

Eski Anadolu Türkçesinde ise şu biçimde yapılır:

gel- e - m

- sin

- -

- vüz/k

- siz

- ler¹⁶⁶

Eserde, tespit ettiğimiz istek kipi ile ilgili örnekler şunlardır:

A

aça (59a/10)

açıla (55a/3) (72a/5)

açalar (42b/9) (48b/7)

ağa (52b/14) (71a/12)

¹⁶⁴ Ümit Özgür Demirci, *Eski Türkçede Fiiller* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010, s. 473.

¹⁶⁵ Demirci, s. 473-474.

¹⁶⁶ Ergin, s. 311.

akıdalar (18a/13) (33a/4) (55b/5)

akıdasın (43b/4)

akıtmayalar (21b/15)

aķmaya (42a/14) (79a/14)

ala (20a/11) (75b/13)

alalar (17b/10) (21b/4) (27a/1) (25b/3) (29b/4) (30b/14) (31b/3) (32a/1) (33a/4-15)

(34a/13) (36a/15) (37a/5) (38b/1) (42b/8) (52a/13-15) (53a/12) (54a/3) (55b/11)

(57b/5) (58a/14) (60a/2) (60b/14) (61b/13) (68b/14) (78b/6)

alışduralar (60a/14)

almayalar (4a/8) (12a/15) (52b/5)

aşalar (37a/13)

atalar (20a/1)

arıdalar (54a/3)

B

bağlaya (37b/13) (38a/8) (39a/10) (41a/7-15) (51b/4) (74a/3)

bağlayalar (19b/8) (26b/14) (27a/7-8) (27b/15) (30a/9-13) (31b/9) (32a/14) (32b/6)

(33b/6) (34a/15) (34b/6) (35a/14) (36b/9-12) (37b/10) (40a/15) (40b/9) (41a/2)

(50a/10) (53a/15) (56a/13) (57a/4) (60a/5) (60b/2-6) (62a/7) (62b/4-8) (66a/10)

(66b/12) (74b/13) (79b/4)

bağlamayalar (53a/3)

bağlıyalar (37b/8)

başa (12b/10)

başalar (40a/9) (49b/5)

başduralar (79b/3)

başlaya (60b/5) (67b/5)

batura (71a/12)

beñzeyeye (3b/10-11-12) (4a/10) (4b/13-14) (6b/7)

bileler (33b/12) (34a/8)

bilesizki (3b/15)

bilmeye (71b/6)

bineler (36b/12)

binmeyeler (40b/1)

bişüreler (18a/9) (22b/7) (44b/8)

bitmeye (60b/5)

bitüre (64b/13)

bula (17a/11) (17b/14) (18a/7-11-15) (19a/3-9-15) (20a/6) (22a/7) (22b/4) (23a/3)
 (23b/11) (24a/2) (25b/13) (29b/7) (30a/11) (30b/11) (32a/9) (32b/2-15) (34a/11)
 (34b/8) (35b/3) (37b/5) (38a/3-13) (39a/4) (40b/2) (41b/2) (49a/3) (50a/15) (51a/6)
 (51b/4-14) (52a/10-14) (52b/6) (53b/4-14) (54a/10) (57a/6) (57b/8) (58a/15) (58b/5)
 (60b/10) (61b/4-11) (62a/3-7-11-15) (62b/8) (65b/2) (67a/1-4) (68b/12) (70a/11)
 (70b/2) (71a/7) (73a/9) (73b/2) (76b/8) (77a/8) (77b/1-7-11) (78b/12) (79b/31)
 (80a/3)

bulalar (50a/7) (78a/10)

bulayalar (67b/13)

bürüyüler (17b/13)

C

ceküreler (21b/3)

Ç

çalkayalar (17b/7) (21a/3) (22b/15) (67a/11) (69a/3)

çalmıya (s. 64-36a)

çekeler (29b/3) (33b/13) (34a/7) (53b/10)

çekmeyeler (54a/11)

çevireler (50a/8)

çıkça (38b/3)

çıkara (2a/10) (17b/1) (75b/15)

çıklaralar (49b/8)

çırpalar (60b/11)

çözmeye (41b/1)

D

deleler (54b/3)

derletmeye (56a/1)

derleye (17a/10) (18a/14) (52b/13)

derliye (56b/4)

diyeler (50a/10)

doğunmaya (40b/10)

dögeler (37b/12) (48b/2) (51a/9) (51b/12) (62a/6) (64b/15) (65a/6) (65b/5) (66a/5)
(70b/15)

döke (17b/8) (19b/2) (23a/2) (51b/2) (57b/1)

dökeler (17a/8) (18a/4) (18b/9) (19a/2) (21a/4) (23b/8) (24a/1) (30a/15) (57a/2)
(76b/1)

döküle (49b/11)

döne (44a/6)

döndere (21a/8)

dutalar (40a/9)

düşe (29b/15)

E

edeler (27b/2)

ekeler (37b/4) (53b/9) (54a/10) (62a/15) (69a/13) (69b/6) (75a/9) (79b/3)

eleyeler (54a/7)

erideler (41b/11) (49a/10) (56b/14) (71a/1)

eriye (67a/9) (73a/13) (73b/10)

eyleyeler (29a/5) (70b/13)

ezeler (17a/6) (18a/10) (22a/6) (22b/10) (42b/6) (72b/8) (73a/14) (73b/11)

ezile (60a/12)

G

geçüre (40a/6)

gele (56a/14) (71b/11)

gezdüreler (17a/9) (68b/11) (74a/8) (74b/10)

gide (25b/7) (32b/4) (51a/13) (52a/10) (60b/12) (62a/9) (65a/5) (76b/9)

gidereler (62b/6)

gidermeye (2a/3)
 gidermeyeler (26b/3)
 gire (40a/10)
 göreler (31a/11) (49b/1) (66a/14) (72b/14)
 görmeye (75b/7)
 gözedeler (27a/8) (66b/14)

I

ıslada (20a/4)
 ısladalar (22b/9)
 ısladalar (37b/12) (69b/3) (77b/3)
 ısıda (21a/15)
 ısıdalar (17a/7)
 ışılaya (18a/15)

İ

içüre (38b/4) (42a/6) (43b/9)
 içüreler (20b/3) (21b/1-7) (22a/6) (24a/14) (24b/7) (25a/1) (27b/5) (38b/4) (41b/6)
 (44b/14) (52a/13) (52b/11) (55b/7) (58b/10) (61b/11-14) (67a/13) (70a/11) (70b/1)
 (72a/4)
 içürmeyeler (29b/3)
 ide (2a/1-11) (15a/11) (28b/7) (35a/1) (39b/1-15) (41b/14) (44a/8) (48b/5) (49a/2)
 (59a/10) (69a/11) (69b/4) (73b/8) (75b/15) (76b/8) (79b/11)
 ideler (11b/15) (12b/1) (19b/13) (20a/2-12-13-15) (21a/12-14) (22a/10-12-15)
 (22b/12) (23b/6-10) (24b/6-14) (25a/1) (25b/12) (26a/10) (27a/6) (27b/13) (28a/6-9)
 (28b/10) (29a/2) (30a/3) (30b/7-9-15) (31b/11) (34a/13) (34b/4) (35a/3-9) (36a/14)
 (37a/11-12-15) (37b/15) (38a/9) (39b/6) (40a/13) (40b/15) (41a/11) (41b/7) (42b/7)
 (44a/10) (48b/12) (49a/14) (52a/1) (53a/1) (53b/13) (54a/7) (55a/1) (55b/10-13)
 (56a/16-11) (56b/5) (57a/6-12) (58a/15) (59a/15) (60a/11) (61a/11-15) (61b/9)
 (62a/3) (64b/8) (65b/10-15) (66a/1-7) (66b/7-10) (67a/6-8) (67b/2-6-8) (68b/8)
 (69a/3-7-13) (69b/8-10) (70a/5-9-10-13-14) (70b/12-14) (71a/4-7-10-15) (71b/2-10)

(72a/7-8-11-13) (72b/3-10) (73a/10-15) (73b/2) (74a/6) (74b/3-11) (75a/6) (76a/4-5)
 (77b/3-4) (79a/4-6-12) (79b/9-12-15) (80a/2)

idelim (9a/2) (16b/7)

idesin (39a/6-7) (43b/1-5) (68a/11)

ine (28b/115)

inmeyeler (71b/7)

indürelere (28b/2)

itmeye (13a/15) (44a/15) (53b/10) (60b/15) (65a/8) (68a/7)

itmeyeler (42b/13) (44b/11) (53a/2) (77b/4)

itmeyelüm (14b/1)

K

kese (36b/13)

keseler (49b/4) (54a/2) (68a/6)

kesesin (43b/2)

kesmeyeler (62a/6)

kesmeyesin (48b/15)

Ķ

ķabara (33a/10)

ķablayalar (69b/4)

ķala (24a/7) (62b/7)

ķalmaya (62b/9) (71a/15)

ķanaya (68a/6)

ķarıřdura (31a/1-6) (35a/11)

ķarıřa (17b/7)

ķarıřduralar (22b/12) (28a/14) (31a/1-6) (32a/3-8) (32b/1) (33b/4) (35a/11) (38a/2)

(49a/13) (56b/15) (65a/15) (70a/15) (72a/3) (73b/9-12) (74b/14-15) (76b/15)

ķaruřduralar (51b/13) (70a/15)

ķāřanmaya (66b/13b)

ķařımaya (68a/7)

ķata (74b/2)

katalar (18a/12) (26b/10) (29a/3) (58a/14) (58b/13) (59a/8) (70a/9) (72a/4) (78b/7)
kavurular (58b/4)

kaynadalar (17b/11) (18a/3) (19a/13) (20a/10) (20b/14) (22a/4) (23b/2) (24a/6)
(25b/7) (26a/2-4) (26b/9) (27a/12) (27b/12) (32a/14) (32b/5) (38a/15) (38b/2)
(51a/10) (52a/7) (53b/12) (55b/4-9) (56a/9) (58a/6-13) (62b/3) (65a/12) (65b/13)
(67b/8) (71a/14)

katalar (18a/12) (26b/10) (29a/3) (58b/5-13) (59a/8) (70a/9) (72a/4) (78b/7)

kaynadasın (68b/2)

kaynaya (38b/3)

kazalar (50a/6)

kıla (9b/14)

kızara (30b/14) (33a/10)

kızdura (38b/13)

komayalar (29a/12)

koya (44a/3) (52a/4) (s. 90-64b) (69a/7) (72a/14) (73b/6)

koyalar (17b/11) (19a/6-15) (19a/15) (30a/14) (33a/5) (34a/8-14) (42b/9) (53b/9)
(55b/5) (56a/11) (58a/8) (61b/9) (64b/15) (75a/1)

koyasız (24b/3)

kurudalar (75a/5)

kuruya (51a/5)

O

oğuya (51b/3)

oğuyalar (51a/15)

ola (4a/13) (4b/14) (6a/3) (6b/5-12) (7a/4) (11b/6-13) (12a/2-8-11) (17b/8) (19a/3-
13) (19b/3-12-13) (20a/8-10) (20b/2) (21b/2-8)...

olalar (57a/4) (79a/3)

olalum (14b/4)

olmaya (1b/10) (13a/2) (54b/11) (57b/2) (66b/15) (76b/5) (77b/7)

olinmaya (50b/9) (57a/8)

olunmaya (2a/15) (44b/3) (51b/5) (59b/2) (60b/7) (61b/5) (68a/1) (68b/12) (69b/14)
(71b/12) (80a/15)

olunmıya (23a/6)

oluna (12b/6) (25a/11) (45a/8) (64b/2) (71b/12) (74a/11)

ova (68a/12)

ovalar (32a/4) (59a/14) (79a/8)

ovasin (68a/10)

oyalar (34a/11)

Ö

öldüreler (64b/5)

örte (39a/12)

örteler (56a/15) (68b/7)

S

süre (39a/12-13) (44a/14) (68b/6)

süreler (25b/10) (26a/8) (26b/12) (30b/10) (32b/15) (35a/2) (37a/13) (42b/10)
(44a/11) (44b/11) (49a/15) (53b/4) (60b/8) (64b/10) (65b/1) (66a/15) (66b/11)
(71a/6) (73a/8) (78a/6-10)

sürmeyeler (64b/12)

süzeler (18a/3) (18b/15) (20b/15) (22a/4) (23b/2) (24a/8) (55b/4) (61b/11)

sileler (30a/8)

Ş

şabunlaya (17a/14)

şakınalar (34b/1) (37b/2)

şalalar (26b/7)

şaralar (20a/5) (26b/2) (27a/15) (37b/5) (40b/8) (42b/12) (69b/7) (79a/9)

şarasın (68a/14)

şıka (26b/2)

şıklar (33b/11) (78b/6)

şoça (17b/1-3) (21a/7)

şovuya (19a/1)

şoyalar (62a/5)

İ

tağlaya (s. 76-49b)

tağlayalar (28b/15) (42b/5) (53b/2-3) (60b/14)

taamladalar (78b/9-11)

taavlana (58b/11)

toğura (76b/4)

tutmiyalar (12b/5)

tura (19a/6) (22a/15) (22b/10) (24b/4) (25b/10) (26a/8) (27a/15) (28a/10) (29b/4)
 (30a/9-14) (30b/1) (31a/3-7) (31b/6-9) (32a/14) (33a/5) (34b/6) (35a/15) (35b/1)
 (40b/1-9) (42b/9) (48b/7) (53a/15) (53b/11) (58b/9) (60a/5) (60b/4) (62b/5) (65a/4)
 (66a/13) (68a/15) (68b/9) (69b/9) (71b/5) (72a/10) (72b/14) (74a/3)

U

ura (17b/12) (27a/15) (31a/2) (36b/3) (38a/7-8) (38b/14) (48b/15) (51a/12) (62a/10)

uralar (17b/12) (22a/14) (22b/2) (26b/6) (28a/2) (28b/3) (29a/6) (29b/6) (31a/2-11)
 (32a/4-8) (32b/2) (34a/7) (35b/2) (37b/5) (38a/3) (48b/6-7) (49b/15) (51b/14)
 (53/14b) (54b/4-7) (57b/8) (60b/1-4) (61b/1) (62b/7) (65a/5-7) (66b/13) (72a/10)
 (72b/13) (73a/1)

uğratmayalar (12a/13-14)

Ü

üfüreler (52a/2)

V

vire (59a/9)

vireler (18a/6-7) (23b/8) (29b/7) (41a/3) (50b/14) (51a/2) (56b/6) (58a/9-11)

viresin (42a/1)

virmeye (75b/3)

virmeyeler (19b/9) (51a/4) (56b/8)

Y

yağlayalar (37b/8)

yağalar (65a/10) (67b/4) (79b/8)
 yaladalar (61a/3)
 yapışdura (26b/1)
 yapışduralar (27a/7) (65a/2-3) (69a/6-14)
 yatura (17a/15)
 yedüre (42a/4)
 yedüreler (38b/6) (44b/9) (51a/5) (60b/9) (73a/4) (74b/5) (76a/6-10) (77a/1)
 yidüreler (58b/5) (59a/9)
 yiritmeyeler (54b/5)
 yiye (42a/1) (58b/13) (75b/14)
 yiyeler (78b/1)
 yogura (48b/5)
 yoguralar (19b/14) (22b/6) (30a/6) (65b/6)
 yorduralar (52b/13)
 yürüdeler (18a/5) (21a/9) (36b/10)
 yutduralar (20b/2)
 yuya (66a/13)
 yuyalar (20a/2) (25b/11) (26a/9) (27b/1) (30a/6) (30b/13) (31a/8) (31b/14) (32b/10)
 (35a/13) (49a/5) (54a/1) (62a/12) (65a/15) (66a/9) (68b/10)
 yürüye (31b/13)

Tabloda ise, eserde geçen istek kipi ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 15: İstek Kipi

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
aça	1
açıla	2
açalar	2
ağa	2
ağıdalar	3
ağıdasın	1

akıtmayalar	1
aķmaya	2
ala	2
alalar	25
alışduralar	1
almayalar	3
aşalar	1
atalar	1
arıdalar	1
bağlaya	6
bağlayalar	34
bağlamayalar	1
bağlıyalar	1
basa	1
başalar	2
başduralar	1
başlaya	2
batura	1
beņzeye	7
bileler	2
bilesizki	1
bilmeye	1
bineler	1
binmeyeler	1
bişüreler	3
bitmeye	1
bitüre	1
bula	70
bulalar	2
bulayalar	1
bürüyeler	1

cekürelér	1
çalqayalar	5
çekeler	4
çekmeyeler	1
çevireler	1
çalmya	1
çıká	1
çıkara	1
çıkáralar	1
çırpalar	1
çözmeye	1
deleler	1
derletmeye	1
derleye	3
derliye	1
diyeler	1
doğunmaya	1
dögeler	10
döke	5
dökeler	10
döküle	1
döne	1
döndere	1
dutalar	1
düşe	1
edeler	1
ekeler	8
eleyeler	1
erideler	4
eriye	3
eyleyeler	2

ezeler	8
ezile	1
geçüre	1
gele	2
gezdüreler	4
gide	9
gidereler	1
gidermeye	1
gidermeyeler	1
gire	1
görelere	4
görmeye	1
gözedeler	2
ıslada	1
ısladalar	1
ısladalar	3
ısıda	1
ısıdalar	2
ışılaya	1
içüre	3
içüreler	21
içürmeyeler	1
ide	18
ideler	125
idelim	2
idesin	5
ine	1
indüreler	1
inmeye	1
itmeye	6
itmeyeler	4

itmeyelüm	1
kese	1
keseler	3
kesesin	1
kesmeyeler	1
kesmeyesin	1
ķabara	1
ķablaialar	1
ķala	2
ķalmaya	2
ķanaya	1
ķariŗa	1
ķariŗdura	3
ķariŗduralar	13
ķaruŗduralar	2
ķāŗanmaya	1
ķaŗımaya	1
ķata	1
ķatalar	9
ķavuralar	1
ķaynadalar	31
ķatalar	9
ķaynadasın	1
ķaynaya	1
ķazalar	1
ķıla	1
ķızara	2
ķızdura	2
ķomayalar	1
ķoya	6
ķoyalar	17

koyasız	1
kurudalar	1
kuruya	1
oğuya	1
oğuyalar	1
ola	154
olalar	2
olalum	1
olmaya	7
olınmaya	2
olunmaya	11
olunmıya	1
oluna	6
ova	1
ovalar	3
ovasin	1
oyalar	1
öldüreler	1
örte	1
örteler	2
süre	4
süreler	21
sürmeyeler	1
süzeler	8
sileler	1
şabunlaya	1
şakınalar	2
şalalar	1
şaralar	8
şarasın	1
şıka	1

şıklar	2
şoğa	2
şovuya	1
şoyalar	1
tağlaya	1
tağlayalar	5
tıamladalar	1
tıavlana	1
tıoğura	1
tutmıyalar	1
tıura	40
ura	10
uralar	34
uğratmayalar	2
üfüreler	1
vire	1
vireler	10
viresin	1
virmeğe	1
virmeğeler	3
yağlayalar	1
yağalar	3
yaladalar	1
yapışdura	1
yapışduralar	5
yatura	1
yedüre	1
yedüreler	9
yidüreler	2
yiritmeğeler	1
yiye	3

yyeler	1
yoğura	1
yoğuralar	4
yorduralar	1
yürüdele	3
yutduralar	1
yuya	1
yuyalar	16
yürüye	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde istek kipi ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eserde, en fazla kullanılan kip ekidir. İstek kipinin daha çok 3. tekil şahıs ve 3. çoğul şahıs biçimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Birkaç örnekte ise istek kipinin 2. tekil şahıs 3. çokluk şahıs biçimlerinin kullanıldığı görülür.

Eser veteriner hekimliği ile ilgili olduğundan daha çok istek kipi kullanılmıştır. Bunun sebebi şifa vermenin ve bir hastalıktan iyileşmenin istek ile ilgili olması olabilir.

Eserde, en çok geçen istek kipi örnekleri şunlardır: alalar, bula, çekeler, dögeler, dökeler, ekeler, gide, içürelere, ide, ideler, koyalar, ola, süreler, süzeler, şaralar, şura, uralar, yuyalar.

Eserde, en az geçen örnekler ise şunlardır: aça, ağıdasın, alışduralar, aşalar, atalar, arıdalar, bağlamayalar, bağlıyalar, başa, başalar, başduralar, batura, bileler, bilmeye, bineler, binmeyeler, bitmeye, bitüre, çevireler, çıkaralar, deleler, derleye, döne, dutalar, edeler, eleyeler, ezile, gele, gire, görmeye, keseler, kablayalar, kıala, okuyalar, ovalar, sileler, şalalar, şarasın, üfürelere, vire, yoğura, yyeler, yuya ...

3.2.2. Gereklilik kipi

Eski Türkçede gereklilik için hususi bir ek yoktur. Gereklilik anlamı “kergek” kelimesi ile verilmektedir.

kavşurup ağır ayağ köñüllerin uçluk kılip inça temiş k(e)rgek ...

“(ayaklarını) kavuşturup büyük saygılı gönüllerini bir yönlü duruma getirip şöyle demiş olsalar gerek” (AY, 33)

Ayrıca Eski Türkçede gereklilik için -gU ekinden de faydalanılır.

saklangu ol “saklanmalı, saklanmak mecburiyetindedir” (TT II 96)¹⁶⁷

Türkiye Türkçesinde, tasarlanan eylemin gerekliliğini ifade etmek için kullanılan kip eki –mAll’dir. Bu ek Eski Anadolu Türkçesinin sonlarına doğru oluşmuş Osmanlı Türkçesinde kullanımı yaygınlaşmıştır. Fiilden isim yapan –mA ile isimden-sıfat yapan –II eklerinin birleşmesiyle oluşan bu ek, görmelü göz, ölmelü ogul “görülecek göz, ölesi oğul” örneklerinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı Türkçesinde sıfat-fiil eki görevindedir. Ancak ekin sıfat-fiil fonksiyonu Osmanlı Türkçesinde azalmış zaman içinde gereklilik kavramını ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır¹⁶⁸.

Gereklilik kipi yukarıda da değindiğimiz gibi Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında oluşmuş bir ektir. Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı Türkçesinin başlarında gereklilik kavramını ifade etmek için, gelse gerek, açsam gerek, yazam gerek “gelmeli, açmalıyım, yazmalıyım” örneklerinde olduğu gibi istek veya şart kipi ile birlikte gerek kelimesi kullanılmaktaydı¹⁶⁹.

Eserde, tespit ettiğimiz gereklilik kipi örnekleri şunlardır:

G

gerek (6a/1) (43a/12) (54b/11)

gerekdür (3b/14) (4a/3-6) (4b/15) (5a/3-4) (5b/9-10) (6a/4) (6b/4-11) (12b/7-8)

(23a/14) (27a/11) (33a/9) (43a/15) (45a/6) (46a/14)

gerekdir (4b/3-6)

Tabloda ise, eserde gereklilik kipi ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 16: Gereklilik Kipi

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
gerek	3
gerekdür	19
gerekdir	1

¹⁶⁷ Demirci, s. 470.

¹⁶⁸ Ergin, s. 313.

¹⁶⁹ Ergin, s. 313.

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde gereklilik kipi ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Yukarıda da değindiğimiz gibi gereklilik kipi Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında oluşmuş ve Osmanlı Türkçesinde kullanımı yaygınlaşmıştır. Eserimizde Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı Türkçesinin başlarında kullanılan gerek kelimesi kullanılmıştır.

3.2.3. Şart kipi

Eski Türkçede şart kipi -sAr şeklindedir. Eski Türkçede şart kipi zamir kökenli şahıs eklerini almaktadır. Devrenin sonuna doğru sondaki -r sesleri düşürülmeye başlanmış ve şart kipi -sA şeklinde de kullanılmaya başlanmıştır¹⁷⁰.

Talat Tekin, Eski Türkçede, ekin iki görevi olduğunu belirtir.

1. Asıl eylemin hangi şart ya da şartlar altında işlendiğini belirtmek
2. Asıl eylemin hangi durumlarda ve ne zaman işlendiğini belirtmek¹⁷¹.

Örnek:

kör- ser- men
 - sen
 - ol
 - miz (biz)
 - siz
 - olar

EAT döneminde ise şart kipi -sA şeklindedir ve iyelik kökenli şahıs ekleri ile çekimlenir.

Örnek:

ol- sa- m
 - ñ
 - -
 - vuz

¹⁷⁰ Ergin, s. 309.

¹⁷¹ Tekin, s. 178.

- ñuz

-lar¹⁷²

Eserde, tespit ettiğimiz şart kipi örnekleri şunlardır:

A

arķılasa (61a/1)

arıķlasa (74a/5)

arपालasa (70a/7)

B

bağlasalar (48a/13) (77b/12)

bulsa (54a/13)

Ç

çekse (60b/13) (79a/14)

çıkarsa (60b/7-11)

çıkısa (51b/10)

D

degse (33b/8)

dinmese (79b/2)

dutulsa (27b/4) (71b/14)

E

ekseler (54b/9)

eylese (3b/6) (41b/10) (42a/10)

G

getürse (38b/9) (41a/4) /72a/6) (75b/9)

gitse (71a/8)

görseler (79a/4)

---

¹⁷² Ergin, s. 309.

İ

içse (77b/6)

içürseler (76b/4)

inse (27b/7) (31b/7) (72a/13)

itse (54b/9)

K

kalsa (60a/8) (71a/9)

kaşanmasa (61b/12)

kosu (75a/15)

kosalar (77b/9)

kovarsam (4a/15)

kāşānmasa (20b/6)

O

olsa (1b/7-8) (13b/2) (16b/2) (19a/4) (24a/3-12) (24b/1) (26b/8) (27a/10) (31b/2-12) (32a/11) (32b/3-7-9) (36b/11) (37b/3-14) (38a/4-11) (40b/14) (46a/14) (s. 78-52a/12-15) (52b/8) (53b/5) (57a/11) (57b/4-9) (s. 84-57b) (58b/2-12) (59b/11) (60a/1) (61b/6-15) (62a/4-8-12) (65a/9) (65b/9) (67a/2) (67b/1) (70b/13) (73a/3/10) (73b/3) (75b/13) (79b/1)

olmasa (16a/14) (17b/15) (25b/15)

olunsa (74a/5)

Ö

öksürse (18b/2)

S

sürse (68a/2)

sürseler (76a/14) (77a/5-8-11-15)

Ş

şanculansa (16b/12) (70a/12)

şovuqlasa (68a/8)

Ṭ

taqsalar (77b/13)

tavlansa (74a/5)

tuṭsa (38a/14)

U

ursalar (62a/15)

Y

yarelense (68b/13)

yarılsa (37b/9)

yese (76a/1) (78a/13)

yeseler (75b/5)

yedirseler (75b/11)

yemese (58b/2)

yise (75b/3) (79b/13)

Tabloda ise, eserde geçen şart kipi ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 17: Şart Kipi

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
arqılasa	1
arıqlasa	1
arpalasa	1
bağlasalar	2
bulsa	1
çekse	3
çıkarsa	2
çıkısa	1
degse	1

dinmese	1
dutulsa	2
ekseler	1
eylese	3
getürse	2
gitse	1
görseler	1
içse	1
içürseler	1
inse	3
itse	1
ķalsa	2
ķaşanmasa	1
ķosa	1
ķosalar	1
ķovarsam	1
ķāşānmasa	1
olsa	50
olmasa	3
olunsa	1
öksürse	1
sürse	1
sürseler	5
şanculansa	2
şovuķlasa	1
taşsalar	1
taşlansa	1
tıtsa	1
ursalar	1
yarelense	1
yarılsa	1

yese	2
yeseler	1
yedirseler	1
yemese	1
yise	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde şart kipi ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Şart kipinin daha çok 3. tekil şahıs ve 3. çoğul şahıs biçimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Birkaç örnekte ise şart kipinin 1. tekil şahıs biçiminin kullanıldığı görülür. Ör: *kovarsam* (4a/15)

Eserde, en çok geçen şart kipi örnekleri şunlardır: *bağlasalar*, *çekse*, *dutulsa*, *eylese*, *getürse*, *inse*, *olsa*, *sürseler*, *şanculansa*, *yese*.

Eserde, en az geçen şart kipi örnekleri şunlardır: *arıklasa*, *arıklasa*, *arपालasa*, *bulsa*, *çıksa*, *degse*, *ekseler*, *gitse*, *görseler*, *içse*, *itse*, *kosu*, *kovarsam*, *olunsa*, *öksürse*, *sürse*, *şovuqlasa*, *taşsalar*, *tavlansa*, *tutsa*, *urşalar*, *yarelense*, *yarılsa*, *yedirseler*, *yise*.

3.2.4. Emir kipi

Adında anlaşılacağı gibi genel bir ifadeyle tasarlanan hareketi emir biçiminde ifade eden kipe emir kipi denilmektedir. Emir kipini incelediğimizde diğer kiplerden farklı olarak, emir kipinin her şahıs için ayrı bir biçimi vardır. Yalnızca 3. Çoğul şahıs, 3. Tekil şahısın çokluk biçimidir¹⁷³.

Emir kipinin 1. Teklik şahısı için Eski Türkçede genellikle –AyIn kullanılmakta idi. Örnek:

neçükin bulsar sizler yana yanıp kelip manga işitdürüngler men yeme barıp yüküneyin angar tip tidi. “Ne zaman bulursanız yine dönüp gelip bana bildiriniz, ben de gidip ona yüz süreyim.” (Hristiyanlığa ait Uygurca metin)¹⁷⁴

Eski Anadolu Türkçesi dönemine baktığımızda ekin –AyIn biçiminin yanında –AyIm da kullanılmaktadır. Ayrıca bu dönemde ünlü yuvarlaklaşmasının da etkisiyle

¹⁷³ Ergin, s. 304.

¹⁷⁴ Ahmet Caferoğlu, *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984, s. 190.

ekin –AyUm biçimi de bulunmaktadır. Ekin Osmanlı Türkçesinde –AyIn biçimi azalırken –AyIm biçiminin arttığı görülmektedir.

Emir kipinin 2. teklik şahsını incelediğimizde ise kipin, fiil kök ve gövdelerine hiçbir ek getirilmeden veya –Gıl ekinin eklenmesiyle yapıldığını görürüz. Örnek:

Sabımın tüketi eşidgil “Sözlerimi sonuna kadar iyice dinle!” (Kül Tigin yazıtı, Güney yüzü)¹⁷⁵

Zeynep Korkmaz ise, Eski Türkçede emir 2. teklik şahıs için kullanılan eksiz biçimi, Eski Türkçedeki Oğuzca bir unsur olarak değerlendirir¹⁷⁶.

Eski Anadolu Türkçesinde, Eski Türkçedeki her iki biçimde kullanılmaya devam etmiş; ancak –Gıl ekinin kullanımı Osmanlı Türkçesinde ortadan kalkmıştır.

Emir kipinin 3. Teklik şahsı için Eski Türkçede –sUn, -sU, -sUnI, -zUn, -zU, -zUnI, -çUn biçimleri kullanılmıştır. Örnek:

Türük bodun yok bolmazun bodun bolçun tiyin... “Türk halkı yok olmasın (yeniden) halk olsun diye...(Kül Tigin yazıtı Doğu yüzü, Bilge Kagan yazıtı Doğu yüzü)¹⁷⁷

Eski Anadolu Türkçesinde ise 3. teklik şahıs emir kipi için –sUn biçimi kullanılmıştır.

Eski Türkçede emir kipi 1. Çokluk şahıs için –AlIm biçimi kullanılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde ise –AlUm biçiminin kullanıldığı görülmektedir.

Eski Türkçede Emir kipi 2. çokluk şahıs için –ñ, -ñlAr biçimleri kullanılmıştır. Zeynep Korkmaz ise, -ñ biçimini Eski Türkçede Oğuzca bir unsur olarak değerlendirmiştir¹⁷⁸.

Eski Anadolu Türkçesinde ise 2. çokluk şahıs emir kipi için –ñ, -ñUz, ekleri kullanılmıştır. Muharrem Ergin Eski Türkçedeki –ñlAr biçimindeki çokluk ekinin yerini, Batı Türkçesinde diğer kiplerin ikinci şahıslarında görülen –z çokluk belirtisinin aldığını belirtir¹⁷⁹.

¹⁷⁵ Tekin, s. 180.

¹⁷⁶ Zeynep Korkmaz, *Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, TDK Yay., Ankara 1995, s. 205-216.

¹⁷⁷ Tekin, s. 180-182.

¹⁷⁸ Zeynep Korkmaz, *Eski Türkçedeki Oğuzca Belirtiler*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, TDK Yay., Ankara 1995, s. 205-216.

¹⁷⁹ Ergin, s. 307.

Eski Türkçede emir kipi 3. çokluk şahıs eki ise, 3. Teklik şahıs ekinde olduğu gibi –sUnlAr, -sUlAr, -zUnlAr ve –zUlAr biçimindedirler. Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı Türkçesinde ise –sUn biçimi kullanılmıştır.

Eski Anadolu Türkçesinde bil- fiilinin emir çekimi şu şekildedir:

bil- eyim/eyüm

- gil/ -

- sün

- elim/elüm

- üñ/üñüz

- sünler¹⁸⁰

Eserde, tespit ettiğimiz emir kipi örnekleri şunlardır:

B

bulsun (50a/13)

O

olsun (50a/12) (69a/9) (69b/12) (74a/12)

olmasun (39a/1-3) (42a/7)

Y

yesün (50b/14)

Tabloda ise, eserde geçen emir kipi ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir

Tablo 18: Emir Kipi

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
bulsun	1
olsun	4
olmasun	2
yesün	1

¹⁸⁰ Ergin, s. 305-306.

Yukarıda da değindiğimiz gibi emir kipini incelediğimizde diğer kiplerden farklı olarak, emir kipinin her şahıs için ayrı bir biçimi olduğunu görürüz. Sadece 3. çoğul şahıs, 3. tekil şahsın çokluk biçimi aynıdır. Eserimizde emir kipinin 1. ve 2. teklik şahıs ve 2. ve 3. çokluk şahsının kullanılmadığını görmekteyiz

Eserde az sayıda emir kipi tespit edilmiştir. En çok tespit ettiğimiz emir kipi örnekleri ise şunlardır: olsun ve emir kipinin olumsuzu olan olmasun sözcükleridir.

Eserde en az tespit ettiğimiz emir kipi örnekleri ise şunlardır: bulsun, yesün.

3.3. Birleşik Zaman Fiil Çekimleri

İki tane çekimli fiilin birlikte kullanıldığı çekimli fiiller olarak tanımlayabiliriz. Bu fiillerden birisi birleşik çekimin yapılmasını sağlayan ek fiildir. Ek fiilin genellikle düştüğü görülür.

Türkçe Sözlük, “birleşik zaman” madde başında, “yalın zamanlı ve çekimli bir fiilin –di (i-di), -miş (i-miş), -se (i-se) gibi ek fiil eklerinden birini alarak bildirdiği zaman” açıklamasını vermiştir¹⁸¹.

Berke Vardar da birleşik zaman terimini kullanmış ve “yardımcı eylem ya da, Türkçede olduğu gibi, ekeylemlerle oluşturulan zaman” tanımını vermiştir. Araştırmacı, bu yapıların adlandırması olarak, klasik gramerciliğimizdekine paralel olarak, hikâye, rivayet adlarını tercih etmiştir¹⁸².

Ahmet Topaloğlu da “birleşik zaman” terimini kullanmış ve yapıyı “basit zamanlı çekimli bir fiilden sonra cevher fiilinin –DI, -MIŞ, -SA biçimlerinden birinin getirilmesiyle oluşturulan zaman” şeklinde tanımlamıştır¹⁸³.

“Bileşik zaman” terimini kullanan bir diğer araştırmacı olan Nurettin Koç, bu yapıların alt başlıkları olarak da yine alışageldiğimiz “hikâye”, “rivayet”, “koşul”u işaret etmiştir ve bunların sağlayıcısı olarak da “i- fiilinin üzerine gelen tarz ekini” göstermiştir¹⁸⁴.

Kısaca, bir fiilin zamanını konuşma anından farklı bir noktayı merkez kabul ederek belirlemekle oluşan yapıdır.

Hikaye, rivayet ve şart olmak üzere üç çeşit kip vardır.

¹⁸¹ *Türkçe Sözlük*, s. 283.

¹⁸² Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yay., İstanbul 2002, s. 44.

¹⁸³ Ahmet Topaloğlu, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 1989, s. 44.

¹⁸⁴ Koç, s. 247.

3.3.1. Hikaye birleşik zaman fiil çekimi

Görülen geçmiş zaman ekiyle yapılır. Emir kipi hariç bütün kiplerin hikaye çekimi vardır.

3.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi

Eserde, tespit ettiğimiz öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi ilgili örnekler şunlardır:

O

olunmuş idi (11a/5-15)

olmuş idi (15b/7)

Tabloda ise, eserde geçen öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 19: Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
olunmuş idi	2
olmuş idi	1

3.3.1.2. Görülen geçmiş zamanın hikayesi

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.1.3. Şimdiki zamanın hikayesi

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.1.4. Gelecek zamanın hikayesi

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.1.5. Geniş zamanın hikayesi

Eserde tespit ettiğimiz geniş zamanın hikayesi ile ilgili örnekler şunlardır:

Ç

çıkardı (16a/3)

İ

iderdi (63b/4)

ider idi (64a/12)

iderler idi (9a/11) (63b/6)

itmez idi (63b/1) (64a/13)

O

olurlar idi (63b/1)

Tabloda ise, eserde geçen geniş zamanın hikayesi ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 20: Geniş Zamanın Hikayesi

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
iderdi	1
ider idi	1
iderler idi	2
itmez idi	2
olurlar idi	1

3.3.1.6. İstek şeklinin hikayesi

Eserde, tespit ettiğimiz istek şeklinin hikayesi ile ilgili örnekler şunlardır:

İ

ideydüm (15b/4)

itmeyeydi (63b/2)

Tabloda ise, eserde geçen istek şeklinin hikayesi ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 21: İstek Şeklinin Hikayesi

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
ideydüm	1
İtmeyeydi	1

3.3.1.7. Şart şeklinin hikayesi

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.1.8. Gereklilik şeklinin hikayesi

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.2. Rivayet birleşik zaman fiil çekimi

Öğrenilen geçmiş zaman ekinin asıl çekim ekinden sonra getirilmesi ile yapılır. Bu çekimde zaman ifadesi olmayıp nakletme ifadesi vardır. Görülen geçmiş zaman ve emir kipinin rivayet çekimi yoktur.

3.3.2.1. Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti

Eserde tespit ettiğimiz öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti ile ilgili örnekler şunlardır:

O

olmuş imiş (11a/11)

Tabloda ise, eserde geçen öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 22: Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
olmuş imiş	1

3.3.2.2. *Şimdiki zamanın rivayeti*

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.2.3. *Gelecek zamanın rivayeti*

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.2.4. *Geniş zamanın rivayeti*

Eserde tespit ettiğimiz geniş zamanın rivayeti ile ilgili örnekler şunlardır:

A

alurlar imiş (59b/6)

İ

iderler imiş (7a/12) (7b/1) (10b/15) (11a/9) (11b/2) (59b/7)

O

olurmuş (59b/4)

Y

yedürürler imiş (7b/3)

Tabloda ise, eserde geçen geniş zamanın rivayeti ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 23: Geniş Zamanın Rivayeti

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
alurlar imiş	1
iderler imiş	6
olurmuş	1
yedürürler imiş	1

3.3.2.5. İstek şeklinin rivayeti

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.2.6. Şart şeklinin rivayeti

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.2.7. Gereklilik şeklinin rivayeti

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.3. Şart birleşik zaman fiil çekimi

Şart ekinin asıl çekim eklerinden sonra getirilmesi ile yapılır. Bu çekimde istek, şart ve emir şeklinin çekimleri yoktur.

3.3.3.1. Öğrenilen geçmiş zamanın şartı

Eserde tespit ettiğimiz öğrenilen geçmiş zamanın şartı ile ilgili örnekler şunlardır:

T

tutmuş ise (49b/2)

Tabloda ise, eserde geçen öğrenilen geçmiş zamanın şartı ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 24: Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
tutmuş ise	1

3.3.3.2. Görülen geçmiş zamanın şartı

Eserde tespit ettiğimiz görülen geçmiş zamanın şartı ile ilgili örnekler şunlardır:

G

görmedin ise (52a/11)

O

olmadı ise (35b/1) (72b/15)

Tabloda ise, eserde geçen görülen geçmiş zamanın şartı ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir

Tablo 25: Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
görmedin ise	1
olmadı ise	2

3.3.3.3. Şimdiki zamanın şartı

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.3.4. Geniş zaman ve olumsuz şeklinin şartı

Eserde, tespit ettiğimiz geniş zaman ve olumsuz şeklinin şartı ile ilgili örnekler şunlardır:

A

açılmaz ise (26b/14)

B

bilinürse (28b/13)

bulunmaz ise (18b/10) (49b/5) (77b/2)

bulunur ise (38b/5) (56b/7)

Ç

çalar olsa (36b/11)

çıkar ise (33b/14)

çıkarırsa (60/7b) (61a/12)

çıkmaz ise (33b/15)

D

dökülür olsa (32b/9) (67b/1)

E

ezerler ise (21b/6)

G

gitmezse (34a/8) (50b/11)

gitmez ise (28b/11) (51a/14) (53a/13)

girür ise (37b/1)

görünmez ise (42b/5)

İ

ider ise (41a/5) (66a/15)

iderler ise (12b/15) (24b/8) (42b/1) (44b/15) (54a/15) (74b/6) (75a/2) (80a/2)

ister ise (54b/2)

itmezler ise (29b/10) (34b/12) (45b/15)

K

kalur ise (51a/7)

koçunursa (33b/12)

korlar ise (56b/10)

O

olur ise (3b/15) (4b/4) (5a/1) (11b/3-14) (12b/12) (13a/5) (23a/4) (24b/11) (25a/15)
(34a/6) (36b/4) (39a/9) (53b/15) (54a/11) (54b/6-8-12) (69a/8) (69b/11)

olursa (s. 90-64b)

olmaz ise (4a/6) (17a/14) (20a/2-7) (21a/11) (22b/1) (23b/9-12) (25b/12) (26a/9)
(26b/5) (27b/2) (30a/10) (31a/4) (32a/5) (33a/1) (34b/9) (36a/5-7-10) (41b/6) (49a/4)
(51b/11) (52a/3) (52b/15) (53b/12) (55b/12-15) (65a/4) (72a/10) (78b/10)

Ş

şişer ise (53a/8) (58a/12)

şişer olsa (60a/1)

U

ururlar ise (29a/8)

V

var ise (54a/2) (62a/1) (78a/15)

virir ise (26a/13)

virirler ise (58a/10)

virürler ise (51a/73)

Tabloda ise, eserde geçen geniş zaman ve olumsuz şeklinin şartı ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 26: Geniş Zaman ve Olumsuz Şeklinin Şartı

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
açılmaz ise	1
bilünürse	1
bulunmaz ise	3
bulunur ise	2
çalar olsa	1
çıklar ise	1

çıkarsa	2
çıkamaz ise	1
dökülür olsa	2
ezerler ise	1
gitmezse	2
gitmez ise	3
girür ise	1
görünmez ise	1
ider ise	2
iderler ise	8
ister ise	1
itmezler ise	3
kalur ise	1
koçunursa	1
korlar ise	1
olur ise	19
olursa	1
olmaz ise	31
şışer ise	2
ururlar ise	1
var ise	3
virir ise	1
virirler ise	1
virürler ise	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde geniş zaman ve olumsuz şeklinin şartı ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eserde, ol- fiiliyle de şartlı birleşik zaman çekiminin yapıldığını görmekteyiz. Bu durum şartlı birleşik zaman çekimlerinde çok fazla karşımıza çıkan bir durum değildir.

3.3.3.5. Gelecek zamanın şartı

Eserde tespit edilememiştir.

3.3.3.6. Gereklilik şeklinin şartı

Eserde tespit edilememiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Fiilimsiler

Türkçenin söz diziminde önemli bir yer oluşturan fiilimsiler, çekimli fiillerden farklı olarak fiil kök ve gövdesine birtakım ekler getirilerek yapılırlar. Bunlar herhangi bir fiil çekimine tabi olmadıklarından, çekimsiz fiil olarak diye de adlandırıldıklarına çeşitli kaynaklarda rastlarız¹⁸⁵.

Fiilimsiler, Türkçeye anlatım zenginliğinin yanı sıra büyük bir sadelik kazandırır. İnsanlar, fiilimsilerle karşısındakilere söylemek istediklerini en kısa biçimde aktarır ve en karmaşık ifadeleri bile sade bir biçimde iletebilirler.

Dil bilgisi kitaplarının fiiller bölümünde fiilimsilerle ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır:

Muharrem Ergin, fiilimsi teriminin fiil kelimesinden benzerlik ve gibilik ifade eden -msi ekiyle türetildiğini ifade eder¹⁸⁶.

Süer Eker, fiilimsileri söz ya da tümce içinde eylem adı olmaları dolayısıyla ad, adı niteledikleri için sıfat, iki tümceyi bağladığı için bağlaç olabilen ve yüklem görevinde bulunabilen sözcük ya da sözcük öbeklerini eylemsi diye tanımlar ve eylemsileri geçici sıfat, zarf ve ad yapmada; hem ad hem de eylem özellikleri taşıyan zarf-fiiller hariç, apım ya da çekim eki işlevlerinde kullanılabileceklerini belirtir¹⁸⁷.

Tahsin Banguoğlu, fiilimsilerden yatık fiiller diye söz eder. “fiilin isimleşmiş şekilleri sayılan yatık fiiller, fiil kişi eki almazlar (fakat isim olarak iyelik ekleri alanları vardır) ve ancak tamamlanmamış bir yargıya yüklem olurlar. Bitmemiş fiil adını da buradan alırlar. Dilde ad, sıfat ve zarf işleyişinde görülen yatık fiilleri öbür fiil üremelerinden ayıran vasıf da onların sözdizimindeki bu özel işleyişleri, yani tamam olmasa da bir yargıya yüklem olabilmeleridir¹⁸⁸.” Açıklamasının yanı sıra, bu durumun onları çekimli fiil sınıfına sokmadığını da sözlerine ekler.

Jean Deny, şahıssız fiil siygaları başlığı altında “şahıssız fiil siygaları (fiilin isimcil [insiraflı] siygaları) kendiliklerinden şahıs bildirmezler, yalnız bunların bazılarında zaman fikri bulunur. Şu halde fiilin isimcil siygalarının rolü, alelade fiil fikirlerini ifade etmekten ziyade fiili bir isim kılığı altında göstermekten, yani kelam

¹⁸⁵ Zarife Şişman Karaşah, *Dede Korkut Hikayelerinde Sıfat-Fiiller ve Zarf-Fiiller*, Kars 2006, s. 31.

¹⁸⁶ Ergin, s. 171.

¹⁸⁷ Eker, s. 343.

¹⁸⁸ Banguoğlu, s. 419.

içinde onun isim rolünü oynamasına ve lüzumu halinde ismin aldığı aynı bükünleri (flexions) onun da almasına müsaade etmekten ibarettir.” der ve ayrıca fiilin isimcil siygalarının fiili bir isim gibi gösterdiklerini ve onların ismin görevini yaptıklarını belirtir¹⁸⁹.

Tahir Nejat Gencan, eylemsiler başlığıyla, eylemden türedikleri halde ad, sıfat, bağlaç görevlerinde de kullanılan ve yan önerme kuran çifte görevli sözcükler olarak tanımlar¹⁹⁰.

Haydar Ediskun, fiilimsiler başlığı altında “bir eylem adı oldukları için isim; bir ismi niteledikleri için sıfat; iki cümlecisi bağladıkları bağlaç olan; özne, nesne, tümleç aldıkları için de cümlede yüklem görevinde bulunan kelimelere fiilimsi denir¹⁹¹.” tanımını yapar.

Saadet Çağatay, fiilimsileri fiil müştakları başlığı altında inceler ve fiilimsilerin en belirgin noktalarının hem isim, hem de fiil olabilmeleri olduğunu dile getirir¹⁹².

Hengirmen, eylemsileri “eylemden türeyen, tümleç alan, olumsuz yapılan, eylem çekimine girmeyen sözcüklere eylemsiler denir¹⁹³.” şeklinde tanımladıktan sonra, eylemsilerin bazı yönlerden eylemlere benzedikleri halde eylemler gibi çekim eki almadıklarını; eylemsilerin değişik eklerden oluştuğunu ve cümlede değişik görevler üstlendiğini; bu bakımdan eylemsilerin üçe ayrıldığını belirtir¹⁹⁴.

Ömer Demircan, fiilimsilere sözdizimsel adlaştırma ekleri başlığı altında eylemleri ada dönüştüren ve eylemler arasında ayrıcalık tanımayan eklerdir tanımını getirir¹⁹⁵.

Vecihe Hatiboğlu, eylemsi başlığı altında, olumsuz yapılan, tümleç alan fakat eylem çekimine girmemiş bulunan sözcük, şeklinde açıklar¹⁹⁶.

Ahmet Topaloğlu, fiilden türetilen ancak çekime girmeyip yalnız olumsuz yapılabilen fiil ismi, isim-fiil ve zarf-fiilin ortak adıdır, tanımını yapar¹⁹⁷.

¹⁸⁹ Deny, s. 695.

¹⁹⁰ Gencan, Ankara 2001, s. 412.

¹⁹¹ Ediskun, s. 283.

¹⁹² Saadet Çağatay, *Türk Lehçeleri Örnekleri*, DTCF Yay., Ankara 1978, s. 199.

¹⁹³ Mehmet Hengirmen, *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınevi, Ankara 1995, s. 249.

¹⁹⁴ Mehmet Hengirmen, *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınevi, Ankara 1999, s. 117.

¹⁹⁵ Ömer Demircan, *Türkiye Türkçesinde Kök-Ek Birleşmeleri*, TDK Yay., Ankara 1977, s. 112.

¹⁹⁶ Vecihe Hatiboğlu, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, DTCF Yay., Ankara 1978, s. 54.

¹⁹⁷ Topaloğlu, s. 72.

Birçok gramer kitabında ise fiilimsi ekleri, fiil köklerine kattıkları özel anlamlardan dolayı fiilden isim yapma ekleri içinde yer aldıklarını görürüz.

Bayraktar, Türk dilinde fiilden isim, fiilden fiil, isimden fiil ve isimden isim yapım eki olmak üzere başlıca dört tip yapım eki vardır. Bu dört tip ekten yapı itibariyle en çok fiilden isim yapım eklerine yakın olan ancak hareket ve zaman bakımından diğer fiilden isim yapım eklerinden farklılık gösteren fiilimsi eklerinin belki de beşinci bir tip yapım eki olarak incelenmesi gerekir¹⁹⁸, demektedir.

Fiilimsiler, fiil kök ve gövdelerinden türemelerine karşın fiillerin bütün özelliklerini göstermeyen dilbilgisel yapılardır. Fiile olan yakınlıkları olumsuzluk ekleri, iyelik ekleri ve çatı ekleri alabilmelerinden kaynaklanmaktadır; fiilden ayrılan yanları ise eylem çekimine girmemeleridir.

Türkçe Sözlük, olumsuz yapılan ve tümleş olabilen mastar, sıfat-fiil, zarf-fiil gibi türleri bulunan fiilden türemiş şekillere verilen ad, eylemsi¹⁹⁹ tanımını yapar.

Yapılan çeşitli tanımlarda görülen ortak özellikler fiilimsilerin çekimli birer fiil olmadıkları; ancak ad olarak iyelik eki alabildikleri ve yan cümle kurabildikleri yolundadır.

4.1. Fiilimsilerin özellikleri

İsim-fiillerin ve sıfat-fiillerin, ad tamlamasında yer alabilmek gibi adlara yaklaşan yönleri de vardır. İsimleşmiş sıfat-fiiller, isimler gibi isim tamlamalarında kullanılabilirler²⁰⁰.

Fiilimsiler yan cümle kurarlar ve böylelikle birleşik ve girişik cümle kurulumunu sağlarlar.

Leyla Karahan, içinde fiilimsinin bulunduğu cümleleri de yargı bildirmediği gerekçesiyle basit cümle saymaktadır²⁰¹.

Fiilimsiler, fiilden yapılmış diğer isimlerden hareket, iş, oluş, ifade etme, zaman özelliği taşıma ve en önemlisi fiilimsi grupları yapabilme özelliği bakımından ayrıldıklarını söyleyen Sadettin Özçelik, fiilimsi gruplarının yüklem gerektirdiği

¹⁹⁸ Nesrin Bayraktar, *Orta Türkçede Fiilimsiler*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara 2000, s. 1.

¹⁹⁹ *Türkçe Sözlük*, 1998, s. 785.

²⁰⁰ Bayraktar, s. 5.

²⁰¹ Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay., Ankara 1999, s. 61.

özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf tümleci öğelerinden en az bir tanesini alarak oluştuklarını ifade eder²⁰².

Fiilimsiler, hareket ismi olarak bir kılışın, bir durumun ismi olarak kullanılan isim-fiiller; isimlerin önünde ismin hareketle ilgili bir niteliğini bildirmek üzere kullanılan sıfat-fiiller; hal ve zaman ifade eden, fiillerin zarf sekli de denilen zarffiiller (bağ-fiil) olarak üçe ayrılır.

1. İsim-Fiiller
2. Sıfat-Fiiller
3. Zarf-Fiiller

4.2. İsim-fiil

Fiillerin isim biçimi olup, cümlede hem isim hem fiil görevinde kullanılan kelimelerdir. İsim-fiiller fiil kök veya gövdelerine getirilen (-mA), (mA), (-Iş), ekleriyle türetilir.

Eylemlerin herhangi bir zamana ya da kişiye bağlı olmaksızın -mA, -mA, -Iş ekleri ile yapılan biçimidir²⁰³. Bunlardan -mA eki adları Modern Türkiye Türkçesinde kılış (aksiyon) adları almada ön plana geçmiştir. Fransızca -tion, Almanca -ung adlarıyla benzer işlevleri vardır²⁰⁴.

İsim- fiiller dilbilgisi kitaplarında ad-eylem, ad-fiil, eylemlilik, fiil ismi eylem ismi, mastar gibi terimlerle de karşılanmıştır diyen Hanifi Vural, isim fiillerin fiildeki oluş, kılış ve durumun adıdır şeklinde tanımlar²⁰⁵.

Leyla Karahan, “ Hareket ismi, -mA, mA ve Iş ekleri ile yapılır. Grubun ana unsuru hareket ismidir. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan hareket isminin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan isim-fiil yargı bildirmez demektir²⁰⁶.” der ve ayrıca isim fiillerle ilgili olarak “Bu grup, söz dizimi içinde isim görevi yapar demektir²⁰⁷.”

²⁰² Özçelik, Münir Erten, s. 85.

²⁰³ Eker, s. 345.

²⁰⁴ Banguoğlu, s. 264.

²⁰⁵ Vural, Böler, s. 277.

²⁰⁶ Karahan, s. 55.

²⁰⁷ Karahan, s. 56.

Eserde tespit ettiğimiz isim-fiil örnekleri şunlardır:

A

almağ (64b/6)

almağdur (53b/6)

arpalamasının (70b/9)

B

bağlamakdır (55a/6)

bilinme (47b/1)

bilmek (47a/14)

binmekden (55a/3)

bulmağ (24b/9) (25a/2) (31b/6) (37a/3)

Ç

çölmek (19a/12) (20a/9) (20b/13) (22a/4-11) (23b/1) (24a/5) (25b/6) (27a/12) (28b/1)
(51a/10) (52a/6) (57a/14) (58a/5) (60a/3) (62b/3) (65a/12) (67b/7) (68b/2) (73b/5)

D

deşmek (26a/13)

ditremesi (55b/15)

E

eylemek (47b/5)

G

geçmekden (19b/5) (20b/7)

İ

itmek (7b/15) (47a/1) (47b/4) (54b/2) (55a/3)

itmekle (5b/3) (7b/10) (9b/15) (11a/8) (13a/8) (36a/5) (67b/13)

işemekden (76a/7)

K

kalmasınıñ (61a/5)

karışdırmak (23a/5)

kaşanmaq (66b/14)

komaktadır (55a/7)

O

olmak (3b/13) (4a/3-6) (4b/6) (6a/4) (6b/13-14) (7b/3) (14a/15)

olmaq (4b/15) (5a/4) (5b/10) (12b/7-8) (33a/9) (37b/15) (45a/6-13) (47a/5) (57a/9-10)

otlatma (43a/12)

S

segirtmekden (21b/12-13) (23a/11)

sürme (33b/1)

sürmek (19b/4)

sumakla (78a/11) (78b/1)

Ŧ

tağlamakdur (61a/13)

turmaq (26a/11)

tutulmaq (20b/4)

U

urmaqdan (21b/11)

uyumaktadır (53b/7)

V

virnekden (18b/3) (23a/12)

Y

yedürmek (58b/15)

yimekten (18b/4) (29a/15)

yorulmağ (71b/6)

yürümesi (57b/15)

Tabloda ise, eserde geçen isim-fiiller ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 27: İsim-Fiil

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
almak	1
almağdur	1
arpalamasının	1
bağlamağdır	1
bilinmesi	1
bilmek	1
binmekden	1
bulmağ	4
çölmek	19
deşmek	1
ditremesi	1
eylemek	1
geçmekden	1
itmek	3
itmekle	2
işemekden	1
kalmasınun	1
karıştırmak	1
kaşanmağ	1
komakğdır	1
olmak	8
olmağ	12

otlatma	1
segirtmekden	3
sürme	1
sürmek	1
sumakla	1
tağlamağdur	1
tırmağ	1
tutulmağ	1
urmağdan	1
uyumağdur	1
virmeğden	2
yedürmek	1
yimeğden	2
yorulmağ	1
yürümesi	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde isim-fiil ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eserde, –mak ve –ma eklerinin kullanıldığını –ış ekinin ise kullanılmadığını görmekteyiz.

Bu eklerimizin asıl görevleri varlık, eşya gibi nesne adları yapmak değil, hareket ve iş adları yapmaktır.

Eserde en çok kullanılan ad-fiil eki -mAk ekidir. Bu konuda Muharrem Ergin ekin eskiden beri en çok kullanılan ad-fiil eki olduğunu, ekin hareket ifadesi taşıdığını ve hareket dışında nesne adı yapmağa hiç elverişli bir ek olmadığını ifade eder²⁰⁸.

Eserde kullanılan diğer ekimiz ise -mA ekidir. Bu ekimiz ise hareket ifadesi taşımaz, hareketi eylem biçiminde ifade eder²⁰⁹.

Eserde kullanılmayan ekimiz ise –İş ekidir. Bu ek de görev bakımından hemen hemen –mA ekiyle aynı olup, hareketli eylemleri ifade eder²¹⁰.

²⁰⁸ Ergin, s. 185.

²⁰⁹ Ergin, s. 186.

²¹⁰ Ergin, s. 187.

Yukarıdaki açıklamalara göre -mAk ad-fiili, fiilin gösterdiği hareketin –mA ad-fiili ise, fiilin gösterdiği işin adıdır diyebiliriz.

4.3. Sıfat-fiil

Fiillerin sıfat biçimi olup, cümlede hem sıfat hem fiil görevinde kullanılan kelimelerdir. Sıfat-fiiller fiil kök veya gövdelerine getirilen (-An), (-AsI), (-mAz), (-(A/I)r), (-dIk), (-AcAk), (-mIş) ekleriyle türetilir.

Sıfat-fiil ekleri, gerek cümlenin kuruluşundaki etkin görevleri, gerekse şekil ve zaman eklerinden bir kısmının kökenini oluşturmaları bakımından önemli bir işleve sahiptirler²¹¹.

Eski Türkçeden beri Türk dilinde yaygın olarak kullanıldığını bildiğimiz sıfat-fiil eklerinin bir kısmı zaman içinde ses, yapı ve anlam değişikliğine uğramışken bir kısmı da çeşitli lehçelerde türlü yapılarda kullanılmaya devam etmektedir²¹².

Sıfat-fiiller, eylemlerden geçici sıfat yapmak üzere türetilen ve genellikle bir kişiye bağlı olmaksızın çekimlenen eylemsilerdir şeklinde tanımlayan Süer Eker sıfat-fiillerin, eylem ve sıfatların özelliklerini birlikte gösteren ekler olduğunu belirtmiştir²¹³.

Kemal Eraslan ise, yukarıdakiler ek olarak Eski Türkçede on dört sıfat-fiil ekinin olduğunu tespit etmiştir, bu sıfat-fiil ekleri şunlardır:

- acak/-ecek
- ası/-esi
- daçı/-deçi/-taçı/-teçi
- duk/-dük/-tuk/-tük
- gan/-gen/-kan/-ken
- glı/-gli
- gma/-gme
- gu/-gü/-ku/-kü
- malu/-melü
- maz/-mez

²¹¹ Ali Akar, *-GAN Sıfat-Fiil Eki*, Muğla Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, TÜBAR-XIV/Güz-2003, s. 103.

²¹² Kemal Eraslan, *Eski Türkçede İsim-Fiiller*, İÜEF, İstanbul 1980. s. XXXI.

²¹³ Eker, s. 344.

- mıs/-mis
- r/-ar/-er/-ur/-ür
- sığ/-sig/-sug/-süg (veya -k/-k ile)
- yuk/-yük²¹⁴

Bu durumu Ahat Üstüner şu şekilde dile getirir: “Eski Türkçede on dört olan sıfat-fiil eki sayısı, Türk dilinin hem bu şekiller bakımından zenginliğinin, hem de Eski Türkçenin ne kadar gelişmiş bir dil olduğunun açık göstergesidir²¹⁵.” der.

Zeynep Korkmaz “Türkiye Türkçesi Grameri” adlı eserinde sıfat-fiilleri “sıfat gibi kullanılan fiil şekilleri. Sıfat-fiiller, bir yanlarıyla sıfat bir yanları ile fiildirler. Fiil özellikleri dolayısıyla kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını, ad oldukları sıfata aktararak varlıkları ve nesnelere hareket ve zaman gösterme özellikleri ile geçici olarak vasıflandırılırlar²¹⁶.” diye tanımlar.

Muharrem Ergin ise sıfat fiilleri girdikleri kelime grubuna göre isimlerden farklı olduklarını açıklar ve tanımını yapar. Bu tanım şöyledir: “Partisipler nesnelere hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleridir. Hareket vasıflarını belirtmek suretiyle nesnelere karşıladıklarına göre nesne karşılayan kelimeler olarak partişipler mana bakımından isim cinsinden kelimeler arasına girer. Partisiplerin asıl isimlerden farkı nesneyi hareketine göre adlandırması, onu asıl varlığı ile su veya bu kalıcı vasfi ile değil, hareketi ile ifade etmesidir. Yani partisip hareket halinde bulunan nesnelere için kullanılan, hareket halindeki nesneyi ifade eden kelimelerdir. Bu kelimeler, dediğimiz gibi, fiil şekilleridir. Fiil kök veya gövdeleri bu şekillere girerek nesnelere hareketleriyle ifade ederler. Onun için partişiplere fiillerin isim şekilleri, kısaca isim fiil diyebiliriz²¹⁷”

Mehmet Hengirmen sıfat fiiller için şu tanımları yapmıştır: “Eylemi sıfat olarak kullanılmasına ortaç denir. Ortaçlar çatı ekini alır, olumsuz ve edilgen biçimleri yapılır ve zaman kavramı taşır. Bu nedenle diğer sıfatlardan ve eylemliklerden ayrı özellikler gösterir²¹⁸.” Sıfat fiilleri bağlı oldukları zamana göre “geniş zaman ortacı”, “gelecek zaman ortacı” ve “geçmiş zaman ortacı” olmak üzere üçe ayırmıştır.

²¹⁴ Eraslan, s. 78.

²¹⁵ Ahat Üstüner, *Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 23.

²¹⁶ Korkmaz, s. 909.

²¹⁷ Ergin, s. 333.

²¹⁸ Mehmet Hengirmen, *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yay., Ankara 1998, s. 251.

Tahir Nejat Gencan sıfat fiiller konusunda: “Varlıkları niteledikleri ya da belirttikleri için sıfat, özne, nesne, tümleç; olarak yan önerme kurdukları için de eylem gibi sayılan sözcüklere “sıfat eylem” denir²¹⁹” demiştir. Sıfat fiillerin kullanılışları konusunda ise şunları ifade etmiştir: “1. Ortaçlar, eylemler gibi türlü çatılara girer; olumsuzluk eki alır. 2. Ortaçların birinci görevleri sıfat oluşlarıdır; adları nitelerler, belirtirler. 3. Niteledikleri ve belirttikleri adlar düşünce ortaçlar adlaşır; adlar gibi çekimlenir ve kurdukları önermelerle birlikte tümcelerin öznesi, tümleci olur²²⁰.”

Tuncer Gülensoy, sıfat fiiller hakkında kısaca şunları ifade etmektedir: “Fiilden yapılmış isimlere göre farklı bir durum gösteren partisip ekleri esas olarak geçici isimler yaparlar. Bazen kalıcı isimler yaptıkları da olur²²¹.”

Nesrin Bayraktar ise sıfat fiiller hakkında şunları ifade etmektedir: “Sıfat fiiller, isim fiiller gibi fiilden türerler. Aldıkları belli başlı ekler vardır. Bu eklere sıfat fiil ekleri denir. Sıfat fiiller cümlede bir sıfat gibi görev yaparlar. Sıfatlar gibi isimlerin önüne gelirler ve onları nitelerler. Tıpkı bir sıfat gibi ismin hal eklerini alabilirler. Sıfatlarda görülen isimleşme olayı sıfat fiillerde de gerçekleşir. Bunun için sıfat fiilin nitelediği isim çok belirgin ise düşer ve bu isme gelen iyelik eki, ismin hal ekleri gibi ekler sıfat fiilin üzerine eklenir. Böylece sıfat fiil isimleşmiş olur. Sıfat fiiller, cümlede her hangi bir sıfatın üstlenebileceği her türlü görevi üstlenebilirler. Sıfat fiiller, zaman kavramı taşımaları nedeniyle diğer fiilimsi eklerinden ayrılırlar²²².”

Tahsin Banguoğlu, “Sıfat fiil, fiilin zamana bağlı olarak kavramını sıfatlaştıran bir şeklidir. Zaman anlatımı yönünden ad fiillerden ayrılırlar.” demektedir. Banguoğlu sıfat fiilleri bu şekilde tanımladıktan sonra onları “etkin sıfat fiiller(participe aktif)”, “edilen sıfat fiiller (participe pasif)” ve “olumsuz sıfat fiiller(participe negatif)” olmak üzere üçe ayırmıştır. Bu ayırmadan sonra; “Sıfat fiiller bu yönlerden bur fiilden üretilmiş sıfatlardan ayrılırlar. Bir sıfat takımı içinde daha çok etkin sıfat fiiller kılısın kimsesine, edilen sıfat fiiller kılısın mantıkça nesnesine sıfat olurlar²²³” der.

²¹⁹ Gencan, 2001, s. 415.

²²⁰ Gencan, 2001, s. 422.

²²¹ Tuncer Gülensoy, *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yay., Ankara 2000, s. 380.

²²² Nesrin Bayraktar, *Türkçede Fiilimsiler*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 44.

²²³ Banguoğlu, s. 422.

Mustafa Özkan, Osman Esin ve Hatice Tören sıfat fiiller hakkında ve onların kullanılışları konusunda şunları söylerler: “İsimlerin hareketlerine dayalı özelliklerini ifade eden kelimelere sıfat fiil denir. Sıfat fiiller zaman ve hareket ifadesi taşımaları bakımından fiillere, söz diziminde isim gibi kullanılmaları ve nesnelere karşılımları bakımından ise isim çeşidi kelimelere yaklaşırlar. Cümlede veya kelime grubunda isim gibi kullanılır; özne, nesne, sıfat, yer tamlayıcısı... olabilir, zarf dışında ismin bütün fonksiyonlarını üstlenebilirler. İsim çekim eklerini alabilirler. Sıfat fiiller fiil kok veya gövdelerine sıfat ekleri getirilerek karşılanırlar²²⁴”

Hasan Mirzayev, sıfat-fiillerin bazen sıfat, bazen de fiilden oluşan sıfatlarla karıştırıldığını belirtmiştir. Günümüzde sıfat-fiillerin, fiil alanına dahil edildiklerini de ifade ederek, morfolojik açıdan bu konuda yapılan araştırmaların azlığından bahsetmiştir²²⁵.

M.Kaya Bilgegil, “Türkçe Dilbilgisi” adlı eserinde sıfat-fiilleri “eylem kavramı taşıdıkları halde, çekilme kabiliyetinden mahrum olan, yan cümleciklerde yüklem görevi alabilen niteleyici kelimelere sıfat-fiil denir²²⁶.” şeklinde tanımlar.

Janos Eckmann, Çağataycada isim-fiiller başlığı altında, isim-fiillerin, fiillerin kip ve şahıs göstermeyen isim şekilleri olduğunu, isimler gibi çokluk, iyelik ve çekim ekleri ile çekim edatları aldığını, cümlede özne, nesne, vasıflayıcı, tümleç ve yüklem ismi isini gördüğünü belirterek yine de fiile olan ilgisini kaybetmediğini; olumlu ve olumsuz şeklinin olabileceğini, bas fiilin zamanına nisbetle zaman bildirerek, özne, nesne ve tümleç aldığını açıklamıştır²²⁷.

A.Von Gabain isim-fiiller başlığı adı altında “ iş ve hareket bildiren fiilden yapılmış isimlerdir²²⁸” demektedir.

Bu bilgiler ışığında sıfat fiilleri özetleyecek olursak sıfat fiil; fiilin sıfat olarak kullanılan, nesnelere hareket vasıflarını karşılayan, geçici isim yapan şekilleridir. Zaman ve hareket ifadesi taşırlar. Bu yüzden fiillere yaklaşırlar. Söz diziminde isim gibi kullanılmalarından dolayı da isimlere yaklaşırlar. Anlam bakımından isim

²²⁴ Mustafa Özkan, Osman Esin, Hatice Tören, *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2001, s. 507.

²²⁵ Hasan Mirzayev, *Azerbaycan Dilinde Fe’l*, Maarif Neşriyat, Bakü 1986, s. 221.

²²⁶ Bilgegil, s. 197.

²²⁷ Janos Eckmann, *Çağataycada İsim-fiiller*, TDAY-B, Ankara 1962, s. 51.

²²⁸ A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, (Çev. Mehmet Akalın), TDK Yay., Ankara 1988, s. 82.

cinsinden kelimeler arasına girerler, geçici isim yaparlar; ancak asıl fonksiyonları geçici hareket isimleri yapmaktır. Çatılara girerler, olumsuzluk eki alırlar. Niteledikleri isim düşerse adlaşırlar. Çekim eki alabildiği için cümlede kalıcı adlar gibi özne, nesne ve tamlayan görevleri yüklenebilmektedirler.

Eserde tespit ettiğimiz sıfat-fiil örnekleri şunlardır:

A

ağıran (78b/8)

aқан (79a/13)

alduқdan (43b/12)

alduқтан (sonra) (17b/5)

arқılayan (61a/1)

B

baғladuқdan (39a/11)

biten (61b/2)

bulduқdan (60a/7)

Ç

çatlayan (77a/10)

çıқан (51b/1)

D

dayanacak (қadar) (68b/4)

deşilmiş (maғalliñ) (26b/1)

deşildükden (72a/15)

didikleri (25b/4) (48a/4) (51b/10) (55b/2) (61a/14) (77a/12) (78a/2)

durduқdan (73a/12)

E

erimiş қurşun (41b/12)

eyledükde (39b/14)

eyledükden (40b/6)
 eyledükten (30b/2)
 eyledüklerinde (45b/4)
 eyleyen (5b/7)

G

geldiklerinde (59b/3)
 geldükten (sonra) (27b/3)
 gören (76b/15)
 görenler (63a/14)
 gördükde (25a/5)

H

hırlayan (77b/9)

I

ıslanan (30b/6)

İ

(i'tibar) idecek ve şaklayacak (metā') (11b/9)
 iden (3b/3-4) (4b/11) (12a/6) (16b/6-8) (43a/6)
 idenler (62b/13) (63a/15)
 işeyen (76a/5)

K

kızmış (saç) (22b/7) (53a/14)

K

kararmış (et) (54a/1)
 kızmış (kepek şuyı) (54a/14)
 kuruduğdan (41a/3) (74b/9)

O

olan (2a/15) (2b/1) (4a/1-12) (4b/10) (5a/9) (5b/11) (6a/6-9-12) (6b/8) (7a/6) (8a/7)
 (9a/6) (9b/1) (10b/11) (12a/13) (13a/13) (13b/3-12)...

olanlara (45b/3)

olduğı (10a/9) (14b/10) (15a/12)

olduğda (24b/4) (25b/9) (28a/13) (45a/15) (46a/10) (28b/13) (33b/2) (63a/5) (64b/7)
 (76a/13)

olduğdan (18a/10) (47b/10) (48b/13) (67b/4) (68b/4) (69a/10) (74a/10-13)

olduğları (16a/11) (35b/6) (62b/11)

olduğtan (17a/7)

olmayan (75b/6)

(Mürd) olmuş kelb (67b/2)

olunan (11a/9) (51a/14) (54b/13) (61a/12) (66b/6)

olundukdan (44a/7)

olunmuş zībā (64a/1)

oñulduđda (55a/1)

ovınmış kan (57b/4)

oyulmuş (yeri) (34a/13) (34b/5)

oynayan (34b/12)

P

pişmiş (32a/1)

S

şovudukdan (18a/3) (51a/11) (67b/10)

Ş

şişen (77a/7)

Ŧ

tağladuğdan (39b/4) (40b/3)

tağlanan (29a/1)

toğirmayan (76b/3)

türmayan (79a/7)

Y

yarayan (36a/9)

yatacak (yeri) (4b/2)

yatan (40b/15)

yedükden (sonra) (19b/6)

yıllamış (52b/9)

yoğrılmış (30a/8)

Tabloda ise, eserde geçen sıfat-fiiller ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 28: Sıfat-Fiil

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
ağıran	1
aқан	1
alduқdan	1
alduktan sonra	1
arқılayan	1
bağladuқdan	1
biten	1
buldukdan	1
çatlayan	1
çıқан	1
deşilmiş (mağalliñ)	1
deşildükden	1
didikleri	7
durduқdan	1
erimiş (kurşun)	1
eyledükde	2

eyledükden	2
eyledüklerinde	1
eyleyen	1
geldiklerinde	1
geldükten sonra	1
gören	1
görenler	1
gördükde	1
horlayan	1
ıslanan	1
(i'tibar) idecek ve şaklayacak (metā')	1
iden	7
idenler	2
işeyen	1
kızmış şac	2
kararmış et	1
kızmış (kepek şuyı)	1
kuruduğdan	2
olan	38
olanlara	1
olduğı	3
olduğda	10
olduğdan	8
olduğları	3
olduğtan	1
olmayan	1
olunan	5
(Mürd) olmuş kelb	1
olundukdan	1
olunmuş zībā	1

oñulduğda	1
ovınmış kan	1
oyulmuş	2
oynayan	1
pişmiş	1
şovuduğdan	3
şişen	1
tağladuğdan	2
tağlanan	1
toğırmayan	1
türmayan	1
yarayan	1
yatacak (yeri)	1
yatan	1
yedükten sonra	1
yıllamış	1
yoğrılmış	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde sıfat-fiil ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eserde en çok geçen eklerden biri [-DİK] ekimizdir. Oğuz Grubu Türk dillerinde çok yaygın kullanılan sıfat-fiil eklerinden biridir. Eski Türkçeden beri kullanılan bir ektir. Türkiye Türkçesine gelinceye dek her dönemde kullanıldığı görülür. Orhon Türkçesinden itibaren ismin hal ekleriyle ve çeşitli edatlarla kullanılarak zarf-fiil yapma görevini de üstlenen ek, ismin hal eklerini ve iyelik eklerini de alabilir. -DİK sıfat-fiilin olumsuzu, fiilin üzerine ekten önce eklenen -mA olumsuzluk ekiyle yapılır. Geçmiş zaman anlamı verir.

Şinasi Tekin, -Dık/-DUK sıfat-fiil ekinin yapısını olumsuzluk ekiyle birlikte bağlantılı açıklar: “-ma ‘Toharca olumsuzluk edatı’ + ti ‘toharca: Edatlara gelen pekiştirme edatı +te > +ti’ ok ‘pekiştirme edatı’ > -mati ok > -maduk. -maduk bu yolla yaratıldıktan sonra Türk Dili, tarihinin çok eski bir döneminde bu yeni eki, -ma

-duk şeklinde yanlıs bölerek -duk+ ekini ortaya çıkarmıs ve bunu tabîî olarak olumlu fiillere getirip, bildiğimiz bütün kullanımlarıyla yaygınlaştırmıştır²²⁹.”

Jean Deny, Türk Dili Grameri adlı eserinde -Dik/-DUk ekli sıfat-fiilleri, iyelik eklerinden birini almaları ve bu yüzden diğer sıfat-fiillerden farklı görünmeleri bakımından “ortaç” ve “ortacımsı” diye adlandırır. J. Deny, “iyelik eksiz sıfatfiillerle kurulan tamlamalarda belirtilen isim fiilin mantıkî faili; iyelik ekli sıfatfiillerle kurulan tamlamalarda belirtilen isim fiilin mef’ulü olur.” diyerek birincilere ortaç, ikincilere ortacımsı adını verir²³⁰.

Ekin Türkiye Türkçesinde yaygın olarak -dik/-dik/-duk/-dük; -tik/-tik/-tuk/-tük olmak üzere sekiz biçimi vardır.

Eserde kullanılan bir diğer sıfat-fiil ek ise [-mış] ekidir. Bu ek eski Türkçeden itibaren kullanılan bir ek olup geçmiş zaman anlamı verir.

Muharrem Ergin, “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde -mİş ekinin eskiden yalnız düz şekillerinin kullanıldığını, vokal uyumuna son devirlerde bağlandığını açıklar²³¹.

A. Von Gabain, şekil olarak da umumiyetle düz ünlülü -mış/-miş; nadiren de yuvarlak ünlüyle -muş/-müş ve n ağzında ise -mas/-mes şekillerinde bulunduğunu belirtir²³². Eski Anadolu Türkçesinde bu sıfat-fiil ekinin genel yuvarlaklaşma eğiliminin dışında kaldığı ve yalnızca dar biçimleri olan -mış/-miş olarak kullanıldığı görülür²³³. der ve bunlara ek olarak bu ekin Orhon Türkçesinden bu yana dar biçimleriyle kullanıldığını ve yalnızca Türkiye Türkçesinde de yuvarlak biçiminin kullanıldığını belirtir²³⁴.

Türkiye Türkçesinde bu ekin -mış/-miş/-muş/-müş olmak üzere dört biçimi vardır. Eklendiği sözcüğün ünlüsünün dar ya da yuvarlak olmasına göre uyum gösterir. Ekin olumsuzluk ekiyle kullanılması durumunda olumsuzluk ekinin düz ünlülü olması nedeniyle yuvarlak ünlülü -muş/-müş biçimleri kullanılmaz. “Sararmış yapraklar içindeki çiçek kendini belli ediyordu.”, “Tazelenmiş çayı afiyetle içti.”, “Bu günlerde o unutulmuş bir asker.” , “Çocuk parlamamış hiçbir ayakkabı bırakmadı.”

²²⁹ Şinasi Tekin, “-ma Olumsuzluk Ekiyle -dik+ Eki Nereden Geliyor?”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, , S. 74, İstanbul 1990, C. 13, s. 80.

²³⁰ Deny, s. 436-440.

²³¹ Ergin, s. 335.

²³² Gabain, s. 53.

²³³ Bayraktar, s. 41.

²³⁴ Bayraktar, s. 43.

Eserde kullanılan diğer bir ekimiz [-AcAk] ekidir. Gelecek zaman anlamı taşıyan bir ekimizdir. Eski Anadolu Türkçesinde en erken XIII. yy. kullanılmıtır²³⁵.

Zeynep Korkmaz, ekle ilgili makalesinde -AcAk sıfat-fiil ekinin yapısıyla ilgili yapılan çalışmaları değerlendirir: Bang'ın, “-acak/-ecek <-a ‘zarf-fiil eki’ +çak (<çīāk<-çīak<-çī ‘fail ismi’ +kak ‘mübalaga eki’) biçiminde açıkladığını; Eraslan, zarf-fiil ekine isimden isim yapan ekin getirilmesinin Türk dilinin yapısı ve ek sistemine aykırı düstüğünü söyleyerek bu açıklamaya karşı çıkmıştır. John Deny, “-acak/-ecek <āa + çak (kay ‘gelecek zaman eki’ + çan ‘zaman ifade eden söz’) biçiminde açıklamıştır. Ramstedt'in, “-acak/-ecek < - gay/-gey ‘gelecek zaman eki’ +çak ‘küçültme eki’ şeklinde açıkladığını aktarır²³⁶.

Türkiye Türkçesinde -acak/-ecek biçimleriyle sıklıkla kullanılan eklerden biridir.

Eserde kullanılan bir diğer ekimiz ise [-GAn] ekidir. Oğuz gurubu Türk dillerinde yaygın olarak kullanılan ve geniş zaman ifadesi taşıyan bir sıfat-fiil ekidir.

Bazı kitaplarda ise, fer'i fiiller başlığı altında etken fiillere getirilenlere ism-i fail sıfat, edilgen eylemlere getirilenlerine ism-i mef'ul sıfat denmiştir²³⁷.

Eski Türkçede pek yaygın olmayan -An ekinin aslı -gan/-gen şeklindedir. Bu ekin oluşumu ile ilgili çeşitli açıklamalar yapılmıştır.

Zeynep Korkmaz, eki Eski Türkçede -Gan ad-fiilindeki ön ses G-‘sinin düşmesi ile oluşan -An sıfat-fiil eki diye tanımlar²³⁸. Eraslan, -āan/-gen ekinin Batı Türkçesine geçişte -ā/-g seslerinin düşmesiyle -an/-en şeklini aldığını ifade eder²³⁹.

Tahsin Banguoğlu, -an/-en sıfat-fiilini şimdiki zaman gurubu içinde inceler ve sınırlanmış bir şimdiki zaman anlatımı ile beraber salt kılıcı anlamı taşıdıklarını belirtir²⁴⁰.

Nesrin Bayraktar, ekin Eski Anadolu Türkçesinde -an/-en biçimleriyle kullanımının yanında -çA eşitlik ekiyle kullanımının da görüldüğünü ifade etmiştir²⁴¹.

²³⁵ Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, TDK Yay., Ankara 1981, s. 20.

²³⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkçede -AcAk Gelecek Zaman (futurum) Ekinin Yapısı Üzerine*, DTCF Dergisi, S. 1-2, Ankara 1959, C. XVII, s. 159.

²³⁷ Abdullah Ramiz Paşa, *Emsile-i Türkiye*, (Çev. Emir İçhem İdben), TDK Yay., Ankara 1999, s. 716.

²³⁸ Korkmaz, s. 939.

²³⁹ Eraslan, s. 27.

²⁴⁰ Banguoğlu, s. 425.

²⁴¹ Bayraktar, s. 56.

Türkiye Türkçesinde eklendiği fiillere geniş zaman anlamı veren bu sıfat-fiil, Türkiye Türkçesinde de sıklıkla kullanılan eklerden biridir. -an/-en biçimlerinin dışında kullanımı yoktur²⁴².

Türkiye Türkçesinde olumsuz şekillerinin de kullanımı yaygındır.

“Ağaran saçların neyin habercisi olduğu belliydi.”, “Sınavda anlatılmayan yerlerden de sorumlusunuz.”

Eserde sadece bir yerde kullanılan ekler arasında ise, tüm sıfat-fiil ekleri içinde en fazla çeşitte kullanılabilen [-ar] ekidir. Bu ekin fazla kullanılmayışı dikkat çekicidir.

4.4. Zarf-Fiil

Fiillerin zarf biçimi olup, cümlede hem zarf hem fiil hem de bağlaç görevinde kullanılan kelimelerdir. Zarf-fiiller fiil kök veya gövdelerine getirilen (Ip), (-ArAk), (-A), (-CAsInA), (-mAdAn), (-mAksızIn), (-AcAğInA), (-mAktAnsA), (-IncA), (- (A/I)r -mAz), (-DI mI), (-All), (-ken), (-AndA), (-DIğI) gibi, (-AsIyA), (-DIğIndA), (-DIkçA), (-DIğIndAn), (-AcAğIndAn) ekleriyle türetilir²⁴³.

Zarf-fiil kavramı ise çeşitli kaynaklarda farklı terimlerle açıklanmıştır.

Tahsin Banguoğlu (Gerundif)²⁴⁴, Ahmet Cevat Emre (Gerundif)²⁴⁵, Türkçe Sözlük (Şahıssız kip)²⁴⁶, Sıtkı Saraç (Bağ fiil (bağ eylem))²⁴⁷, Türkçe Sözlük (Ulaş-fiil)²⁴⁸, Ali Püsküllüoğlu (Ulaş-fiil)²⁴⁹, Muharem Ergin, (Gerundium)²⁵⁰.

Türkçe Sözlükte, zarf-fiiller için “zarf olarak kullanılan fiil soyundan kelime, ulaş, durum ulacı, bağ-fiil, sıla sıygası²⁵¹” tanımları verilmektedir.

Muharem Ergin gerundiumlar başlığı altında zarf fiili şöyle izah eder: “Gerundiumlar hareket hali ifade eden fiil şekilleridir. Bunlar ne fiil çekimleri gibi şekle, zamana, şahsa bağlanmış bir hareket, ne partisipler gibi nesne ifade ederler. Gerundiumlar şahsa ve zamana bağlanmayan mücerret bir hareket hali karşılarlar.

²⁴² Bayraktar, s. 57.

²⁴³ Pınar Kurt, *Zarf-fiillerin Anlam Farklılıklarının Kavratılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 11.

²⁴⁴ Banguoğlu, s. 46.

²⁴⁵ Ahmet Cevat Emre, *Türk Dilbilgisi*, TDK Yay., İstanbul 1945, s.383.

²⁴⁶ *Türkçe Sözlük* (Gramer (Kurambilim) Terimleri, Türk Dili, Türkçe Fransızca Belleten, Seri: II, Ankara 1940, s. 1-2.

²⁴⁷ Sıtkı Saraç, *Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük I-II*, TDK Yay., Ankara 1976, s. 618.

²⁴⁸ *Türkçe Sözlük*, Ankara 1979, s. 812.

²⁴⁹ Ali Püsküllüoğlu, *Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2003, s. 1372.

²⁵⁰ Ergin, 1982, s. 338.

²⁵¹ *Türkçe Sözlük*, s. 2225.

Hal ve durum karşılayan kelimelere zarf diyoruz. Şu halde gerundiumlar fiillerin zarf şekilleridir²⁵².”

Zeynep Korkmaz, “bir yanıyla fiil, bir yanıyla da zarf kategorileri oldukları için, fiil yönleriyle yalnızca hareket ve zaman kavramını karşılarlar; zarf yönleriyle de bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme niteliğine sahiptirler. Bu nedenle cümlede, sahsa ve zamana bağlı bir yargı bildirmeyen; ancak yargı bildiren fiiller yanında, onlardaki oluş ve kılışın durum ve tarzını belirleyen zarf görevi yüklenirler²⁵³.” der.

Doğan Aksan, zarf-fiilleri, “Türkiye Türkçesinde eylemden türeyen ancak tümce içinde çoğunlukla belirteç görevini yapan sözcüklere ulaç denir²⁵⁴.” şeklinde açıklar.

F. Kadri Timurtaş, hal, zaman ve bağlama olmak üzere üç kısımda incelediği zarf-fiilleri, “Gerundiumlar fiillerin zarf şekilleridir, tasrif edilemezler²⁵⁵.” diye ifade eder.

Jean Deny, zarf-fiilleri, “ulak veya ulaklık, yani fiilin zarflık siygasıyla nihayetlenen cümlemsiler²⁵⁶” diye tanımlıyor ve bu cümlemsilerin yüklemelerinin yapılarılarıyla cümlelerden farklı bulunduğunu; fakat mutlak haletini alan faillerinin yapılarılarıyla cümlelere benzediğini ifade eder.

Gürer Gülsevin –sA ekinin kip ekleri arasında değil; bir gerundium olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Gülsevin bu hususta şunları söylemektedir: “Cümlede hiçbir zaman yüklem görevi taşımayan (dilek bildiren birkaç özel kullanım dışında) –sA eki, gramerlerin, devamlı yüklem görevi üstlenen “fiil kipleri” bölümünde değil, fiilden türemiş zarflar olan “gerundiumlar” kısmında verilmelidir²⁵⁷.”

Leyla Karahan da Gülsevin ile aynı fikirdedir. Karahan, “-sa/-se şart eki, zarf-fiil ekleri grubunda yer almalıdır” demektedir²⁵⁸.

²⁵² Ergin, s. 338.

²⁵³ Korkmaz, s. 983.

²⁵⁴ Doğan Aksan, *Sözcük Türleri*, TDK Yay., Ankara 1995, s. 137.

²⁵⁵ Timurtaş, s. 137.

²⁵⁶ Deny, s. 839.

²⁵⁷ Gürer Gülsevin, *Türkçede –sA Şart Gerundiumu Üzerine*, *Türk Dili Dergisi*, S.467, Ankara 1990, s. 279.

²⁵⁸ Leyla Karahan, “-sa/-se Eki Hakkında”, *Türk Dili Dergisi*, Aralık, Ankara 1994. S.516.

Ahmet Topaloğlu'na göre zarf-fiiller, şahıs ve zaman belirtmeden soyut bir hareket kavramı ifade eden fiilimsilerdir²⁵⁹.

Zümrüt Şirinova, Baskakov'un, zarf-fiileri “ Fiilin tayin edici zarf şekli diye tanımladığını zarf-fiillerin eylem veya durum ifade ettiğini, zarffiillerin görevinin asıl eyleme bağlı ikinci bir hareket olduğu kanısını taşıdığını aktarır²⁶⁰.”

Kamil Tiken ise şu ifadelere yer verir: “Zarf-fiil, ulama zarf-fiili olması durumu hariç, hareket ifadeli fiil zarfi yahut hem fiil hem zarf olan kelime yahut da zarf gibi kullanılan kelime demektir²⁶¹.”

Nesrin Bayraktar zarf fiiller hakkında “ Zarf-fiiller, kişi ve zaman kavramı olmadan temel cümlelerin ya da yan cümlelerin yüklemine niteleyen, cümlede genellikle zarf tümleci olarak görev yapan fiilimsilerdir. İkinci bir görevleri, yardımcı fiillerle kullanılarak birleşik fiiller kurmak olan zarf-fiiller, cümlede bağlaç görevinde kullanılabilirler ve birleşik cümleler kurabilirler²⁶²” demektedir

Ali Püsküllüoğlu, ulaç başlığıyla “kurduğu önermeyi arkadan gelen başka bir önermeye bağlayan, belirteç olarak kullanılan eylem soylu sözcük²⁶³” açıklamasında bulunur.

Efrasiyap Gemalmaz, “bir hareket veya oluşu diğer bir hareket veya oluşla belirtmek için kullanılan zarf-fiillerin bir vasıflayıcı olmalarına rağmen kullanılışlarında sıfatlardan, dolayısıyla isimlerden ayrılığı kolayca görülür. Bunların bir kısmının bu anlamı kazanmaları için yardımcı kelime ve kuruluşlara ihtiyacı vardır²⁶⁴.” açıklamasında bulunur.

Mustafa Uğurlu çalışmasında “Zarf-fiilli parça” terimini kullanır ve bunu “merkezinde bir zarf-fiil bulunan ve fiil tabanının istemine göre mecburi veya ihtiyari olarak getirilen, fiilin anlamını tamlayan unsurlardan oluşan dil birliği²⁶⁵” şeklinde tanımlar.

²⁵⁹ Topaloğlu, s. 166.

²⁶⁰ Zümrüt Şirinova, *Azeri Türkçesinde Zarf-fiiller*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001, s. 1.

²⁶¹ Kamil Tiken, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 133.

²⁶² Nesrin Bayraktar, *Türkçede Fiilimsiler*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 137.

²⁶³ Ali Püsküllüoğlu, *Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2003, s. 1372.

²⁶⁴ Efrasiyap Gemalmaz, *Türkmençe Metinler*, Atatürk Üniversitesi Yay., Erzurum 1978, s. 339.

²⁶⁵ Uğurlu, Mustafa, *Memlûk Türkçesinde Zarf-fiilli Parçaların Dizimi*, TDK Yay., Ankara 1999, s. 20-21.

Kısaca zarf fiilleri özetleyecek olursak zarf fiiller; hareket hali ifade eden, zarf gibi kullanılan fiil şekilleri olup, şahsa ve zamana bağlı olmayıp, hal ve durumu karşılayan eklerdir.

Eserimizde tespit ettiğimiz zarf-fiil ile ilgili örnekler şunlardır:

A

açub (7b/11) (62b/5) (66a/11) (72b/14) (73b/8)

aķub (44a/6) (79a/6) (79b/2)

aķıdub (71b/8)

alub (13b/4) (15b/15) (17a/5) (18b/12) (19a/5) (19b/11-12) (20a/8) (21a/1-12) (21b/3) (23b/13) (25b/5) (26a/1) (26b/12) (27a/3-11) (28a/7-11) (30b/11) (31b/4-8)...

alışdırub (30b/8)

alışdurub (73a/14)

alışınca (74b/12)

aşub (52b/4)

aşub (16a/2)

atub (20b/1)

arayub (37a/9)

arıdub (34a/13)

arınub (29a/9)

B

baķub (49b/1-11)

bağlayub (26b/2) (28a/2) (40b/8) (42b/12) (50a/9) (69b/7) (79a/9)

başub (53b/15)

başdurub (79a/8)

başlayub (44a/5)

beñzemeyüb (4b/8)

bulayub (69a/5) (69b/2)

bulub (7b/13) (17b/10) (21a/10) (21b/1) (41a/7) (43a/15) (46a/6) (49b/4) (54a/12) (60a/10) (67b/2) (69b/12) (79b/5)

bulunca (44b/12) (49a/2)
 bulunub (9a/14) (71b/9)
 buyurub (8a/4)
 binmeyüb (55a/1)
 binüb (3b/3) (18a/4-13) (21a/9) (26a/11) (52b/12) (63b/2)
 bitüb (43a/5) (61a/4) (64b/11) (67b/15)
 bitmeyüb (60a/8)
 bişürüb (76a/9) (78a/12)
 boğazlamayub (44b/5)
 boğazlayub (32b/13) (43b/3)
 bozmayub (44a/1)
 bulayub (29a/6) (69a/5) (69b/2)

Ç

çalkayub (70a/10) (72a/2) (74a/9)
 çeküb (56a/12) (60b/2)
 çevirüb (21a/8)
 çıkarub (10b/3) (24b/5) (41a/13) (50a/9) (64b/7) (66a/7) (67b/5) (68b/3) (70a/4)
 (74a/1) (78b/6)
 çıkmayınca (14a/14)
 çıkınca (34a/12)
 çıkub (15b/15)
 çürüyüb (43a/4)

D

delüb (71a/11)
 derledüb (74b/10)
 deşilüb (79b/1)
 devşirüb (24a/4) (75a/5)
 deyu (11a/1) (14b/1-6) (16a/8) (36a/8) (46a/4) (74a/5)
 deyüb (4b/1) (7a/15) (9a/2) (10a/15)
 dimeyüb (10b/6)

dinüb (79a/14)
 diyince (46a/1)
 diyu (5b/6) (47b/2)
 doğunarak (16a/3)
 dögüb (17b/4) (38a/1)
 döküb (77a/14)
 dutub (15b/12) (43b/3) (55a/5) (72a/14)
 düzüb (40a/4)

E

elenüb (7b/2)
 eriyüb (18b/7) (73b/10)
 ezüb (18a/12) (23b/15) (27b/13) (31a/5) (35a/9) (56b/9) (69a/10) (70a/9-14) (73a/7)
 (76a/15)
 eridüb (22a/11) (32a/7) (49b/8) (57a/5) (72b/6) (75b/14)

G

geçirek (71b/1)
 geçüb (10b/4) (16a/3)
 geçürüb (41a/13-15)
 gelince (74b/12)
 gelüb (5b/6) (9a/7) (16b/8) (43a/6) (45b/5) (46a/2) (71b/13)
 getirüb (63a/6)
 giderüb (35a/15) (60b/3) (65a/3) (71b/5)
 gidüb (24a/7) (45a/1) (51a/7)
 giderek (42a/13)
 giderken (70b/5)
 gitmeyince (29a/10)
 girüb (43b/15)
 gözedüb (61a/10)
 gümüşleyüb (77b/12)

H

hazırlayub (32b/13)

H

hazırlayub (49b/9)

I

ııııdub (18a/6) (24a/1) (31a/15) (34a/14)

ıııııdub (79a/8)

ııııdub (18a/7)

ııııııdub (22b/5) (23b/8-14) (26b/13) (35a/8) (48b/3) (53b/8) (58a/10) (58b/9)
(65b/12) (78b/5)

i

içürüb (77a/4)

iderek (5b/3) (9b/5) (14a/4) (14b/8) (47a/3)

idüb (1b/6-9) (2a/2-10) (5a/10) (5b/2-3) (7a/13) (7b/9) (8a/12) (10a/6) (10b/2)
(11a/6-8) (15a/8-11-15) (15b/2-5-6) (16a/7) (17b/3) (18a/2) (18b/7) (19b/15) (21a/2)
(21b/3-5) (s. 49-21b) (22a/3-12-13) (23a/1) (23b/1) (24a/4) (24b/2)....

idemeyüb (39b/11)

idince (14a/11) (67a/3)

iken (5b/5) (14b/10) (15a/9) (15b/9) (16b/12) (18b/3) (23a/11) (23b/7) (25b/9)
(27b/7) (31b/8) (32b/14) (38b/4) (s. 42-14b) (45a/13) (45b/2) (52a/8) (52b/3) (53b/6-
7) (55b/10) (57a/6) (58a/8) (71a/8) (74a/1)

indürüb (18b/15) (19a/14) (24a/8) (56a/9) (62b/3) (65b/13) (67b/10)

indirüb (20b/14)

itmeyüb (5a/10) (16a/5) (35a/3) (53a/11) (64a/8-10) (70b/12)

işeyüb (71b/15)

K

kefenleyüb (11a/7) (16a/5)

kesilüb (s. 103-79b)

kesüb (43b/15) (79b/1-14)

K

kalburlayub (74a/9)

kaldurub (12b/9-10)

kalınca (57a/15)

kalmayub (26a/5) (51a/6)

kalub (15a/14) (56a/2) (56b/2) (61a/2)

kapanub (56b/1)

kaplayub (71b/3)

katub (17b/6-7) (19a/1) (20a/13) (22a/5) (26a/15) (28a/8) (37a/11) (42b/7) (55b/5) (60b/9) (66a/1) (71a/14) (74b/3)

karşıluyub (15a/7)

karışdurub (17a/6) (19b/14) (25a/6) (26a/14) (28b/5) (29a/4) (31b/5) (36b/1-6) (40b/5) (50b/13) (55b/10) (57b/7) (60a/14) (64b/8) (66a/4) (66b/9) (69b/1) (70a/8) (71a/3) (75a/14) (76a/4-13) (78a/1) (79b/10)

karışdırub (21a/3) (21b/4-6) (22b/14) (23b/6)

karuşdurub (61b/13)

karışub (49a/11)

karıştirub (25a/1)

karışturub (21a/14) (27a/4)

karışınca (18b/7)

kaşuyub (68a/2)

katub (17b/6-7) (19a/1) (20a/13) (22a/5) (26a/15) (28a/8) (37a/11) (42b/7) (55b/5) (60b/9) (66a/1) (71a/14) (74b/3)

kavuşub (37b/13)

kavrılıub (74b/13)

kaynadub (18b/14) (28a/8) (28b/2-6) (38a/7) (52b/2-11) (57a/15) (60a/4) (61b/10) (62a/10) (65a/7) (78b/7)

kazub (56a/10)

kılıub (64a/7)

kırub (73b/14)

kızdurub (39a/14) (40a/8)
 kiçeyüb (68a/2)
 қоşdurub (23a/10) (52b/13)
 қопınca (48b/8)
 қойуб (18a/9) (24b/3) (26a/6) (34b/7) (38a/2) (39b/5) (42a/1-6) (49a/13) (49b/10)
 (67b/7) (69a/3) (70a/10-15) (72b/7) (73b/6-7-12)
 қурідуб (79b/4)
 қурудуб (75b/8-10) (76a/4) (79b/11)
 қурынца (30a/7)
 қурумайнца (41b/1)
 қуруйunca (62b/5)
 қуруйнца (31a/7)
 қуруйуб (42b/14) (50a/12-15) (51a/1)

O

оқудуқча (51b/2)
 olmayub (5a/4) (11b/12) (13a/2) (16a/11) (45a/4) (66a/14)
 olmayınca (29a/11)
 olub (1b/7) (2a/9) (3b/2) (4a/10) (4b/3-7) (5a/3-12) (6a/3-10) (6b/8) (6b/8) (7a/1/3)
 (8b/8) (9a/9) (10a/5-13) (11a/5) (12a/15) (13a/4) (14a/3-13) (14b/11-15) (15b/4-10)
 (17a/11) (17b/14) (18a/15) (18b/9) (20a/6)...
 olunmayub (14b/10) (42a/15) (44a/13) (45a/7)
 olunub (8b/4) (9a/5) (9b/13) (11a/13) (13b/13) (14a/1) (14b/3) (28a/13) (44b/2)
 (45b/6) (48b/11-13) (64a/11) (67b/14)
 olunca (20a/12) (21a/2) (23b/15) (28b/1) (31a/6-9) (32a/3-8) (32b/12) (33b/1)
 (34b/4) (35a/12) (37b/12) (40a/13) (40b/6) (41b/5) (48b/5-12) (51b/13) (65a/13)
 (65b/5-9-13) (69a/2-12) (70a/13) (75a/6) (79b/8-9)
 oluncaya (44a/14) (44b/7)
 olup (57a/9)
 ovub (68a/14)
 oynayınca (34b/11)
 oynayub (35a/1)

oyub (24b/5)

Ö

ölçüb (38b/12) (39a/9)

öğrenüb (47b/1)

örtüb (17a/9) (20a/5) (67a/8) (73b/8)

P

pinüb (74b/10)

pişürüb (75b/15)

R

rendeleyüb (59a/13)

S

semirüb (58b/11) (74a/5) (74b/7)

sürüb (15b/13) (33b/6) (44a/6) (66a/10) (67b/13) (71a/6)

süzüb (19a/14) (24b/6) (38b/1) (43b/8) (48b/4) (57a/15) (58a/7-13) (71a/1)

söküb (39b/12)

sökülüb (55a/3)

Ş

şaçub (41b/12)

şarub (22a/14) (26b/13) (27b/15) (31b/9) (37b/8) (40a/15) (53b/14) (57a/4) (62b/8)

(66a/10) (66b/12) (68b/7-10) (79b/4)

şabunlayub (21a/7)

şıķub (67a/7)

şoyulub (32b/12)

şovıynca (38a/7)

şovudub (41b/15)

şovuyub (68b/4)

Ş

şişüb (25b/1-14) (37b/6) (42a/12)

T

tazeleyüb (73b/1)

terlemişiken (27b/7)

Ṭ

tağlayub (54b/7)

tağlub (29a/9)

tarayub (72b/9)

tavlanub (74b/8)

toğrayub (22b/8) (59a/8) (72b/3)

tokıncak (53a/10)

tolub (23a/13)

ṭoldurub (34b/5)

tuṭub (20a/4) (68a/3)

tutub (64b/5)

ṭutulub (20b/6) (26b/8)

ṭurmayub (79a/12)

ṭurub (50a/11) /58b/14) (71a/9)

U

ulaşub (48a/14) (49b/2)

urub (15b/3) (30a/9) (32b/6) (35a/15) (37a/13) (40a/15) (53a/15) (53b/4) (56b/3)
(60a/4) (62b/4) (65b/1) (69b/3) (70b/8) (71b/4) (74a/2) (79b/3)

V

varınca (11b/12) (40a/7) (68a/5)

varub (28b/15)

virüb (42a/4) (51a/5) (52b/4) (74a/14)

Y

yağub (30b/15) (31b/15) (33a/15) (37a/4-5) (41b/4) (79a/11)

yanub (69b/5)

yapdurub (38b/11)

yayılıb (32b/8) (43a/5) (49b/2) (56b/4) (78a/5)

yaramayub (36a/9)

yarılıb (35a/6) (77a/10)

yarub (68a/6)

yaşıldub (72b/11)

yatub (17a/3) (21a/5) (61b/15)

yayılıb (32b/8) (43a/5) (56b/4) (78a/5)

iyüb (61a/8)

yoğrub (27a/5)

yumrulanub (26a/13) (42b/10)

yunub (17b/2)

yürüyüb (14a/11)

yuyub (36b/8) (54a/9) (57a/3) (60b/3) (66b/11) (67b/11) (74a/8) (74b/13) (75a/8)

yoğurub (20a/15)

yoğurub (74b/3)

Tabloda ise, eserde geçen zarf-fiiller ile ilgili fiillerin geçme sıklığı verilmiştir.

Tablo 29: Zarf-Fiil

Fiil	Eserde Geçme Sıklığı
açub	5
ağub	3
ağıdub	1
alub	59
alışdırub	1
alışdurub	1
alışınca	1

aşub	1
aşub	1
atub	1
arayub	1
aridub	1
arınub	1
bağub	2
bağlayub	7
başub	1
başdurub	1
başlayub	1
beñzemeyüb	1
bulayub	2
bulub	13
bulunca	2
bulunub	2
buyurub	1
binmeyüb	1
binüb	7
bitüb	4
bitmeyüb	1
bişürüb	2
boğazlamayub	2
boğazlayub	2
bozmayub	1
bulayub	3
çalğalayub	3
çeküb	2
çevirüb	1
çıkırub	11
çıkmayınca	1

çıkınca	1
çıkub	1
çürüyüb	1
delüb	1
derledüb	1
deşilüb	1
devşirüb	2
deyu	6
deyüb	4
dimeyüb	1
dinüb	1
diyince	1
diyu	1
doğunaraç	1
dögüb	1
döküb	1
dutub	4
düzüb	1
elenüb	1
eriyüb	1
ezüb	11
eridüb	6
geçirek	1
geçüb	2
geçürüb	1
gelince	1
gelüb	7
getürüb	1
giderüb	4
gidüb	3
giderek	1

giderken	1
giderüb	4
gitmeyince	1
girüb	1
gözedüb	1
gümişleyüb	1
hazırlayub	1
hazırlayub	1
ıııdub	1
ılıdub	1
ıııladub	11
içürüb	1
iderek	3
idüb	118
idemeyüb	1
idince	2
iken	24
indürüb	7
indirüb	1
itmeyüb	3
işeyüb	1
kefenleyüb	2
kesilüb	1
kesüb	2
kalburlayub	1
kaldurub	2
kalınca	1
kalmayub	2
kalub	4
kapanub	1
kaplayub	1

katub	14
karşilayub	1
karışdurub	25
karışdırub	5
karışdurub	1
karışub	1
karıştırub	1
karışturub	2
kaşuyub	1
karışınca	1
katub	14
kavuşub	1
kavrılıb	1
kaynadub	13
kazub	1
kılıb	1
kırub	1
kızdurub	3
kiçeyüb	1
koşdurub	2
kopınca	1
koyub	18
kurıdub	1
kurudub	4
kurıyınca	1
kurumayınca	1
kuruyunca	1
kuruyub	4
oğudukça	1
olmayub	6
olmayınca	1

olub	132
olunmayub	4
olunub	14
olunca	30
oluncaya	2
olup	1
ovub	1
oynayınca	1
oynayub	1
oyub	1
ölçüb	2
öğrenüb	1
örtüb	4
pinüb	1
pişürüb	1
rendeleyüb	1
semirüb	3
sürüb	6
süzüb	9
şöküb	1
sökülüb	1
şaçub	1
şarub	14
şabunlayub	1
sancayub	1
şıkub	1
şoyulub	1
şovıyınca	1
şovudub	1
şovuyub	1
şişüb	4

tazeleyüb	1
terlemişiken	1
tağlayub	1
tağılıb	1
tarayub	1
tavlanub	1
toğrayub	2
tokıncak	1
tolub	1
toldurub	1
tuğub	2
tutub	1
tutulub	2
turmayub	1
turub	3
ulaşub	2
urub	17
varınca	3
varub	1
virüb	4
yağub	7
yanub	1
yapdurub	1
yayılub	5
yaramayub	1
yarılıb	2
yarub	1
yaşıldub	1
yatub	3
yayılub	4
yiüyüb	1

yoğrub	1
yumrulanub	2
yunub	1
yürüyüb	1
yuyub	9
yoğurub	1
yoğurub	1

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde zarf-fiiller ile ilgili şunları söyleyebiliriz:

Eserde, açıkça görülüyor ki en fazla sıklıkta kullanılan zarf-fiil ekimiz -ıp/-ip/-up/-üp/-ıb/-ib/-ub/-üb şeklinde biçimleri olan zarf- fiil ekimizdir ve o dönem eserlerinin ayırıcı bir özelliğidir. Bu ekin tarihi gelişimini araştırdığımızda ekin Türk şivelerinin bütün devirlerinde çok verimli olduğunu görüyoruz. Eski Türkçeden beri, diğer Türk şiveleri için de geçerli olması dilbilimcilerin dikkatini çekmiştir. Bundan dolayı ekin kaynağı ve kullanımıyla ilgili çeşitli fikirler ileri sürülmüştür:

Muharrem Ergin ekin, -uban/-üben/-ubanı/-übeni/-ubanın/-übenin eklerini ayrı olarak değerlendirmiş ve bu ekle ilgili olarak, “-p gerundiumundan çıkmıştır. Daha Eski Türkçenin başlarında -pan, -pen şeklinde bu gerundiumu görürüz. -p gerundiumuna bir -an, -en unsurunun eklenmesi ile ortaya çıkmış olduğu görülen bu gerundium eki sonradan -p gerundiumunun gelişme seyrine uygun olarak Batı Türkçesinde başına vokal almış ve p’si de iki vokal arasında b olduğu için -uban , -üben şekline geçmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde sonradan bundan -ubanı, -übeni ve -ubanın, -übenin şekilleri de çıkarak bu üç şekil yan yana kullanılmıştır²⁶⁶.” açıklamasını yapmıştır.

Filiz Özer, “Eski Anadolu Türkçesinde sık görülen -uban/-üben ekinin, Ergin’in dediği gibi -(I)p zarf-fiilinden geldiği açıktır ama günümüzde bu ek yazı dillerinde kullanılmamaktadır²⁶⁷.” açıklamasıyla Ergin’e katıldığını dile getirir.

²⁶⁶ Ergin, s. 345.

²⁶⁷ Filiz Özer, *Oğuz Grubu Türk Dillerinde Füllimsiler*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000, s. 84.

A.Von Gabain, -p ekinin n ağzında -ap olarak kullanılmasını söylemekle beraber, ekin genişletilmiş -pan/-pen sekli ile fonksiyon bakımından aynı olduğu kanısındadır²⁶⁸.

Zümrüt Şirinova, Azeri Türkçesinde ekin -b ile yazılıp fiil kök ve gövdelerine ünlü uyumuna göre eklendiğini açıklamıştır²⁶⁹.

Türkiye Türkçesinde “-ıp/-ip/up/üp”ün düzenli bir şekilde kullanılmasına karşılık, “-p” hiç görülüyor:

“Elbiselerini bavula yerleştirip evden ayrıldı.”, “Eserini son kez gözden geçirip yayınevinin yolunu tuttu.”, “Her gece geç uyuyup erken kalkmak sinirlerini bozmuştu.”

Eski Anadolu Türkçesinde olumsuz fiillere ekin yuvarlak sekli –mayup/-meyüp biçiminde gelirken, Türkiye Türkçesinde olumsuzluk ekinden sonra ekin düz ünlülü -mayıp/-meyip şekilleri kullanılmaktadır. Ancak olumsuz kullanım pek yaygın değildir bunun yerine -madan/-meden eki tercih edilmektedir:

“Beslenme çantasını hazırlamayıp çıkıp gitmiş.” = “Beslenme çantasını hazırlamadan çıkıp gitmiş.”

Eserimizde kullanılan diğer eklerimizden biri de i- fiilinin gerundiumudur. i- fiilinin gerundium ekidir. Diğer fiillere getirilmez. i- fiilinin de i-ken'den başka gerundium şekli yoktur²⁷⁰.

A.Von Gabain, Eski Türkçede bu ekin sadece, -ar yardımcı fiil dışında, daim isim köklerine geldiğini tespit etmiştir²⁷¹.

“Eski Türkçede daha çok i(er) fiiline eklenerek fiilden sonra kullanıldığını görüyoruz²⁷².”

Türkiye Türkçesinde yasayan eklerdendir, büyük ve küçük ünlü uyumu kuralına aykırılık gösterir, az da olsa i- ek-fiiliyle kullanılan örnekler de mevcuttur:

“Ben öğrenci iken çok başarılıyım.” “Kars'ta iken güneşe inanılmaz bir özlem duyardım.”, “Uyurken yüzüne yansıyan çocuksu tebessüm bu kadar mı yakışırdı bir insana.”, “Konuşurken ses tonunuza dikkat ediniz

²⁶⁸ Gabain, s. 84.

²⁶⁹ Şirinova, s. 37.

²⁷⁰ Ergin, s. 346.

²⁷¹ Gabain, s. 237.

²⁷² Şirinova, s. 51.

Eserimizde kullanılan diğer eklerimizden biri de –arak/erek ekidir. Özer, -arak/-erek ekinin Oğuz grubu Türk dillerinde işlek bir yere sahip olduğunu belirtir. Asıl fiilden daha önce veya onunla aynı zamanda yapılan bir şahıs ve fiildeki eylemin tarzını gösteren -arak/-erek ekinin Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlıcaya geçiş döneminde ortaya çıkmış bir ek olduğunu belirtir²⁷³.

Zeynep Korkmaz, “-arak/-erek < *-ar+ok/-*er+ök -ar/-er ‘geniş zaman isim fiili’ +ok/ök edati” açıklamasını yapmıştır²⁷⁴.

Muharrem Ergin, Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlıcaya geçiş döneminde ortaya çıkan yeni bir ek olduğunu ifade ederek, ekin yapısıyla ilgili “-a, -e gerundium eki ile -rak, -rek karşılaştırma ve büyüme eki” açıklamasını getirir²⁷⁵.

Faruk Kadri Timurtaş, Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl adlı eserinde²⁷⁶; Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri adlı eserinde eki “-a + rak” olarak parçalamışlardır²⁷⁷.

Ekimiz, Türkiye Türkçesinde de yaygın kullanılan eklerdendir.

“Onları alkışlayarak sahadan ayrıldı.”, “Çok çalışarak derslerinden geçebilirsin.”

²⁷³ Özer, s. 89.

²⁷⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkçedeki -arak/-erek Zarf-fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine*, TKAE Yay., Ankara 1966, s. 335.

²⁷⁵ Ergin, s. 341.

²⁷⁶ Timurtaş, s. 137.

²⁷⁷ Banguoğlu, s. 236.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Sonuç

Çalışmamız, Eski Anadolu Türkçesi Döneminde yazılan ve dönemin dil yapısı özelliklerini taşıyan eserdeki fiilleri tespit, yapı ve kip bakımından tasnif etme ve yorumlama üzerine kuruludur. Bu çalışmanın sonunda bir kısım fiillerin ve eklerin çok işlek, bir kısım fiil ve eklerin ise pek işlek olmadıklarını, bu işlek olmayan fiil ve eklerin de fonksiyon bakımından zayıf olduklarını gördük. Bunlar aşağıda alt başlıklar altında örnekleriyle verilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca bu tez, eserdeki fiilleri sadece bir konu ele alıp incelemek yerine, fiillerin genel olarak incelenmesinden oluşmuştur. Bilindiği gibi Türkçe, yeni kelimeler türetme bakımından zengin bir dildir.

1) Eser, veteriner hekimliği tarihi açısından önemli Türkçe kaynaklardan biridir. Eserde kullanılan dil ise son derece sade ve akıcıdır. Eserde, fiillerin çokluğu dikkat çekmektedir. Öncelikle şunu da belirtmemiz gerekiyor ki eser, bilindiği kadarıyla günümüze kadar, veteriner hekimliği yönünden ele alınarak incelenmemiş ve dil özellikleri yapılmamıştır.

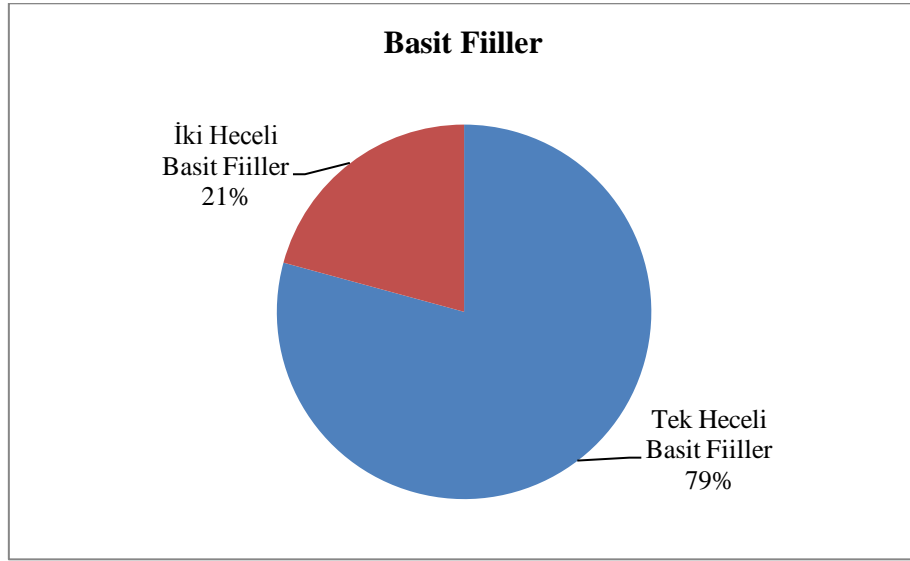
2) Çalışmada önce fiiller konusunda öne sürülen görüşler değerlendirilmiştir. Fiilin tanımı, fiillerin yapısı, kip ekleri, fiilimsi vb. özellikler için dilbilgisi ve gramer kitapları ve makaleler incelenmiştir. Daha sonra çalışmamızın önemli bir zamanını eserde geçen fiilleri ve ekleri tespit etmeye ayırdık ve sonra öne sürülen görüşler doğrultusunda bu fiilleri yapı ve kip bakımından tasnif etmeye ve yorumlamaya çalıştık. Örnekleri ile birlikte alt başlıklar halinde düzenledik. Eserde fiillerin geçme sıklığını verdik ve fiilleri alfabetik sıraya göre dizdik.

3) Eserde, birçok imla özelliğinin bir arada bulunması yazı dilinde tam bir standartlaşmanın olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla da bu döneme ait metinlerde, bir sözcüğün ya da ekin birden fazla biçim de kullanılması dikkat çekmektedir ve bu özelliği ise Baytarnâme-i Kenân adlı eserde sıkça görmekteyiz. de- (7a/15) (10a/15) (11a/1)... di- (4b/9) (5b/6-11) (6a/5) (7a/11) (9a/4) (10b/6)... gid- (2a/3) (24a/7) (26a/3) (26b/3)... git- (12b/14) (17b/9) (28b/11) (29a/10)... it- (5a/10) (4b/12) (6a/15) (7a/6-8) (7b/10-11-15) (9b/15)... id- (1b/6-9) (2a/1-2-10-11)

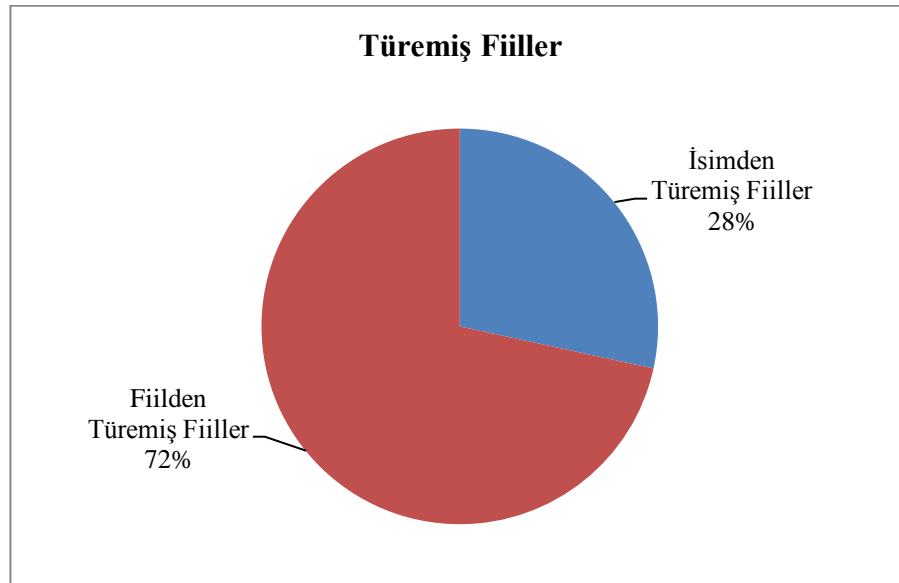

(3b/3-4-6) (4b/1-11) (5a/10)... dut- (6a/14) (15b/12) (27b/4-10... tut- (6a/6) (12b/5) (18b/12) (20a/4)... şovu- (10b/5) (16b/13) (18a/3) (19a/1) şovı- (38a/7)... kı- (12a/1) (19a/11) (20a/7-11) (30a/5)... kıru- (18b/12) (30b/14) (31a/7) (33b/6)... gibi.

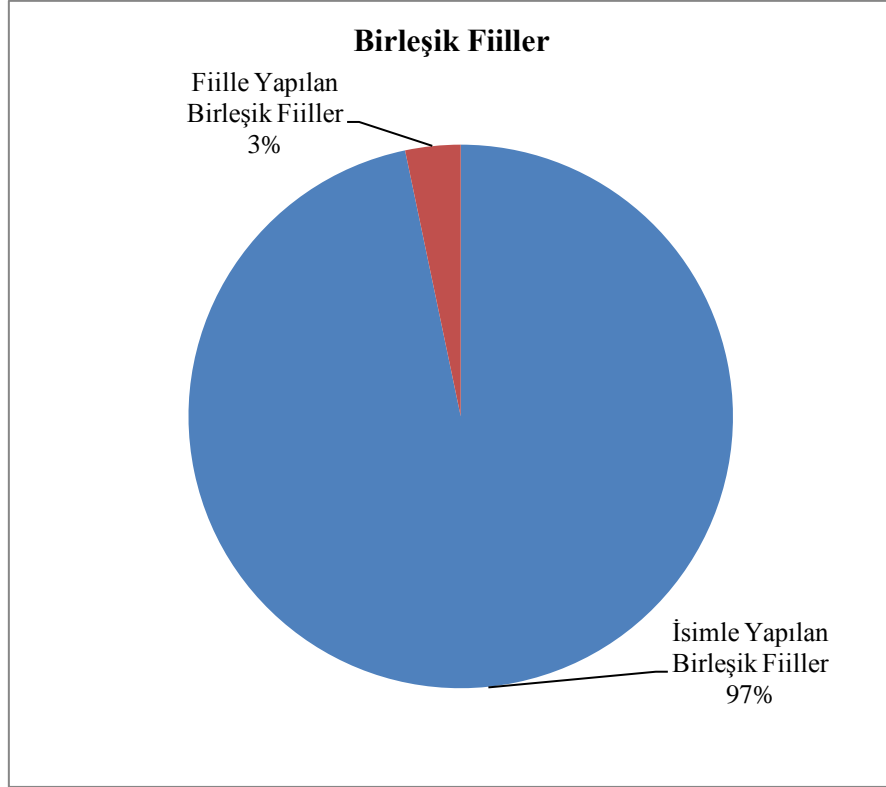
4) Eserde basit fiillerden tek heceli basit fiillerin çokluğu dikkat çekmektedir. İki heceli basit fiiller ise daha az sayıdadır. Eserde geçen basit fiillerin kullanım yüzdeleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

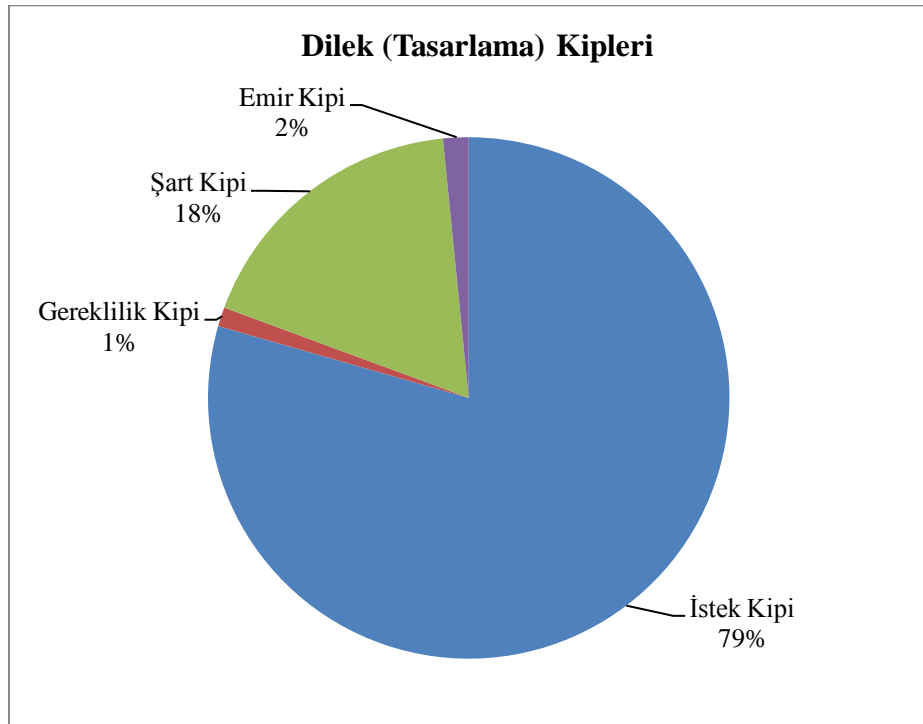
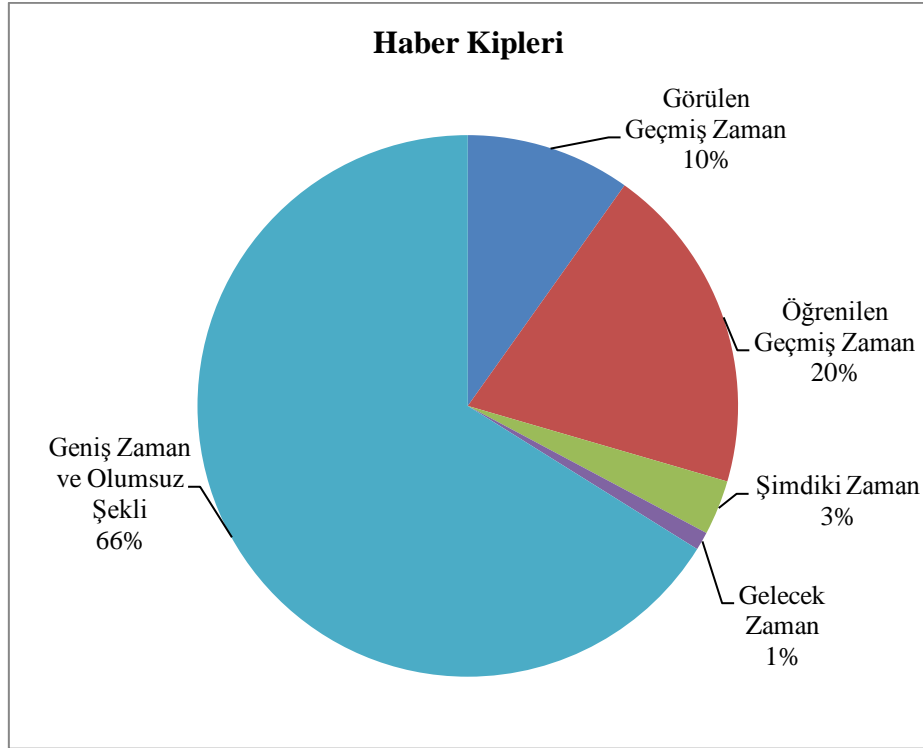
5) Türkçe, yapı bakımından sondan eklemeli bir dil olduğu için eserde türemiş fiillerin farklı kullanımı ve sıklığı açısından da farklı kullanımlara rastlarız. Eserde geçen türemiş fiillerin kullanım yüzdeleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

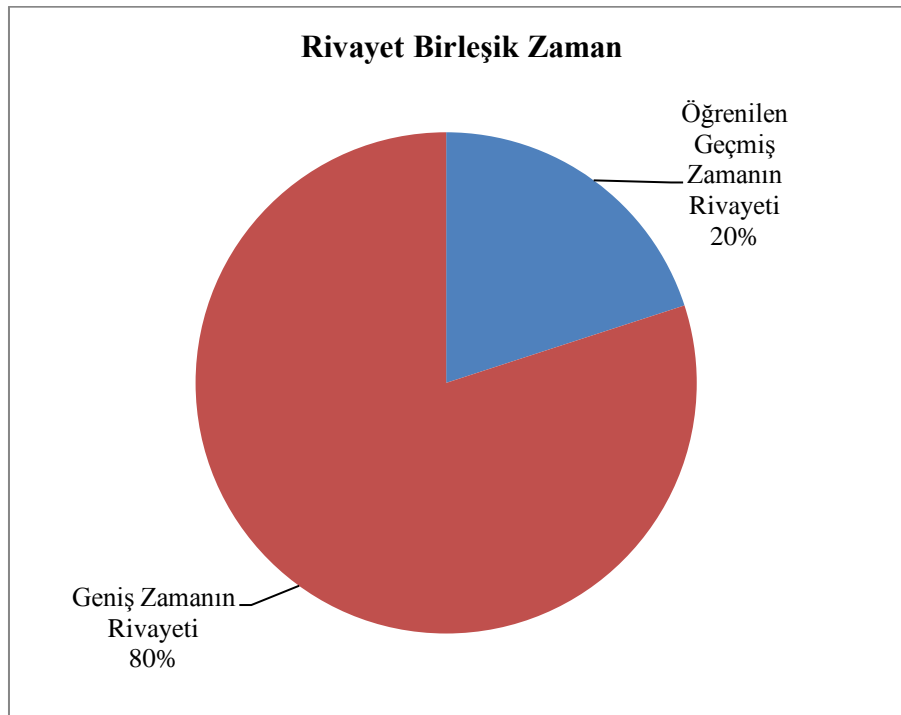
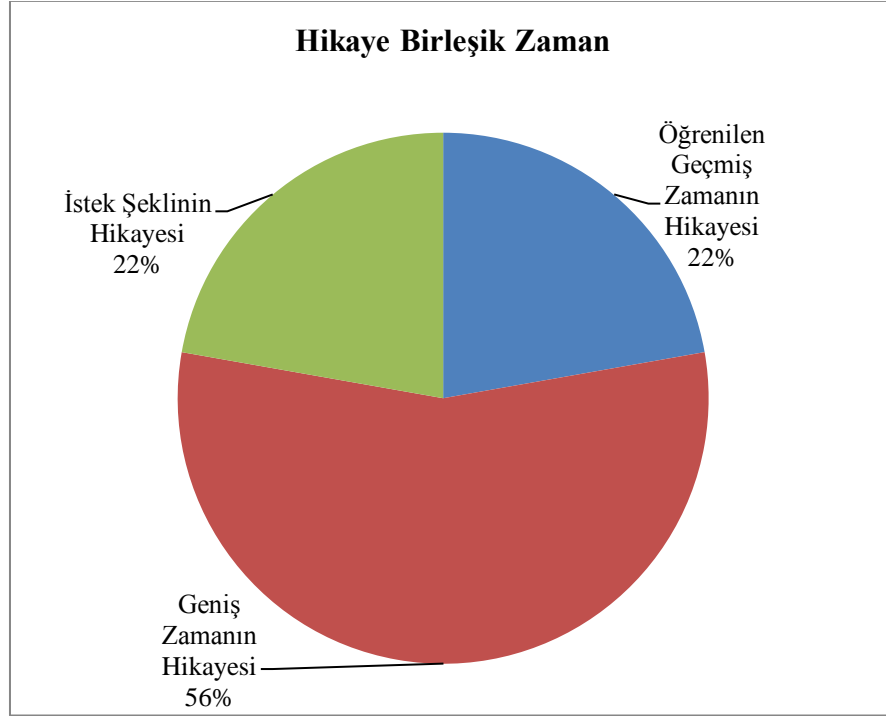
6) Eser, birleşik fiiller bakımından da oldukça zengindir. Bilindiği üzere dilimizin yeni kelime yapma yollarından biri de birleştirme yoludur. Bu yol, isimler için geçerli olduğu gibi fiiller için de geçerlidir. Yukarıda da belirtildiği gibi Türkçe, yeni kelimeler türetme bakımından zengin bir dildir. Çünkü dilimiz de farklı işlevlere sahip eklerin sayısı oldukça fazladır. Aynı zamanda, yeni kavramlara karşılık gelecek kelimeler türetmenin bir diğer yolu olan iki kelimeyi belirli yapılar vasıtasıyla bir araya getirme ve yeni bir kavrama karşılık oluşturma durumu da Türkçede çokça kullanılan bir yöntemdir. Bu yapıda sadece Türkçe kelimeler de değil, aynı zamanda alıntı kelimeler de kullanılır. Ancak, burada hatırdan çıkarılmaması gereken şey birleşik yapılardaki bütün fiillerimizin Türkçe olmasıdır. Eserde tespit ettiğimiz birleşik fiilleri incelersek en çok kullanılan yardımcı fiilimiz ol- ve it- fiilleridir. Türkçenin ana yardımcı fiillerinden olan ol- ve it- yardımcı fiili bilindiği üzere hem günümüzde hem de Eski Anadolu Türkçesi döneminde çokça kullanılan bir yardımcı fiilimizdir. Eserde birleşik fiiller oluşturulurken en çok isim+fiil yapısının kullanıldığını görürüz ve eserde 265 farklı isim+fiil yapısıyla kurulmuş birleşik fiil tespit edilmiştir. Eser veteriner bilimi ile ilgili olduğu için kullanılma sıklığı açısından ise en çok kullanılanlar arasında şunları örnek verebiliriz: [şifâ bul-, şıhhat bul- müyesser ol-, hıfz id- def ol-] İsim+fiil yapısında kullanılan isimlerin ise; büyük bir çoğunluğu yabancı (Arapça, Farsça) dillerden alınan kelimelerdir. Bunların içinde en çok kelime alınan ise; Arapçadır. Bugün çokça kullanılmayıp sadece kalıplaşmış olarak birkaç örnekte yaşayan kıl- yardımcı fiili (namaz kıl-, icra kıl-, mecbur kıl...) eserimizde hiç kullanılmamıştır. Eyle- yardımcı fiili ise eserde birkaç yerde kullanılmıştır. [zuhûr eyle- (41b/3), ma'rifet eyle- (47b/4, defn eyle- (11a/7) (16a/5)] gibi. Günümüzde ise yerini et- yardımcı fiili almıştır. (dua eyle-/dua et-, ziyaret eyle-/ziyaret et- ...) Eser, fiil+fiil yapısı ile kurulan birleşik fiillerin kullanım çeşitliliği hem de kullanılma sıklığı bakımından azdır. Eserde geçen birleşik fiillerin kullanım yüzdeleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

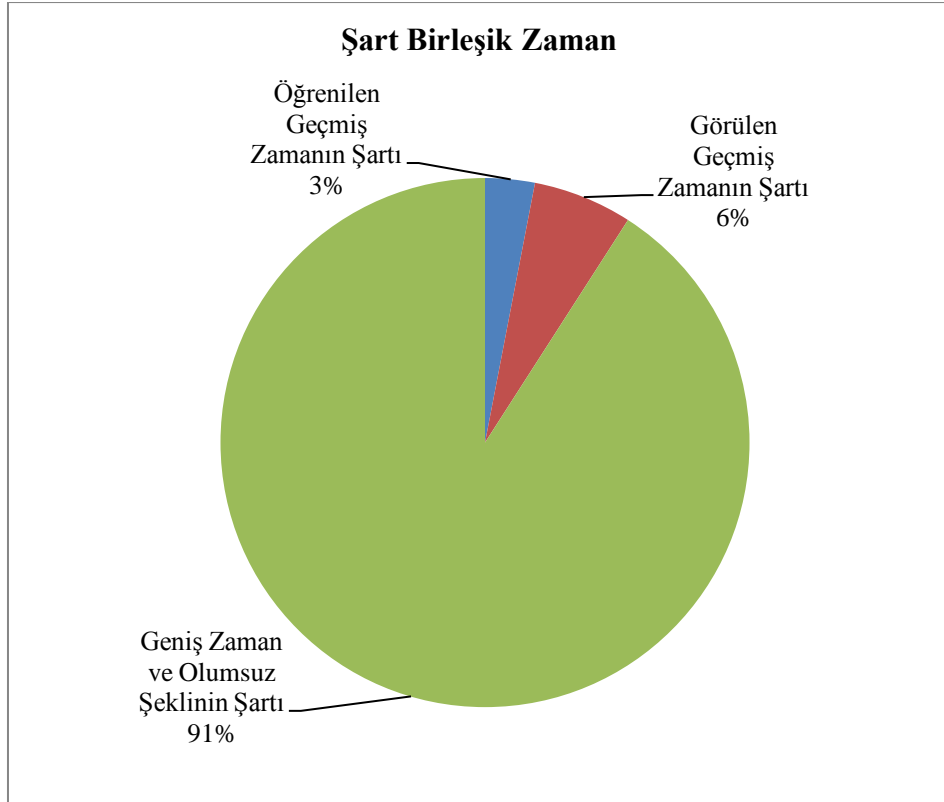

7) Eserin üçüncü bölümünü oluşturan “Fiil Kipleri” ise çalışmamızda o dönemdeki kip eklerindeki değişiklikleri görmemiz açısından bizlere yeterli çeşitlilik sunmamaktadır. En çok istek kipi ve geniş zaman çekimi kullanılmıştır. Çünkü eser, edebi bir kaygı güdülmeden, bilimsel bir dil ile yazıldığı için geniş zaman, diğer zamanlara göre daha fazla kullanılmıştır. İstek kipinin fazla kullanım sebebi ise, eser veteriner hekimliği ile ilgili olduğundan şifa vermenin ve bir hastalıktan iyileşmenin istek ile ilgili olması olabilir. Diğer zamanlar ile ilgili örnekler sınırlı sayıdadır. Eserde geçen haber ve dilek kiplerinin kullanım yüzdeleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

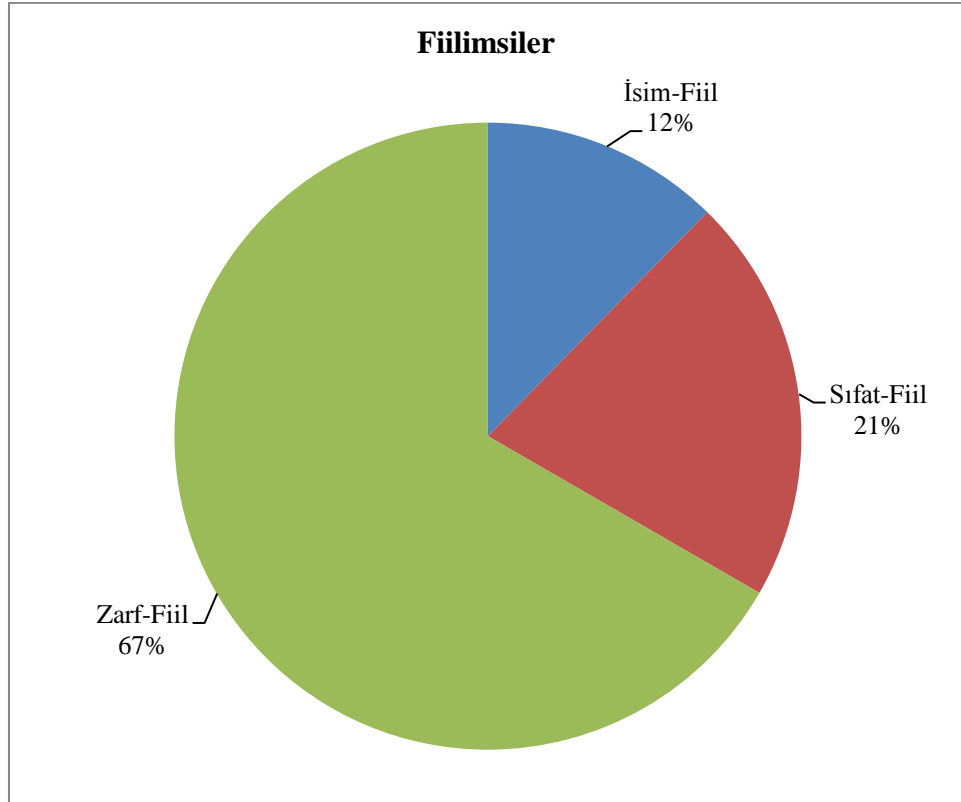

10) Eser, iki tane çekimli fiilin birlikte kullanıldığı birleşik zaman fiil çekimleri bakımından da bizlere yeterli çeşitlilik sunmaktadır. Bazı birleşik zamanlı çekimler ise eserde tespit edilememiştir. Eserde geçen birleşik zaman fiil çekimlerinin kullanım yüzdeleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

11) Eserin son bölümünü ise Türkçenin söz diziminde önemli bir yer oluşturan fiilimsiler oluşturmaktadır. Bilindiği üzere fiilimsiler, Türkçeye anlatım zenginliğinin yanı sıra büyük bir sadelik kazandırır. İnsanlar, fiilimsilerle karşısındakilere söylemek istediklerini en kısa biçimde aktarır ve en karmaşık ifadeleri bile sade bir biçimde iletebilirler. Fiilimsileri üç başlık altında inceledik. [isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil] Eserde, çok fazla fiilimsi olmasına rağmen farklı fiilimsilerin kullanımı ve çeşitliliği azdır. Eserde geçen fiilimsilerin kullanım yüzdeleri aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Kaynakça

- Abdullah, Reşit Paşa, *Emsile-i Türkiye*, (Çev. Emir İçhem İdben) TDK Yayınları, Ankara 1999.
- Akar, Ali, “-GAn Sıfat-Fiil Eki”, Muğla Üniversitesi, *Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, TÜBAR-XIV/Güz-2003.
- Akbaba, Dilek Ergönenç, “Türkiye Türkçesinde Yapısında İsim-Fiil Bulunan Birleşik Füller”, *Dil Araştırmaları Dergisi*, c. 1, S. 1, Güz, 2007.
- Akçataş, Ahmet, *Türkiye Türkçesinde Süreye Bağlı Zaman-Bakışta Kılınış*, AKÜ Yayınları, Afyonkarahisar 2005.
- _____ “Türkiye Türkçesinde Fiil Kökleri Arası İlişkilerde Ekili Unsurlar Üzerine”, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter 2010*.
- Aksan, Doğan, *Sözcük Türleri*, TDK Yayınları, Ankara 1995.
- _____ *En Eski Türkçe'nin İzlerinde*, Simurg Yayınları, İstanbul 2000.
- Aksan, Doğan; Atabay, Neşe; Kutluk, İbrahim, *Özel, Sevgi, Sözcük Türleri*, TDK Yayınları, Ankara 1983.
- Bahaeddin, Mehmed, *Yeni Türkçe Lügat*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.
- Banguoğlu, Tahsin, *Ana Hatları ile Türk Grameri*, TDK Yayınları, İstanbul 1940.
- _____ *Türkçenin Grameri* (7. bs.), TDK Yayınları, Ankara 2004.
- Bayraktar, Nesrin, *Orta Türkçede Fiilimsiler* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000.
- _____ *Türkçede Fiilimsiler*, TDK Yayınları, Ankara 2004.
- Bilgegil, M. Kaya, *Türkçe Dilbilgisi* (2. bs.), Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.
- Bozkurt, Fuat, *Türkiye Türkçesi*, Hatiboğlu Yayınları, Ankara 2000.
- Caferoğlu, Ahmet, *Türk Dili Tarihi*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1984.
- Cemiloğlu, İsmet, *14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, TDK Yayınları, Ankara 1994.
- Çağatay, Saadet, *Türk Lehçeleri Örnekleri*, DTCF Yayınları, Ankara 1978.
- _____ *(Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler* (Eski Osmanlıca üzerine bazı notlar), DTCF Yayınları, Ankara 1978.
- Delice, H. İbrahim, *Yüklem Olarak Türkçede Fiil*, Aralık, *Sosyal Bilimler Dergisi* XXVI, Sivas 2002.

- Demir, Nurettin, *Birleşik Fiiller ve Vurgu*, TDAY-Belleten, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- Demir, Necati, *Eski Türkiye Türkçesinde Tasvir Fiilleri*, Zeynep Korkmaz Armağanı, Ankara 2004.
- Demir, Nurettin; Yılmaz, Emine, *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2009.
- Demircan, Ömer, *Türkiye Türkçesinde Kök-Ek Birleşmeleri*, TDK Yayınları, Ankara 1977.
- Demirci, Ümit Özgür, *Eski Türkçede Fiiller* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2010.
- Deny, Jean, *Türk Dili Grameri- Osmanlı Lehçesi* (1. bs.) (Çev. Ali Ulvi Elöve), İstanbul Maarif Matbası, İstanbul 1941.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* (29. bs.), Aydın Kitabevi, Ankara 2009.
- Dilgimen, Hilmi, *Veteriner Hekimliği Tarihi*, Bozkurt Matbaası, İstanbul 1947.
- Dizdaroğlu, Hikmet, *Türkçede Fiiller*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1963.
- Eckmann, Janos, *Çağataycada İsim-fiiller*, TDAY-Belleten, Ankara 1962.
- Ediskun, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.
- Emre, Ahmet Cevat, *Türk Dilbilgisi*, TDK Yayınları, İstanbul 1945.
- Eraslan, Kemal, *Eski Türkçede İsim-Fiiller*, İÜEF, İstanbul 1980.
- Ercilasun, Ahmet Bican, *Kutadgu Bilig Grameri-Fiil*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1984.
- _____ *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Ergin, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım-Yayım-Tanıtım, İstanbul 2009.
- _____ *Türk Dili* (Üniversiteler için), Bayrak Yayınları, İstanbul 1995.
- Erk, Nihal; Dinçer, Ferruh, “XV’inci ya da XVI’nci Yüzyıla Ait Olduğu Sanılan Bir Baytarnâme İncelemesi”, *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, S. 2. c. 14, Ankara 1967.
- Gabain, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri* (Çev. Mehmet Akalın), TDK Yayınları, Ankara 1988.
- _____ *Türkçede Fiil Birleşmeleri*, TDAY-Belleten, Türk Tarih Kurumu

- Basımevi, Ankara 1988.
- Gemalmaz Efrasiyap, , *Türkmençe Metinler*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1978.
- Gencan, T. Necat, *Dilbilgisi*, Ayraç Yayınları, Ankara 2001.
- _____ *Dilbilgisi*, TDK Yayınları, İstanbul 1966.
- Göğüş, Beşir, *Türkçede Bileşik Kelimelerin Oluşumu*, TDAY-Belleten 1962, Ankara 1988.
- Gülensoy, Tuncer, *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- _____ *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2007.
- Gülsevin, Gürer, “*Türkçede –sa Şart Gerundiumu Üzerine*”, *Türk Dili Dergisi*, S. 467, Ankara 1990.
- _____ *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yayınları, Ankara 1997.
- Gülsevin, Gürer; Boz, Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004.
- Günay Turgut, *Rize İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1978.
- Gürbüz, Muharrem, *Türk Dili Kompozisyon ve Diksiyon (Ders Notları)*, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara 2009.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, *Yapı Bakımından Türk Dilinde Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1991.
- Hatiboğlu, Vecihe, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, DTCF Yayınları, Ankara 1978.
- _____ *Türkçenin Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara 1981.
- Hengirmen, Mehmet, *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınevi, Ankara 1998.
- _____ *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınevi, Ankara 1995.
- _____ *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Engin Yayınevi, Ankara 1999.
- İlhan, Nadir, “*Birleşik Fiil Kuruluşunda A-I-U Ünlüleri*”, *Türk Dili*, S. 596, Ağustos, 2001.
- Johanson, Lars, *Aspekt im Türkischen-Vorstudien zu einer Beschreibung des Türkeitürkischen Aspektsystems*, Uppsala 1971.
- Kara, Mehmet, *Türkmençe Giriş-Gramer-Metinler-Sözlük*, (2. bs.), Akçağ Yayınları, Ankara 2001.

- Karaağaç, Günay, *Türkçenin Söz Dizimi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2011.
- Karahan, Leyla, *Türkçede Söz Dizimi*. Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- _____ *Türkçede Söz Dizimi* (12. bs.), Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
- _____ “-sa/-se Eki Hakkında”, *Türk Dili Dergisi*, Aralık, S. 516, Ankara 1994.
- _____ *Erzurumlu Darîr Kıssa-i Yûsuf Yusuf u Züleyhâ*, TDK Yayınları, Ankara 1994.
- Karavaş, Zariye Şişman, *Dede Korkut Hikayelerinde Sıfat-Füller ve Zarf-Füller*, Kars 2006.
- Kırbıyık, Kasım, “*Baytarlık*”, *DİA*, c. V, İstanbul 1992.
- Koç, Nurettin, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1990.
- Korkmaz, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri* (Sekil Bilgisi), TDK Yayınları, Ankara 2003.
- _____ *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2003.
- _____ *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 1992.
- _____ *Türkiye Türkçesinde Fül Çatısı Üzerine Görüşler*, TDAY-Belleten, TDK Yayınları, Ankara 2003.
- _____ “*Türkçede -AcAk gelecek Zaman (futurum) Ekinin Yapısı Üzerine*”, *DTCF Dergisi*, c. XVII. s. 1-2, TDK Yayınları, Ankara 1959.
- _____ *Türkiye Türkçesinde İktidar ve İmkân Gösteren Yardımcı Füller ve Gelişmeleri*, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, c. I, TDK Yayınları, Ankara 1995.
- _____ *Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri*, TDAY-Belleten, TDK Yayınları, Ankara 2004.
- _____ “*Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler*”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, TDK Yayınları, Ankara 1995.
- _____ “*Türkçedeki -arak/-erek zarf-fül (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine*”, *Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü*, Ankara 1966.
- _____ “*Kâşkarlı Mahmud ve Oğuz Türkçesi*” *Türk Dili, Divanü Lûgat-it-Türk Özel Sayısı*, S. 253, Ekim 1972.
- Korkmaz, Zeynep; Zülfiyar, Hamza; Akalın, Mehmet; Ercilasun, A. Bican; Parlatır

- İsmail; Gülensoy, Tuncer; Birinci, Necati, *Birleşik Kelime*, (Yüksek Öğretim Öğrencileri için Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri.) Ankara 2001.
- Kononov, Andrey N., *Grammatika Sovremenogo Turetskogo Literaturnogo Yazıka*, Moskova 1956.
- Kurt, Pınar, *Zarf-fiillerin Anlam Farklılıklarının Kavratılması*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2006.
- Menges, Karl H., *Türk Dillerinde Fiil Terkibi*, (Çev. Eyüp Bacanlı), Türk Kültürü, S. 474, 2002.
- Mirzayev, Hasan, *Azerbaycan Dilinde Fe'l*, Maarif Neşriyat, Bakü 1986.
- Özen, Abdullah; Taşkın, Ünal, *Baytarnâme-i Kenân Efendi*, Bizim Büro Basım Evi, Ankara 2010.
- Özer, Filiz, *Oğuz Grubu Türk Dillerinde Fiilimsiler* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000.
- Özcelik, Sadettin; Erten, Münir, *Türkiye Türkçesi Dil Bilgisi*, Diyarbakır 2005.
- Özkan, Mustafa, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000.
- Özkan, Mustafa; Esin, Osman; Tören, Hatice. *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2001.
- Püsküllüoğlu, Ali, *Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2003.
- Saraç, Sıtkı, *Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük I-II*, TDK Yayınları, Ankara 1976.
- Sarı, Mustafa, *Türkçede Art Zamanlı Değişmeler* (Yüz Hadis Yüz Hikâye Örneği), Pegem A Yayınları, Ankara 2007.
- Savran, Hülya, “Bir İsim İle Bir Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller Üzerine Yeni Görüşler”, *Türk Dili*, 2001/II, S.596, 2001.
- Sev, Gülsel, *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*, TDK Yayınları, Ankara 2001.
- Sevinçgül, Ömer, *Özel Lügat*, Zafer Yayınları, İstanbul 2006.
- Şahin, Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- Şahin, Savaş, “Türkmen Türkçesinde Tasvir Fiilleri ve Tasvir Fiillerinde Kullanılan Yardımcı Fiiller”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3.

- Şemsettin, Sami, *Kāmûs-ı Türkî* (12. bs.), Çağrı Yayınları, İstanbul 2002.
- Şirinova, Zümrüt, *Azeri Türkçesinde Zarf-fiiller* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001.
- Tekin, Talat, *Orhon Türkçesi Grameri*, Simurg Yayınları, Ankara 2000.
- Tekin, Şinasi, *Türk Dünyası El Kitabı* (Eski Türkçe), TKAE Yayınları, Ankara 1992.
- _____ “-ma Olumsuzluk Eki İle -dık+ Eki Nereden Geliyor?”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, C.13, S. 74, İstanbul 1990.
- Tiken, Kamil, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Fiiller*, TDK Yayınları, Ankara 2004.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.
- _____ “Batı Türkçesi”, *Türk Dünyası El Kitabı*, TKAE Yayınları, S. 121, c. 2, Ankara 1992.
- Topaloğlu Ahmet, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1989.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara 1998.
- Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, (10. bs.), TDK Yayınları, Ankara 2005.
- Türk Dil Kurumu, *Grammer (Kurambilim) Terimleri*, Türk Dili, Türkçe Fransızca Belleten, Seri: II, Ankara 1940.
- Uğurlu, Mustafa, *Memlûk Türkçesinde Zarf-fiilli Parçaların Dizimi*, TDK Yayınları, Ankara 1999.
- Uygur, Sinan, “-(y)IsAr Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 2/4 Fall 2007, s. 1193.
- Üstüner, Ahad, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yayınları, Ankara 2000.
- Vural Hanifi; Böler Tuncay, *Ses ve Şekil Bilgisi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2011.
- Vardar, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual İstanbul 2002.
- Yaman, Ertuğrul, *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları*, TDK Yayınları, Ankara 1999.
- Yavuz, Kemal; Kazım, Yetiş; Necati, Birinci, *Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri*, Bayrak Yayınları, İstanbul 1996.
- Yazım Kılavuzu*, TDK Yayınları, Ankara 2008.
- Yılmaz, Mehmet, *Arapça Bir Kelimeyle Türkçe'nin Yardımcı Fiilleri Şeklinde*

Kurulan Birleşik Fiiller, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1988.

Zülfikar, Hamza, “*Dünden Bugüne Türkçe- Türkçede Kaç Yardımcı Fiil Var?*”, *Türk Dili*, S. 689, 2009.

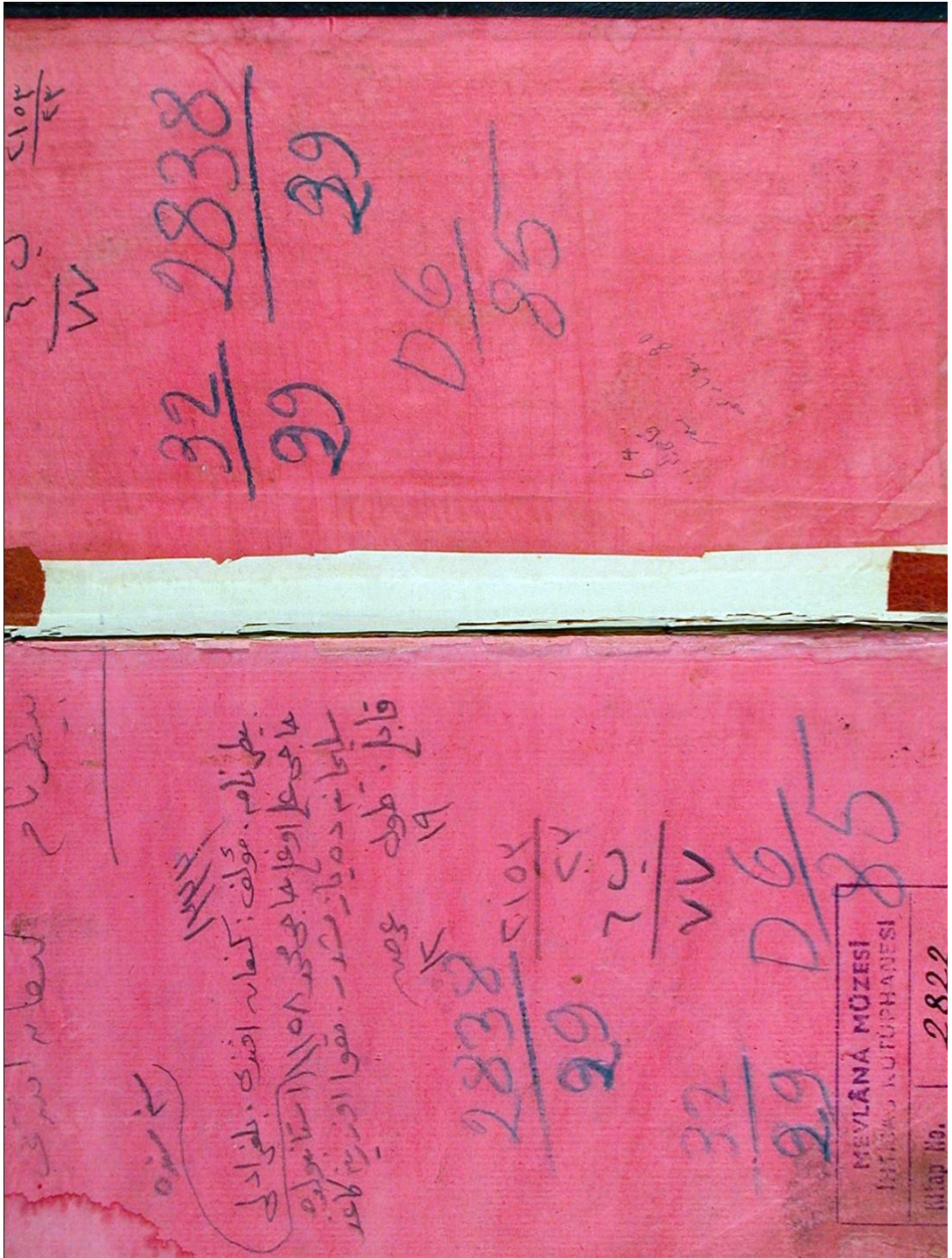
İNTERNET KAYNAKLARI

www.tdk.gov.tr

www.turkoloji.cu.edu.tr

www.turkishstudies.net

TIPKIBASIM

٢٠٠
٧٧
٢١٥٢
٤٢

32 2838
29 39

D6
85

٦٤
١٩
١٨

سفرناح كساره امرف

الخامسة

١٧٢٦
بطلناص . مؤلف : كساره امرف . بلغوا الى
عاصم على اوقافها محمد ١١٥٢ استامبول
سليمانه دميانه ١١٥٢ . فقوا الوزير كاعر
قابل . طوبه عاصم
١٩

2838
29
32
20
77
٢١٥٢
٤٢

D6
85

MEVLANA MÜZESİ
KUTUPHANESİ
Kitap No. 2822

مجلس اعلیٰ

۱۶۶۶

وقف سیدنا سید محمد باقر علیہ السلام
میں وقفہ عرصہ ۱۹۹۸ء

2838

29 D6

32 86

29 104

۱۶۶۶

۸-۱۰۴ صحیح باقیمہ

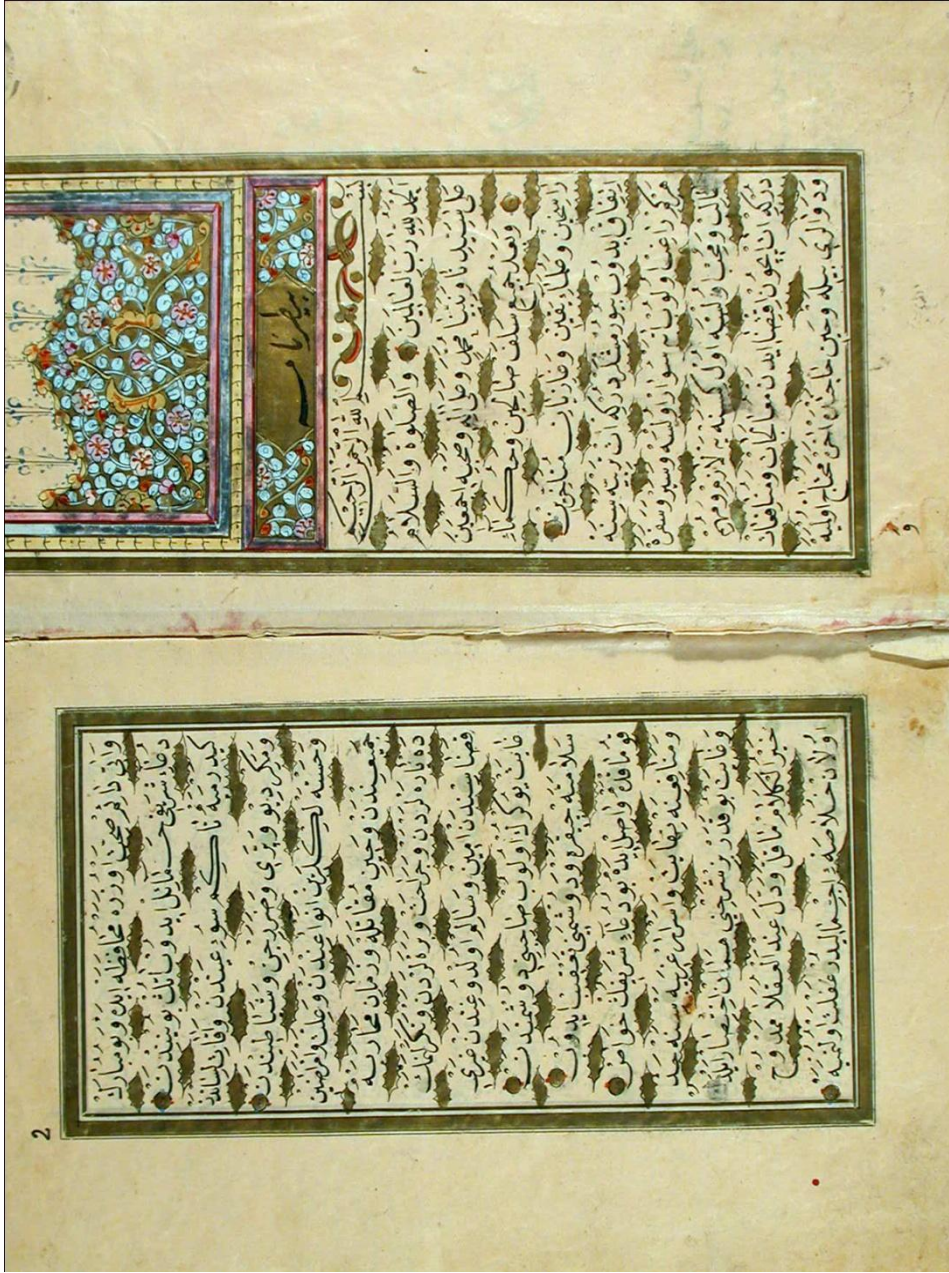
توبہ خانہ پختونخواہ میرٹھ

ایک سرسید لائبریری

T.C. ASARI

T.C. ASARI

Jeroni No. 2822

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام
 على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه
 اجمعين وبعد جرح سلف صالحين وحسن
 راغبان وعلما يقين وغازيان مناجين
 انما في بدوت جور مشا وركه ان ربيته
 همزك زاعضا و لو ناسه سوا از اوليه وسير وسر
 تالين ومجنا اوليه اول كسبه به لازم و
 در كه انان بهون انفضا ابدن معالجان وسنا خاند
 ود والري بيله وسين صالحان انن محتاج اوليه

ولا في طاهر صحن او رده محافظه ابدن و بوسا كاند
 دغا سرفي كمانا ابد و نياك بوبنده رت
 كدر ميه ناكه سو عيبدن واقا ايا ايا
 و بكر ديو و بوي وصير جين وسنا طيند
 وحسنه لك اكر انان عيبدن وعلت لار نهين
 جمع عيبدن و جين مغنا نه و رمان حماره
 ده ناره اردن و جرحت و ره اردن و كر اناك
 قضيا سنيدين امين وسال اولد و عيبدن صري
 غايت بو كر ادا اولوب صلح جري و شهيدان
 سلامه جعفر و دو شهي خفتن ابد و رت
 فو مافاه و اصل بده بود غاه شريفك حواض
 و سنا فصفه زها نيب و اسل غريبه سسه عيبد
 و غايت بو قدر ز شرفي صبا انان عيبدان ابد
 خيال الكلام مافاه و دل عيبد العفلا ممد و رت
 اولان خلاصه ز ارج مابلد و عيبدن اوليه

اول بي بئك وبي بظهور ولاف عار
 شكريت • وحسن زلطيف بود •
 الحمد لله الرحمن الرحيم
 يا الله يا الله يا الله • يا رحمن يا رحمن • يا رحيم
 يا رحيم يا رحيم • يا الاله الاله انك اللهم ارحم
 اسئلك يا الله الرحمن الرحيم • يا الله الملك الغفار
 يا الله الرحمن الغفور • يا الله الخبير
 يا الله الخالق البارئ يا الله الغفور الغفار • يا الله
 الغفار الوهاب • يا الله الفتح العليم • يا الله الغافر
 الباسط • يا الله الغيوث • يا الله السميع الصبور
 يا الله الحكيم العزل • يا الله العليم الغيوث • يا الله
 الغني العليم • يا الله الحكيم العليم • يا الله الغفور
 الشكور • يا الله الغني الحبيب الخليل • يا الله الكريم
 الوكيل • يا الله الواسع الكبير • يا الله الوهاب
 يا الله الغني الغفور • يا الله الغفور
 يا الله الغني الغفور • يا الله الغفور
 يا الله الغني الغفور • يا الله الغفور

الحمد لله

الدعوات يا الله ارفع الدرجات • يا الله والي الحساد
 يا الله اعظم البركات • يا الله سامع الاصول
 يا الله اذيع البينات • يا الله عالم السر والنجوان يا الله
 سبحانه لا اله الا انت **عظمتك** فاذا الدنيا والاخر
 يا الله يا خير الرحمن • يا الله يا خير العالمين • يا الله
 يا خير الصالحين • يا الله يا مستعان يا معين يا نصير
 يا خير الملوك والملكوت واخيبت وضعت يدي القدر
 واليهوت ووكلت على كفى الذي لا ينال ولا يوت
 ورميت من رادي بسوء بالاحول والافوة الا
 يا الله العلي اعظم **سبحان الذي يحيي تا هذا وما كان**
معه يموت • **يا انا ربنا اقبلنا** يا ذا الجلال
 العظيم • يا رحمن الله الرحمن الرحيم الاعلوا
 على واتوب مسيلين برحمتك يا ارحم الراحمين
 الحمد لله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين • والصلوة والسلام

على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين اما بعد كل
 كسر انا حسروا ما حسروا ما حسروا ما حسروا ما حسروا
 رغبنا بدنا مسلين موحدين دائرات يوجب
 •••••
 مؤمنين تحريم ابله ات طليح وطلحة ابي بيلو
 برعت ومرض ظهور ابله في الحال علاج ابله
 ابله ابي ندرن روایت ونقل وحكايت
 •••••
 انفق هر براتك هدي و معرفت و نشان معلوم
 اولوز اولوز اولوز اولوز اولوز اولوز
 بري فاطمه بگزيه و اوج بري صخر بگزيه و اوج
 بري عوزة نه بگزيه و اوج بري بگزيه و اوج
 بري ولا صهاجي تلام صورت صهاجي كي و لوق
 •••••
 كگذر اكر صهاجي عوزين صهاجي كي ملامت
 •••••
 اولوز ابيسه بيله سيدك اولوز ابيسه سيدك

اولوز

اولوز زير صهاجي سده و صحنين اولوز ات پ
 هدا اولوز ابي بيلو ابي بيلو ابي بيلو ابي بيلو
 و طولي اولوز كگذر سيدين و خوب اولوز
 و صخر سبي لطيف و شيرين اولوز اوجي
 فاردي و كوكي عوزت فاردي و كوكي كي لطيف
 و شيرين اولوز كگذر اكر اولوز ابيسه
 اولوز سوز مرست ابله اولوز ابيسه
 عيب و انة نقصان و برز برعدر فيجه راليل
 اما صخر بگزين اوج بري بري اولوز انا
 التي بصحا اولوز صخر بگزيه بگزيه بگزيه
 الله تعالى بور له نهاد و اولوز سكي مان
 هادوز غا بليري بوله اولوز انه مروتلو
 بصحا خ لادا ناصر صهاجي اولوز انا اوز رنه
 سوز اولوز و دستندن خات بولور
 و كگذر و بيهني فو و اوسر ابريشوب هلاك

4

ابد ز تو بوب عظیم فغان و سرور از آنها را بد ز تو
 ابدی ایچنی نك فوریق بناحق بری صغوب
 یکی کیش ولین و لوب دارا و لاسم کر کد ز کد
 آنک فوریق بنایغی زار و لورایسه حتی مده و مر
 و عیبند ز و چینی نك بیه کی و کور ز مغزین کی
 یکی و لوق کد ز و همان صغوب بیه کیه منایغ
 فصه چینی و لوب نامرین کد ز کد و کورین
 بیه کیه بکن بیوب میون بیه کیه بکن بیه
 اولات مهلده علت بیه سیفله د و عیبند ز کد
 زبرا اهل اولان و عیبی ات احوالیه صرف
 ابدن نهاد ز سر و ز کد و لوب و شیخه ناز بیه
 شیره ایله شغوب اغیشله در اما اوج بری بیه
 فاطره بکن بیه اولایغی نك فوریق کد ز کد
 فاطره بکن بیه ایجه اوله و اولون اوله و مور و ن
 و شغوب اغیش کد ز نك فوریق کد بیه فوریق

یکی فصه چینی و لورایسه اولات بیعت اولور
 نهاد ز اولان ایچنی نك فوریق همان فاطره
 فوریق و عینه منایغ اولوب بکن مان کد ز کد
 و برینشان اولوب فوریق و فوریق اولوب کد ز کد
 زبرا چینی بیه و برینشان فوریق و فوریق
 هر صند اولان نك فوریق بیه و برینشان بیلور
 ادمدن هیچ بریسی نهاد ز و شیخه و عیبند
 و د لوب و عیبور و فوریق اولان بیه کد ز کد
 ممکن اولان لغا قاری عمل مکره و قتال بیه
 عمل بیوب بی مالزین و عبرت سزاقی بیه
 کدی فرایکد و کندن بیه بیه بیه ادمدن
 خوف فوریق بیه باعث اولوب فرایق بیه
 سبب اولسند بر بیه بکن کد ز کد و بیه سزاقی
 شیره اولسند ز مغزین بیه و از نامق و کد
 د و شغوب اغیش نامق و طوریق و فوریق

ارفع بری که همان دوهیه بکره ملک کرد اولاد
 آنک بویعی همان دوه بویعی آوردن و داند
 بویستار و لوب کز دانی گواوله واکنه بهی
 بلای صریحی مژانده اولن ککر کدر ملی ●
 عندن توکاسازان بالوق کسه لوب زور و زوله
 معتبره و تارا کتری بویه اولان ات زیاده
 بوسله و اچی بهادر اوله کلند ر یوعلا ممت
 مجرب و مبارک و مدوح در زربو بویعی خیر
 بویعی کی فیه و فالک اولان ات ناسا سب
 اولوب اولان کتری و فاند سسجک و ازنده
 دن افسوس اولور هر و بیور کسه سسجک
 اولور بولما اولان کز لوب او ذرین اولان
 اد عرافندن صبیح امین و سللا اولما نا ●
 مبارک و اهل عیالک مندومر و ندر مصول
 ککلر هر بندن صافون بیبه لوه و صیت اینیلر

صدای سخی اینشته ملک ایچون عن فصله بر حراج ازانه
 صخر و مخالف نشنه اکل اید کوب و بهی صخر
 حسند اینجه ا و ا و ایدرک و این ناسف اید کوب
 ساخته دن لاف و کذاف و چا ورا چیدن خلاف
 ایله بانوب جانجا بینه بویه اکی عی بو محله طوی
 دانه سخی کلوب دوشنمی دیو کال حوقند
 سوال و بخص ایبار یی صرت و یی ناموسلر قچی
 جوق کور کسندن اوچی آنک طرنا عی فاند فاطر
 طرنا غنه بکره ملک ککر و فاطر طرنا عی کبی که
 و مد و زجه ککر و لوق ککر اهل قنده بویه
 اولان نه طوب طرنا قلی بر و زور و یاده اعیان ●
 اید زور بر ایجه نایر قلو طرنا قلو اذن ه و و
 اولما ز صبا براق طرنا قلو ات بیزلک کور اذن
 هیچ بولدا شوق و وفا اذ لوق کلر بوسیدنا اهل
 سفره لبر لک عسند نه مقبول ککلر انا اول

باخصوص وقت تجارت ده صاحبی بود باه
 دوشمنه دلیل و بند و اسیر و خاندانند
 حقیق و حسن قبل از این که از آن کوهی بود
 بگزمک کردگر دریا اول آن که بگویم کوه
 کوهی کوهی و زون اوله اول آن کوه اوله
 لطیف و شیرین و لوز و انار و جینی نان
 سکر لری دوه سکرینه بکرینه زبیر سکرینه و
 مشایخ اولان فوئو و نما شد لوز اوله
 بوله و جوق سکرینه و فوسو به دایاخی
 فوی اولوز دوه لک سکر لری فالت و نما
 مرتبه بوغون اولوز کردگر کسک آنک
 دهی سمان دوه سکرینه سکرینه اوله اما
 آن طبلان یعنی اولق شوم و جمال باز بوی
 طبلانی بود و یعنی اولق غایت مده مده در
 و قرینه صانتم و دیک اولان فی لاکس

اولوب زهنه و عین یوکه ختمی ابدن ما بهار
 و هدر و ندر اولار محبت نشاندن ابرازت که
 طور و اولوب به سی و فو بروی و هم
 ابقدری بنیاه اوله غایت خوب و معنوب
 و اصل عیندن مقبول و محبوبه در برابر
 فدی نه خجریه از پیش از ترکه بو نشاندن اولان
 آن ایسته و هم صوغونه و محبان اجله و
 سوسوز لجه صبر ننگه جمله سائر آنک
 زباده در و دخی سینه ده و یورنوب فوسه
 ده بهادر غیور و یورنک اولوز داندل زمان
 بهنگاه سلف ده غازی و سلاطین سرفور
 بویله طور و نام اسم سینه ابدن لک
 غایت معتبر حفظ ابد و ب و ندانیم و یاز
 صادق بولدانیم و وقت مسقت و سلاکه
 خالدا شدن دیوبیز زباده اجور و کرام

ابدرا ايميش صلاح باه شعير و لطف اورد
 اوت و باه الكون النوب طوبى عبارته
 دفع اولوق همان بدر بر ايميش حتى صحيح
 روايت و رجال معتقد دن نقل و حكايته ابدرا
 كه جنت مكان و فرود و نسا نينا حضرت
 سلفان سلمان خان عليه الرحمه الملك الثاني
 اوقا نبي في سبيل الله جهاده و كل رحيم
 قرار خاكساره عزرايه و حرب و قتاله
 مخصوص ابدوب قابله سنه دن انهم
 و مالك و قلعه فتح اجماله مالك اسلايه
 اجوب شرفا عزراي نوب ايجاز اول
 وقت كيم ديار ما جازا نكرو سبه جهاد و عزرا
 و عزيت و سفر و سنه نكرو بولوب
 اول مالك معسور و ضربه مالك اسلايه
 اينك اندر سنه لر بيه و فكر بند لر بيه صرف

نعم

زهن و افكار و شهرت مير ملك فو خانك سم
 سهولت و نادره وقوع تدبيريه قرار و بر دل
 صكرا الات حشر بيه و لوازم سوره مهنا
 جنود بيه شروع و جيد و اهنام بيه روي
 باد شاهي في فرق سكر سنه كامله به بالغ و سنه
 بر ايجاز قورغا لا فدا تر در حضرت مرتب العالمين
 و جبار بر فرق مستعان و معيذك اكا اولان كور
 عليه و توفيق و عنایت و اخيرا عجمه
 و اخيرا ليل حاكمه عليه سبي شاهان ايرانيه
 دن هنج زحاه ميسر قلمند بر باد شاه افك
 كرمي بدو نبي سنه مباركه سنه سفر
 او كروسه عجمت ابدوب غادري نانا خان
 بجه بوز بيلك جنود كبيره ايله اولوقهدن
 حركت و افلا ف نما كندن صبور و مرورد
 ابدوب ديار اكر س شرفين واقع اردن

نافر کسور ک فلاح و بقاع و فرا بسی سیه ناکه
 و اموال و آتیا لیرین سبب و عجبست و صیبارت
 و نسونان بالکلیه حساسرت و اسپر و بند و
 حفا برتا و لوتوب منصورا و مظهر طیسراد
 نافر عملة رجعت و عتای بلخراده او بر فوب
 استلاصه از رسان و بار شاه بحر جاده عرض
 عبودیتا ایصال بلد کن ثابت مسرغیر
 و صفا با با و لوتوب بیور منسلا که دیار
 انکرو سیک آرسنی عسکر جبار برور کا سر
 نا ناسر خشم ز فزاره سوید برت و ولد ان
 سنا الله خوف و آثار نمدن کبر و صلی علیک
 بزه انسانا و لور همسان صدف نیت لسط
 استقامت اور سر سیر کر له ذریع مجین
 و خربیه اعزاز برین و د و لک و شرف
 ملک و ملت و تحفیل برتا و بیه حق صاحب

سعادت و بر رسالت چون جلد و سنی و اعیان امر
 ابد الودوب ذات همایون سعادت مفروز
 لری بی فایده عسکر الاده صحرای بعضی سرور
 دید کلری زمین نام موضعه نقل و عریک
 اولوتوب امرای نامدار و ورز آرا کار کز امر
 و بیبر میران غیور و صاحب غامرا ولان دیلوان
 ذی نشان فوج کلوب و در و بی همایون
 نظرد همونه دخول با به مستقیم و نوس نین
 پاشاه کردون و فایز به ممتاز و سرفراز و لوب
 هر برین بر عملة تعین و برز خنده مامور
 و معین ابد تر ابدی اول زمانه نین
 پاشا زاده محمد پاشا میرانک ممتاز
 و مسکی و داو زان ذی شانک سرور و شیک
 رومایل کلر کبسی بولوتوب مفر کومع
 کرسی آتات رومایل صوفیه نافر بلا خسته

اولاً ان تخالدهن حكرهما بون ابه اباك د و مر
 اهل عسكركا و ان ابي بك سياه سوار مر
 مرز ميان و در ليران آتش فشان اولغايله ميبير
 محمد با شاي غاري بله راهي وطني لعل
 و قطع منازيل باه رك حترابي بلغراد و مسوول
 بولد فان قلعه كبراهه حاصره و فتح نصير
 عهدا سببه نفوسها و لتعجب مومن الخاق
 المشقان و بهيت غاريان عبوران فتح فانه باه
 اهل غان لالزلن و محمد با شاي غاري شاد
 البته بالستان اولغايله فده حيات باه نا سيبا
 كبراهه حاصره سبي شطيله سرع سخا غي طير
 جهاندار سكندر و قار و بلاد شاه خرد ادادن
 غائب و احسان اولوب طراف قلعه كبراهه
 بخوار دن مدين و مستكمر فراع و بيلقه كره
 كاز صروف و نا ما ز خصم بلكه ندر بجا راج

سنة

سنة ده جله سبن فتح و نصير ميسند ر حكر
 اهل و عور سستان باه جنس ك باه قلعه
 و بلنقه فتح اجناد و عمر عز بزر جي جنس
 ابي سسه غاينه باه واصل ولد فان بلغراد
 مخور اولوب روح برفقن موقل جوي جوار
 رحمت رحام عروج ايدوب غفران و بايه
 به مستورا و ايشاد در رحمة الله تعالى حسنه
 و اسعة عمر سبيلك هر سسه سسه و قلعه
 فتح و افع اولد و غي نجب قدوت و اعرب
 و قابا حركند رحي فتح بلغراد لاه او غي
 بلدن عظيم سندات يشنا و افع اولعين بطور
 و مهر صا و ا فتمند و سنك مر بركي عقيد
 اولوب جيس اخنيان اولما معله بوفورست
 طرف حقدن بيزه بر رحمت و بنا بندن
 فورا غينه كور بوب طرف و جوار ده ●

10

کی سخاف عسکرینا و ان کون ایچین بلزاده
 دعوت ایلد جمع اید و ب و قلعه دن طوبی
 چیقار و ب عسکر اسلاندن اون بیک بهادر
 کیمسه ایلد یوزا و زیندن طوبی ایلد خوب
 دورت بیلای قیش ایچین قار و صوف
 دیوب قلعه ابریک و قلعه سلان قیش و قلعه
 مرو بیک و بکوز دن و بکنه خه و حواله قلعه
 سی قلعه مبر و بجه و قلعه راجیه و قلعه
 چلچقه و قلعه الیز و قلعه شایجه و قلعه
 رو هینک و قلعه انجیه و قلعه اویجه بومله
 اولان قایلک جموعی بی زمان قیلد فتح
 و مستخر ایچیند سر مونیوق و معبد ایچیند لدر
 کلاب و نعل و رابن اید ز لک مهور
 و معنور نایسانه نایله برطورو و انا با
 رحمت و اجیز اید ز لک ایچین جم ز قیغ

منقول

سفیر و عزالرد بولدا سمر در دیوا و نور سته
 دن زیاد بوجه سفر ده و عزالرد و ووق
 حرب و قناده اول اتم سوز و رکوب اید کس
 ایچ چوق بولدا شایق و کرامت اولان مشاهد
 اولمیش ایدی ان بکون قویا و لوب حبیبی
 باشایه و اسل و لدهن بکا اید و ب و مخصوص
 ان کهنلیوب و دقرا ایلد کدن صکر قیری و دقرا
 بزجه بیا اید و ب و کلامت قیرتینا ز ایچکله
 چوق کرا اید ز لک ایچین بو وصف اولان
 قنای و صلاح ایلد بکال و جمال بزبار کس
 ان ایچین لایق بکرم و شایسته عظیم اولمیش
 ایچین محمد باشا دخی خورما اولد قان انک
 قیری چو ارنان دقن اولوب قبه و اسعه قالیه
 بنا و نور بیه خسته کس خه کری و دیوانه مزین
 و مستان اولمیش ایدی رحمة الله علیه یعنی

41

زمان اوله اوجوش آله نومرته عینار و ریش
 ایدر لر اییش اما قور آن کر قیر آنک یه سنی قور قوی
 سیاه اولور ایینه عدر سدا اولور گو دخی صومونه
 زیاده دایور و طاشلیق مخله صلا حینه بولداش
 ایدر اما تورک بیضا اولور و مکر مکره مقده
 وصف ذکر ایلدیکن علامت و ریشا لدر موجود اوله
 اکر موجود ایسه ایودر لاکن سنا بر لاک
 قرینه ریشنه دکلدغیا مر ایدمک و صفلا ایق
 مشاع دکلدش اما قوله آن بر بوله حاشا
 مینشاند ز قه و سونور و لیم مدمور اولور
 مکرکه بده سی قور قوی جوق و قبه
 اولیوب بده سندن قور قوی صومونه و ریشه
 آلی شکلده بر خطه چکیش اوله قور علامت
 اولور ایسه معتبر و مبارک اولور و لاکدر
 زیاده کر اما آنات غایتور و لدر و سنی کرک
 اولور

12

اولور علی الخصوص که باشی قور قوی و قبیح ایا قاری
 دین اوله ولایت بقدا دکه آنی و قیر آنی اعل
 جریبه عیندر نه غایت مبارک و معتبر دکه اما
 سیاه آله ده لولکدن بر ظم وار ددر مال
 دکلدرا اول و عیندن اکثری بدخوی اولور
 خیره ایدن اعل فر استندن در ولایت و نقل
 و چکلابت اولنشد اما لجه آن معتبر دکلد
 مکرکه جمیع ریشان و وضولوب برک اوله
 اول و قف مبارکدرا اما چغران خوشدش
 عدر سدا اولور اما سونل شرطله کرشانی
 دو داغندان آلی اوله اما سبسان شومر
 و قبیح و مدمومند مر ایدلا اوین ایچینه اوله
 سبیلانی و عرقیه لر اما حجان ز کندان اولان
 آلی اوین ایچینه او عرقیه لر مقبول و معتبر
 دکلدرا ندر دخی جید اولور ایله کرنا نلیهدر

خدا را بدو از سرای غالب و کبیر در سرور را زین
 سابعین و در لیل آن سالین سفر کرده و جنگ
 و ضرب شدت در تجربه اینجمله را ما چهر
 کوز لوانت شریف باشد ز زینهار زینهار
 اخور ده طوبیته ز نایمان شومر و نایمان
 و مد موند خرد را اوله و دخی معلوم
 اوله که آنک سکل بی طرفیان اولن کر کرد
 و عمر نایچ ایغنه اولن کر کرد بر استرط
 بود کرکون اولن قن ایاغ قلد و مرور بدینه
 فیق ایاغین بصد اکر ایاغین قلد و مرور
 برینه سیاه ایاغین صهر ایسه معنی و نایمان
 آق و فیق ایاغی سیاه اولو بر ایسه اهل تجربه
 اینجمله در که اول ات غایبک او عرسوز و
 شومر و خیر سیر در مهره حاجه کر کند
 ایچون اولر برینه کر کوب بدس لوی ایسه

ملکه

بیگانه الله تعالی قصد و طلب باه و کجا حاجت مرور
 اولیه و معصوم دی مینس و لیوب تا بوس و محرم
 اوله اما حقو با الله تعالی حق نیر ذالک اکر که اول
 ملاحجه حاجت را و مراد می سزا اولوب
 ملکی مینس اولو ترا یسه البند حاجت
 عشری قبل و کونا اولن و غیسه دلیدر
 ز بر عرب و عربان سرور لری تجربه ایله
 تحقیق و صرد برین مشاهد اینجمله تدقیق
 و تحقیق توغین و نینرا اینجمله بر اول لصل
 انه فوت مفرح در برلر و بین قایل العرب شهر
 و محرم با اولنند رفوت مفرح در بک ملاحجه
 اولنک فابوسیا چند بر بکدر عساف
 اول شکله اولان انه لاک اولان کینه
 اولنی حاضر و نین بلبوب کینی قولوغی
 التند ن دور برینه در بینه در الله

دینت

اخذنا من افانہ و دخی براتک صوتا کوجو
 اکتک اولسه اولت اهل حجریه عندہ ان طابت
 معتبرہ در نوید نشاند اولان انا عزیرها ابدا
 الوجب جنک اچون صقلیہ کزایب کزیند اولد
 بویشکره رخنی رجال سندا کروس غارایک
 برعز میدان برضاد و القول معتبره دوسنه
 نعل و حکایت و صحیح روایا بائیس کنه
 اتفاقا بزخبه غار براهه بزکون دبار کاره
 غدا و حیات و سبیل الله نینله و علا ل
 مال غنا بزطی بله رستم مالوف قد پو و عاده
 عرف سمد مسلمین موجدین اوزره عید
 و مستغرا اولان الله و الحلالدن عون و مشر
 و اینمات اولوب جسود قبله کلمه
 من فناء قلبه علب ذنبه ککبره اولد الله
 نفس برغان کریمه سن و صدقته اعجازه و اقوتاد

وینبره خالصه ابله اکیال اولوب برور سارده
 فبر و زبموتان علم اسلام کتاده و جمیع غارایان
 و شیخیمان تحت طیلان حاضر و آماده اولوب
 متوکلا علی الله تعالی و قطع ستار لایسرت
 بزصبح غازی و فتنه کتاسر خاکسار لای
 لریمه و بی زبانه لشکر مشغوسه لریمه راست
 و مغایر کندی کاتر لنت ککری و وفات
 مبین الابر و شبیه منق سخاف و حاجی علی کل
 ابله استخکام اوزره حسنان اوزر لبر عسره
 اول قره حروفان و ما جارح بات کاتر لبر دیوار
 کجه مبین بوسر و یوب جمله ابدیجه بزکله کجوت
 کوزراته و فراس غار ناموسین غیر کتاسلام
 لایق اولوب شرب سها دی فوش و شرب
 اتفاق و جان باشدن خیمینه میدان چکندن
 فطرات و سبر بند کتاسر اولوق لغی

بر بزم قول خیرا برقیه اود بود مردند نایب
 و بر لردن صکره لسان سربد لرده رحمت
 ایله با دا اولوب دین مبین اوغوزن شهید
 اوله کر تا حتی بر سر الحزب لرده دایست
 و قرب و میزین میزبان و معنوق و محو و جز
 و غلطان اولوز دیوخان و لردن کلار جهتم
 قران پاره جنگ و جبال و قهرمان و رسم
 لری صرب و خرب و قنار ابد لردن یغور
 الله صبح کفاره هر بیت عفتان تفریب
 اولمشوب محالاند اولدوغی ملخو ابدکن
 غلابر هر بیت ظاهر و اشکار اولوب
 اول کترب و سندی مانت و زرم
 اولان حبش کلار تر فرج بعد کسج
 منفرق و بر پیشان نالان و حسل سمت
 فرار کز برات اولوب بی نه ره رخ

و سیه

و بساط و اموال غنای ایله آبتن و سلا و
 سهدار و محروح قبل واقع اولغله جناب
 حنک قدرت و حکمت لرینه خبران و سکر
 و حد بی با بان اولدوغی کلار مجرا کلار
 مصداق فتنه مقصودا صلی و ابی کبر و
 قد بی اول غازی حنای بر کلان هر ز
 صحتی فار سولوب جنک و قال و بر فیج
 دقه جوهر و جمله سبن رده و دفع ابد و
 شفا لکه اوزرم ایکن ارنیدن علی اعفاه
 سالوت هینت بر نماز کلار بحب الیه سبل
 سیف جوهر ابد و فقا سندن ضرر بیان
 حنک و قنار بقدرت اهدا الی سوز اولدوغ
 آت قوش شالی هوا به پرواز و طیار
 ابد و کلان شایبند نه فالو بخران
 اولور و سباز کلار کفره خطای ابد و

15

دخی بود که بزرگ آن در بنیادی هر چه در این
 یکی بر آن واقع و آنست اول آن ثابت مومند
 و بهادر و نور آن اول و در هر چه چو
 خدی و فایده می اول و در هر چه چو
 عینون معنی و مقبول و مبارک را بجهت
 شدن کبر و اندک ظهور را بدین طن و وصل
 و در الوی و معالجه کریم بیان این که
 عینیه قدرت کلوب ظهور را بدین مصل
 و علتش در معالجه آله شفا حاصل و منس
 اوله بعون الله تعالی **باب اول آن سخن**
عقاری و در هر چه که در بزرگ آن اکثر
 سخن گفته بی بی بود در پیش بکن مهر
 و در هر چه بود آن کلاد که در هر چه
 عقار آن در سخن نور جلا می بود که آن
 با نور بود و در هر چه و فارغ از پیش و بر

دخی

دخی بود که در هر چه می اول و در هر چه
 اول و نور و نور آن یکی باقی قلعت و در هر چه
 و قتی قتی سوس و با شیبی با نوب بهره دو کس
 بود جمله هیچ دکه بر آن دو مینز رحمت زیاد و اول
 ایادی علاجی بود در هر چه خاص بر باله لویه و بجهت
 آره که در هر چه در هر چه فایز شد و در هر چه
 بران اسباب در هر چه و الحاق و در هر چه در هر چه
 بوزنی و با خود بود غایب و در هر چه در هر چه
 فالت جول اول و در هر چه او تر نوب بوجه که در هر چه
 ناسک آن در هر چه مسلمان در هر چه در هر چه
 اولوب شفا بوله و کس که در هر چه و آنک
 قوی می یکی با بندن بر جمله سینه لرید و سنجیدن
 که در هر چه و در هر چه خلاص اول و در هر چه
 به اول و در هر چه انجا بوجه مسایون لیه با خود
 در هر چه باخته و با خود در هر چه باخته با نور و آنک

17

صوتی سینه صوفه و توانان ترسی ایله چرخ مالتر
 اولوراکر اوچه برقب هابونی بونوب
 شان و بدوب مقعدینه صوفه بودخی چرخ بد
 بردخی کک صوغانی دوکوب و صعوب
 صوچنی آلدن صکر برسد لاهی صوغانی ک
 صوفی قدر ادرسد وکی فانوب ویراز طوز دخی
 فانوب خلیقه کسه فارسته امن آلت
 بورینه دوکه با خود بودینه خلاص اوله ویر
 دخی کک آلت دینه دوکی کک آلیسه اول
 رفیح بلقی سک صغان بولون له لوستل بیجان
 فایساده لوانک قینی آینه فویر کرا کر بوعول
 قوبیه اوره لوانی اودرندن و بالندن چوس
 چول و کلیم و کله ایله یوروی کک آلی
 در لینه خلاص اولوب صحت بوله و دخی کک
 زیاده دخت و بوب دفع اولسه ایچم زهر لند

دیش

ویش در هم کراون در هم رنوه و درین زهر
 بویر بولورک موآن سیتی بدوب سنگی شایله
 قیدان آریک سوزه کریمقل رسو و قدن
 صکر آلت بورینه دوکه لرا و اوز برینه بوب
 چخی فنی بورده کک آلیسه در لاه لایند در
 کور قشقه و بین دخی رسد وب ویره ل و
 صوفی دخی نوبه کر ویر لادوب ویره ل سفایوله
 ویر دخی کک عراف باطلانه بار صغان آریبه
 اوق بیسوره کرا ویک بطمان لیج صوفی فوب
 آلیله ازه کورده کچی اولد قدن صکر آلیسه
 حفته سفایوله واکر کی بطان صوفیه
 بار صغان طوز فقه کرا ووز آلت بونازینه
 آجیان لوانک اوز برینه بوب بر میل
 قدر بوسر دوسن لره کک آلیسه دینه ای
 ایشیه خوش اولوب سفایوله غایت خریه دیر

آلایان انانیا تا تک او کسرت کرد طهارتی و در لوی
بیاضینه اکراتا و کسرت سبب بطنه
 در لیش بکن صوم و برنگدن با بیان بولیکری باخو
 نوی بارغ بری مخالف سنی بگدن اولوزا بدی
 علاجه بو. دربرک الینش درهم صوملیه ایچ باغندن
 الوب بوزد و هم شریله انش و درینک تا باغ
 ایوب شریله فارسیخه ناخبراید و ب معن
 کشدن ایند و بریب بر مقدار صومنه آدن صوم
 تک بونا زینه دو که کسرت لاص اولوب شیفا
 بوله اکسرت صوملیه ایچ باغی بونا زینه
 روغن ساد و بی حریب و سبب کد و در بری
 کز طوز اوغان قور و نیدن الوب اولوز
 در هم صوملیه ایچ و بونا انانیا صوملیه
 بوجه کلایت مقدار شریله ایچ فایند
 بعد انشدن ایند و بریب شوره کد صوملیه

بشق

رفیق حسن اوغ حقیق باد در باغی صوم بر صوم
 آدن تک بوغارت با خود بوزینه دو که کسرت
 حجت بوله کسرت اوله بقار ایچک کسرت
 منقوله کسرت آنرا کسرت اوله طوز دانه
 ناون بومرجه سبب الوب غایت سبب کسرت
 سرتکه ایچینه قویه لانا اوغ کون طوز ابع
 اوغ کوندن صوم اوغ کونه دلیبری بریا ریخته
 هر کون اوچ بوز طاز الوب بوغارتینه انه خلاص
 و شیفا بوله مجید بر و بر دخی کسرت بری
 در هم بوبان و بری دانه قور ایچری و الی
 در هم سبب از هم قور بری و در بوجینه
 بزانه جک بد چولک ایچنه شریله کسرت
 کلایت قدر اوله غایت شریله ایچ و در فایند
 آلدن ایند و بریب ناز بری جک بد چولک کسرت
 اوغان کلایته قویه کسرت صوملیه بوله

19

اوج كونه دل بهر كونه بر خندا آنك بو طارينه
 ابيضا فابيضان دو كه ان نشاء الله الهى سفا
 بولون سفا لاص اوله حيدر **الباب الثاني**
بوردكي سورمك طيلدي و د والوي ياننده در
 ايندى بو عيانك سبب ظهور نماه صو و ق كيكند
 اولور و عين بد كنه منكره بيزا و ز برينه صو و بيز
 سگدا اولور جلالي بود كه انك اولافور و غي
 د بين منكره نيله اول كون اول كيه بر و صو
 و برينه لوان نشاء الله طوهره نينا بولور كرا
 طوهره نازا بيسه مرهين و بلا مود و بولور طارينه
 فابلر ندن بر ريفلان لوب و بر ريفلان مره
 چي بو بوردكي چكره كچيش اوله الوب بوجمله
 هو ان غابت منكم سسحق ابره كركه اول كجه اوله
 بعد صو خراييج باغي بله فارشد و مره بورد
 كره فاما قد مرند و مره ب اريد و ب خندا و صليح

بر دانه حب بو طارينه انه لرا و ج كونه دل
 ابره لرا اولنا ز بيسه ان صوف صو ابد بويه لر
 و غايب او زاوه و زني و لا قيني و سلاز غماي
 ز ياد ااستكه و بر ريفلان و قف اجو طوهره
 سكره جوال بله اولونوب صا مره كركه لاص
 اولونوب سفا بوله حيدر و بر د خي ككر
 دفع اولنا ز بيسه الكي در هم قور كركه
 فز لجن لوب صا ق چكره كچيش اوله
 بر جولك ايجنده كتاب و قلا بر صو بله
 ناز سكه بنا و ز مره قنده لرا ناكه حل اوله
 بعد كركه رهه او و ز انه قايغور
 اوله هو انه اول كجه سسحق ابره كركه
 و اول فز لجن ايجنده فانو حلال باره كركه
 بعد كتاب و قلا برى اتره ا اوله
 بوردون لكا قد مره حبه حبه ابره لرا خندا

وصباح ايكيشن ناله حباتك بوخارينه توب
 بوند ورة كراوج كونه كد سلاص وله وينما
 بوله صابن مجيد ره هم صوبي صوف پوره كر
اقباب اربع الك سيد و كطوق و ملك سبج و
معالجه و دارى بيانند د م • اگر تالك
 سيد و كطوق توب فانما نسه بويتك سبب
 ظهور يانه صوق كجنگد و يا خود فيض
 اولوب زياده و در ايله ايجي ايجي رس
 لكه فاوني و اول همتد فاشا مزنحت
 چكر تيدي علاجي بود تر كره فيرل بونان
 فايند برونقد اولوب بعه كرمي در هسه
 فيرل بويلا و اوج در هسه زعولان خاص
 بوخاه برچولك ايجين برونقه نسايله
 ناز نشه بيله منكر فايند اربعه اينده
 سورة كرو بونقد رطوز واد قريسد و كس

فازندار

فازند ورة كراوج صوطيلان لوب طاش
 هوا نده كل و لقه سكتي بديا نيه خم
 فازند و رب چلقبه كرا نك اوك بومرت
 دو كه كرف الخان فتنه برونجا كرات فاشا نده
 ده عسني و اربسه ات بيجي بوكر و ايلرو با توب
 راحت طوز نماز وقف اولوز اوج كون فاشا نماز
 هسان ايجي صابون لبوب معصيا ايجيه صوفه
 و اناك فاونجي جو بروب و و نه رة الله س
 افر برينه بوب بوس و و نر فاشا فيرل
 ان نشا الله الرحمن نيغا بولوب خلاص ميسر
 اولد ككرد فع اولما اربسه بوز در هسه
 بال اوب خاص ميغرسو بيله سرت ايله كر
 مهن كرمي در هسا ق كوك خاص خاص
 • سكتي ايله كرو سرت ايجينه فازند و رب
 اشق كرا زياده بونقد اربسه اناك

بوزیند تا ایچورن قرآن نثلاً الله نسفا بولوب
 خلاص اوله برده ککر الی برده قاون
 چکر دک لوب شکر ایدوب لکن بکورد
 اولونین له لر وچیک سو دایله فارسند ورت
 بران ایلیا فایدوب بر فاشیق کوچ بالند
 فارسند ورت از برکایسه دهی علا اولوس
 بمن آنک بوزیند ایچورن قرآن خلاص اولوب
 سینا بنسرا اوله بیورون آلیو
الباب الثامن آنک فان فاشا غسک سبب کون
وقائله علامت و معاینه ری بیانند در
 آنک فان فاشا غسک سبب غیر بول اولونین
 یاخود قوی سکر نکند و یاخود بوکسک بدن
 البعده سکر نکند اولود اییدی علا جم
 بود مرض کما اولایکی چینیک بالند فان
 اله لزاما جوق فان ایقبه لاند نصکر کون

مکند

سوسن دین اون دره خاص زعفران اون
 دره دسور کی اون دره فاره جانی
 چنی ون در هر نولری جم ایدوب باهر وقیه
 سن بله برجد بهجولک ایچنه فایند لوسوره
 زعب نه ایچنه برده هم خاص تر باق قوب
 اده لوزوبور سندن ایچورن قرآن کیکه نسفا
 بوله و برده ککر ایب وزومی و نصیل ایچورن
 و بومر و دار فیل و اق سدر ال هریندن سدر
 در هر و بر وقیه دهی زوف و بوز در هر چادر سغری
 آنک در هر بز باغی بو جمه سکن و خاضلیدن ک
 و بر جدید ایچورن ایچنه ایدوب مخلوط
 بیک لر بمن حل ایدوب مقسم ایدوب بوزیم اید
 فالک تراور بینه باقی ایدوب آنک نابیک ورتا
 سنه اوره لوزو صحر مار و سار شیجان دولتمه
 ایضا مایه کر نامریدی کون طور حسن لدم

بوله و بردی اگر دفع اول از اینه اول آن
 کینه اوج بردن شکر طاع او سر لسه و نه
 طاله آن نشاء الله الرحمن خلائس اولوب
 سفا بوله بردی اربها و بی که اکثر است
 انفس اوله نور در صه بانک دبق اهل ایلد و
 جهر یوغوره اوله اینه فود و له یوقفه شکله
 ابد و ب فرینس صلیح اوله اینه بنیون لرمان
 بو یوقفه باره باره طوغره یوب بر قابی
 یوقفه کنکین سکه ابله کیمجه ورت ایتان
 لوله طوره بعمان الراجا بله اولقد راره اناکم
 سلا اولوب بوزه کچی اوله الله ان الی
 در صه غسل فاریند لوسر و مخلوط ابله
 راندن بیری در صه جوز بوا و بیری در صه
 تابی و بی که دبق کیم سخی اوله فاریند و
 جانقه اوله اوله الله ان الی

شبهه

خصه ابد و ب برین استفا مریرین صلیح ابله
 دفعه ده آنک بوز زیندن دو که ان نشاء الله
 خلاص منس اوله و نشاء بوله اگر یوقب
 اولوب جاری و لفته مانع اولور اینه بریند
 ایلجا و صوفار سقد رمنق لانا سندن زینار
 و محرب برد و ادر عقلت اوله
الایا شامین دن سادسه کادل انک صولور
وصیق النفس جلتله و صلا مت و سبب لوانو
 دوا و معالجه لرینک باندن در بولنک سینی
 بود که انی قینی چون دفته فوسند و رب
 سکر نکدن و هر یور عنون اکن چون چوق و بون
 یور صوب و بر مکدن خامیل اولور زینار کیم
 و ملا فی طولوب بیدنسا التیله بو مریند
 بری ظهور ابد ز ایلدی ککر که رکه اوله
 بریند از تک و طوقا قی و قی و اخی و کون

قدر کار به جمع ابد و ب بولای برچوگان حکم
 فاینده کریمان سوز زانندان اون در همه جا
 طاقیری • و اون در عمر بزرگای و الی در عمر
 صوغول ایچ باغیندن که اریش و له چا مر
 طاقیری درختا مر غبار و مستخوف
 درینجا و له بو حرمه فاریشند و رب حیل ابد
 لرمان ایچینا قن ایچینا تک بو منزند
 دو که زو عین اصد و ب و بره زاکر
 بردفته ده دفع اولنا زایسه ایچا و چ دفعه
 بو عیلا به لزان نشا الله تعالی لایلاص
 مینس اولوب یسفا بوله غایت مجرب سر
 بردخی ککر دفع اولنا زایسه خاطر
 زعفرانندن اون در همه لوب غایصینک
 سودی ایچینا بر محمد ورت ساعت اصد و
 بعد حال و لیقه از و ب بر مقدار کار زاننده

سید

اسپد و بانک بور زینه دو که لزان شاه
 صحت بوله مجرب بردخی ککر زان
 صولوغان اولسه نوز در هم قن حال ایچین
 د و سیور و ب حوالدن حکم سکین ابد و ب
 بعد برجد بد چولک ایچینا و چ و فیه
 صوابله اولقدار قناده زکینه ایچ
 حصه بید و ب هسان بر حصه فیه بمان
 انشدنا ایند و رب بالک بریدن سوزه لویج
 قرینه بیند نا اقدار و چ صباح آنک بور زینه
 دو که لزان نشا الله تعالی لایلاص و لوب یسفا
 بوله مبارک و داد بر بردخی ککر زان
 صولوغان اولسه چار و قنده بر و فیه
 داندلور و زو قن ایچ بور و فیه طایسه
 انه ایچوره لزان نشا الله تعالی لایلاص بولور
 مجرب سر بردخی ککر آت صولوغان

با خود حقیق النفس اولسه بر اولمش قانورزی
 اورنه برندن شق ابد و ف رضینه با روم
 وقیه اوروم بر کیم یجوب بر کیمه ایازه قویه
 سیز که طوره صباح اولد فان برقیق
 ایله اویوب جسته جکر کیم بیلد چوروب
 بریزد سوز و و خسل ایه لر حاصل اولد
 شقی بور زنده اچوره لر برقیق دفعه
 بو عکلی بد لر ایسه ان نسا الله خیلانر
 اولوب شفا بولوم مرد در بر دخی کر
 حقیق النفس ککر صولون خان مرتبه
 عیسا اولور ایسه بر نسا رت اولد رجور ک
 اونی اونوز در ره کونک کیم برقیق دهر
 هو ان فقی حکم سمنق ابد و غبار رفیق
 ابد لر عین ایچ باغی له ناره و بال سبیز
 منن اولد بار مر و فیه باغ ایله اجزلاری

عبار

قاریند و رب حک ایله لر و انه اچور لر
 ان نسا الله شفا بولوم بیس اولد غایب
 جوق مجید بر دخی صولون خان انه علاج
 نیجه دفعه بون جریبه ایستلر در با کیم
 قنزا و غلانه خبض کور دکله اول قانند
 بر منفذ اولوب صوابله فاریند و رب نته
 اچور لر قدرت الله ایله با اولد بر باحور
 فالدر اولماز دکلد بر حرا لیکه خالند
 بری واقع اولور عزیز حکند بر خاصه فر
 فایند در اخر غایبینه فایند خیر بولد فهم
 اولدنه **باب تسایع** انک ایاقر نه و قولکر نه اولان
انواع علماری و سبب ظهور و ملائمه بیسین در
 ابدی اولان فیه بر لانا انک اولد ایاقر نه
 جقر و نماده اولوب دو کولور جلالتی
 بودر که ماده اولور ایسه فولی

25

شنبوب فالتكوتك بجي ولور ابا فابن
 دهر ديسرا ولور علاج اول ايكي فبندن فان
 اله لواند نصكر كل خطي با بر ابن و با ادهم
 واسرعن د بكي وكسك بد بلكر كي خامور
 وصبر ساق صا بصر برندن بر دقتا لولوب
 بر جلد بد چو ملك ابيده صرب سركه ابله
 سولقدز فابندن لوكه سركه ابله ونوبلكر
 مهر كجي وله بعه الهمكل بوجك قدر
 اولد فان اسحق كبا ون شيش اولان
 عله سورة لوكون و برجه طوره اذنه
 بال ابيته هو و صا بون ابله بويه لوكه دفع
 اولنا ابيته بر اكي دفعه ابد لوان نشا الله
 خلاص ميسر ولوب نسا بوله بخره
 بر دخی ككر آلك ابا قري فالك شنبوب
 حكمة خالي و نساه و خلاص اسق فابن

وصبر ساق مهر برندن كابت مقدا رى لوب
 صرب سركه ده قابنه ده لوبه سركه
 كيدسر فالناز ككر كايست قدر سرباله نار
 شد بد و در بر نه اولقد مر فابندن لوكه ازم
 سبال شنبوب نما مهر كجي وله بعه ابيته
 براد طوز و برادر و عن بر فونوب لابله
 حكيم حل بدوب علت اولان عله بر خويجه
 سون لوكر كي درت ساعت طومر اذنه
 بويده لوكر مرض بر دفته ده دفعه اولان
 ابيته بر دفته دخا ابد لوسفا ميسر ولور
 وان بر بروه طوز من بود كده بر بوب
 با بجه با بجه ككر و در مكدسر و ككر مانه
 بيم ولوب باش و بر مر ابيته دستك لوكه
 اذنه اولوب بورت صا و بيله فار شند و رب
 بر راد طوز فانوب مهر كجي بدوب اولد

در شلین مکتک اوزر دینه با بیدر و و شکر
 با غلبوت موصه و صاره ز غامر بیدر کون دند
 طوره کبریه ز جلد ز جلد دله دفع
 ابد و شبغا حاصل و لومر بیدر بیدر
 ککر دفع اولما ز اینه آنک طوبوخی
 اوزر بینه بزنج بیدر ده طاع اوره ز اونه
 حاله لردنغ اولور بیدر ککر آنک قولای
 دو نولوب حرکتان بان و ناولسه جلاچی بودر ککر
 بزینقد از سودی طوز ابله فایده لرتا ککر
 قولوا وله ویرا زینشار در قه لرتا ککر
 حل اوله نمان قولر بینه ایچی لرتا ککر
 سومر لرتا ککر ناره بیو طلو و لوب شکر
 ایچندن ایسکد ویا و ز بینه حار ربنا بوجه
 بختیه لرتا ککر دورق ساعنه دله ایچلا ز
 ایسه آنک دیزینک اوستی با نیند بر کسر اولور

قدنا

اللذ فان الله لاردن صکره بر اویج اسره اونی
 ویرا ز صبر اسفطوری ویرا ز کل خطمی بخوبی
 ویرا ز ان کونک لوب هوانان بوجه دله دهن
 سخن ابد و برب بینه فارتند و رب بسن
 جورطه صار و بی بله بوجه بوعرب ز با و د
 بزه باقی بیه لرتا ککر فان اللذان کسر لرتا ککر
 با بیدر و سن لرتا ککر بکتیه لرتا ککر بر هفتنه
 طوره و ایندی بی بینه لرتا ککر د بر بینه کورده
 ده لرتا ککر الله الرحمن شفا و د و اسیس و لوب
 ابوا وله بیدر ککر آنک ایچی بپس اولسه
 ککر لرتا ککر سیاه فطر اندن بزوفیه فطران لوب
 بزجک بیدر ککر ایچندن تارتند بیدر بله فایده
 ز ناککر ثابت قولی وله بعد فالتا ککر بروتی
 باقی ابد و ب قولر ندان اولان شهنش اوزر بینه
 اوسر فر خوش حاسر لرتا ککر بن کون کورن

26

طومر مجربدر • بوعنده اسپنج آدمربش •
 عمان چغندر و غیر صجی اوسه کوب با طومر
 حفظه ایدان کز ناصکه کرمی د و مرت ساعث
 طوره اکر برد قه ده دفعه وز با بل اولاد
 ایسه بوعسکلی برنج دفعه مسوال مسرفح او
 ایدان کز دفع اولوس بو علسه برده ادمی بود که
 بر وقتا زهر مساق صابندن الوب روعز
 بزربله فابند و بلایچه بر از طومر فانوب
 مرهم کچک ایدان کز و با فایده کز کرمی
 دورت ساعث طومر دفعه مسرا وله برنجی
 مجرب علاج کابیت قدر اینه اوله الوب
 بعد کرمی مرهم اقرح زلال سحوق •
 اولنوب غبار صجی اوله فاد اررب
 اوین ایسه فارشد و مر کز و برز سحوق
 اولنوب صبر ساق ایله ادمر بو ایله برجدید

بعد اچیان صوابله صابون ایله بویه کز
 دفعه اولوز اکر اولنا زایسه برده دفعه
 اکر بودان کز که تصکر برانک فولکری •
 د و نولسه حکمان آدمرسید و کیدان بو زین
 طاسیله اچوره کز یا زاید الله عالی دفعه اوله
 مجرب منالجه دتر • اکر آنک اباعنه
 صوابینه عینک سببی بود مرکه ات در لیس
 اکن صومر بر سر ایشکریک اشکری بیست
 بو مرزا اولوزین بور و سکه فنی حمت ککن
 وقتا اولوز که بود کز اچیلور بیه بود
 اول طینک علاجی بود مرکه کابیت قنداری
 کک صرب سبکه ایله فایده فایده کز و زاز
 طوز ایله ازوب مرهم کچک ایدان
 فالت برا و زینه با فایده و با آنک اشکری
 خوش ساروب با غلغله کز ناصکه بر کچک

شده

جوملك ابيشك هسان بربرينه خطا اولجه
 فابندوب ايندوره لومسم كجا اولوسراف
 ايدوب سجن اورن لومسم رت ساعث
 طورعا ان شاء الله دفع اولوسم بردي ككر
 ارته اونوني طوز ايجنه فارشند ورب قوت
 بولاماج كجا ايدوب نازا و نرينان حك فابندوب
 مرمو كجا ايدوب و باقيا ايدوب علتا و ردي
 اوره لومسم خا فومس صباخ نازا دن نان به
 ايجي نوبت نزول مسروح اوزم باقيا ايدوب
 اوره لومسم بان لومسم اول صوا ايسه
 كمين زبلا ككر كرتا ايسه همان مئي
 كولا كجا اولور و طور در يدي عيالاج حك
 وقابان ايمن كرا اولد قان صكرت ايلومس
 سه لا زمند زك نومرود سوز ايله اولند م
 طغايه لوكه تا واروب الله كركونه ايسه اول

طغيان ابيره اولاق خبه اوني مواندن
 حك سجن ايدن اوزور ا سلتان و بر ا بود
 وسلاه مانس فانه لومسم كور ميس عسل
 مضي ايله فارشند ورب خيل و مسم كجا
 ايدن لومسم سني فليل ايله لومسم او ميه
 بوليوب اول لومسم اوره لومسم
 بوعسكي فتح و ياد و ريت دفعه ايدوب
 اول طاع كلكونه اورور لومسم اول
 صوا ايدوب و طاع ايلوب ايد مرمو
 وسفا ميس اولور في الجملة اول كونه
 يعني صود دفع اولمجه جلمسي اولمسه
 قوميته لومسم همان قيو بوره لومسم الله
 المعال سفا اكل ايله اوز اولور ككراتي
 ارته دوقوت باقري سكرتي بوز اولور
 بندا يكدن دجني اولور صلا ميه بودرته

سگر زری دو تو لور برور بیز او نور خلاصت
 آسجی بملوکچی او نور صلابی صمان لیه سوووز
 صوبه چکه کر واکن صولپو زویه لر زدمان
 طور اندن صکر ایچی واک ایا فلدن فان اله
 زور و عن سادۀ ناک طور نو سپنا سنجاق
 ایکن ایا غنۀ اوره لر وین و صوبون او کویج
 و بره لریشنا بوله مجریدیز و دخی لسان عرب
 عرک دیز لر بر طین وار دکره انک صوک
 ایا غنۀ اولور مغز کیدن طیار و بر لر اگر
 نینینما زایمۀ زایمۀ سور زانک طراغی
 سور زچفا زر خلاصت بودیم بند کسند
 و یا خود طرنا غی بو سندن دنیلو زاریک
 یی مهار و صوافر و بو طنت ایجه و لور او لور
 بو عی ار کلک بری دیبشی ار کلک زور و نلو
 عشقه دو شنه دیبشی غی ایچنا اولور طرینیم

چوب چور ره لاطله ابد و بائشی اولور طرینیم
 بریدن اوی ناور بکه چقا در علاج ناز و نیا ون
 زور و اول ابد لر و نس در رسم راج و نس زور
 حنظل بخی بو سچیل فاندوز چلچی و بر از دخی
 کزوت بو اولور می خواندن سکنی ابد ووب و بال
 ایله بو شورۀ کر و انک ابا عن صا بونله بویه و ایچی
 صوابله اووه اووه باله بودودن صکر قورور
 • بیجه زور ایله سبکه لر یغن بو غز لیش باقی
 اوز دینه اور ووب محکم بقیه لا وچ کون طوره
 اندن صکره ذوق اولما زایمۀ زنج دغه دخی
 ایله لر دقع اولوب نسقا بوله بر معالکۀ حرکت
 بو عینه قنی نافع و مجرید • ایلمی اولور مغز
 صکر چی کلان زور تاغیه لر و صوابیه
 فو بهر نمان بر کرمه ورت ساعت طورۀ اول
 سونل دو که لر و یقه ناره صوابیه وضع

ایله

و تکرار بیکر در وقت شاعت دوره حاصل
 کلا فرمایید فیه بوبله ایله که در حکم بیکر
 در رسم سوگو کردن اونیق در رسم مرده سنک
 اونیق در رسم استغفار و بس در رسم کبریا
 و بس در رسم زکات و بس در رسم کار خیر
 در رسم زین باغی بویس از ای صلیان که حمله
 عوانده غایتا یعنی سخن اینه که و از راز اراست
 بیکه ایله زین باغی از ایله و بس در رسم
 یکی بیه که حفظ ایدوب کونان ایکی فعه
 اول یکت اودر بیه سورة زین باغی که کوزله
 باغندن الوسا و در بیه سورة زین باغی بوبله
 بر صلاج محرب دبی بود اینه ایکی باغندن
 ایسی صلو و جو غایله اولفند بویس بوبله که
 فی زارة فائمه بقیه اوله الله و فرقیان الله
 زاننده باغوب کلایم اوله کلی من بلیان

31

ایله طاریندوره نامرسته اوله و باره کلا خداوندی
 باقی ایدوب اول یکت طیار اولان حمله اوسرا
 اوج کون طون ان سنا الله دفع اولوب خلاص
 ایوله اکثر دفع اولما زابنده بر وقتا که کج
 بس کله ایله ازوب برادریت باغی ایلی الفا
 ایدوب فاریندوره مرسته کجا اولیقه الله اول
 طیار اولین بره سورة و نافرینجه طوره الله
 صکر بویس که بر وقتا زجه مرسته سنی سنک
 ایدوب مرسته اولیقه روغن زین باغی ایله
 فاریندوره زین باغی و در بیه بر باره بره
 باقی ایدوب اوله کوزله که حکم کوزله
 ان سنا الله سناسترا اولور بوسه لایله
 سیندن محرب و علما زین باغی ایلی برینجه
 در طون کوزله غیب زکات مراد در طبیعت
 تقریب ایدوب ما برین دفع ایسدوب و در بیه

اور منجمله در اوردند و مع اولور بر علاج دهج
 بود که آنک ایامی پیش بیاق اولسه در تعبدن
 فان الله لا یرئد ان یرفع الی قول یوم
 ونسب بولندون قدر کله الوب ویر برینه
 نارشد و رب مرضه اوله بکانه اوزر برینه باقی
 این لراوج کون طوره سفای بولق میسر اوله ●
 ککر زانک ایاضه فق ضوایسه اولق
 بود کین الوب ایضا قی کما کچی شق اب ووب
 اوزر برینه ضایر ووب باطلیه لراول کون طوره
 ابر بیسی ککون بیه بر ناز و بورک وجه
 اولند عی اوزر و عمل این لردفع اولو مجتهد
 ککر انک ایامی چنان اولسه علاجی ●
 بود ککر ناز لایه ده لبر زمان بود و به
 اندن صکره ایسحاق هفایله و صابونله بود
 لراعدن برنج دانه فور جاشده باقو بمواندن

سمن

صغی ابد ووب غباری الله لراوند بران بیست
 شاب و زنجار و بران طوز کایت قدر خیل
 بال ایله مرضه کچی اولجه فارشد و در لدر
 اوزر برینه اوزر لروقی قی اولردفع
 اولول ککر اولداز ایسه بره صلا زوف
 الوب ککایت قدر بال موی و نطق باغی
 ایله بر قاب ایچینه اید ووب تمامه هر کج
 اولجه فارشد و در لروجلت اوزر برینه اوزر
 لراوند نسا الله الرحمن سفای بوله محمد سر برنج
 علاج و نافه دوا دچی بود ککر آت
 چنان اولسه اول اول انک ایاضه مرضه
 اوزر لراوند صکره بران ترشانه و بران قیل
 بود و بران شاب بوا و چنی بر قاب ایچینه
 فایندن لراولک ایاضه بکانه لراوج کون طوره
 اندن صکره بره سفای بران طراخین و بران

سورتي ان نشاء الله سبنا نوله اكر بوجايديت
 ايجي بكن نازجه بالذنبه ابله الوب والياضه
 خاض بوب صلمان اول دم بوجاز بوب فانج
 صوبولوف دفع اولقمه بجان بقالقوله
 اول اوز وچبا ندرين اوزدر لونه اولان قابور
 علت اولان اناغي بونا امله بويه رستولقدونم
 دو كولو نرا اولقمه طلاجي بودر كيم اولاول
 مشاه او بوز كيمي بالبوب دبر زينه دكين نوب
 جلاخدر • اكر براتك اناغي چبان اولسه
 ايستاق سيقاق ورب نيكه زدهم اوله حيرت
 طوزالوب دوعن سياه ايله فنا ده لرولويك
 اوزدر ناكم اوزدر نون نوب كين بجان بران
 بردخي ككرات بيلعاده اولسه خرمه
 مرعجه كجه اوله فدانك باينه اوزدر رستنا بوله
 سركه بوجي بري برينه فارسند ووزر ناكم

ع

سورتي اكر بوجايديت
 ايجي بكن نازجه بالذنبه ابله الوب والياضه
 خاض بوب صلمان اول دم بوجاز بوب فانج
 صوبولوف دفع اولقمه بجان بقالقوله
 اول اوز وچبا ندرين اوزدر لونه اولان قابور
 علت اولان اناغي بونا امله بويه رستولقدونم
 دو كولو نرا اولقمه طلاجي بودر كيم اولاول
 مشاه او بوز كيمي بالبوب دبر زينه دكين نوب
 جلاخدر • اكر براتك اناغي چبان اولسه
 ايستاق سيقاق ورب نيكه زدهم اوله حيرت
 طوزالوب دوعن سياه ايله فنا ده لرولويك
 اوزدر ناكم اوزدر نون نوب كين بجان بران
 بردخي ككرات بيلعاده اولسه خرمه
 مرعجه كجه اوله فدانك باينه اوزدر رستنا بوله
 سركه بوجي بري برينه فارسند ووزر ناكم

33

9

و با خود

کور کجا و نشه بعد هوانده سخن بدو رسوبه
 کجی عیار اولد فان ایچور زورمور یا فور یوزو یا عی
 و با خود صابری روغن ساد آ اوله بونجا ری
 اول باغله سولقدس فار شند و ز لا کرم حرا اوله
 مرمو لطیف ولور اندن صکره ایا قله نه که ●
 طات اورد بیه سور و باین بر فور و بیه غله
 لران نشا الله دفع اولور اکرانک طرا خنده
 بیج دکه علامتی بود ککرانک یا غک بیره
 با صلا ز سور جری طور نه بی برد آ با غاک صه
 فور بیره بصحنا ولور این بلکک فاعده سی
 بود که انک ایا غک و ساج ابله صغه اکر
 فور نور سه بیه زو وقت ولور کرم فنی خلد
 ز با خود غلی طرا ولور اول نعل چکا لرا کرم
 برندن فان چقر ایسه خود بیج اگا دکشید
 اکر فان چغارا ایسه لافعی بو کیشند بر ●

34

و با خود طار نعل نشند تر بونک کجی جوف افغ
 اولور اتی بیغا طرا غی عیلت و سفاست غاسیل
 ایلتی زوال و علاکنه باغنا ولوب اول ناک
 حقی ادا بیخیش ولما ز وصیانتان قصه یاری
 الی کناه و عهدا لله عذاب و عتابه مظهر
 ایلد ساعد کاکر بود کرایند و کیم کجی فایغ اولور
 ایسه اول نعل چکا لرا یوققه نعل اولور لدر
 و اوج کون فوبه لرا کرد فغ اولوب کیم ایسه بیه
 لرا که طرا خنده و با خود ما به سینه میج دکش
 اولور و با خود بر اخی سسه نامش اولور اجدی
 اول بری بوله و محل علی بیه و بیغله اوله
 لرا تا فانی حقیقه اول فانی با سو کرا بله با خود
 بنیه ابله الله لرا کید وب ناله این لرا و بونش
 برینا ایسه طوز و قطران ایسه وب فوبه لرا
 و بر کیم با را سیه حکم مغانا لرا و بون کون

بوقلمون

قدر صودان بر حوضه صهینه از نعل صغیرین
 بگردان باغک قدر کفایت و چاه صغیری قدر کفایت
 بر مقدار رانی صابونی بله خواندن اول قدر
 سخن این از که مهر کجی اولیقه بعد اول
 او نیش بری بومر هب ایله طوند و روب
 عقاله از ناصکه ایکی کون طور ایکی کونند
 صکر عقاله انبه یمنق کیه قویوب عملیه
 ردفع اولوب صحت بوله اما کر بو بد و
 کومر علامت اولما زایسه انک اباعی طیبانی
 اربک طولاز و طربانی جمع و رحمتند
 فاصکر که غافل اولوب طربانی و بنا یمنیه
 تد پیر علاج ایخرا اایسه طربانی و بنا رحمتند
 ابریک جفرانه زحمت و برزقمانه تد پیر علاج برزق
 شتاب و برزقمانی و برزق اول بومر بواج
 احرا بی سخن ایدوب بر مقدار نظر ان ایله

35

بوقلمون مهر کجی این بعد اول طربانی و بنا بوب
 ابرین صند و بی حمله هر کون ایکی سرد فوسورا
 اراغمال اینجوب همتا ایدان ان شاء الله پیر و کسان
 دفع اولوب صحت بولوسر مجیدتر شفا فیر برزق
 اذره اولوب برزقن مخصوصه در همان طور
 دخی برده انک اباعی بار بوب خا نلاز علاجی
 بود کومر قویوب صغیری بر چنا فایمینه کایت قدر
 صوابله کجی دورن ساعت صلده و بعد
 ایله ازوب هر بسته کجی این ز بعد برزق زینج
 و برزق و برزق و برزق کجی کجی کجی کجی کجی
 سخن ایدوب ایخیرا فار شدوره نامر صغیر کجی
 اولیقه بعد اول حلت اولان بری بیسحاق صبور
 صابون ایله باذ بویه کر بعد برزق فالق
 برزق و برزق باقی ایدوب و برزقینه ناغلبه ازواج
 کون طور ایدوب برزقینه ناز اولوب

اوج کون طور آکر درقع اولدکجه بيسه
 دفعه دنجی و رواه لکان نشاء الله دفعه نالده
 دفع اولوب صحت بوله انک بجه بيسه
 دفعه اوله نابور ايلکله مريد بلحکمت باينه
 و قدرت رحمانيه دن برعربيا سدر درکله
 طبيعت نسان و مزاج آدميان مختلف اولد
 قلری بجه غصص نوع انسان متغير و معلول
 دنج هرکيشه ناک طبيعت کور لا متغير و
 اولد و غصصه بتا بر علاج و ترکیب برادمه
 دوا و شفا اولوب برادمه بجه اکر کيشه
 بهر داومرض برحما اولوب دخت و برهان
 مزاج آن دنج بوبله مختلفد کيشه بهر
 شفا حاصل اولور و کيشه زخم بايله ک
 حاصل اولور اول جهنم در رجال قد سا
 و حکماء عقلا و بيسه در که آن مزاج
 اعرابجا

اعرابجا کيدرا ابدی حکماء سابعین برعرب
 بچون فرج بوز نوع بلکه بزوق نیک نوع معلله
 مختلفه و دوا مستوصه تربیت و ترکیب بيسه در
 نوع دیگر ايله بيان ابد و بر معلله دن دوا
 ميسر اولما زابسه نوع اخر مریضه تکمله بجه
 مثال دوا و صحت و شفا ميسر اولور بيطر نام اولد
 دنج کالک بر علاج دن دفع اولما زابسه بوطا
 ابد کله دوا و حکماء بقیون بوقدره مطالبات تعین
 ایشلر در دهر زابسه تا بان علاج تراخر نه بار
 ما بوب دوا ميسر اولما زابسه اخر علاج ايله
 قهیه ايله سوزلر بچون قی علاج کله تربیت
 و ترکیب و غیره ايله تدقیق و تحقیق ایشلر در
 بر دنج علاج ناصفه بودر برینلر بوکر نلسن
 الموب سنی ابد کور زابسه بجه بجه بجه
 ابد و ب کللی له اربعه بوب اکر اجزاء و صحرانک

فار

ايج باعنه فارشد و روبر مهر کجی اوله بعد
 کونان اکی دغه تراختا و بر صباغ اوزینه
 اوره دفع اوله جرید را ککر نیطاق طرف نا فایده
 یوفار و اولو را بینه برانطوز و برار زکار و برار
 قول بویه و برار صا و رزنج بواجرا رکی ●
 برار سکه و برار باله فارشد و روبر مهر
 این لور کونان اکی دغه صابون و بیساف ●
 صوابله باله بویوب بجان اوردینه مهر کجی
 سوره کرو حکم با غلبه را ککر فینس کونان
 ایسه ایضا چینه بورد و دفع اوله مهر کجی
 اکثر آن طبور بنا ترا و کسه کین فارینه اصر
 شاق با غلبه کرو بویوب کونان بید بنا لاول
 خویوبی ترند اید و کسید برنجی بویوب طایفه
 و دخی شیش بر لر ترغلت وارد آنک بالدی
 شستر علامتی بود کونان اونی بقله ک ●

37

قمار رسول قد مر سکر بید طولومی کجی اولور
 بومر و کور آن غایت زخم کجی با غنی فاله
 نما اولو را بیدی جلا و سفا بولنا قاجوت ●
 علاج اولو سبیل سکن تا حاجی انسان با فوب
 کلینی له لور را دخی کونان الوب با فوب کجی
 اله لر بعد طاع مقدزی و رزنج اذ نور جانور
 جی وارد ککر کونان طایفه سنی با سفا
 جی بر لر برده فنانلو الوب قورنا اولور
 اکا دمور قورندی دخی بر لر بولدی را بویوب
 بویوب هوای اول کلنر بله سفا اید و بومر
 کجی با لر بعد برار ترغلت جی قویوب کونان
 لاندن صکر مهر کجی اول غلت و درینه
 اور و سوره لر و آنک با سینه بین اص مکر
 فاکسه آنک بومر قور اول اون رایحه سنی
 طویفه غایت حکم لیدن کرا کرایحه طویفور ●

اورده

اینه او را که در ایامه می آنک بودینه که بر اینه
 ز یاد ز زینا ز خدا بد و بسمه که کسب
 علاج را که بر آنک باغی بر آنک اولسه بر آنک
 بولوب باره ز و در بینه بلوط کولبی که اولسه
 باغینه اوره در حکم صا زه زینا و صحت بود
 که آنک قولی بیسوی باغی قصه سه باک
 ناز زه باغی به کوه آنکی نوبت استیقا بود
 باغله ز و اوج صا روت باغله ز دفع اوله خیر
 که آنک طرباغی با زینسه اوره بینه و کین
 باره بی باغله ز اول بار فله فورن اولور اول
 فورن و کینه جفا ز و آنکه صکر بر فوج دارسه
 این بر صلا ز و خوانده فرمودی و نجه دکه
 ز و اول یارق و ز بینه باغله ز ارق فاستوی
 قبا نور صحت بولور • که آنک بینه اولسه
 بوبله علاج ابن ز و زور بندن آنچه اولور

38

اوره د کوب و بعد اوره بینه نور طه لک
 بیایندن بران قیوب فارینه و ره ز و علن
 اوره بینه اوره ز دفع اوله و صحت بوله برنج
 نایب کسب علاج را که بر آنک بینه اولسه
 طاروشان در بسجی استیقا بری بری
 اوره بینه اوره ز بینه ز باکی شاعنا بچیندن
 قیناه و ب اوره بری صویجه همان در عقب
 برین دخی قینا سر اوره بینه اوره و باغله
 بومینوال اوره عمل بدن ز دفع اولوب صحت
 بوله با ز در الله تعالی که بر آنک ترنا اولور
 ساووط جلیل اولسه اول انه همان بر می کور
 علاج به باغی بید و روت صبح صبری برسنه
 و برسنه ز صحت بوله غایب نافع و مجرب
 که بر آنک در په طوسه همان بر مصل زربه
 الوب صوابله حکم قیناه ز تا که فوج صوی

انجیر

چینه اعدا اول صوبی سوز و اول له لور کز
 اول صوبایله برده دخی آره قیناده کز
 قینا به ناس که فون صوبی چینه مکر اولور
 اول صوبی ایچین کن انه انجور ره نسا و حیث
 بوله واکر و فنی اولوب فایح بیجاغی اولور
 ایسه انید و زره لر غایت بوزدفع اوله غایت مجرب
الباب الثامن آنک باغه عتلری و سبب ظهور
ومعالجه لری و هر نوع علائلی بیاندن در
 ا کز بر آن باغه کور سه اولور با سره
 دمور دن چو وال در زان قدر بر سر منته
 مهل یا بد وروب کندی باش یا زمانیک
 طرنا غینه اولوب اول منقاد کز بر جا نشد
 فزده و زره آنک طرنا غینک اولور نه برینه
 اوره اول و زرت باز ما غینک طرنا غ
 اولیجیلری اولور و غی برین ایکی طر فینه

ایکی طرنا قدر دن زیاده اولسون و باسر
 بار ما غین بر لر غینک طرنا ق بله آنک ا ره
 ز لر دن اولوب غیری بر برده اولسون
 دفع اولوب صحت بوله برده چینه انجور
 علاج ابدی اولور اندازه خار تر اولوب
 خاطر ایله سبب اعدا بر و فیه دن زیاده
 چیک بال اولوب فایح خا صر ایله سبب اعدا
 اول بری طوبو غندن طرنا غینک اوجینه
 وار غینه بدک اولوب فایح قاتا اولور
 ایسه بری بری و زربینه طوبو قدر باغله
 جمله سخی نما با غلده قدر صکر مر بورا لدن
 طرنا ق اولور نه سوره و بر قات بر جا و نه
 و کز لر با لیا و زربینه سوره و نسا اولون طایغ
 شک و فزده وروب اول برین اولور نه نوج
 سوره و فی الحما بری و بالی بوسوال و زره

عمل بدن ان شاء الله بوجه اول و مجرب
 اوج کوننه که بومشال اورد کبره را
 چون اولان معالجه لوبن اکتیجی بخی برون
 ایدوب و لکن دمور ابله طالع له قدر صکر
 طالع بربینه ترا بجان او فی یوب بعد
 بال جالینک صکر عمل بدن ترا بولولور
 ذر ایستادن او نیانی حاله ابد و لا و لدر
 غایت شب بد مرصه رحمت الهیه طاب
 بوخس اولان لدره جفر و صوی غوام
 بعضی ابد ببرد قوا اولوز و خلاص اولوز
 کجمن معالجه بترتارک اید مبوب زودر
 و طر نا عینی سو کوب تا ارات سا قضا اولوب
 قلوز بزدی معالجه قول ایستد بورد همان
 زخم بکر لظهور ابله که همان در عصب
 اختار و سستی ابدوب دفع و رفینه بد بربان

لرا مال سوم از صکر اصابت و دوا
 ستالجه تربیت فلان ایستد بزدی با غایه
 علاج اولان اولوز فالنوعده بر سر و قدا
 دموز دن بر بیلد و زوب تا باینی خود قد
 مدور ایدوب بعد اول بیلد بر خاخ نمیه
 کجوره ابدن بیلک باینی طر قیدن اوج بار
 مان مقناری برینه و ارغنه غایت محکم
 قرد و زوب با غنه نك اوزربنه اوزار سندن
 فید غون با صبه لرو و ارفجه دونه لرحی
 درزی کینه بو یخته اول با غنه بکوره بعد
 برا ز سنا و صل و صغریه ایج با عی بولری
 قدر کلای جمع ایدوب صوان محکم سخن
 اید و بر صکر کجی و لینه کمال بدن لبعان
 اول مرعی با قوا ایدوب اول طلت و زربینه
 اوزوب بر خو شجه ضاروب با غنه لری

سراجه تا قور و ما رجه جوز سیه ان سنا الله
 تقا لی یخص بوله برده خا ت، سله به بیجون
 حیرت علاجه رحمان انا سرجه ظهور ایله
 کل بر زاره ادر کونکنا سنا یا قوب و عوان
 اولدی کجا اولنه سنی بدوب عسل شجا ایله
 انه ایجوره لاک کور زده فعه ده دفع اولار
 ایسه بو علاجه ایکی لاجو داوخ دفعه ایله لر
 غایت نافع و حیدر یعون الله تعالی بیضا غاسل
 اولوب علاض اوله برده خا کک زانک ناب
 شبد و بجوق سله ظهور ایله فوف و زهر
 قور سونا اربان زینجان دورت درهم کور
 کور دیما کیمس قور سونک اوزر بینه حیرت
 فارشید و زده ناکه کور کورت قور سون
 اخرا قاپن و عیار اولوب سبزا کجا اوله
 بده صهور و دوت هر سباح اوجر زده

عدد

قد خوره قوب انه برده سینه سله
 سکی کور دفع اولوب سفا بولور بودور
 علاج اولور انه دخی بود و ادر و سینه
 مسرور اوزره حور ایله و بروب بدور و سکر
 بزانه بوز طه ایکی زاره قور و هر برفق اینه
 صاری قطری قوب انه ایجوره یعنی بیلین
 همان بوز طه قوب عیدر زاده اولسون
 ایچندران سنا الله الرحمن دفع اوله و سفا
 بوله برده خا کک انا ایقار نه سله
 ظهور ایله علاقه بود کور کور زاده
 کجا وفق سنه لجر و کور کور زاده
 اولوب بالوز هم انا ایقار می سلسون
 آقنا ز زختا ایله بوز و عه کیدر لند
 ابر بیلو و مرنا صوری صولارا فیه و باره
 اینه با سنا کور بوز خارا و نیویا رسال

42

ایدر لرسته بالنگردن بر بری عقیده جعفر
 کزونا و لوب کون با خلیف فنا و مستکر ملت
 و شیخ بر اقلو مرصد رسا ن نصید لا زید
 ایدی علاجی بود که کور بند و کجی
 طایفه کرا کور کور غم ایسه استغی سیکه
 اده لر ناصحه حل و لوب مرصه کجی اوله
 و بر ذلله بیجان اونی فانوی بوجه حل باق
 زبانه اسکی بنه و پایه الله لر و علی و در بنه
 فویه لر ناصحه بر کجه طوره ارنسی جار
 باغ نسوره لر اول نشنه فان بومر و لوب
 طشر کلور اول زمان ارنج فطر ارنج
 سوره لر با غلبه صاره لر احشاء مر کس
 سوره لر مد و بی تران ارنجه لر انسا الله
 فور و یوب دفع اوله ان خلاص وله عقید
 الله اتعال بولک و مرصه سبب ظهوری

لج

یکی سینه اندر بری آنک زیاد خوف ایدوب
 سینه سندان اولور و بری چینه حیوان و
 خور انسان لاشه همی بر محله با صحر او با خود
 جا برده جور و یوب و ناب اولور کور کج
 ربانی لور و شیخی نابوب اول محله بنوب
 حاصل اولان سنانی راست کلوب اکل ایدن
 ان البند سناجه کور و اول مخوس یلنه
 مبتلا اولور زمان قدیدن بر اولر نابخر
 بونی تحقیق بمشکره زقی ظاهر و ذوی العقوله
 مبرهن و با هر زور و زهنه ملا بر و موافقه
 ایدی سفر ده جنت بر زنده خدر ایدوب
 هر محله کرا ایسه انبری و نلامیه هبو و زینه
 زنجیر انسا اما ش آنک ارض بلدی و سبب
 ظهوری و علامت و معالیه و ذوی سنان دور
 ارض انه کور که اولان زان فایده یلوه

43

خاصر بان سبب بمان برسوند فار بوز لوب
 د به سبب گشته سبب بمان فالوبتیه اول
 فار بوز اول و زبیه د ووب و بوغا زلوب فانج
 فار بوز اچینه اچان سبب و بر حمله اول
 فار بوز ی دورن سبب کون حفظ بان سبب
 ناصیه اول فار بوز بکاره صواوله بمان
 فار بوز بن اچیندن فان ابه غلط اولان
 صوبی بر سبب بر دن سوزوب نور کماله
 اول برص ته اچوره ابی بر مقدا سسوس
 ایدر اما ضرر بوقدر صعب حوقا بد و با
 کجبه کر کلا د فالوبتیه ناک حسدنه دنج
 ابدوب فانج فار بوز اچینه الد قدر
 صکره هان در عفت دستره ابه ارفه
 سنده کنگه سبب اول ته سنده زرفان
 هسوزوب غا صعبه حوقا قدر کسوب

بوز

بوز غابوب صدق قبح حرم و ادب سندن
 اولور ان اول خالده اوجاق با سندن اش
 کار زین خاصر صیه فویه و انچه شسته صان
 جوب رسوره و قناصکه باغی مالیه
 باشلیوب اقد فیه کسند وکی فایا لینه
 سوزوب دونه ناصیه باغ اکا اقوب
 جمع اوله فنان طوله جن قدر درج اولده قدر
 صکره ز یاد اغمیه نرا ایدن کلایت بدر
 بمان اول باغی اول کند و فایا بله بان
 بر قطو اچیندن حفظ ایدن لوجد بد بسوز
 ابه اتک برص اولان بر لریه دانا سوره
 لورق معین وسدود بوقدر همان جهج
 و مساده خاطر زین اخیج اولمبو بولت
 برص دفع و زابل و لویه داک سوز
 اکسک اغمیه ارنش الله جهج اولمبو بولت

44

پ برص و لوب عیدان سالوا و له جوق
 خیر او کون درجه صدق و بین حاصل
 اولند ر عفت و نجبه زدخی برص و لان
 ان اجون محب صحیح بر علاج در برزانه
 سرجه اخذاید و بوتنا ز لوب فانی خراج
 اجنه ز ریمان محنون هلاک ایدوب بدن
 تو بر عیالیه کباب ایدوب قناره او
 نجبه دلا بنیون ز عمار نامور اچینه وضع
 ایدوب برص و لان انه بدوره ز طلت برصه
 نافع و اذ قد ز ما حلسه دن برص و لان حمله
 سر زمان فالوبیغه باغی سوره ز ز لانیه
 زخی که دفع اولوب حین بولیفه زدخی
 معالیه برص ات بودر که وساده سد و کی
 بزغذ ز صوابله اچوره ز اوج کون بونوال
 اوزره ایدر کرایسه عینک الله تعالی دفع

لال

و زایل اولوب انک چیکید و سارا اوله بو
 بزغیب صغ زلیه و عجیب قدرن سیمینیه دلد
 که فالوب لایع باغی صغ ز اوان اچینان مهور
 بگو حقیق ممکن اولوب غایب اولور کور
 نالاده ذکر اولد و غی وجه مسر ح اوزر
 کندی فای اولور کدر که منبسط اولد
 و لانا خرقانه غایب و فرا ایدر عفت اولوب
 جین ساجده بویله عمل ولله علم بیضیک
 همور نیک شیخ المسایح منزله سنده در حنی
 بارد شاه نجار ایه انسان اول خالفا نه مناسیح
 و بهر اخدر بین همور کجی شیخ بون خد مه
 و بدن همی اولوب بند هینک اد ناز نو کوی
 اولق حیزر اکاندن دور و همور ایدر
 شایسته ز صغ جلیله ز عماریه ز صغور
 اوغله بعضی مقبول انکر علت غایض ولد هان

45

اجدد در پیغمبر نبوت و فی عزایت و یوم مرتبه کشف
 صیبر و اسلای تمیزی عیای کلوب بن سنک
 مکار و مرتبه سیر عیان الله و اصل و یوم
 دیو حال دروندن نقاش ابد و ب آنری تجاره
 میا سرت و مدت فریب ده بیکر برب تعالی سیم
 اولان آنری جمله سوا استقامت بولوبم پهنور
 اول آنری کال نشاست و سوزان به حضور
 نظر ملوک عرض ابد را غایت صفا سندن
 احوال صحت و دایم حیل تا استیخار و احوال
 نبوت بیطر سکار اوله قان آنرا احوالی بفر
 بارشاه نبوت در سوال و مبر اخوز علی ملای
 الناس بو بیطری کر که بزک کنوز اوله کور
 بیچه فسادان عظیمه قیاسنه سبب بزکسنه
 اولسه کور که در بدی بزکون مبر اخوز
 فوت اولوب نبوت اوله مضمود اولوب

اظرفان دار خری و طلب بیطر خاره بدو اذنه
 سنی عیب و زده را یکن نبوت اوله کدو
 نفسی اول بیطر طایفه اوله غریبا لدریحی
 مبر اخوز بارشاه بی توصیف بلد کلوزنه نبوت
 اخضاره قی استیخار و کلوب حضور مبر اخوز
 جهاندان درین نبوت اقبال و تعظیم احوال اولوب
 رعایت دن جنکه مبر اخوز کشف تا فی الصبر
 ایدوب در بدیکه ولی انعم طایر بارشاه حسیم
 سلطان مکر و خات معظم خصم کلوزنه سندن
 و معتبرین و هر جنه مدوح و شخری اولان
 فرستادن بعضیه اهت و مرض و عیلتا صابنا
 ایدوب بزخی خسرون و عمر و مسفت او مرتبه
 خلا که فرست تلکه موفی برنت و لخت سعادت
 ایدو خاتم ندره بیخکه بوزا کز اوله
 ملتری دفع اجتر کر ایسه جیم نظر مبر

بجوری احد و فیض بجور از اله و حال از اینک
 قصبه بله هر طرف در ن جهور و حرم ابوب
 حنک و جلال و حرب ضرب و قتال ابوب
 مغلوب و مقهور از ابوب ملک و حربه ابوب
 بجور، نصیب و فتح بجایه سوکت و اقبال
 تو ما فیوما و جا و جلال همینجا حالا ابوب
 پادشاه عظیم الشان اوله سینه سبب ولدی
 اصل شهرت و د ولتینه باعث جرم همان بطن
 علی و لشکر و ووزرا و ملوک و سلاطین
 فرین مقرب اولان کینه زده وین و معرفت
 الزم و سید در سبب سعادت و اقبال و رفیع
 شوست و ادباری در هر زمان حال و شایسته
 لایق و مزاج و طبعیه موافق معرفت و علم
 و سعفت خصیل ابوب ملک سعادت
 داد بجی منتیل و آینه از وین نامی مستبد

میرا حوز لوف رفیعاً بله مناز و سس غرا از ابوب
 کوندن کون قوت و سعادت از ابوب ابوب
 ندیم پادشاهی و مقرب جهانیا ابوب
 مقبول و معتبر اولجه اسره و اوقه و حرم
 اولجه طبع دولت و ریاست و طالب نایب و
 صحت و سلطان و کربیه صرف رفیع ابوب ابوب
 پادشاه بکون و فانات ابوب و علی بن خلا
 قه جلوس ابوب رفیع سنه شکو شد
 صکر اولادجا و لما مع ابوب بجور کنی و لی
 عهد ابوب قد بجی بنه وزارت ابوب
 رفیع و مسلم و تعظیم و احضار ابوب مکر
 ابوب پادشاه و فانات ابوب کون بجور
 بلاین صفت سلطنت اوله ما طرود ما لک طوان
 ز بین او و کینه ده طویف ملوک ن رفیع
 تقیاد شاه و ابوب طبع عامه دشو بنام لک

بجور

مَرَعْرِيفٍ وَصَغْبَيْنِ طَلْقِي بِنِي أَوْ كَرُوبٍ بِأَيْتِهِ سَمِي
 جَهْلَانِدَانِ كَبْدُرُ دَبُوحًا سَابِقَيْنِ وَعَلَاءِ
 سَابِقَيْنِ اِنْتِقَانِ اِسْتَدْرِيْرِ عَقَلَتِ الْاِزَارِ مَجْهَلِ
 وَطَلْبَتِ دَحْدَارِيكَ وَسَعِي عِيْلِمِ وَمَعْرِفَتِ
 اَبْلِكَ جِنْسِي اِزَابِ سَمَادَتِ وَعَلَامَتِ اَهْلِ
 جِلْدِيَّتِ وَمَطَهْرِيَّتِي فَيُنِي اللهُ وَعَنَا بَتِ دَرُ عَاقِلِ
 عَاقِلِ قَوْلَانِ وَصَبِيحِ اَوْفَانِ لَيْلِي اِدَانِ وَبِهَالِهِ
 مَهْدِيْنِ اَوْلَانِ مَعْرِفِيَةِ طَالِبِ وَعِلْمِ وَكُلِّ اَلِكِ
 اَلْمَارَةِ رَا عِيْبِ اَوْلُوْرِيْسِي فَرِيْنَ سَالَةَ وَالِي
 سَالَةَ اِلْحِلَالِ اَوْلَدُهُ نَ صِكْرَةَ حُرُوفِ عَجَادَتِ
 اَبْدَانِي دُوبِ مَعْنِي وَجِدِ وَسَعِي اَبْلَهُ مَدَنَ قَلْبِكُلَهُ
 حَلُوْمَ سَتِيْنِي عَالَمِ اَوْ فَا حِيْلِ وَحَقَّقِي كَا حِيْلِ
 اَوْلُوْبِ مَسْتَهْمُوْر اِفَاقِ اِسَامِ اَوْلِيْسْتَا فَرِيْرِ
 حَاطِبِ مَعْرِفَتِ هَمَّةِ مَرْغُوْبِ وَمَعْدُوْحِ
 اَوْلُوْبِ هَلِيْنِ دَرُ مَا اَدَانِ مَرْغُوْفِ اَوْلُوْبِ جَمِيْعِ حَمَلَانِ

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْأَلُكَ صِفَاتِ عَوَالِمِي وَبِاِيْتِهِ
اَوْ اَلَانِ اِزَارِ مَحْتَلَفَةٍ وَعَلَامَتِي بِنِي اِنْدَانِي
 اَوْلَانِ اَتَاكَ بِاِيْتِنْدَانِ اَوْلَانِ طَلْتِ مَحْتَلَفَةٍ دُنِ
 بَرِيْحَتَانِ مِدِي كَلْمِي مَرْصِدِي رِيْكَ اَتَاكَ فَالْحَمْدُ
 اَرِيْدِيْدَةَ اَوْلَانِ طَمَسَمَ مَا دُوْ اِبْرُوْ اَوْلِ طَمَسَمَ
 سُوْلِ طَمَسَمَ رِيْكَ كَلُوْر كُوْرَةَ اِبْرُوْ اَوْلِ اِيْ كِي
 طَمَسَمَ نَا اِيْ كِي طَمَسَمَ جِيْ اِبْرُوْ اَوْلِ اِيْ كِي
 اَلْتِيْدَنِ اِيْ كِي جِيْ سَبِيْحِ اِيْ كِي اِيْتِنْدَانِ اِيْ اَعْنَهُ دُوْ كَلُوْر
 فَالِكِ بُوْعُوْرِنِ طَمَسَمَ اَوْلُوْر اِيْ كِي نَسْأَلُكَ
 كُوْرَةَ اَوْلُوْرِ وَبُوْطَلْتِ دَسْبَلُوْر اِيْ كِي
 اِبْرِيْنِ اَفَا اَزْ كَمْرِيْنِيْ سَبَبِ عِلْتِ كُوْرُوْحِي
 اَوْلُوْرِ وَاَكْرُوْلِ اَتَاكَ بِاِيْتِهِ بَرِيْحَتِي اَت
 بِاَعْسَمَةِ اَرِيْ كِي كَلْمِي اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْأَلُكَ
 اَوْلُوْرِ نَا اِبْرُوْ اَوْلِ اِيْ كِي اِيْ كِي اِيْ كِي
 بُوْدُوْرِيْ اَوْلِ اِيْ كِي حَمَلَانِ اَوْلُوْرِ اِيْ كِي وَفَالْحَمْدُ

هرکون ایچی فقه وجه و خرد و زره استعمال
 این ناراحت بولجته ان شاء الله تعالی بود فع
 اولوب شفا بولده اکثر بود فایله صحت
 بولوب دفع اولنا زایسه قطری بد بکره
 صون صوابله بویه زانقار نکار و غزوق
 و کونک و جا مرصا قویم بونلرین هریردن
 یکسره در هم لوب روغن زیت یکسره
 در هم بال موی و ن نس تر همر و روغن
 ساد اوند در همر اولوب نلری بر قاب
 بچندن وضع ابدوب بردن اربک لبر
 فارسیون حال و له بعد سائر اجزا لری
 دهجه فین صحتی بد و با بچینه
 فیوب غایت فاریند و ره لانا کسره
 اولده اندن حفظ این لرو کوندن ایچی فقه
 صحیح و مسالمت و زرمینه سورره لخصت

و نیشاد و کرج و بوره هریردن بر در هم
 و ابر مرد و رسم سیمان او بی بولدی دوله ل
 و سکونتا غایجی کلندن لوب صوابله اصلد
 و صوبی سوزوب اجزا لری بوصوا ابله اصلد
 ابدوب مرصا کچی اولجته بونوره مکمل بان
 بعد هریر جریخته نیشقه نیشقه اوره لور کچی
 طوره اندن صکره آخار و اوزره اوره لور
 میخ فویجینه و اندن صکره سو مگلو فوردو
 کبریت و کرمید و شامه صابونی و بیور طه
 صبار و سبی و صغیر باغی هریردن قدر کایه
 لوب هو اندن اجزا لری دن وضع اولوب
 نامر هر کچی اولجته سخی این لرقا مر کچل
 اولد قدر صکره بر جلد فاین حفظ اولوب
 صحیح و منام هر کون بوندن ایچی فقه علت
 اوزر بینه اوره و بولاجلج اره سنین کسینه

ص

بوله حجیدر لکن باقوب کوره لاکر کور
 لایلوب ننگ کز پنه طوغری ولسو طوغری
 ایسه همان اول طهری اول طهری ننگ فالخی
 ارونده ن بولوب صوبله کسه لاکر
 اول طهری نولمان ایسه این حکم بجه لدر
 وکوکینی نور کالنه یاره لایچین بالو
 کچی بزرا وکوز اول بزای بات بات
 اریدوب چیغاره لک بات اوله بعد بزاد
 چام سفیری حاضر بوب طاع دموری لاله
 سفیری طهرین اوز رینه فوب طاعینه
 اما باقوب اول طهر کور و رینه دو کله ک
 طاع لنعنه فانی دینه واکر اول طهر
 بربیشم لاله با طینه بلور لرایسه دخی بودر
 واول یاره قاری بیره فار شو کریخ ووطن
 اوره لک لکن بر عیایب اوت وارد دکر

فر

قور عریا اول و ته بخر دبر لرو مندر دخی
 دبر کرا و ناما و منبه یسان طاعلرد مالبد
 بنان واکر سایداز لوق بر لرد و اناهلر
 التین اولور پیرای همان لار یانه پیرا سنه
 بکر باشی همان فارس طایق باشنه بکر بومر
 اولور اناک دبیغازه لختا کرمی کور کور
 جغین جغین اولور اول اوبن بوله لرو اول
 اونک بند وکی بیده اوج کره ایچور لرد
 اوبن چاروب بر باره لاک بزه با طیبو باتک
 بونیه بونیه لاله با طینه لرو دیه لکم بو اوت
 انک بونین ما ادا کله طوروب فورر بوعلت
 خا م دخی بوله قور بوب دفع اولسون
 و نوات خالص وکوب سنیقا بولسون
 دیر زعفران لشر عالی رور ووز اناک مرض
 ختامی دفع اوله و قور بوبت سنا بوله

60

وَمَا

عريان مستهزئ در جوق شجره اولده بی اول
 اوت عریندان طاهرندان ورمور ایل یارینک اوله کرینک
 بوجه طاهرندان ورمور ایل یارینک اوله کرینک
 شوق و جنون حد ورسنک و نضر طوطی که ایتبار
 کلان دندرانک ایکی جا بیچی فارسویته ●
 و برو یقه ساجلندن نامدود ز بار المات
 و سروات و نکر و س و جیبار د بار بوسنه سسه
 اوز مانلق اولان حصار و طاهرده و اردن
 بر مبارک اوندرد صفت و لیمه بجه دوم
 لوفو آید و منافع و اردرد حکماء مناخین بوسند
 انک خانامی ککر بود و الاله کتسه
 اوج کونم دند بفر کون ایکی بیچ در هر درختی
 قدر کانه ککله تار شند و رب طوطی بلهاته
 و بیره لر بسون بود و بر دخی ترا قسن سن
 مشفق و لور باغچه لر ایندن طولا شتک شجر ●

51
 و با خود کند و فریونیه کلین و انمن اوله
 انی نه ویره لر خردند جوق و بر دلا ایسه
 بود هر کون بواج کون اینده اریه
 و بر میه لر همان کلن و صر مستق بله زرنج
 و بر و ب بند و ره لر دعونا الله تعالی قور و
 اثری قلیوب نیفا بوله محراب را ککر جانده
 کید ویا اثری ککر بوا اولوب قلو رایسه ●
 یار فر بطنان لئوی که قری اوله انی لوب
 دو که لرو یار فر بطنان کتکین سکه بله بر
 جبد بد جوتک ایندن فایسه دال ناکر
 هر قسم کچی و له بمن ترا صود و قدنا صکر
 اول خنار اولان صکله با فوا بد ویا اوره ●
 اثری دخی کین بری بلوه سز اوله اییدی
 بو ظررا اولان عیلا خنار بله دفع اولوب کتک
 ایسه بو ایله کریجه برانک اوزدینه او قیده لر

اول جنان خناه عد ديهه هرخ عدد ايسه
 وهر فود نجه بر كره دود و كره و هر
 بر دود و كره و ز ربه بركه اوفه و انك بر نيه
 با غايه شفا بوله اول به كره بيه بود
 عقلت و نيمه ليتم الله الرحمن الرحيم و بالحق
 انزلناه و بالحق نزلوا بالحق لا ينم الا عظيم
 من اي شيء خلقه من خلقه خلقه قلده يا
 دافع يا دافع الله خير من اسيرك الكبر و ربحك
 يا ارحم الراحمين محمد **ك** انك كورين
 جنان چيسته مرصم دومي بيد كل مرعي
 اوره لودع اولوزا كرا و لانا ايسه
 عصفور و چيكن دوكه لودع و بوزله ضار و
 سيله فار بند و لودع مرصم كمي و لخبه
 بعد علك و ز ربه اوره لودع شفا بوله اكر
 بز انك كورين فرسته كورين بويك و نديكي

سحقي اين لر بعد اوج دورت كره فاشنه
 انك كورينه اوفوره لودع اوله **ك**
 اولنا ايسه فالو بعد انك اود و نديكي
 عينة فوبه صحن سبس اوله محمد **ك**
 ان صفا عولنه مينلا اولو بدعت چكسه
 بر و نلا ز بديلي بر جوك ايجندن بر اذهن
 سنانله غابت محكم فابند الراقه صكره
 بر طو و بيله ايسا فابن انك باشنه ايسه
 فوبه لونا **ك** بو عور و رايجه و ما غنه
 كين صحت بوله محمد **ك** انك سين چك
 نجاسي اولوب كور مدين بر ايسه انك باشي
 شش همان بو علامت ظاهر اولسه انه بال
 سنجي چوره لودع ان الله لودع اولوب
 رخصت بوله بر دجي **ك** انك صفا عورينه
 مينلا اولسه اولان ايقه لوق قاضيني الله

و بر مقدار چور که او بی و بر مقدار دروغ
 سادۀ بوا و بی زبده قناد و آب و بیاض
 این بودن طاسبله هر بر بود و نه بر زکشی
 بدان اول و بر آب معانی مکرر اصوب
 طویله سنی صباحه دین المله کرده اولوب
 صحت بوله غایت حشر جمع بر علاجه س
 بری دخی کک زرات صو صفا و سینه
 سنا اولسه بر مقدار چور که او بی و بر مقدار
 صریشا و بر مقدار یلامن دوش ریت بو
 اجزا که بری فلا نیل با به اجینه بر سه
 فاینا دوت بعد بوز که طاسبله انه اجوره
 زبده نیوب بوقش بوز و نقل سبله
 فوسد و رب بوز دوشه کر تا که در لیه
 و بوزند ن آقه دفع اوله حشر و غایت
 بوله برده ابله دفع اولتا نایسه اکی

اق

اوج دغه بو علاجه ایان کردی اجینا
 فالرمان مساجحه ایمنک غایت نازی بر کلد
 خبری انه دخی ایبرایدز لایته خبری حمله
 نریدرا اولاشور کتاب انان حشر اتک
حشنة لکری و یاره بره علتارح
و یاخر لردن و اموز لردن اولان جد و می صبری
و بعضی مجهول متفرقی و یوز لردن و والری بیانده
اکر انک اموزی شیش سینه سبب علت
 باحوان دنگدن او لوز یاخود بلد رطامت
 بود ترک اتا قسار و آل و بار ماق طوف و بخا
 سطلای نیوب فوجو نور اجدی بو حله علاج
 بود که عمان اکی و ن باغندن فان الله
 اکرد دفع اولوب کفر ایسه بر طوف و باره
 سبب الوب و قوش کک صوبی بله اولد
 اور و ب بو نیله کر بکون طوره دفع و رفع

83

صوت

اوله مجيد را كبر بوعلاج ابله دفع اولت
 ايسه همان علت محليه اوج برده طائفيه لست
 ولكن دين طائفيه را نسليه واوردينه را بيان
 اوروب سورة را ان شاء الله حضرت بوله كره
 انك اموتين باعرا ولسه و باحور شيش اولسه
 سبب علت نادر ليش يكن كرين المقد را خود
 انك اوردينه يكن و يوسفد ر بوعلته
 دو همان بر باره كيه ني صلاد وب واوردينه
 طوزا كه كرهينه اكر بخي ودرينه فويه كورنه
 كه زنا كرهينه كرتا نيجه و بومال اورنه
 كيرفي دورت ساعت طوره دفع اولور ●
 و لما زابسه برا زخور باه كيك فابنده اش
 واوردينه باق باق كور ووجه مشروح اورنه
 جدار وب كرين اورنه ر حجت بوله كره
 انك كبر باصوب باعرا و لورايسه مقدم

54

صوت صوت ابله بوبه را كره فاد مين است
 ورايسه كسرو فابن سونكر يا خوراسك
 نيه ابله اله را ريك ز نعه را ز دفته و
 جافر سنا قيرى و جافر قيرى مرهين بهرايى
 و با نيل ورت و كرمدا و نى و فالبوغه فبلك
 كل ايمدى بواجز الرى سخن ابد و با و ان
 كجيا بد كره سيق الكدان اليه كره حفيظ
 ابد و با نك يا عين صبح و شام كونه ايكى
 دفعه صوت صوت ابله بوبه جدار سخو
 قدان اوردينه كه كره حجت بوله انك كره
 ان جدا و ما و لورايسه ارنوق حجت نيجه
 لر برا بونايت سنكلدر حجت بولوب و قولت
 كره حجت بولسه دخي نه نيز سوكور
 زخته و سقر يعيد نخل نيز اكرات
 حيس اولوب طمع ابد را ايسه كره حجت

بوله ابدی تکون و مستقیم و کدو بن باقی بود
 بخارا بمل استرا بیسه اول حیلای وی اولان
 بری شایخیدن دله لوان فیروز بیچ دانه کمال
 وادریه طحمة اوره کرابر کی صوفی شایخ
 بول بولوز بیضا بیچ بر غیبه کوا کورده
 غایت اشکون اولوز بیسه بیچ برده طان
 اوره لرواکرا اول باره اوستی غایت شایخ
 بکیدن جلعت جمع اولوز بیسه و صکره
 بیوز و حی اولوز کس و یونانغه تیار بیسه
 بو قدر سعی و عیاشی اکلانی و له امانت
 اولیه بی فایز اوله اکر بوکر له باغی
 دخی اولوز بیسه اول دخی یاد دختلوا
 اولوز آنک دخی جلای همان بوکر اولوان
 جلای جند نادانکه بولوز انسان صحت
 بولوز اخینار زحمت و مستقیم بی فایز

در مکر باره اوله کده اونی بیسوب بیچ ابدی
 تر و الا قلاخ بولما زاجمالدر صکره تکرار
 سو کوکوب حیلای همان بیچ اعلک بتکدن
 اختسندر جلعت حنی کرابر بیسه صکره
 دونوب دپیره در بیسه بولک سبیلان
 کوشان اسپری بره تعلقدیر و یا خود کور کونده
 ای بچور لورده قومقدیر علامتی اولدیکه
 استیادیر و اوسدیر دپیرد بولنی و برید
 و بیکی از پیر و یاسینی شایخید و تار صیح
 یوقار و قالدیر مار و قولای قارین صارقیدر
 و تقسین قتی قتی لور و بوزنی قشندور
 و نفسی استی اولوز کور کوندن باش
 افر و صوبه میل چوق اولوز حمدندن
 سینا برله مبتلا اولمش ادر کی صحت
 جکر ابدی بولنه علاج بودر اولاول

اول در هم قندل و بش در هم
 سیر کوله دید کلری و ت و اون در هم گند
 نجی بو سگ ز لری ز قنداصو ابله غابین حکم
 قاینه لرو سوزه لرو ابکی و ج در هم قدر
 زره باغی قانوب تک بو غارینه هویه آفیده
 لرو بو عملی و ج دفعه اوخ کون زیر بری ●
 آردینه انه اجوزده لرا ندن صکر جوجند
 با برعی براز ویزان یا یان قسنگانی بله غابین
 حکم قینا ده لرو جان براز نیر خان دخی ●
 غارینه و ر و با یخیا قی کین نه حقیقه اید
 لرحه بند لکن اول انک آلا غندن فانه
 لرا کدر دفع اولما زایسه اندن صکر
 علامه مینا سیرت این لرو برا جوق و اوق و
 لینه که فان ایما غابه دفع اولینه زاکر
 اول تک ذره مسی دفع اولما زایسته آتی

در

در نیمه نده پرمعالمه اید لرا بیدی دونه با لری
 براز و برا دهرهین با لری و برا ز پوز و برا
 کونکو اونی ویزان لانا دینه ویزان با لری
 کونکی و برا صر مساق قانی و صبا پی و برا
 حده صمان نوزی بولری جمع اید و ب
 بولمه ایخ قزان ایچینه وضع اید لکر
 و او زریته ایچ خصمه صو و بر خصمه سلاب
 وضع اید و ب نارسد اید اولق غابین
 حکم قایناده لرحه اندن قزان بید
 ویز بری فادوب قزان چیم قدر جمود
 اید لرو قزنی و لرحه ایچینه فویه لکر
 عده آتی و زریته چکوب کوسنگ و با لری
 امله هر قدر حکم بید اید و با غابینه لکر
 ناول قزان قازنی کله انک آنته و او زری
 اول زون کیه و کلیم او زریته لرا تک با لری

576

وَاذْرِي وَأَوْيْ حَمَّكَ فَنَأْوِبُ هَمَانَ نَسْرَجِي
 أَجْوِ قَلْوَبٍ سَلَا بِرَحْمَلِي سِيدَ وَسِيدَا وَكَوَاكِبِي
 قَرَانِ اجْنِدْ بُوَعُوَاثِكَ قَارِئِنَهٗ اُورُوبِ
 اَلَّذِيْنَ يَجْمَعُ اعْتَصَابِيَهٗ بِالْبَلُوِيَاتِ دَرَكِيَهٗ
 حَلَهٗ جُوْفِ جِدِّ وَسَعِي اِبْدَهٗ لِرُكْبَهٗ دَرَكِيَهٗ
 سَلَهٗ وَاوَّلُ كُوْنِ يَمِيْنِي لِيَجْعَلْ اِبْدَ وَبِ اَيْلَهٗ وَبَرَهٗ
 تَرَاكُّرُ بُوَيْجَهٗ وَاوْتُ بُوَلُكُوْر اِبْسَهٗ اَرِيَهٗ
 وِبِرْمِيَهٗ لِرَاكُّرِ يُوْرِدُ رَهْمَرُ خَاصِلُ نِيَاقِ ●
 بَارْمِ وَرِيَهٗ سَرَابِ اجْنِسَهٗ اَرُوْبَا نَكُّ بُوَعَايَهٗ
 فُوْرَا زَايَسَهٗ دَجِي اَكُوْدُرُ نِيُوْجَهٗ صَحْفَهٗ بُوَيْدِ
 حَانِيَتْ مُجْرِيْدِ رَا مَاتَا بِفِرَا لِحَكْمِهٗ نَقْلُ وَرِيَايَتِ
 اَوْ لُخْمَهٗ دَرَكِ اِسِيْ وَكُرْكُكِكِ بَرْدَ وَهَوْفِ
 وَاَرْضِيْلَهٗ جَمِيْعٌ بُوْنْدَانِ اَعْلَا وَاكُوْمُ حِلَاخِ اَوْلَا
 بَرَا زِيَهٗ بَا جِي لُوْمَا كَرِيَهٗ لُوْرُ وَاِبْجَهٗ بَرَا زِيَهٗ نِيُوْجِ
 اَوْفِي وَبَرَا زِيَهٗ مَهْمَرُ غَارِيَهٗ وَرَدُّ لُوْرُ نَاكِسِ ●

لَطِيْفٌ بِرُجُوْرٍ بَابِيَهٗ مَشَارِبِهٗ اَوْلَهٗ اَنْدَانِ سَهْرَهٗ
 اَنْكُ بُوَعَا رِيَهٗ دُوَكَّ لَرُبْعَهٗ يَكُوْمُوْنُ اِيَكِي
 دَفْعَهٗ صَحِّ وَسَامِرَانِي اِسْتِجَا قِ سَوَابِلِهٗ بُوَيْوِي
 حَمَّكَ صَا دُوْبِ بَاغْلِيَهٗ لَرَحَا فُوْطَهٗ اُوْرَزَهٗ اُوْرُ
 لَهٗ لَرُوْصَكْرَهٗ بُوْرُدِ رَهْمَرُ صِرْعَايَا عِي اِبْدِ وُوبِ
 مَعْدَلِ اِبْكِنَا هَهٗ خَفْنَهٗ اِيَكُ لَرَبْرُ سِفَا بُوَيْوَلَهٗ
 جُوْفِ حِرْبِهٗ اَوْ لُخْمَهٗ رَسَا رَاكُّ بَرْدَ وَاوْرُ نَقْلِ
 اَوْلِيَهٗ بَرْدِ حَمِي كُرْكُرَهٗ رَمَانَ حَسَنَهٗ
 اَوْلُقِ وَاَرْسَنَهٗ عِلْتِ اَوْلُوْبِ اَنْكُ سَبِيْعِي
 سَبِيْعِي اَوْلُقِ نَادَا وَاَوْلُوْبِ جَزُوِي سَبِيْدَانِ
 اَنْ هَمَانَ بُوْرُ بِلُوْرَا وَاَوْلَسَهٗ اَكَا بُوَيْلَهٗ حِلَاخِ
 اِيَكُ لُوْرَا نَابِ غَرِيْبِ وَسَبِيْعِيْبِ بَرْدَ وَاوْرَا مَرُ
 لِحَسَنَهٗ نِيُوْرَا اَلُوْبِ نَسْرَبْدَانِ بُوْرُ مَرُهٗ
 بَرُوْفِيَهٗ سِيَهٗ اَيْلَهٗ بَرُجِدْ يَدِ جُوْمَلِكِ اجْنِدَانِ
 نَصِيْفِ فَا لِيَجَهٗ قِيْنَادُ وُوبِ بَعَا سُوْرُوْبِ ●

انك بو غارينه دو كه بردي اول انك
 اوليه اول جلت ديمه دن خلاص اوله جو
 دفعه جربه اولمشه انك بريرين
 براو بيش فان اولسه اول انك بو نبدن فان
 اله انك صكره بران صخره عزمي و بران
 خطمي و بران خنده بونلري اوب بري برانله
 فارنشد و دروب اول فان ابركلن حمله باقي
 ابدون و ره لر شيفايو له خلاص اوله اكر
 برات اينلا اولسه همان سبب جلت بودون
 جوق بجه يا خود صوتي جوق بجه بودون
 و بريرل همان اينلا اولور و بران اينلا انك
 غلامني اولدركه انك سخته و كاهينه
 كاهير و فاني بيشتر كرى طوق اولور
 و فاني دني فبارر شيفايو كاهيل اولوب
 حركتي و يورونه سي قبلا اولور ايندي

عنه

صلاح بو درك اسكي شرب الديره
 و صرب سركه الديره و كوكو جين بيشني اون
 درهر و اون درهر صوفان صوفان والي درهر
 صخره بيشني كه فور و ماسين اينه انين اوله بو
 ندره جين ايد و ب برسد ايد چو نك ايندن بران
 قينا ال تا كنه بر بريته اوجهه فار شيد
 ليش اوله بعمان برودن سوزوب انك اولاني
 باشنده ايكن همان بر دفعه ده بو غارينه هوي
 لر و ايك كون بيشني از و بر و لر و اكر بران
 اين بعد ايا صكده وب و بر لر ايسه فاني
 اورد ريني ورت كوندن صكره و بره اكر
 فاني فني بيشتر ايسه چكندر با برعين هو
 ايله فني شك فاني لر بعمان سوزوب صوتي
 اله لر و صوتيه بران شيفان و بران طوق و فنيه
 لر و اله حفته ايد كرد فم اوله و صحن بوجه

58

دخی باره ناره اید و ب آنکه بیدرمل نافعند
 و معراجی گشاده اوله خرد بر دخی طوب
 بخنی فی افیج دفعه بین اشینا اید بیه و
 کاهل و با و اش بیا و لسه بینه او و زلک
 نقالی بیدرسه و ب طارونه اکثر بران بخی
 بعاره اول صوبی نکه ابحوره ز بقدرت اللہ
 جو سوا اینه و ب بخرید و رت ساعت
 نماز بزرگین صابون صوبی بختند بر دستند
 نمازین د بلسن بولد نا بو علاج صبح اولاد
 سرب طار و نما سبب و اعضا ری بیدرنا و
 تا کر بیکه اید بید و ره کر سفابو له اکثر
 فی ل صوغان فاوره کر افیج د رهم جو بد
 که همان بوز در تخم روغن ساد ا بینه بزار
 اید و بختنه اولسه و بید بینه جلدی بود
 خرد بر اکثر بارات ناز کوشنه علاج تبدل

زین اید که بلیف سلا تله اید و ب کل اید کر
 غایب او و الواعض صرب سکه و کب ز روغن
 طوب ز نکه کر مثال رنن کیوب طوب اید
 دخی گشاده لک و اشینا طعاه و بر سلا
 غایت نافع مبارک بر او ند و حتی علاج اسانه
 اشینا سین اجه و صحت و زان ا قیظ اید
 و بید و ره کر عظیم مزاجنه قوت و بزه و انک
 غدرجه خرد خرد طعابوب بینه قناتر
 بکرنا اول و نون کو کندن بر باره اوب بحد
 اولور و غایت اچی و لور صمیم بر مفدا طوب
 همان ها و افیج کجا اولور لکن اوزون و فایز
 کبیر و جوق بر افادی وار دیکو کی
 خواص کبیر خردی و لعنه و مغوب ترا و ند
 لزه و خنوص کبیر حفظ اید کر همان
 بزده چی اهرن دبر لور و مر ایلد لار نه اکثر اید

و جود انسانه غایت جود نفع و خیر نفع
 عقلنا و لغتیه حتی در و اربع بار بیه کارا فر
 خدان بخار و در اول کله کله زنده بومبار ک
 اوله کوکلین خاندن طلبا ابدوب و فن اولور
 منسکه بفر و فیه سین بر اسدی عینیه
 اولور لایمین و سفامفر اولخله بعض
 طعام بیلابد لایمیش لسان نور کیده ارن
 کوک دیرلر و لسان بوناند و لسان صرقله
 د بوله دیرلر هر لیلان مسهمدر و جمیع انامه
 هر خوب و معروف و حیرت و مقبولدتر
 ککراتک بربری کچیشور اولسنه اول
 بیه اوج دفعه اکنه ابله سائیه رودع
 اوله با فان اولوشمشدر و با خود زیاده
 صوق تا بخرانمشدر شیری ملت بوقدر
 ککراتک بربرده جود ملور و فله

ایاتی بپنسا و نسه اولا اوکجه سیندن فان
 آله کوزنغان صرمساق ساجی بونمفلار کیک
 و بر عفا ر سیکه ابله برتجدید جوتله ابله
 فابندوب آلا نینه علت اوددیته اوروب
 آکوجده ساره باغلیه کزتا اروج کون سوره
 ناصکهم دفعه اوله و شنس محو اولوب
 زانل اوله ککراتک باغری صحت بولد
 قدن سکره نوبی بنبوب بری کل فلسه
 نوبی هنوز بجا مین چلاق چجان باور
 سیندن بوج دانه سین بولوب بعتک برطاش
 خوان اینجند حکم سئولدن کز ناصکهم
 اربله و بجان اوددیته برادر و عن دیت
 و براز طاشیور وضع ابدوب اولقدتر
 فاریند و رب هولان سیند و ره ککه مرهم
 کچی اوله بعتک بر فالتک برادر بینه بافی

ایدوب باغراوردربه اوره لروچولین
 ککوب ضاره و باغلیه لروچ کون سکره
 ککبدوب اسحاق صوابله یوبوب
 کرا از بر دخی اوره لرویه اوج کون طوره
 ثامر توبی نیمه باشکله بناجگار و عن زب
 ابله آبله لرومی نیمه ثابت معین در همان
 اولیمه اوردرا ککر تران فولان چرسه
 اوردربه صح و شافرخان سرفان سوزکر
 دفع اوله و نیمه فوج کرا فاقوب بندون
 لر بر صحت بوله ثابت محیدرا ککر تران
 فولوبه چرسه صح سکره ابله خیمه لکر
 اسحاق اولوبدفع اوله ککدن اکر تران
 دایر اچین ککسته فولانی سسریه نیران فان
 اله لرویا خود بود ککر ندن ماغلیه لردفع
 اولوب بر دخی نیمه محیدرا ککر طلور دوفی

۵۲۶

بده همان بلا سبب ارفلسه بوبله ارقیان انک
 فور ساضدن ارده قلوب نیمه در بیج کون
 بری بری در دینه طوز بلا د لردفع اولوب
 ان خلاص اوله انک فور ساضدن اکر به یوبوب
 قلبیک اسل سبب بودر که بی بر خوش پاک
 راسر ز بعضی ربه درجه طبراق و توذ ابله زیاده
 چه قوسق بولونیش اولور اهما اید و بی طبراق
 راسر لزان بی سر عتایله بیوب اول طبراق
 و عیار جمله فور ساضنک دینه جوکراره
 بهر نکلان اکر به بعض ایدوب بقر همان کون
 دوب خفدا این ارا ککر تران سکر باشی
 قیبر اولان کلنه مبتلا اولوب چرسه بیلا
 همان سکر و برادر کور ابله طفلا مدد و ککر
 صخر فوری و نیمه دیک کری اونی بران طوز ابله
 هوادان سفق بان لمر صم کچی اوله بعد

61

اوردینه اوره لکوره اوله واکر یا نایان تاویل
 اولوب بین صبر نوری و نوری و نوری و نوری و نوری
 دفعه طور ابله سنی ابد و با و درینه قور کس
 اسیه نیر دفع اولوب حجت بوله جوق دفعه
 خیریه اولمشدر غفلت و نسیه غایت نافع در
 کسرتان فوایح اولسه بر مقدار قوری
 در نای و درومی و بر مقدار و خاق نوردهمی
 و اکی دانه طوشان او دمی نوری برده نخله
 قویه لکوره اولمشدر حجت بر لکوره نامر
 کجا و له بعد بال نس نجا حین بران قیاد و ب
 برده ن سوره لکوره ابحوره لکوره لکوره
 خیرید را کسرتان قشمته ایتا و درین
 سخن ابد و صوبین اله لکوره مقدار صوفار
 دشت و در نای ابحوره لکوره اولوب شفا
 بوله خیرید کسرتان یا نوری طور اولسه

کوردنه

کوردنه کوردنه و از اسیه بر نسیه کرمیه طومر اولوب
 اسیه و نوری و نوری و نوری و نوری و نوری
 بر نسیه ابد لکوره حجت بوله اکر نایان تاویل
 اولمشدر اولوب نایان کسرتان تاویل
 کجی خا سرتان نایان لکوره صوبین لکوره
 کسرتان و نسیه لکوره لکوره اولمشدر
 اوردین باغلیه لکوره دفع اوله و حجت بوله لکوره
 ائک ایچی وریک اولمشدر حرمه دورده
 لکوره نایان کسرتان ائک نایان سرتان
 باغین طور ابله قیند و ب علت و درینه او
 ره حجت بوله دفع اوله خیرید را کسرتان
 نایان باغرا اولسه اولوب نایان لکوره
 نایان و نایان سرتان و نایان نایان قسرتان
 نوری نایان ابد و نوری دفعه اولمشدر
 اکر لکوره و اکر نایان سرتان اوردمشدر

62

بود بجای بود و آکریز جریز و بر از زین
 آدم سید و که سید و آن بار و رفقه قدر و له
 جلد بد جو ملک ایچین فابند او و آید و روپ
 یاده او زره بر خوئیجه او روپ و باغلیه
 تا فور و بیخه طوره بعد اجوب در و
 در زمان اولان نوبدی کبد ره زهان باغ
 چیلان قات قلله وینه بزده فقه دخی و در ل
 و بر خوئیجه صار و ب باغلیه ز بهر صحنه بوله
 او چکر به حاجت قلبیه مشهور در آستانه کمال
 بو علاجه جوق یا عز لو معروف نکره و ملوک
 و سلاطین سوارا و ولد قاری بنام و نوانا بر
 جنس کو عیلا ن قیصر فلر مستف سقره محمل
 اید نکره و واقع اولوب دفع اولشد رحمت
 بادشاه مرحوم و شهید مظلوم السلطان
 الفارابی عثمان خان ابن السلطان احمد

۷۰

خان ابن السلطان محمد خان فاتح قلعه اکین
 و نابور مشهور بیخه ابن السلطان قهرمان زمین
 در زمان مراد خان علیه رحمة الله الملك السان
 بادشاه مشاهیر الله عثمان خان حضرت علی محمد
 سفیری عزیز اسنه تشریف همایوناری و لد ف
 بیخه بیک اسب صبار قنار بجه سینه کتور و
 فارسلکه غایت زاغب و لو ب هم کون بالذات
 کو عیلا ن اکره و عثمان عزیزی و مصری نوانا
 یا نور حکم آسب مشاهیر کله را کتیا و لوپ
 و ایچ انار بندن بهادر فارسلک بجه جمع و
 مرزاق اجمینه چقرک و بیخه هنر ترا خطا را ایدر
 لرا ایدی مرحوم و معقود بلیم الکلام و صبح
 الوجه سببی کرمی کی سالد فون بخت
 بز بادشاه علی الشجاعه ایدی کور نکره و
 لکین مشاهیر ایدر لکر خیران و سرگردان

63

مل

اولو در لاریدی هیچ ایام مروری در خیمه لاریدی که
 اول آن بنوب سکه شوروق تمام ایمیادی
 کثرت ذکر بودن آلتین بعضیسان خات
 ووجع و سقامت ظهور لاریدی بر اولان
 اثره بالاده ذری سنبوق اولان عاظمه
 دوا ابدی لاریدی حتی زمان سلطنته و وقت
 خلافت وجهان نادر پلزن علیا بی علافر
 و نصلا بی و بی الا قها مر سزار و اعظیم
 و اخیزا مدن فاضی زاده اقدی مشهور
 فاق علیه رخصتاً الله الملك للبلاد سنیزلور
 و معارف اوله بین الاقران صلاحی الشان
 اولغله بزبطا زانم جمع و تالیفته الناس
 همایون وارد و صدار اولمین انشالی
 ارمه یون و جمع و تالیفته مفرز انشالی
 بی بابان اولمشکره عثمان خان نام مبارک

64

کهرینه تدوین اولمش لاریدا بر اعلی بیطرا نام
 و فضایل و فوائد و نیجه منافع و عواید
 و جمع ایشین در ثابت طبع با کهری سبلم لاریدی
 حذراته ساجی بزاد شاه جولا ایدی کن
 سوزین و جلین مهنی حق بلایع و سدن بل
 مزاج ابدی دم بکر و صناع ناشایسته لریدن
 قلوب غلام سفیر اولوب دوال دولین
 استرا اولد بر مبع کسه حضا غیوب غریب
 حکمة الله ذکر که مزاج عسکر کی دخی غیوب
 اولوب بر فرد مرحت بنیوب یدی قله ده
 حیل و نوب هر کور دوی شخصیته رجا
 و خلاصیون قراد و فرزا ابدی ایدی کمر
 شفق ایز لاری ناکه مرحومی مجنون
 شهید و سعید ابدی لاری اولمش و بر شلی
 دخی بنی ایشین و نکور ایشین بزاد شاه

عَلِيمَ الشَّانِ كَعَدَّ وَقَوْمِي وَطَوَّابِ سَكَّرَ
 سَبِيَّ اَلْبَنِّ فَتَلَّوْا لَهٗ بَوَاقِعَهُ جَسْبَةً نَارِيحِ
 حَيْكَلِكَ يَبِيْكَ اَوْ تَوَزَّرِيْكَ وَاغِيْ اَوْلَشِدْ رَا بِيْ
 زِيْنَهٗ مَفْصُوْدَهٗ كَلَهٗ لَرَا كَرَاتِ اِبَاغْزِيْ
 نَوِيْ نَيْسَهٗ بِيُوْكَ زَبْكَرِيْ دَوُوْبَا وَاوَلْدَهٗ رَا
 وَكَوْلِيْ اَلْمَقِ اِيْحُوْنَا اَسْتَهٗ اَخْرَقْ اِبُوْبِ
 كُوْمَرِيْ اَوُوْرُوْرَا زَبْاَسَهٗ مَانَالْ وَاوَلْدَهٗ جَعِيْ
 غَاوَرِ قِيْفِيْ بِيْ لَرُوْرَا زَرُوْعِنِ زَبْاَسَهٗ فَاوَلْدَهٗ
 بَرَاخِ نَارَهٗ سِيْلَهٗ اَوَّلِ تُوَيْسُوْرَا وَاوَلْدَهٗ
 حَلَهٗ سُوْرَهٗ لَرُوْرِيْجِ دَقَهٗ سُوْرَهٗ لَرُوْجُوْفِ
 نَوِيْ يُوْبِ اِبَاغْرِيْ جِيْجِ بِلُوْرِيْسِنِ وَاوَلْدَهٗ
 وَلَكِنْ نَا زَسْغَلَهٗ زَسْغَلِ سُوْرَهٗ لَرُوْرِيْ
 مَكْنَدُ كَلَهٗ نَا رَمَقَلَدَهٗ نَوِيْ يُوْرَهٗ اَكْر
 اَلَّذِيْ فَبِرْ لَرَاوَلُوْرِيْسِنِ كَبُوْرَهٗ دِيْبِيْنِ لُوْرِيْ
 دُوْكَهٗ لَرُوْرِيْ هُوْ سِيْلَرِ وَاوَلْدَهٗ بَرِيْ جُوْرَهٗ

سَبِيْ يُوْرَهٗ سَارِ وُسِيْلَهٗ حَكْمِ اَبِيْشِدْ وُرَهٗ
 لَرَبْعَانِ اَوَّلِ فَبِرْ نَكْ اُوْرَزِيْكَ اَوَلْدَهٗ لَوِيْ
 كَعْبِدَهٗ رُوْبِ اَبِيْشِدْ وُرَهٗ لَرُوْرِيْجِ كُوْنِ
 طُوْرَهٗ دَقَهٗ اَوَلَهٗ اَكْرَاوَلْمَا زَا بِيْشَهٗ اَبِيْ
 اُوْحِ دَقَهٗ بُوْعَلِ وُرَهٗ لَرَدَقَهٗ اَوَلُوْبِ كِيْكَ
 عَدَنِ يَرَا زَمَرْهِيْنِ دُوْكَهٗ لَرُوْرِيْجِ رُوْعِنِ
 سَاوَدَهٗ اَبِيْهٗ فَا بِنْدِ وَاوَرِ بِيْهٗ اُوْرَهٗ اَوْحِنِ
 بُوْلَهٗ بَرِيْجِيْ اَوَّلِ عِلْتِ وِعَمْرِيْ هُوْرَا بِيْشَهٗ اَكْر
 اَنْ اُوْيُوْرَا وَاوَلْسَهٗ بَرِيْشِدَانِ سَكْرِيْ اَوِيْ
 اِبْرَا جِيْنِ اَوَلْبِ اَسْتَهٗ اَبَقَهٗ لَرُوْرِيْجِ اَسْكِ
 اِبْجِيْمِ وِيْرَا زَمَرْهٖ سِيْكَهٗ نُوْ اُوْجِيْ جِيْ بِيْ
 جُوْلِكَ اِبْجِيْنِ غَا بِيْ نَكْ قِيْدَهٗ لَرُوْرِيْجِ
 اَوَلْيَهٗ عَدَنِ هُوْلَانِ سَخِيْ اَبِيْ اِنْمَا مَرْصَمِ
 كَعْبِيْ اَوَلَهٗ اِنْمَا اَوَّلِ سَكْرِيْ اَبِيْ وِيْبِيْنِ طُوْرِيْ
 وَكَلَهٗ يُوْرِيْ لَرَبْعَانِ فَاوَلْدَهٗ وُرَهٗ لَرُصَكْرِيْ

سَخِي اِيْدَانْ كَرَبَعَانْ نَارِ بَاشْ بِالْدَرَانْ اَوْ قِي
 كَسْنَانْ لِحْنِ شَبَارِي اِيْلَهْ هُوَانْ اِيْحِيْدَنْ
 فَايْنَدَنْ لَنْ فَا قُوْبَا وَ لِحْنَهْ بَعْدَهْ اِيْبَدْ وَرَبِّ
 اِيْحِيْدَنْ اِيْصَادْ وَبَا نَدَنْ اَنْشَنْ غَابِيْتْ حُكْمْ
 دَالْوِي بِي كَرْمِي وَرْتْ سَاعَتْ صَرْبْ سَرْكَهْ
 سَخِي اِيْدَنْ كَرَبَعَانْ بَرَا اِيْحِيْبَرْ وَبَرَا زَرْسْ
 اَوْلَشَهْ اَوْ لَا اَكَا نَحْنِ لَوْبْ غَبَا رَكِي اَوْلِيْجَهْ
 رَهْ لَرْدَهْ اَوْ لَهْ وَا كَكَلَانْ فَرُو كِيْلِكْ
 اَوْلَهْ نَعْمَانْ وُحْ دُوْرْتْ كَرْتْ عِلْتْ خَلِيْجَهْ اَوْ
 سَرْكَهْ اِيْلَهْ يُوْعُوْرَهْ لَرْنَا كَسْمْ مَهْرَكِي
 لَوْبْ هُوَانْدَنْ كَلَا وَ لِحْنَهْ دُو كَهْ لَر وَ صَرْبْ
 وَا سَرْغِيْنْ اَبْرَا نَحْنِ مَرْبِرِيْدَنْ لِحْنِيْنَا بَر مَعْدَارْ
 رِيْبِي وَ بُوْرَهْ وَ فِرْدَلْ نُوِيْمْ وَ طُوْرُوْرْ وَ كَا سَرْ
 وَ سِنَا نُوْلَهْ وَا كَكَرْ هَارْ وَا نَحْ وَا وَا لِكْ
 اَلَنْ اَوْ بُوْرُوْرِيْجَهْ اَوْ رُوْرَبْ سُوْرَهْ لَو صَحِيْبْ

باز خوانده

اِيْدَر اِيْسَهْ بَرْدِي سُوْرَهْ لَرْنَا مَرْحِيْتْ
 وَ كُوْنْ لَرْنَا كَرْدَقْ اَوْلِيُوْبْ يِيْجَهْ صُهُوْرْ
 بُوِيْسْ وَ بَرِيْجْ كُوْنْ كَدِيْ غَالِيْنْ طُوْرَهْ
 بَرْدِي سِيْتَا قْ صُوْرْ وَ صَا بُوْنْ اِيْلَهْ اَبُوْجَهْ
 بُوِيْسُوَالْ اَوْ زَرْدَهْ دُوْرَهْ بَعْدَهْ اِيْحُوْبْ
 سُوْرَبْ اِيْنِ صَارُوْبْ بَا نَعْلِيْهْ لَر اَوْ نْ كُوْرْتْ
 اِيْلَهْ اَبُوْجَهْ نُوِيْمَلُوْرْ وَ بُوْمَرْ مَحِيْجِيْلِكْ اَوْ رِيْجَهْ
 لَر اَنْدَنْ اَوْلِيْ اَبَا اِيْسِيْنَا قْ صُوْرْ دَر اِيْنِ صَا بُوِيْ
 نَدَنْ جِيْرِيْبْ بَرِيْجَانْ فَا اِيْحِيْدَنْ حِفْظْ اِيْدَنْ
 جِيْسَهْ وَا حِدْ اَوْلُوْبْ نَمَا مَرْ مَرْمِمْ اَوْلَهْ حُوْرَا
 شَدْ وَ رُوْبْ كَر اَز اَوْلَقْدَرْدَهْ وَ كَهْ لَر كِهْ
 دُو كَهْ لَرْنَا كَسْمْ حَلْ وَا لَهْ وَا اِيْنِ جِيْ فَا رْ
 بَا اِرْحِيْدَنْ بَرَا زْ فَا لَوْبْ يِيْجَهْ سَخِي اِيْدَنْ لَر
 مَعْدَانْ بَرَا زْ دُوْرْ لَاشُوْرْ مَرْ نَا سُوْرَعِيْدَنْ نَارَهْ
 وَ يَاشْ اَوْلَهْ لَوْبْ اِيْنِ دِيْجِيْ بَسْفِيْجَهْ هُوَانْدَنْ
 دُو كَهْ لَرْنَا كَسْمْ حَلْ وَا لَهْ وَا اِيْنِ جِيْ فَا رْ
 شَدْ وَ رُوْبْ كَر اَز اَوْلَقْدَرْدَهْ وَ كَهْ لَر كِهْ
 جِيْسَهْ وَا حِدْ اَوْلُوْبْ نَمَا مَرْ مَرْمِمْ اَوْلَهْ حُوْرَا
 نَدَنْ جِيْرِيْبْ بَرِيْجَانْ فَا اِيْحِيْدَنْ حِفْظْ اِيْدَنْ
 لَر اَنْدَنْ اَوْلِيْ اَبَا اِيْسِيْنَا قْ صُوْرْ دَر اِيْنِ صَا بُوِيْ
 اِيْلَهْ اَبُوْجَهْ نُوِيْمَلُوْرْ وَ بُوْمَرْ مَحِيْجِيْلِكْ اَوْ رِيْجَهْ
 سُوْرَبْ اِيْنِ صَارُوْبْ بَا نَعْلِيْهْ لَر اَوْ نْ كُوْرْتْ
 بُوِيْسُوَالْ اَوْ زَرْدَهْ دُوْرَهْ بَعْدَهْ اِيْحُوْبْ
 بَرْدِي سِيْتَا قْ صُوْرْ وَ صَا بُوْنْ اِيْلَهْ اَبُوْجَهْ
 بُوِيْسْ وَ بَرِيْجْ كُوْنْ كَدِيْ غَالِيْنْ طُوْرَهْ
 وَ كُوْنْ لَرْنَا كَرْدَقْ اَوْلِيُوْبْ يِيْجَهْ صُهُوْرْ
 اِيْدَر اِيْسَهْ بَرْدِي سُوْرَهْ لَرْنَا مَرْحِيْتْ

66

وشفاف ميسر وله جوق دمه جربه او
 كمنشاهر بوندن احسن علاج اولاً در زدن دندان
 قور و كجلك ثابت اسد در بوطنه بر علاج
 دخی بود در اولاً او جان قور می برار و برار نشد
 و برار طور و برار نقطه باغی لکن فر نقطه
 تعبیر اولئان اوله و برار زرنیخ بواجز
 سخن اید و ب دققی این تر و نقطه باغی
 برار کل با خود فره جامور اید هوان مل
 اید و ب بعد اجز الوی فار شد و رب
 اولقدر سخن این لک ناهم هر کی
 اوله وانی بوبو ب عشا اولان حلاله سوری
 تر و صار و ب بوجه باغنه لرو با بند و کو
 سنل اوره لک کمان فاشینه اهتمام
 اید و ب کوره ده تر نام قشما ق اچون
 با شتق دیواز با درك اولیه ان شافا قدا

دفع و رفع اولوسات صحت بوله جبر بدم
 كرات اوكسوردا اولسه و بجا ف و
 سیدر کجی کشته تر آن ظهور ایدینه خات
 بالبرین نیز چه خلاص اوله و سفاف بوله
 لم برین فاضر بویخین الوب برچناف
 اچینده وضع این لوان اچون الوب طوبی
 اول بویخین اوردینه صغوب و جناف
 اورنوب اچک ککون حفظ این تر نام
 اول بویخین اریه وهان بوغرت مثالن
 اوله بعد برار شرفان و برار باد مایه
 بره بیسته اچینده جالقبه تر نام کم حل
 اوله بکل زرنیخ دمه صغ و شاف و شاف
 فسخان قدر آته اچوره لر غایتان نافع و بو
 مذکور طبعی دافع جریده رختاف دخی
 سبیس و سنا بر در دله و اوشفا در اکمر

بَرَأَنكَ قَوْرُو بَعِي دُو كُو لَو رُو اَو نَسَه بُو بَلَه •
 علاج ابدن لر بر مرزا و ليش كلب بولوب نك
 باشني كسوب بز كلان ايجين اول باشي
 اولقد ر ياقه نكده هان كور كيمي بيلاه اولقد
 صكره اعربه باشنه اول وقتل جفروب
 هوانا سخي ابدن لر ككم غبار اوله تعال
 بز جلد جوك ايجيه قيوب ووزر يني غايت
 صرب سركه وضع ابدن لر اولقد ر فنا ده
 لر ككم قيوب لاناخ كيمي اوله بعد اشده
 ايند وروب صورو قدن صكره انك قورويون
 اولالا ايد ابيطاف صوابله وصاله بولوب بويوب
 اندن صكره اوزر يني و هر طرفه بر حوشجه •
 سوروب بولبه لر زيق دغه ايجكه ان
 شالله نفع عظيم مشاهد اولتوب انك •
 قورويون بويوب وير يني كلود حربه عاليله •

در غفلت و لغية اكر بر انك قورويون
 كجوب دايو فاسوبوب سورسه هان انك
 قورويون بر طونا در بيدن طونور بعد
 سجا عي طرفك انك بارندن نوي سوربر
 ينك بر طرفيدن بر طرفينه و ريشه دري سخي
 بجا غله باروب كسه كرنا ككم فانيا كيك
 الله تعالي دفع اولوب بر دنجي نيمه و فانيه
 غايت حديد زر اكر نك صورو فسه هان
 قورويون بارندن شاه طه بر اكر طرفين دنجي
 روعن زنت ابه باب و فاسين نما اوج •
 كون نوموال اوزره ابدن سپن هر كون
 بر رساعت قدرا و واجدان انك كوكتين
 دنجي بر ساعت قدردونين زنت ابه غايت
 شكم اوو با غرچول و كنه ابه ابو جه صاره
 سيقن كيرمي دورت ساعت طوره بعد

بِرُوقَةِ كُلِّ بَرِّ وَقِيَّةِ صَرْبِ مِسْكِهٖ اِبْنِنَا بَرِّ
 حِدِّ جَدِّكَ اِبْنِنَا فَايْتِ حَكْمَ فَايْتِ سَبِيْنِ
 نَا كَمِ نُوْلَا مَاجِ كِي مَلِّ وَاَلَهٗ وَاسْتَدَّ جِي
 رُوْبِ بَرِّ اَصُوْبِيُوْبِ اَلْ اَبَا اَبَا جِقْ قَدَّ اَوَّلَدِ
 قَدَّ نَا صُكْرَهٗ اَنْكُ كُوْكِسِنَهٗ وَفُوْلَا مَاجِ رَدِّيَا
 كِي نَسَا طَمْرَهٗ لِرَبِيْنَهٗ سُوْرَهٗ وَاَيُّ بِيَهٗ حَكْمِ
 صَارُوْبِ اُوْرَهٗ لِرُصُوْبِ قَدَّ نَا وَرُوْرِيَا
 وَاَلَدِ نَزَّ اَبَادَهٗ حَا قَلَهٗ اِبْنِ لِرُكْرَمِي وَرُوْرِيَا
 سَا عَتِ طُوْرَهٗ اَعْدَا اَسِيَا وَصُوَا اِبْلَهٗ وَ
 طَابُوْنَا اِبْلَهٗ يُوْبِيَا لِرُ وُجُوْبِ اِبْلَهٗ طَارُوْبِ
 طَارِزِ كَرْدِ وُرَهٗ لِرَا نَا اَسَا اَللّٰهُ حَسْبُ
 وَسَفَا بُوْلَهٗ غَفَلْنَا وَاَنْجِيَهٗ حَرِيْبِ نَدِيُوْبِ
اَكْرَمِيَا نَا يَارَهٗ لَنْسَنَهٗ قَدَّرَ كَلِيْمَا
 بَرِّ مَجِ عِيُوْرَهٗ نَكْ بِيَا صِحِيَا لَهٗ لِرُبِيْرٍ وَاَسْعِ
 سَبِيْنَهٗ اِبْنِنَهٗ وَصِيْعِ اِبْدُوْبِ مَعْلَا كَلِيْمَا

سَبِّ وُقَدَّرِ كَلِيْمَا كُوْرِيَا طَابِي سَبِي بَرِّ وُجُوْبِ
 وِرِقَا سِ اَلُوْبِ وُغَارِي كِي اُولُصِيَا مَسُو
 اِبْنِ لِرُ وُجُوْرَهٗ اِنْعِي وُرِيْمَهٗ فَيُوْبِيَا
 اَرْحَمَانِ يُوْعَرِي نَكِي وَاَلَهٗ مَعْلَا مَجِي سَبِي اُوْرَهٗ
 بُوْلُوْبِيَا نَكْ اَبَا سَبِي اُوْرَهٗ مَبِي وُصِيْعِ اِبْدُوْبِ
 اِبْنِيْنَهٗ وُرَهٗ لِرُكْرَمِي وَرُوْرِيَا سَا عَتِ بَرِّ
 فَيُوْبِيَا وُجُوْبِ دُوْرَتِ دَفْعَهٗ اِبْنِ لِرَا نَا اَسَا اَللّٰهُ حَسْبُ
 بُوْلَهٗ بَرِّ مَجِي نَا اَسَا اَللّٰهُ حَسْبُ دُوْرَتِ اَبَا اَوَّلُوْبِيَهٗ
 اَوَّلُوْبِيَا مَجِي سَبِي اُوْرَهٗ اَبَا اَبَا اَبَا اَبَا اَبَا
 اِبْلَهٗ اَزُوْبِ عَا مَرْمَرِي كِي اَوَّلَدِ قَدَّ نَا صُكْرَهٗ بَرِّ اَبَا
 بَرِّ اُوْرَهٗ لِرَبِيْنَهٗ يَا فَيَا اِبْنِ مَعْلَا قَدَّرَ كَلِيْمَا
 سَبِّ وُجُوْبِ اَبَا اَبَا وُنْ كِي اُولُصِيَا مَسُو
 اِبْنِ لِرَا نَدَّ نَا حَرِيْبِي اُوْرَهٗ مَبِي اَكْرَهٗ وَاَبَا اَو
 سَنَسَمَهٗ اُوْرَهٗ اَبِيْنَهٗ اَبِيْنَهٗ وُرَهٗ لِرُبِيْعَانِ بَرِّ اَزَا دَمِ
 سَبِي كُوْبِي وُجُوْرَهٗ وُغَارِي رُبِيْمَا قِي اِبْنِنَا

فارشد و رب و جیش باقی سبی برین یکی
 جوی قدر برینق بزینچینه بویوب و بر
 حویبه اصلن کرو اینجی اوزریندنا اوزوب
 قلیته ز ککناز کیهی حاطه ابلن اول برین
 بیخی اوزرینه بانوب و سوجین و ن کبی
 اولنن اکدن کجه ککج اک زوا و زیندن
 بریح فانت بزایله باغلیوب صهاره کروالی صوم
 و قد ن ز یاره حویظ ابلن کروموقال اوزره
 دورنن بن ککون طوره نماه ناره بی
 پیسور برینکی اوج دهقه بوعلی ابلن زان شاه
 الله الرحمن هرینه دوز لوشک بد یاره اولور
 ایستما اولسون بزینن بولوب قمع اولور
 کولورنات یاره سینک بزینصحت بولسونم
 بوندنا اعلایه علاج وده و اولماز عقلت اولنیه
 جویق دهقه سفر کرده و جینک و جمال اولوب

70
 و قال و قیلدن فیلدن و مرزاق و اوق یاره
 لریندن مجروح اولان انا لرحمت بولدی می مشهور
 و سمره قدر لکن قور نسوان یاره سیندن وقت
 اولور قور سون یاره ایچین فالور جباروب
 صکره دوا یله شروع ابلن کر محمد رار حال
 هر شینان عاقبت باریت خسران و صر ز و زیانان
 ناسف بیغایان و خد لاندرا ککرات ارب
 کسمر یاز سنل بی بال ابله فارشد و رب یاز
 صودخی شه کر و بیکیکی اروب سخن ابلن کر
 و مزبور سرب ایچینه قیوب جا لقبوب حل ابلن
 لر وانه ایچوره کرینفا بوله جریدم کک
 بزات صانجولننه همان جورله قدر توکی شیب
 الوب هو انان خبار د قیوق و لینه سخی ابلن کر
 قبل ادمرسید و کیم ابله اروب حل بان کر و
 یغیان زونق زین قیوب فارشد و ره لدر

ويبرون طاسبناه انه ايجوره لرهان دفع
 اولوب سينا بوله ثابت نافع وانك صانحو ●
 طينخا لاعد رازيه نيشنا ايجون بو علاج نجي
 عوامان ونيو وهم بر مصرف برنجاييه واده
 زان بولن ككبد ركن اون اياقيرين ايك
 طرفيدن نوبيله طينا نين فاشد وغيبر
 ده سسل يا اويخ بروه برينطيق وجيله فان
 الوركي اوروب قاده خلاص اولوب
 بوجه اوله ودي رينه سسك خلاص
 انك بو فاعوري غايت ايله اسحاق اولور ●
 اندي بيله لركه اونه نيشنه زعمال
 رنجيوت عالجته نقيد واهنا مران لركه
 برات او بوز اولسه بوبيله علاج ايله لر
 اول او سنج الوب سنجي بان لروبراز
 عبد المسلاطين الوب هو انده كوفد ●

كلاه

71
 كلاه فوبروق باغني بيان لروسوروب
 اول باغ ايجنه سنجي اولان استونجي ●
 وحس المسلاطيني فارشه وروب حكيم حل
 ايان لرانككم مرعرجي اوله نعل انك
 اوبوز اولان حلاينه ايتلا قشا عوكور
 سوروب قناد لاندن صكره اورينه سونه
 لربرج دفعه بوغلي ايان لوصحت بوله ثابت
 حديد ● اكر برات خاير ايك بوله ككسه وبو
 لن خلفندن طوروب فلسه اول انه بو علاج
 ايان لراولا برسورمي جزو الذركي موسر
 ايله انك دماغني ويخ بروه لوب بوجه
 بانوره ناككم چوق فانه نعل بارو
 وقية بك الوبي وقية صرب سسكه ايجنه
 فابنده لوقوق برهم طور فابوب حل
 ايان لرانككم برسركم دن ترقيه فوجي

برنج دانم بوز طه نك افني برستا و ابينه الو
 قد سركا به لافي صما بونيدن بچا فله ابينه
 بوقفة كخي خرد و طوعرا بوي بصل به لكر
 بيور طه اقبلة صابون همان مرهم كخي اوله بن
 بر مفاذ زرفا لوب بر مصل بچا فله ابينه
 انفس كلار زن اريد وب اول بوز طه ايله
 مخلوط اولان صابون ابينه قوب بر
 فسق بله غايند ازل نككم مرهم كخي او
 له بعل اثلغ بله سندن طرف اوله طروب
 بر مفاذ زرفا جمع ابدن ز اول قيا نيك
 كخي بصله وب اول مرهم اوردنيه
 كلات مفاذ ري وضع ابد وب اول باغ
 اينك شينين اوزر ينه ياقى شالي و روه
 لراوج كون طوره بعل اجوب كوره ل
 ككرد فغ اولدي ابينه بود فعه

32

23
 ديمي اورا زان شالله افج دغه به محتاج او
 لار ز صحت و افاقه بيس اوله اكك برات
 فرقا وكس ل اوله همان يان دن ديسي
 بر ناخا مو ر ايله انه يدور ازل دغه اوله مجله
 اكك برات يره كسوب شين سسه اكك علاج
 همان بزارة طيب محتوم طهر خندان لوب
 و بر طامن ابينه براز سركه ايله از وب اول
 شين اولان محله سوره ل دغه اولوب
 شفا بوله غايت حديد اكك برات برتلك
 اولسه بو في علاج ايله كور مفاذ رضاري
 صبر لوب قدر كلا بصر سركه ابينه
 كرمه و ورت ساعف دور دغه صكر
 از به خامور كخي اوله بعل بر قسوق
 ايله الشند و رت ازل غا مرهم اوله اعل
 سوزي و برتلك اوردنيه ياقى ابدن ل كرمي

دورت ساعتان برصکن نارلیه اوج
 دورت دهنه این لریشما بوله محمد
 کک آنک بریزن بزنک و شش اولسه
 اوج فغان صرب سیرکه و برهغان کانچی
 لکن ضافی اوله فایجهش اوله برعبد جو
 ملک ایچنه قیوب و اوزرینه سیرکه قوی
 و اوزن فغان صوقیوب و جوی برغانه
 اوزنوب غایت نش این و جاپل اجوب
 زیاده فاشدوره ازناسکم اول شمر
 محو اولوب اریسه کوره ناکم اریوب و قوی
 لته نغان فاشق ایلها ازلر معن برادر معن
 ساده قویوب فاشدوره ازناسکم بر لایه
 یکی نسنه اوله نغان ایکی با خود اوج
 بمور طه ایچنه قیوب کک اریوش
 فاشدوره ازناسکم مرقه کی اوله نغان

بهره

جفوب ایسیاق ایکن بر فاک بز او درینه
 باقی بدوب اول برنک اوزرینه اویب
 باغیله اوج کون طوره دفع اولوب نیما
 بوله نایت صیب علامدر کک برات
 ارناسم سحر و طاولنس دیوم اول
 نسنه غان ای کو تن ایکی نوب نماز این اول
 وهنه ده بر ذقعه اسحاق صو و طابون
 ایله یویوب کز دوره لر و برینج ایلله ارناسم
 لیا اوله انا جلقوب و قیوب یوب صراف
 اوله قد ن صکره اسبابین دقبی بدوب معن
 بود قی بزبان صد و قد ایچین حفظ اوله
 و هر کجه کز کتیش و کز بازا اولسون معین
 و قی بدوب مثلا نصف اللبل اوله قد ن
 صکره اوله آتد صو و یوب معن بروقیه
 قدر اول دقبقدن اوب لکن ایچینده خور

ایدوب ایچم ره هم جو زبانه سستی ایدوب
 خورده فله ویش الخیر زخم قدر لوزنجی
 قیوب زیاده بو عروب نما محل بان کز
 و اول خورده ن بو رسته قدره حبا کز
 ایدوب نه بد و نه زوانی بو منوال و زده
 ایچی کی نما فریحا ایدوب تریه ایدوب
 ایسه ات فایب سیر و هم فو کور
 و هم ط و لوب سیرین اولور مجرب ایدی
 بو یوب نالک فور و قدره صکره هم حقه ده
 بزده قیبه یوب کز و زده لورده و بجان
 محکم نشاف بن لور و زت ابغی در کیه
 کلیمه اولور و نالک لور و زده بر ایشنه
 نالیمه لور و یوب نالک یوب و بر ایشنه
 فایب چیش ذری فار شدره لور و زده
 فیا و زده یوب کز چیش حر هم قدره لور و زده

لور و نالیمه آسه فو بکرا ایچی قدره مند
 بو عله کلا و من بیدر لور ایسه غایت هموز اولور
 حسن و زکی لطیف و شیرین اولور و هم نوبی
 دوز و زکیف اولور مجرب ات باغی ایچون
 الخیر کز بیدر عین دوش و بفور و ده لرین
 صبا زکی اولیمه سستی این لاندن حفظ ایدوب
 و فن خاشاک انک باغینا سببا ق صوابله
 و صابون ایله زخوسجه بو یوب بو عیاردن
 اولور یبه کله ز غایت اسان و بیدر کور کور
 بو جمله دن اسان و بیدر و باغی باغی فور و زده
الباب الثانی عشر جمع اعطاینا انک
مترجمه سندن اولان خلوص و منافع بیایته ده
 بر کوز نوهری ضعیف کینسانک بینه دن
 بر ایشنه و نال ایله قار شدر و رور کور
 اور زینه فو ستم حکم آله ایله کور ی غایت

فَوَلَّوْهُم مَّا رَزَقْنَاهُمْ وَأَرْسَلْنَا فِي قُلُوبِهِم مَّغْطًا وَيَلْبَسُونَ
 دَفْعَ الْأَوَّلِ مَجْرِدًا وَأَوْجَعُوا كَيْسَهُمْ بِرَدِّ عَمَلِهِمْ
 بِسَبِّ رَجُلٍ وَجَنِّ رَحْمَةٍ بِرَمِيهِ دَفْعَ الْأَوَّلِ ●
 ● مَجْرِدًا دَاكِرًا لَكَ دَلِيلِي بِرَأْيَانِ أَيْدِيٍّ ●
 عَسَلًا إِلَيْهِ لَيْسَهُ لِحَقَّقَانِ مَهْبِينِ دَفْعَ أَيْدِيٍّ
 وَبَسَلًا أَوْلِيَانِ كَيْسَهُ جَمِيعَ عَسْرَتَيْنِ أَمِينِ وَسَلَّارِ
 أَوْلِيٍّ حَقَّقَانِ عَلَيْنِي كَوْرَمِيَّةٍ وَكَكْرِيٍّ رَيْسِيَّةٍ
 أَلَيْكَ صَاعُ كَوْرَبِيٍّ سَكْرٍ وَمَسْكٍ إِلَيْهِ فَوَرُدُودِيٍّ
 أَوْ رَدِّ زَيْنِ كَوْرَمِيَّةٍ عَلَيْنِي بِجَمِينِ شَرِيفِ دَوْبِيٍّ
 أَوْلَةٍ وَكَرَانِكَ بُعْرٍ كَيْفِيٍّ فَوَرُدُودِيٍّ ●
 أَوْجَعُوا كَيْسَهُمْ بِدَرْمِثَالِ بَدْرَسَمِ لَزَامِ فِغْ
 أَوْلَةٍ وَكَرِيٍّ كَيْسَهُمْ لَكَ شَانَهُمْ شَتَّى مَالِشِ
 أَوْلَسْتُمْ بِرَأْيَانِ بُورِكِيَّةٍ وَاللَّهِ وَعَسَلُ إِلَيْهِ
 بِبُيُورِ رُوبِيَّةٍ طَاسِيٍّ رَيْدِيٍّ وَبَارِءِ بَارِءِ
 أَيْلِيٍّ جَمِيًّا كَرَانِكَ بَعْرِيٍّ بِبُيُورِ وَبِصَابِ بِلَقِيٍّ

الاول

أَوْلَانِ كَيْسَهُمْ بِرَمِيَّةٍ رَيْسِيَّةٍ دَفْعَ أَوْلِيٍّ
 صَارَ بِلَقِيٍّ عَلَيْنِي دَفْعَ خَلَاصِ أَوْلَةٍ مَجْرِدًا بِرَكْرِ
 أَلَيْكَ أَوْ دِيٍّ بِرَمِيَّةٍ كَوْرَمِيَّةٍ وَطَوْبِ بِلَاقِ
 أَيْلَةٍ فَارِشِدُ وَرُوبِيٍّ حَبِّ بَيْنِ لَوْ فَوَرُدُودِيٍّ
 حَسَنًا أَيْلِيٍّ لَوْ جَمِينِ خَاصِيٍّ فَانِ أَيْسِيٍّ كَيْسِيٍّ
 بِبُرْزِيٍّ دَاكِرِيٍّ بَيْدِ وَرَدِ دَفْعِ أَوْلَةٍ وَقَانِ
 لَيْسِيٍّ كَيْسِيٍّ خَلَاصِ أَوْلَةٍ غَايَةِ نَافِعِ وَجَرِيدِ ●
 كَرَانِكَ طَلَاقِيٍّ سَكْرِيٍّ كَيْسِيٍّ كَهْ أَيْجِيٍّ
 بِبُيُورِ رُوبِيٍّ كَيْسِيٍّ مَقَالِ بَرِطَلَاقِيٍّ أَوْلَانِ
 كَيْسِيٍّ يَهْ بَيْدِ وَرَدِ لَوْ بِلَقِيٍّ خَلَاصِ أَوْلَةٍ ●
 مَجْرِدًا دَاكِرًا لَكَ حَبَّ طَاسِيٍّ بِبُيُورِ بَرِ
 أَيْلَةٍ غَايَةِ كَيْسِيٍّ سَكْرِيٍّ أَيْدِيٍّ وَبَرِطَلِ
 دِيٍّ فَارِشِدُ وَرُوبِيٍّ مَهْرِيٍّ كَيْسِيٍّ وَدَقْنِ نَهْمِيٍّ
 عَلَيْنِي سَوْرَسَهْ لَوْ حَوْسِ أَوْلَةٍ وَخَلَاصِ
 أَوْلَةٍ وَكَرْمِيٍّ كَهْ أَيْلَةٍ أَوْلِيٍّ خَلِجِيٍّ بُوْرَاسِيَّةٍ

دو که از خلاص اولی جمله و نیکه اول
 محمد نواز ایدر کجید کراک
 سوردی بر طوع بین عور نه بنه فعه
 ایچورسه از جمله اوله و طوعه بریدی غیر
 اولی علی اول عور نه فارض اوله و اککر
 بر لا غرضه بی و بی قوت کیمسن بر بیجه دهه
 ایجه نایت سیر اولوب قوت وحسن و بیاسنه
 خامل یق و حیودی قوت یوله ضعیفی
 کیم نایت کجیدر قور نانا زده نما عونه
 مناهان اولو رسته دور در انزل اصطلا
 حنا ات سوردیه قیبه بر هر مرچیز
 و کج فرس دیخیز لکن مده هب جیبیه
 مکره در سا بر مده هب مباد کراک
 اولو و بیجوبلاق و کونک و صاری سنبل
 ایله قارنده و ره لرو خیز جوق و کورن

کیمسنه بیجی عور نیر فقه دینه بید و ره ل
 اول عدر اول عور نیک دفع اوله کجیدر
 کراک نایت عفور کلب طلامسن
 ادمه بر فطره ایچور ووب و هوا اول جیمت
 اولو دینه سورسه لرافغ اوله و خلاص
 اوله نایت کجیدر کراک نایت فارغ
 و جودی و اعضا بی شین بر عیلا دم
 سوز سکر دفع اولوب شفا بوله خلاص اوله
 نایت نافع و کجیدر کراک لاری و با قاری
 یار یلوب جانان ادمه انک فارغ بر فغ
 دفعه سوز سکر دفع اولوب شفا و صحت
 مینس اوله کجیدر کراک لاری و با قاری
 کلری لیت که ادمه صاجین و صفا لوت
 دو کوب و قور اول و لیت اولو دینه بر نیکم
 دفعه سوز سکر نایت نایت ایدر و خلاص

اولوب شفا وحيث بوله جريد را كره
 فان بولنا زايسته فان فورود و حفظ
 ابن زرين حاجتم صوابه اصله لوانه مال
 ابن زرايشه براز همان افعال عيه را كره
 سويدي برفح دفعه سخيو لوانه و صيني
 النفس اد مالحسه يعوز الله تعالى لوانه
 اوله و شفا بوله بدي اول علته بناه اوليه
 جريد را كره انك در بيني و يقوسين
 خور نان كسنتك باشي الترفوسه
 لر بدي خور نان اوله اول علته نخلان
 اوله و شفا بوله جريد را كره صعبه معصوم
 بيشكه با فلسان با خود كو مستيق بايشه
 طافسلوان معصوم جميع فان و يانان
 امين و سال اوله ضرر جديت و وسو جديت
 صحت او زره محفوظ اوله اگر انك

سيد و كين را ز سر كه ايله فاريند و رب
 نما موق عليه و انش بر و كرك بر نوع من
 دهي و از در كه همان قين موق كي ماست
 احسا و لور و وسو دي نسو كي يقار و لوانه
 ايد و بچيج اندامه يا يلوب اول علته ان
 سيد و كي سر كه ايله سورة لر دفع ايد
 و فان چناندرينه و كيك و لور و و خالف
 فار چتره عايت نافيد مر همان سر كه ايله
 مخلوط ايد و ب بنه ايله اول علته اولان
 برره سورة لخلاص اولوب شفا بوله
 لر جريد را كره انك با غر يذ سما فكه
 بشور و بچ اعرابي عليه مناه اولان
 كسنتيه خلاص اوله و اگر كيهالي
 اولان و يوره كنده نور سبي و كو كيد
 ملت و سبزي و سخيو و ارايشه بوليس

كل سنة نافع ودا فند رها ناسنا فاهيه
 لربون الله تعالى جملة عطشه شفا اولوب
 خلاص اوله غابت نافع ومباركك رعتك
 اولميه اكرانك نوبتي كرمي دورت
 ساعت ضوفان صوبتي بچنان امله وب
 بعان جفروب صوفه لوصوبوني اله لرو اول
 صوبتي براز كاي غي قته لرو براز فنا وب
 استين لرو دايما سخا بوب اعزان قولاه
 اول ضودان براز طلا ده لرا كركرمي
 دورت ساعت دله دفع اولما ايسه رومه
 بيه طلا ده لرا فحده وارما زان شاه
 الله الرحمن فوله نافع اولوب خلاص
 اوله مجيد براز كرانك دورت نافع لربون
 الوب براوده كوص فوسل نهدرنا لله تعالى
 اول اوله فحسنا نكر نهدرنا عينا طيب

بند

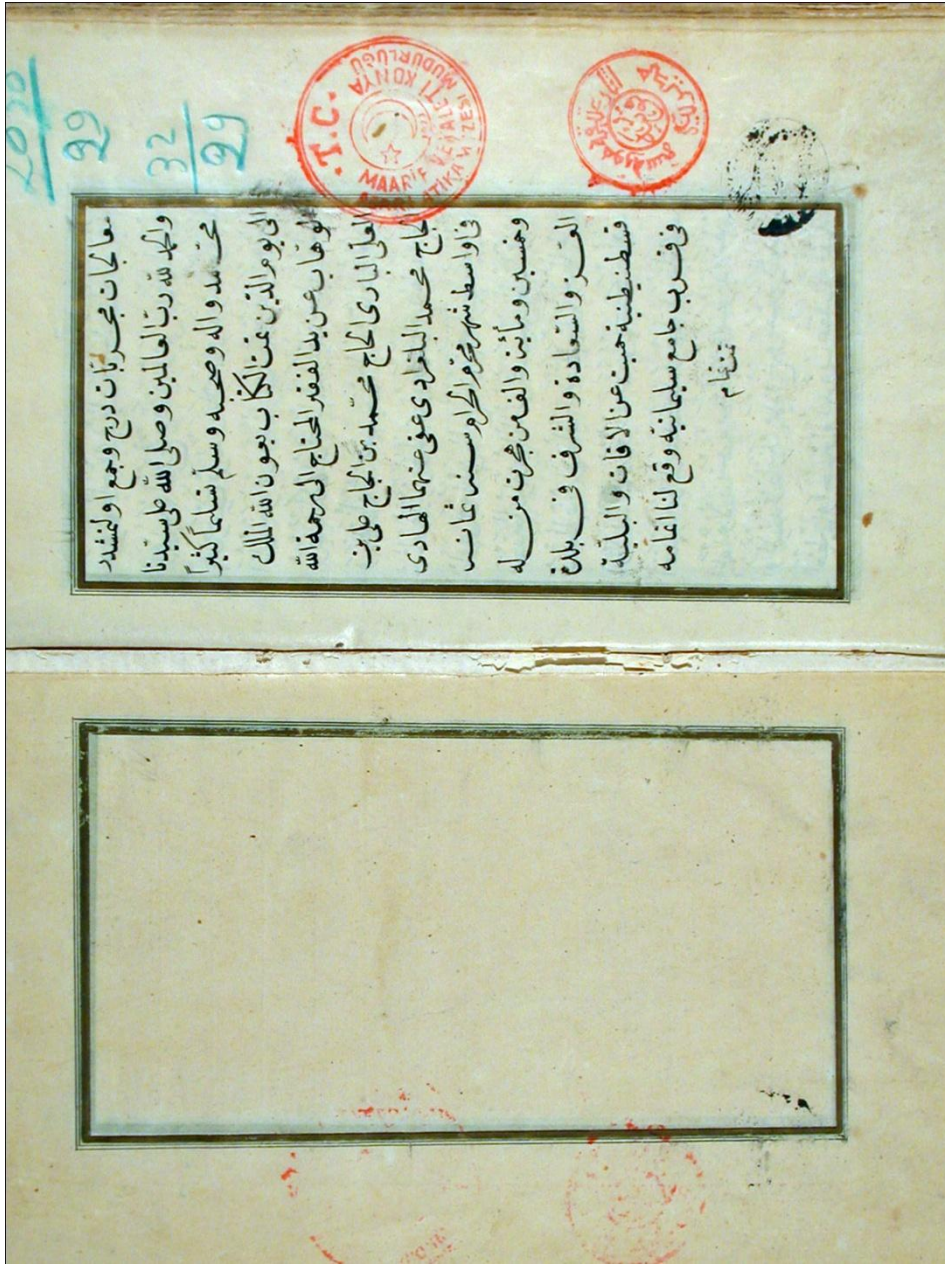
اشبه جميع صر لردن وبلا وفضا لردن اول
 او ده ساكن ولاي كسنا لربون وسالم
 اولوب صحت وشفاه اوله لاله الرحمن وعو
 كورسبه لرجون تامبه سنا هل اين ليهود
 عينا نكلا و اعتلا در اكرانك نوبون
 الوب خطا برن لرو حين ناجتن فاني فوب
 طوبر ما يان باره و جملنا ورد بيه براز
 اول نوبنا اسيد وب باصد ورف او
 لاله و برخو سبه نالوب حاره لرافت
 نافعده هان فاني كس لورد دفع ايدر مجيد
 اكرانك نوبون با فوب وكولينا الوب
 حفظا اين لرجين نجتك بوردني فاني فوب
 نابوب فن كسنا بوردني برف دفعه
 كسسه فاني ميبوب برف خي قيه غابت
 نافع ومجيد ورا كرف فضالف برده باره

79

اَوْلَسَه وَطَهْرَ شَيْلُوبَ لِكَيْلُوبَ فَايُنْ
 اَقُوْبَ دِيْمَسَهَ عَمَانُ بُولُوبِي كُوْلِيْدَنَ وَوَرِيْنَه
 بِيْمَقْدَارَا وَرُوْبَ لِبَهْدُ وَرَهَ لِرَوَاكَهَ لِرُوْبِ
 وَضَارُوْبَ لِبَاغْلِيَهَ لِرُقِيَالِ قُوْرُبِدُوْبِ
 فَايُنْ كَسْ وَصِيْتِ وَشِفَا بُولُوبِ دَقْعَ اُولُوْر
 سَابُوْرِيَارَهَ وَجِيْلَ اَحْمِيْنِ خِيْلَهَ سِيْمَا نَاغْدَرُ
 اَكْرَانِكُ كُوْلِيْدَنَ بِيْرِيَارَهَ كُوْلُ لُوْبِ
 اَخْتَرُ يَقَهَ لِرَاكِكَهَ بِيَاضُ وَلَخِيَهَ بَعْدُ
 عَمَانُ دِيْمِيْنِ جِي وَلِيَهَ سِيْمُوْ بِيَاغَ لُوْ كِيْدَنَ
 بِيُوْرَطَهَ ضَارُوْبِ وَسِيْبَهَلَهَ فَا رَسَدُ وَرُوْبِيْبِ
 لِرَايُنْ لِحُوْدُ قَدْرَا وَوَلَهَ بِيْعَانُ قُوْرُوْدُوْبِ
 حِفْظَا بِيْنِ لِرُوْقِ جَانِيَانُ صِيْحُ وَنَا رِيْمِيْرِيَانَه
 حِيَابِي سَهْمَالِ اَوْلَانِ كَسِيْنَهَ بِيْسَهَ صَحِيْتِ بُوْلَه
 وَاسِيْمَالِ دَقْعِ اَوْلَهَ وَكِيْكُوْرُبِ شِفَا بِيْسَالَه
 وَاَكْرَانِكُ اِيْمُجُ يَابِيْدَنَ اَلُوْبِ حِفْظَا بِيْنِ لِرُوْبِ

وَرَقِيْتِ حَاغِيْتَهَ بِيْرِيَارَهَ وَوَجِيْلَهَ وَرِيْسَه
 اَلُوْبِي بِيَانُ لِرِيْمُجُ دَقْعَهَ بُوْعِيْلِي بِيْرِيَارَهَ اِيْسَه
 بِيْرِيْرِيْحِيْتِ بُوْلَهَ وَخِلَاصُ اَوْلَهَ سِيْمَا بُوْلَهَ اِيْمُجُ
 اَنْكُ خَوَاضُ وَمَنَا فَيَهَ حَدُوْعَا بِيْتِ وَرِيْبَاتِ
 بُوْقَدْرُ لِكِيْنُ بُوْقَدْرَا بِيْلَهَ اَكِيْمَا اَحْمِيَارَا وَوَلِيْدِي
 وَبِيْطِيْرَا صَحِيْبِيَهَ بُوْنُ نَاغْمَا اُولُوْبِ
 خِيَامُ مِيْسِيْلُ وَوَلِيْدِي بُوْبِيْطِيْرَا مَهَ لِعِيْقَهَ نَكُ
 جَايِي وَوَمُوْلِي جَانِي سَرِيْفِي صِلَاحِي سَلْطَانِ
 اَحْدُ خَانِ اِيْنِ سَلْطَانِ مَحْمَدُ خَانِ اِيْنِ
 سَلْطَانِ مُرَادُ خَانِ حَضْرَتِيْرِيْكُ خِيَامِي
 اَوْلَانِ مَرْخُوْرُ وَوَمَقْفُوْرُ كَسَاغَا
 اَقِيْدِي مَرَانِكُ كَسِيْدُ وَخِيْطُ دَسَلِيْكُ
 اِيْلَهَ اَوْلَانِ سِيْمَهَ دَنَ لِحُوْرُ وَتَسُوْبِدُ وَشِيْمِيْرُ
 اَوْلَانِيْمِيْدُ قَانِيْنُ مَدُوْحُ وَوَعِيْرِيْرِيْلَا بِيْدُ
 تَعْلِيْمُ وَاسِيْرِيْرَا بِيْدُ وَوَعْفَلَا وَوَلِيْمِيَه

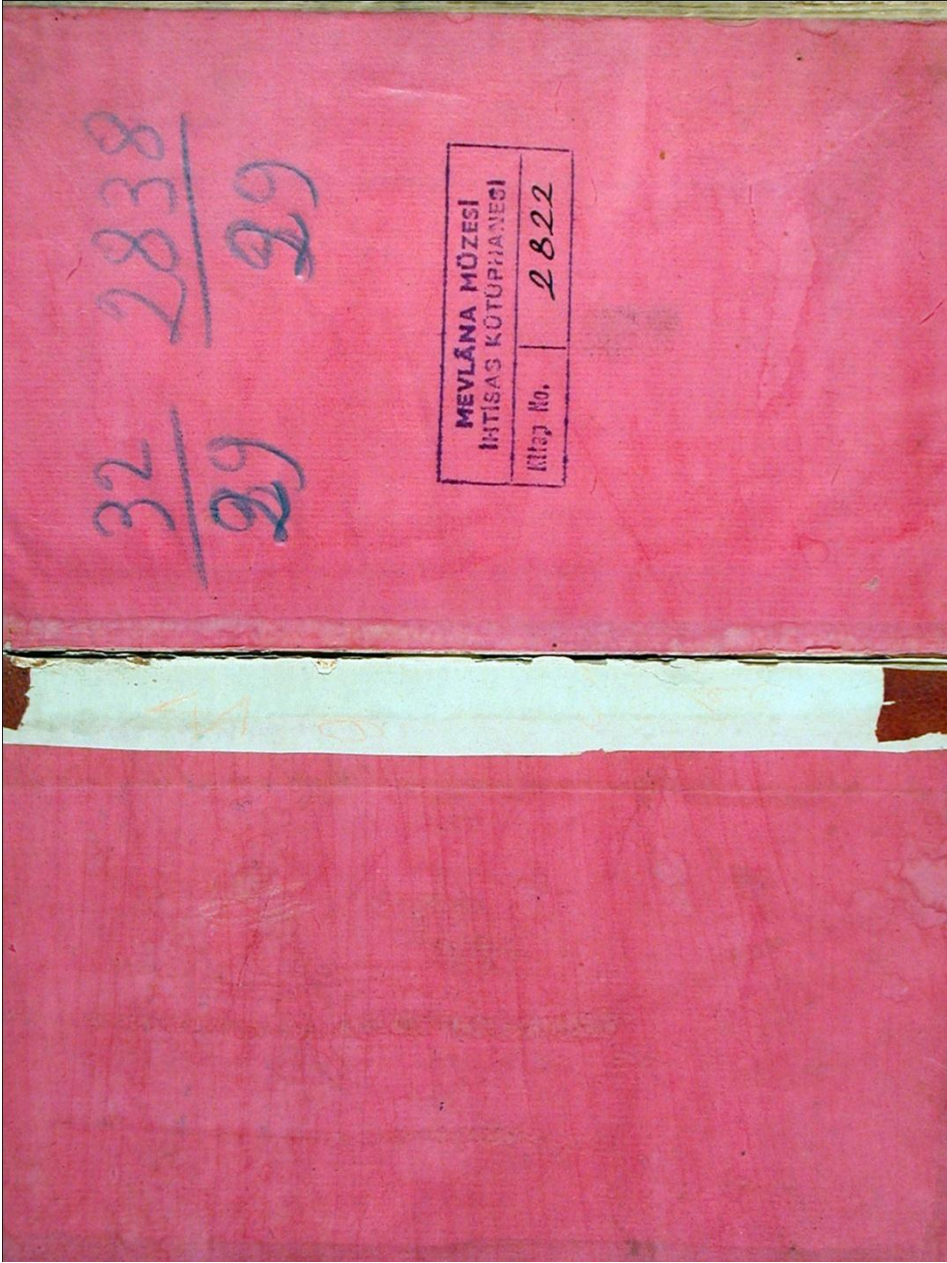

2020
29
32
29

معاليان محمد بن إدريس وجمع أولئك
 وليد الله رب العالمين وصلى الله على سيدنا
 محمد وآله وصحبه وسلم تسليماً كثيراً
 إلى يوم الدين تمت الكتاب بعون الله الملك
 الوهاب عن يد الفقير المحتاج إلى رحمة الله
 العلي الباري الحاج محمد بن الحاج علي بن
 الحاج محمد البقرمي عنق ضيفهما الهادي
 في أواسط شهر محرم الحرام سنة ثمان
 وخمسين ومائة والف من هجرت من له
 العز والتعاضد والشرف في بلد
 قسطنطينية حيث عن الأمان والبلية
 في قرب جامع سليمانيه وقع لنا انعامه
 تمام

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : BİROL TÜFEKÇİ

Doğum Yeri ve Tarihi : FETHİYE / 20. 10. 1986

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : HARRAN ÜNİVERSİTESİ

Y. Lisans Öğrenimi : ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ

Bildiği Yabancı Diller : İNGİLİZCE

İletişim

E-Posta Adresi : egeli.1986@hotmail.com

12.06.2013